PVB. TERENTII *AFRI* COMOEDIÆ SEX.

EDINBVRGI,
Excudebat Andreas Hart,
BIBLIOPÔLA.
Anno 1619.

Alex: M. Jaime est huius libri posse
may: 14: 1684

Andriæ Perſonæ.

Simo, *ſenex.*
Davus, *ſervus.*
Pamphilus, *adoleſcens.*
Byrrhia, *ſervus.*
Glycerium, *Chremetis filia.*
Chremes, *ſenex.*
Soſia, *libertæ*
Myſis, *ancilla*
Charinus, *adoleſcens*
Lesbia, *obſtetrix*
Crito, *hoſpes*
Dromo *lorarius.*

Atque hi fabulæ ſunt interlocutores, reliquarum perſonarum tantum mentio fit.

Archilis, *ancilla.*
Nieratus, *adoleſcens.*
Paſibula, *eadem quæ Glycerium.*
Chryſis, *meretrix.*

C. SVLPICII APOLLINARIS Periocha.

Sororem falsò creditam meretriculæ,
Genere Andriæ, Glycerium vitiat Pamphilus:
Gravidaque facta, dat fidem uxorem ſibi
Fore hanc, nam aliam Pater ei deſponderat,
Gnatam Chremetis: atque, ut amorem comperit,
Simulat futuras nuptias, cupiens, ſuus
Quid haberet animi filius cognoſcere.
Davi ſuaſu non repugnat Pamphilus.
Sed ex Glycerio natum ut vidit puerulum
Chremes, recuſat nuptias, generum abdicat:
Mox filiam Glycerium inſperato agnitam,
Dat Pamphilo hanc, aliam Charino conjugem.

BRITISH MUSEUM

ANDRIA TERENTII,

ACTA LVDIS MEGALENSIBVS.

M. Fulvio, & M. Glabrione AEdilib. Curulib. Egerunt L. Ambivius Turpio, L. Attilius Prænestinus. Modos fecit Flaccus Claudî, F. Tibiis parib. dextris & sinistris, & est tota Græca edita M. Marcello, C. Sulpitio Coss.

PROLOGVS.

POeta cùm primùm animũ ad scribendũ appulit,
Id sibi negotî credidit solum dari,
Populo ut placerent, quas fecisset fabulas,
Verum aliter evenire multò intelligit:
Nam in prologis scribundis operam abutitur,
Non qui argumentum narret, sed qui malevoli
Veteris poëtæ maledictis respondeat.
Nunc, quam rem vitio dent, quæso animũ advortite,
Menander fecit Andriam, & Perinthiam.
Qui utramvis rectè nôrit, ambas noverit.
Non ita sunt dissimili argumento; sed tamen
Dissimili oratione sunt factæ, ac stylo.
Quæ convenere, in Andriam, ex perinthia
Fatetur transtulisse, atque usum pro suis.
Id isti vituperant factum, atque in eo disputant,
Contaminari non decere fabulas.
Faciunt næ, intelligendo, ut nihil intelligant,
Qui cùm hunc accusant, Nævium, Plautum, Ennium

accuſant, quos hic noſter auctores habet?
Quorum æmulari exoptat negligentiam
Potiùs, quàm iſtorum obſcuram diligentiam.
Dehinc ut quieſcant porrò, moneo, & deſinant
Maledicere, malefacta ne noſcant ſua.
Favete, adeſte æquo animo, & rem cognoſcite,
Vt pernoſcatis, ecquid ſpei ſit relliquum,
Poſthac quas faciet de integro comœdias,
Spectandæ, an exigendæ ſint vobis prius.

ACTVS I. SCENA I.

SIMO, SOSIA.

VOs iſtæc intrò auferte: abite. Sofia
Adesdum: paucis te volo. SO. Dictum puta.
Nempe ut curentur rectè hæc. SI. Immò aliud
SO. quid eſt,
Quod tibi mea ars efficere hoc poſsit amplius?
SI. Nihil iſtac opus eſt arte ad hanc rem quam paro:
Sed iis, quas ſemper in te intellexi ſitas,
Fide & taciturnitate. SO. exſpecto, quid velis.
SI. Ego poſtquam te emi à parvulo, ut ſemper tibi
Apud me juſta, & clemens fuerit ſervitus,
Scis: feci, è ſervo ut eſſes libertus mihi,
Propterea quòd ſerviebas liberaliter.
Quod habui ſummum pretium, perſolvi tibi.
SO. In memoria habeo SI. haud muto factum SO.
gaudeo,
Si tibi quid feci, aut facio, quod placeat, Simo, &,
Id gratum fuiſſe advorſum te, habeo gratiam.
Sed mî hoc moleſtum eſt: nam iſtæc commemoratio
Quaſi exprobratio eſt immemoris beneficî,
Quin tu uno verbo dic, quid eſt, quod me velis.
SI. Ita faciam, hoc primùm in hac re prædico tibi
Quas credis eſſe has, non ſunt veræ nuptiæ.
SO. Cur ſimulas igitur? SI. Rem omnem à principio audies,
Eo pacto & gnati vitam, & conſilium meum
Cognoſces, & quid facere in hac re te velim.
Nam is poſtquam exceſsit ex ephebis, Sofia.

Liberius

Liberius vivendi fuit potestas: nam anteà,
Quî scire posses, aut ingenium noscere,
Dum ætas, metus, magister prohibebant? SO. ita est.
SI. Quod plerique omnes faciunt adolescentuli,
Vt animum ad aliquod studium adiungãt, aut equos
Alere, aut canes ad venandum, aut ad Philosophos:
Horum ille nihil egregie præter cetera
Studebat, & tamen omnia hæc mediocriter:
Gaudebam. SO. non iniuria: nam id arbitror
Adprimè in vita esse utile, ut ne quid nimis,
SI. Sic vita erat: facile omneis perferre, ac pati
Cum quibus erat cumque una, iis sese dedere,
Eorum obsequi studiis, advorsus nemini.
Numquam præponens se aliis, ita facillimè
Sine invidia invenias laudem, & amicos pares:
SO. Sapienter vitam instituit: namque hoc tempore,
Obsequium amicos, veritas odium parit.
SI. Interea mulier quædam abhinc triennium
Ex Andro commigravit huic viciniæ,
Inopia, & cognatorum negligentia
Coacta, egregia forma atque ætate integra,
SO. Hei vereor, ne quid Andria apportet mali.
SI: Primum, hæc pudice vitam, parce ac duriter
Agebat, lana ac tela victum quæritans.
Sed postquam amans accesit, pretium pollicens,
Vnus, & item alter, ita ut ingenium est omnium
Hominum ab labore proclive ad libidinem,
Accepit conditionem, dein quæstum occipit.
Qui tum illam amabant, fortè, ita ut fit, filium
Perduxêre illuc secum, ut una esset, meum.
Egomet continuò mecum: certè captus est.
Habet, obsérvabam mane illorum servulos
Venientes, aut abeuntes: rogitabam, heus puer,
Dic sodes, quis heri Chrysidem habuit? nam Andriæ
Illi id erat nomen. SO. teneo. SI. Phædrũ aut Cliniã
Dicebant, aut Niceratum. nam hi tres tum simul
Amabant, eho, quid Pamphilus? quid? symbolum
Dedit, cœnavit, gaudebam, item alio die,

Quærebam: comperiebam nihil ad Pamphilum
Quidquam attinere. enim veroſpectatum ſatis
Putabam, & magnum exemplum continentiæ.
Nam, qui cum ingeniis conflictatur eiuſmodi,
Neque commovetur animus in ea re tamen,
Scias poſſe habere iam ipſum ſuæ vitæ modum.
Cum id mihi placebat, tum uno ore omnes omnia
Bona dicere, & laudare fortunas meas,
Qui gnatum haberem tali ingenio præditum.
Quid verbis opus eſt? hac fama impulſus Chremes,
Vltro ad me venit, unicam gnatam ſuam
Cum dote ſumma filio uxorem ut daret.
Placuit: deſpondi: hic nuptiis dictus eſt dies.
SO. Quid obſtat, cur non veræ fiant? SI. audies.
Ferè in diebus paucis, quibus hæc acta ſunt,
Chryſis vicina hæc moritur. SO. ô factum bene!
Beaſti: metui à Chryſide. SI. ibi tum filius
Cum illis, qui amârant Chryſidẽ, una aderat frequẽs:
Curabat unà funus: triſtis interim,
Nonnunquam: conlacrumabat. Placuit tum id mihi,
Sic cogitabam: hic parvæ conſuetudinis
Cauſſa, mortem huius tam fert familiariter:
Quid, ſi ipſe amaſſet? quid mihi hic faciet patri?
Hæc ego putabam eſſe omnia humani ingeni,
Manſuetique animi officia. quid multis moror?
Egomet quoque eius cauſſa in funus prodeo,
Nihil ſuſpicans etiã mali. SO. hem, quid eſt? SI. ſcies.
Effertur: imus, interea inter mulieres,
Quæ ibi aderant, fortè unam adſpicio adoleſcẽtulã,
Forma. SO. bona, fortaſſe. SI. & voltu. Sofia,
Adeo modeſto, adeo venuſto, ut nihil ſupra.
Quia tum mihi lamentari præter ceteras
Viſa eſt, quia erat ſerma præter ceteras
Honeſta, & liberali; accedo ad pediſſequas;
Quæ ſit, rogo. ſororem eſſe aiunt Chryſidis,
Percuſſit illico animum. atat, hoc illud eſt,
Hinc illæ lacrumæ, hæc illa eſt miſericordia.
SO. Quàm timeo, quorſum evadas. SI. funus interim
Pro-

Procedit: sequimur: ad sepulcrum venimus:
In ignem posita est: fletur. interea hæc soror,
Quam dixi, ad flammam accessit imprudentius,
Sati'cum periculo. ibi tum exanimatus Pamphilus
Bene dissimulatum amorem & celatum indicat:
Accurrit: mediam mulierem complectitur:
Mea Glycerium, inquit, quid agis? cur is perditum?
Tum illa, ut consuetum facilè amorem cerneres,
Reiecit se in eum flens quàm familiariter.
SO. Quid ais? SI. redeo inde iratus, atque ægrè ferens.
Nec satis ad obiurgandum caussæ. diceret,
Quid feci? quid commerui, aut peccavi pater?
Quæ sese voluit in ignem iniicere, prohibui.
Servavi. honesta oratio est. SO. rectè putas:
Nam si illum obiurges, vitæ qui auxilium tulit,
Quid facias illi, qui dederit damnum, aut malum?
Venit Chremes postridie ad me clamitans,
Indignum facinus comperisse, Pamphilum
Pro vxore habere hanc peregrinam. egoillud sedulò
Negare factùm, ille instat factum. denique
Ita tum discedo ab illo, ut qui se filiam
Neget daturum. SO. Non tu ibi gnatum? Si. ne hæc quidem.
Satis vehemens caussa ad obiurgandum. So. qui, cedo?
SI. Tute ipse his rebus finem præscripsti pater:
Prope adest, cùm alieno more vivendum est mihi:
Sine nunc meo me vivere interea modo.
SO. Quis igitur relictus est obiurgandi locus?
SI. Si propter amorem vxorem nolit ducere:
Ea primum ab illo animadvertenda iniuria est.
Et nunc id operam do, ut per falsas nuptias,
Vera obiurgandi caussa sit, si deneget:
Simul, sceleratus Davus si quid consilî
Habet, ut consumat nunc, cum nihil obsint dolî:
Quẽ ego credo manibus, pedibusque obnixè omnia
Facturum, magis id adeò, mihi ut incommodet.

Quam

Quàm ut obſequatur gnato. SO. quâ propter? SI. rogas?
Mala mens, malus animus. quem quidem ego ſi ſenſero.
Sed quid opu'ſt verbis? ſin eveniat, quod volo,
In Pamphilo ut nilſit moræ, reſtat Chremes,
Qui mihi exorandus eſt, & ſpero confore.
Nunc tuũ eſt officiũ, has bene ut adfimules nuptias
Perterrefacias Davum, obſerves filium,
Quid agat, quid cum illo conſilii captet. SO. ſat eſt:
Curabo: eamus iam nunc intro. SI. i præ, ſequar.
Non dubium eſt, quin vxorem nolit filius:
Ita Davum modo timère ſenſi, ubi nuptias
Futuras eſſe audivit. ſed ipſe exit foras.

ACTVS I. SCENA II.

DAVVS, SIMO.

D. MIrabar, hoc ſi ſic abiret: & heri ſemperlenitas,
Verebar, quorſum evaderet.
Qui poſtquã audierat non datum iri filio vxorẽ ſuo,
Nunquam cuiquam noſtrum verbum fecit, neque id ægrè tulit.
S. At nunc faciet, neque, ut opinor, ſine tuo magno malo.
D. Id voluit, nos ſic nec opinantes duci falſo gaudio,
Sperãtes iam amoto metu, interea oſcitãtes opprimi
Vt ne eſſet ſpatiũ cogitãdi ad diſturbandas nuptias:
Aſtute. S. carnifex, quæ loquitur? D. herus eſt, neque prævideram.
S. Dave D. hem, quid eſt? S. ehodum ad me. D quid hic volt? S. quid ais? D. qua de re? S. rogas?
Meum gnatum rumor eſt amare, D. id populus curat ſcilicet.
S. Hoccine agis, an non? D. ego vero iſtuc. S. ſed nunc ea me exquirere
Iniqui patris eſt, nam, quod antehac fecit, nihil ad me attinet:
Dum tempus ad eam rem tulit, ſivi animum ut expleret ſuum:

Nunc

Nunc hæc dies aliã vitã adfert, alios mores poſtulat.
Dehinc poſtulo, ſive æquum eſt, te oro, Dave, ut re-
deat iam in viam.
D. Hoc quid ſit? S. omnes qui amant graviter ſibi
dari vxorem ferunt.
D. Ita aiunt, S, tumſi quis magiſtrum cepit ad eam
rem improbum,
Ipſum animum ægrotum ad deteriorem partem ple
rumque applicat.
D. Non hercle intelligo, S. non? hem, D. non: Da-
vus ſum, non Oedipus,
S. Nempe ergo apertè vis quæ reſtant, me loqui? D.
ſane quidem.
S. Si ſenſero hodie, quicquam in his te nuptiis
Fallaciæ conari, quo fiant minus,
Aut velle in ea re oſtendere, quàm ſis callidus:
Verberibus cæſum te in piſtrinum, Dave, dedam uſ-
que ad necem,
Ea lege, atque omine, ut, ſi te inde exemerim, ego
pro te molam.
Quid, hoc? intellextin? an nondum etiam ne hoc
quidem? D. immo callidè:
Ita apertè ipſã rem modo locutus: nihil circuitione
uſus es.
S. Vbivis, facilius paſſus ſim, quàm in hac re, me
deludier.
D. Bona verba quæſo, S. irrides? nihil me fallis, ſed
dico tibi.
Ne temere facias, neque tu hoc dicas tibi non præ-
dictum: cave.

ACTVS I. SCENA III.

DAVVS.

D. ENim verò, Dave, nihil loci eſt ſegnitiæ, neque
ſocordiæ.
QVantum intellexi modò ſenis ſententiã de nuptiis,
Quæ ſi non aſtu providentur, me aut herum peſſun-
dabunt.
Nec quid agam, certum eſt, Pamphilum ne adjutem,

an

an auſcultem ſeni.
Si illum relinquo eius vitæ timeo: ſin opitulor, huius minas;
Cui verba dare difficile eſt. primum iam de amore, hoc comperit:
Me infenſus ſervat, ne quã faciam in nuptiis fallaciã:
Si ſenſerit, perii; aut. ſi ſubitum fuerit, cauſſã ceperit
Quo iure, quaq; iniuria præcipitẽ in piſtrinum dabit.
Ad hæc mala hoc mihi accedit etiam: hæc Andria,
Sive iſta uxor, ſive amica eſt, gravida è Păphilo eſt:
Aud irèque eorum eſt operæpretium audaciam:
Nam inceptio eſt amentium, haud amantium:
Quidquid peperiſſet, decreverunt tollere:
Et fingunt quandam inter ſe nunc fallaciam:
Civem Atticam eſſe hanc: fuit olim quidam ſenex
Mercator: navem is fregit apud Andrum inſulam:
Is obiit mortem: ibi tum hanc iectam Chryſidis
Patrem recepiſſe, orbam, parvam. fabulæ.
Mihi quidem non hercle ſit veriſimile.
Atqui ipſis commentum placet.
Sed Myſis ab ea egreditur. at ego hinc me ad forũ, ut
Conveniam Pamphilum, ne de hac re pater imprudentem opprimat.

ACTVS I. SCENA IIII.

MYSIS.

M. AVdivi Archilis, iam dudum: Lesbiam adduci iubes.
Sane pol illa temulenta eſt mulier, & temeraria,
Neceſſitis digna, cui cõmittas primo partu mulierẽ,
Tamẽ eam adducã. importuni atẽ ſpectate aniculæ:
Quia compotrix eius eſt. Di date facultatẽ obſecro
Huic parinndi, atq; illi in aliis potius peccãdi locũ.
Sed quidnam Pamphilum exanimatum video? vereor quid fiet.
Opperiar, ut ſciam, num quidnã hæc turba triſtitiæ adferat,

ACTVS

ACTVS I. SCENA V.

PAMPHILVS. MYSIS.

P. HOccine est humanum factum, aut inceptum? hoccine officium patris?

M. Quid illud est?

P. Pro Deûm, atque hominum fidem, quid est, si non hæc contumelia est?
Vxorem decrevit dare sese mî hodie. nonne oportuit
Præsciſſe me ãte? nõne prius cõmunicatũ oportuit?

M. Miseram me quod verbum audio? P. quid Chremes? qui denegaverat,
Se cõmiſſurum mihi gnatã suã uxorem: id mutavit.
Quoniam me immutatum videt.
Itane obstinatè operam dat, ut me à Glycerio miserum abstrahat?
Quod si fit, pereo funditus.
Adeon' hominẽ invenustum esse, aut infelicem quem quam, ut ego sum?
Pro Deûm, atque hominum, nullon' ego (modis
Chremetis pacto affinitatem effugere potero? quod
Contemptus, spretus? facta, transacta omnia. hem,
Repudiatus repetor, quamobrem? nisi si id est quod
suspicor: (potest,
Aliquod monstri alunt: ea quoniam nemini obtrudi
Itur ad me M. oratio hæc me miseram exanimavit

P. Nam quid ego dicam de patre? ah, (metu.
Tantámnerẽ tam negligẽter agere? prẽteriens modo
Mihi apud forum, uxor tibi ducenda est Pamphile hodie, inquit: para:
Abi domum. id mihi visus est dicere, abi cito, & suspende te.
Obstupui: censen, ullum me verbũ potuisse proloqui?
Aut ullã causã, ineptã saltẽ, falsam, iniquã? obmutui
Quod si ego prius id resciſſem. quid facerem, si quis nunc me roget,
Aliquid facerem, ut hoc ne facerem. sed nunc primũ quid exsequar? (trahunt.
Tot me impediũt curæ, quæ meum animum diverse
Amor, huius misericordia, nuptiarum sollicitatio;
Tum patris pudor, qui me tam leni passus est ani-

animo usque adhuc.
Quæ meo cumque animo libitum est, facere: ei nè
ego ut advorser? hei mihi,
Incertum est, quid agam. M. misera timeo, hoc in-
certum quorsum accidat.
Sed nunc peropu'st, aut hunc cũ ipsa, aut me aliquid
de illa adversum hunc loqui.
Dum in dubio est animus, paullo momento huc il-
luc impellitur.
P. Quis hîc loquitur? Mysis salve. M. ô salve Pam-
Phile. P. quid agit? M. rogas?
Laborat è dolore: atque ex hoc misera sollicita est,
diem
Quia olim in hunc sunt constitutæ nuptiæ: tum au-
tem hoc timet,
Ne deseras se. P. hem, egone istuc conari queam?
Ego propter me illam decipi miseram sinam,
Quæ mihi suũ animum, atque omnem vitã credidit,
Quam ego animo egregiè cară pro vxore habuerim,
Bene, & pudicè ejus doctum, atque eductum sinam
Coactum egestate ingenium immutarier?
Non faciam. M. haud vereor, si in te solo sit situm:
Sed vim ut queas ferre. P. adeon'me ignavum putas?
Adeon' porrò ingratum, aut inhumanum, aut ferum,
Vt neque me consuetudo, neque amor, neque pudor
Commoveat, neque commoneat, ut servem fidem?
M. Vnum hoc scio, hanc meritam esse, ut memor es-
ses sui.
P. Memor essem? ô Mysis Mysis, etiam nunc mihi
Scripta illa dicta sunt in animo, Chrysidis
De Glycerio. iam fermè moriens me vocat:
Accessi: vos semotæ. nos soli: incipit:
Mi Pamphile, hujus formam, atque ætatem vides:
Nec clam te est, quàm illi nunc utræque inutiles,
Et ad pudicitiam, & tutandam ad rem sient.
Quod ego per hanc te dextram oro, & ingeniũ tuũ,
Per tuam fidem, perque huius solitudinem,
Te obtestor ne abs te hanc segreges, neu deseras,

Si

Si te in germani fratris dilexi loco.
Sive hæc te solum semper fecit maxumi,
Seu tibi morigera fuit in rebus omnibus,
Te isti virum do, amicum, tutorem, patrem:
Bona nostra hæc tibi committo, & tuæ mando fidei:
Hãc mihi in manũ dat: mors cõtinuò ipsã occupat:
Accepi: acceptam servabo. M. ita spero quidem.
P. Sed cur tu ab illa? M. obstetricem accerso. P. propera:
Atque audin, verbum unum cave de nuptiis,
Ne ad morbum hoc etiam. M. teneo.

ACTVS II. SCENA. I.

CHARINVS, BYRRHIA, PAMPHILVS.

QVid ais Byrrhia? Daturne illa Pamphilo hodie nuptum? B. sic est. C. quî scis Byrhria?
B. Apud forum modò de Davo audivi. C. væ misero mihi.
Vt animus in spe, atque in timore usque ante hac attentus fuit,
Ita, postquam adempta spes est, lassus, cura confectus stupet.
B. Quæso edepol, Charine, quoniam id fieri, quod vis, non potest.
velis id, quod possit. C nihil aliud, nisi Philumenãvolo
B. Ah, quanto satius est, te id operam dare,
Qui istum amorem ex animo amoveas tuo, quam id loqui,
Quo magis libido frustra incendatur tua.
C. Facile omnes, cum valemus, recta consilia ægrotis damus.
Tu si hîc sis, aliter sentias. B. age age. ut lubet. C. sed Pamphilum
Video, omnia experiri certum est, priùs quàm pereo
B. Quid hic agit?
C. Ipsum hunc orabo: huic supplicabo: amorem huic narrabo meum:
Credo, impetrabo, ut aliquot saltẽ nuptiis prodat dies In-

Interea fiet aliquid. ſpero, B. id aliquid nihil eſt.
C. Birrhia, Quid tibi videtur? adeon ad eum? B.
Quidni? ſi nihil impetres.
Vt te arbitretur ſibi paratum mœchum, ſi illam duxerit.
C. Abi hinc, in malam rem cum ſuſpicione iſtac, ſcelus.
P. Charinum video, C ô ſalve Pamphile:
Ad te advenio, ſpem, ſalutem, auxilium, conſilium expetens.
P. Neque pol conſilî locum habeo, neque auxilii copiam.
Sed iſtuc quidnam eſt? C. Hodie uxorem ducis? P. aiunt. C. Pamphile.
Si id facis hodie, poſtremum me vides. P. quid ita? C. Hei mihi,
Vereor dicere: huic dic quæſo Byrrhia. P. Ego dicam: P. quid eſt?
B. Sponſam hic tuam amat. P. næ iſte haud mecum ſentit. ehodum dic mihi,
Nunquidnam amplius tibi cum illa fuit Charine? C. ah, Pamphile.
Nihil. P. quam vellem. C. nunc te per amicitiam, & per amorem obſecro.
Principio ut ne ducas. P. dabo equidem operam. C, ſed ſi id non potes,
Aut tibi nuptiæ hæ ſunt cordi, P. cordi? C. ſaltem aliquot dies
Profer, dum proficiſcor aliquò, ne videam. P. audi nunciam.
Ego Charine neutiquam officium eſſe liberi puto,
Cũ is nil promereat, poſtulare id gratiæ apponi ſibi,
Nuptias effugere ego iſtas malo, quam tu adipiſcier,
C. Reddidiſti animum. P. nunc, ſi quid potes, aut tu, aut hic Byrrhia.
Facite, fingite, efficite, quî detur tibi:
Ego id agam mihi quî ne detur. C. ſat habeo P. Davum optumè.

Video

Video. huius consilio fretus sum. C. at tu hercle haud quicquam mihi;
Nisi ea, quæ nihil opus sunt scire. fugin' hinc: B. ego verò ac lubens.

ACTVS II. SCENA II.

DAVVS, CHARINVS, PAMPHILVS.

DI boni, boni quid porto? sed ubi inveniam Pamphilum.
Vt metum, in quo nunc est, adimam, atque expleam animum gaudio?
O. Lætus est, nescio quid. P. nihil est. nondum hæc rescivit mala.
D. Quem ego nũc credo, si iam audierit sibi paratas nuptias;
C. Audin' tu illum? D. toto me opido exanimatum quærere.
Sed ubi quæram? aut quò nunc primùm intendam? C. cessas alloqui?
D. Abeo. P. Dave ades, resiste. D. quis homo est, quĩ me? ô pamphile,
Te ipsum quæro, euge ô Charine: ambo opportunè: vos volo.
P. Dave, perii. D. quin tu hoc audi. P. interii. D quid timeas scio.
C. Mea quidem hercle in dubio vita est. D. & tu quid scio.
P. Nuptiæ mihi. D. & id scio. P. hodie D obtundis, tametsi intelligo.
Id paves, ne ducas tu illam: tu autem, ut ducas. C. rem tenes.
P. Istuc ipsum. D. atque istuc ipsum, nil pericli est: me vide.
P. Obsecro te, quam primum hoc me libera miserũ metu D. hem.
Libero: uxorem tibi iam non dat Chremes. P. quĩ scis? D. scio.
Tuus pater modò me prehendit: ait, tibi uxorem dare,

Hodie,

Hodie, item alia multa, quæ nunc non eſt narrandi locus.
Continuò ad te properans percurro ad forum, ut dicam tibi hæc.
Vbi te non inveni, ibi aſcendo in quendam excelſum locum,
Circumſpicio: nuſquam. fortè ibi huius video Byrrhiam:
Rogo: negat vidiſſe: mihi moleſtum: quid agam, cogito.
Redeunti interea ex ipſa re mihi incidit ſuſpicio: hẽ,
Paullulum obſonî. ipſius triſtis, de improviſo nuptiæ
Non cohærẽt. P. quorſum nam illuc? D. ego me continuò ad Chremem.
Cùm illò advenio, ſolitudo ante oſtium: iam id gaudeo.
P. Rectè dicis, perge. D. maneo: interea introire neminem
Video, exire neminem, matronã nullam in ædibus,
Nil ornati, nil tumulti. acceſsi, introſpexi, P. ſcio.
Magnum ſignum. D. num videntur convenire hæc nuptiis?
Non, opinor, Dave. D. opinor, narras? non recte accipis.
Certa res eſt. etiam puerum inde abiens conveni Chremis.
Holera, & piſciculos minutos ferre obolo in cænã ſeni.
C. Liberatus ſum Dave hodie tua opera D. at nullus quidem.
C. Quid ita: nempe huic prorſus illam non dat. D. ridiculum caput.
Quaſi neceſſe ſit, ſi huic non dat, te illam uxorem ducere.
Niſi vides, niſi ſenis amicos oras, ambis. C. bene mones.
Ibo: etſi hercle ſæpe iam me ſpes hæc fruſtrata eſt. vale.

Pamphilus, Davus.

P. QVid igitur sibi volt pater? cur simulat? D. Ego dicam tibi.
Si id succenseat nũc, quia nõ det tibi uxorem Chremes,
Ipsus sibi esse injurius videatur: neque id injuria:
Priùs, quàm tuum, ut sese habeat, animum ad nuptias perspexerit.
Sed si tu negaris ducere, ibi culpam in te transferet:
Tum illæ turbæ fient. P. quid? vis, patiar? D. pater est Pamphile.
Difficile est, tum hæc sola est mulier, dictum ac factum invenerit
Aliquam caussam, quamobrem ejiciat opido. P. ejiciat? D. citò.
P. Cedo igitur, quid faciam Dave? D. dic te ducturum, P. hem, D, quid est?
P. Ego dicam? D. cur non? P. nunquam faciam, D, ne nega.
P. Suadere noli. D, ex ea re quid fiat, vide.
P. Vt ab illa excludar, huc concludar, D. non ita est.
Nempe hoc sic esse opinor dicturum patrem:
Ducas volo hodie uxorem, tu, ducam, inquies:
Cedo, quid jurgabit tecum? hîc reddes omma.
Quæ nunc sunt certa ei consilia, incerta ut fient,
Sine omni periclo, nam hocce haud dubium est, quin Chremes
Tibi non det gnatam: nec tu ea caussa minueris
Hæc quæ facis, ne is mutet suam sententiam.
Patri dic velle: ut cum velit tibi iuro irasci, nõ queat
Nam quod tu speres, propulsabo facilè. uxorem his moribus
Dabit nemo, inopem inveniet potius, quàm te corrumpi sinat.
Sed si te æquo animo ferre accipiet, negligentẽ fece-
Aliam otiosus quæret: interea aliquid acciderit boni
P, Itan' credis? D. haud dubium id quidem est. P. vide, quò inducas, D. quin taces?

P. Dicam, puerum autem ne reſciſcat mihi eſſe ab illa, cautio eſt:
Nam pollicitus ſum ſuſcepturum. D. ô facinus audax P. hanc fidem
Sibi, me obſecravit, quſ ſe ſciret non deſerturum, ut darem.
D. Curabitur. ſed pater adeſt. cave, te eſſe triſtem ſentiat.

ACTVS II. SCENA IIII.

Simo, Davus, Pamphilus.

S. REviſo, quid agant, aut quid captent conſilii.
D. Hic nũc non dubitat, quin te ducturum neges?
Venit meditatus alicunde ex ſolo loco:
Orationem ſperat inveniſſe ſe,
Qua differat te: proin'tu face, apud te ut ſies:
P. Modò ut poſsim. D. crede mihi hoc inquam Pamphile,
Numquam hodie tecum commutaturum patrem
Vnum eſſe verbum, ſi te dices ducere.

ACTVS II. SCENA V.

Birrhia, Simo, Davus, Pamphilus.

HErus me, relictis rebus, iuſsit Pamphilum
Hodie obſervare, ut, quid ageret de nuptiis,
Scirem. id propterea nunc hunc venientem ſequor,
Ipſum adeo præſto video cum Davo. hoc agam.
S. Vtrumq; adeſſe video. D. hem ſerva. S. Pamphile.
D. Quaſi de improviſo reſpice ad eum. P. hem pater.
D. Probè. S. Hodie uxorem ducas, ut dixi, volo.
B. Nunc noſtræ parti timeo, quid hic reſpondeat.
P. Neque illic, neque alibi tibi uſquam erit in me mora. B. hem.
D. Obmutuit. B. quid dixit? S. facis, ut te decet,
Cum iſtuc, quod poſtulo, impetro, cum gratia.
D. Sum verus? B. herus, quantum audio uxore excidit.
S. I iam nunc intrô, ne in mora, cum opus ſit, ſies.
P. Eo. B. nullàne in re eſſe homini cuiquam fidem?
Verum illud verbum eſt, volgo quod dici ſolet,

Omnes

Omnes ſibi melius malle eſſe, quam alteri.
Ego illam vidi virginem: forma bona
Memini videre: quo æquior ſum Pamphilo,
Si ſe illam in ſomnis, quam illum, amplecti maluit.
Renunciabo, ut pro hoc malo mihi det malum.

ACTVS II. SCENA VI.

Davus, Simo.

D. HIc nunc me credit âliquam ſibi fallaciam
Portare, & ea me hîc reſtitiſſe gratia.
S. Quid Davus narrat? D. æquè quidquam nunc quidem.
S. Nihilne? hem. D. nihil prorſus S. atqui exſpectabam quidem.
D. præter ſpem evenit: ſentio, hoc malè habet virum.
S. Potin 'es mihi verum dicere? D. nihil facilius.
S. Num illi moleſtæ quippiam hæ ſunt nuptiæ,
Hujuſce propter conſuetudinem hoſpitæ?
D. Nihil hercle: aut ſi adeò, bidui eſt, aut triduî
Hæc ſollicitudo: noſtin'? deinde deſinet:
Etenim eam ſecum rem recta reputabit via.
S. Laudo. D. dum licitum eſt illi, dumque ætas tulit,
Amavit: tum id clam: cavit, ne unquam infamiæ
Ea res ſibi eſſet: vt virum fortem decet.
Nunc uxore opus eſt: animum ad uxorem appulit.
S. Subtriſtis viſu'ſt eſſe aliquantulum mihi.
D. Nihil propter hanc rem: ſed eſt, quod ſuccenſeat tibi
S. Quidnam eſt? D. puerile eſt. S. quid eſt? D. nihil.
S. quin dic, quid eſt.
D. Ait nimium parcè facere ſumptum. S. mènè? D. te,
Vix, inquit, drachmis obſonatus eſt decem;
Num filio videtur uxorem dare?
Quem, inquit, vocabo ad cœnam meorum æqualiũ
Potiſsimum nunc? &, quod dicendum hîc fiet,
Tu quoque perparce nimium. non laudo. S. tace.
D. Commovi. S, ego, iſtæc rectè ut fiant videro.
Quidnam hoc rei eſt? quidnã hic vult veterator ſibi?

Nam ſi hîc mali eſt quidquam, hem illic eſt huic rei caput.

ACTVS III. SCENA I.

Myſis, Simo, Davus, Lesbia, Glycerium.

ITa pol quidem res eſt, ut dixti, Lesbia:
Fidelem haud fermè mulieri invenias virum.
S. Ab Andria eſt ancilla hæc, quid narras? D. ita eſt.
M. Sed hic Pamphilus. S. quid dicit? M firmavit fidem, S hem.
D. Vtinam aut hic ſurdus, aut hæc muta facta ſit:
M. Nam quod peperiſſet, iuſsit tolli. S. ô Iupiter,
Quid ego audio? actum eſt, ſiquidem hæc vera prædicat.
L. Bonũ ingenium narras adoleſcẽtis, M optimum.
Sed ſequere me intro, ne in mora illi ſis. L, ſequor.
D, Quod remedium nunc huic malo inveniam? S. quid hoc
Adeon' eſt demens? ex peregrina? iam ſcio: ah
Vix tandem ſenſi ſtolidus, D, quid hic ſenſiſſe ait?
S. Hæc primùm affertur iam mihi ab hoc fallacia.
Hanc ſimulant parere, quo Chremetem abſterreant.
G. Iuno Lucina fer opem. ſerva me obſecro.
S. Huí tam citò? ridiculum. poſtquam ante oſtium
Me audivit ſtare, approperat. non ſat commodè
Diviſa ſunt temporibus tibi Dave hæc, D. mihin'?
S, Num immemor es diſcipuli? D, ego, quid narres, neſcio,
S, Hiccine ſi me imparatum in veris nuptiis
Adortus eſſet, quos mihi ludos redderet?
Nunc huius periculo fit. ego in portu navigo.

ACTVS III. SCENA II.

Lesbia, Simo, Davus.

L: ADhuc Archilis, quæ adſolent, quæque oportet
Signa ad ſalutem eſſe, omnia huic eſſe video.
Nunc primùm fac, iſtæc ut lavet: poſt deinde,
Quod iuſsi ei dare bibere, & quantum imperavi,
Date: mox ego revertor.
Pœræcaſtor, ſcitus puer natus eſt Pamphilo.

Deos

Deos quæſo, ut ſit ſuperſtes. quandoquidem ipſe eſt ingenio bono.

Cumque huic veritus eſt optumæ adoleſcenti facere injuriam.

S. Vel hoc quis non credat, qui nôrit te, abs te eſſe ortum? D. quidnam eſt?

S. Non imperabat coram, quid opus facto eſſet puerperæ.

Sed poſtquam egreſſa eſt, illis, quæ ſunt intus, clamat de via.

G. Dave. itan' contemnor abs te? aut itane tandem idoneus.

Tibi videor eſſe, quẽ tã apertè fallere incipias dolis?

Saltem accurate, ut metui videar, certè ſi reſciverim.

D. Certè hercle nunc hic ſe ipſus fallit, haud ego, S. edixin' tibi?

Interminatus ſum, ne faceres? num veritus, quid rettulit?

Credon'tibi hoc. nunc peperiſſe hanc è Pamphilo

D, Teneo. quid erret: quid ego agam, habeo, S. quid taces?

D, Quid credas? quaſi non tibi renunciata ſint hæc ſic fore.

S. Mihin quiſquam? D, eho, an tute intellexti hoc adſimulari? S. irrideor.

D, Renunciatũ eſt: nam quî iſtæc tibi incidit ſuſpicio?

S, Qui? quia te nôram, D, quaſi tu dicas; factum id conſilio meo.

S. Certè enim ſcio, D, non ſatis me pernoſti etiam, qualis ſim. Simo.

S. Egòne te? D, ſed quid narrare occepi, continuò dari-

Tibi verba cenſes. S. falsò, D, itaque hercle nihil iam mutire audeo.

S. Hoc ego ſcio unum. neminem peperiſſe hîc, D, intellextin'?

Sed nihilo ſecius mox deferent puerum huc ante oſtium.

Id ego iam nunc tibi renuncio here futurum, ut ſi ſciens:
Ne hoc poſterius dicas, Davi factum conſilio, aut dolis.
Prorſus à me opinionem hãc tuam ego eſſe amotam volo.
S. Vnde id ſcis? D. audivi, & credo. multa concurrunt ſimul
Qui conjecturam hãc nunc facio. iam primum hæc ſe è Pamphilo
Gravidam dixit eſſe, inventum eſt falſum, nunc, poſtquam videt
Nuptias domi apparari, miſſa eſt ancilla illico
Obſtetricem accerſitum ad eam, & puerum ut adferret ſimul.
Hoc niſi fit, puerum ut tu videas, nil moventur nuptiæ.
S. Quid ais? cum intellexeras,
Id conſilii capere, cur nõ dixti extemplo Pamphilo?
D. Quis igitur eum ab illa abſtraxit, niſi ego? nam omnes nos quidem
Scimus, quàm miſere hanc amârit: nunc ſibi uxorem experit.
Poſtremo id mihi da negotî, tu tamen idem has nuptias
Perge facere, ita, ut facis: & id ſpero adjuturos Deos.
S. Immo abi intrô. ibi me opperire, & quod parare opus eſt, para.
Non impulit me, hæc nunc omnino ut crederem
Atque haud ſcio, an, quæ dixit, ſint vera omnia:
Sed parvi pendo. illud mihi multo maxumum eſt,
Quod mihi pollicitus eſt ipſus gnatus, nunc Chremẽ
Conveniam: orabo gnato uxorem: ſi impetro,
Quid alias malim, quàm hodie has fieri nuptias?
Nam gnatus quod pollicitus eſt, haud dubium eſt mihi,
Si nolit, quin eum merito poſſim cogere.
Atque adeò in ipſo tempore eccum ipſum obviam
Chremetem.

Simo, Chremes.

S. IVbeo Chremetem. C. oh. te ipſum quærebam,
S, & ego te, C, optatò advenis.
Aliquot me adiêre, ex te auditum qui aiebant,
hodie filiam
Meam nubere tuo gnato: id viſo, tùne, an illi inſaniant.
S. Auſculta paucis: & quid ego te velim,& tu quod
quæris, ſcies.
C. Auſculto: loquere, quid velis.
S. Per ego te Deos oro,& noſtram amicitiã Chreme,
Quæ incepta à parvis,cùm ætate accrevit ſimul,
Pérque unicam gnatam tuam,& gnatum meum,
Cujus tibi poteſtas ſumma ſervandi datur,
Vt me adjuves in hac re,atque ita uti nuptiæ
Fuerant futuræ, fiant.C. ah, ne me obſecra:
Quaſi hoc te orando à me impetrare oporteat.
Alium eſſe cenſes nunc me, atque olim cùm dabam,
Si in rem eſt utrique,ut fiant, accerſi jube.
Sed ſi ex ea re plus mali eſt,quàm commodi
Vtrique; id oro te, in commune ut conſulas.
Quaſi illa tua ſit, Pamphilique ego ſim pater.
S. Immo ita volo, itaquepoſtulo ut fiat, Chreme:
Neque poſtulem abs te, niſi ipſa res moneat.C.quid
eſt?
S. Iræ ſunt inter Glycerium, & gnatum. C. fabulæ.
S. Iræ magnæ. ut ſperem poſſe avelli.C, fabulæ.
S. Profectò ſic eſt. C. ſic hercle, ut dicam tibi:
Amantium iræ, amoris integratio eſt.
S. Hem,id te oro,ut antèeamus, dum tempus datur,
Dùmque eius lubido occluſa eſt contumeliis,
Priùs quàm harum ſcelera,& lacrimæ confictæ dolis
Reducant animum ægrotum ad miſericordiam.
Vxorem demus. ſpero conſuetudine, &
Coniugio liberali devictum,Chreme,
Dehinc facilè ex illis ſeſe emerſurum malis.
C. Tibi ita videtur: at ego non poſſe arbitror
Neque illum hãc perpetuò habere, neq; me perpeti.

S. Quis

S. Qui ſcis ergo iſtuc, niſi periculum feceris?
C. At iſtuc periculum in filia fieri. grave eſt.
S. Nempe incommoditas denique huc omnis redit.
Si eveniat, quod dî prohibeant, diſceſsio.
At ſi corrigitur, quot commoditates, vide:
Principio amico filium reſtitueris:
Tibi generum firmum, & filiæ invenies virum.
C. Quid iſtuc? ſi iſtuc animum induxti eſſe utile,
Nolo tibi ullum commodum in me claudier.
S. Meritò te ſemper maxumi feci Chreme.
C. Sed quid ais? S. quid? C. qui ſcis eos nunc diſcordare inter ſe?
S. Ipſus mihi Davos, qui intimu'ſt eorum conſiliis, dixit:
Et is mihi ſuadet, nuptias, quantum queam, ut maturem.
Num cenſes faceret, filium niſi ſciret eadē hæc velle?
Tute adeò iam eius audies verba. heus evocate huc Davom.
Sed eccum video ipſum foras exire.

ACTVS III. SCENA IIII.

Davus Simo, Chremes.

D. AD te ibam. S. quid nam eſt?
D. Cur non acceſsitur? iam adveſperaſcit. S. Audin' tu illum?
Ego dudum nonnihil veritus ſum Dave abs te, ne faceres idem.
Quod volgus ſervorum ſolet, dolis ut me deluderes.
Propterea quòd amat filius. D. egóne iſtuc facerem? S. credidi:
Idque adeò metuens vos celaui, quod nunc dicam.
D. quid? S. ſcies:
Nam propemodum habeo iam tibi fidem. D tandem agnoſti, qui ſiem.
S. Non fuerant nuptiæ futuræ, D. quid non? S. ſed ea gratia
Simulavi, vos ut pertentarem. D, quid ais? S. ſic eſt res. D, vide.

Numquam

Numquam quivi ego iſtuc intelligere, vah, conſili-
um callidum!
S, Hoc audi. ut hinc te iuſsi introire, oportunè hic
fit mihi obviam.
D. Hem numnam periimus? S. narro, quæ tu dudum
narraſti mihi.
D. Quidnam audio? S. gnatum ut det, oro: vixque id
exoro. D. occidi.
S, Hem, quid dixti? D. optumè, inquam, factum, S
nunc per hunc nulla eſt mora.
C. Domum modò ibo: ut apparentur, dicam, atque
huc renuncio:
S. Nunc te oro, Dave, quoniam ſolus mihi effeciſti
has nuptias.
D. Ego verò ſolus. S. corrigere mihi gnatum porrò
enitere.
D. Faciam hercle ſedulo. S. potes nunc dum animus
irritatus eſt.
D. Quieſcas. S. age igitur: ubi nunc eſt ipſus? D. mi-
rum, nî domi eſt.
S. Ibo ad eum, atque eadem hæc quæ tibi dixi, dicã
itidem illi. D. nullus ſum.
Quid cauſſæ eſt, quin hinc in piſtrinum recta profi-
ciſcar via?
Nihil eſt preci loci relictum. iam perturbavi omnia:
Herum fefelli: in nuptias conjeci herilem filium;
Feci hodie ut fierent, inſperante hoc, atque invito
Pamphilo.
Hem aſtutias! quòd ſi quieſſem, nihil eveniſſet mali.
Sed eccum ipſum video: occidi:
Vtinam mihi eſſet aliquid hîc, quò nunc me præci-
pitem darem!

ACTVS III. SCENA V.

Pamphilus, Davus.

P. UBi illic ſcelus eſt, qui me perdidit? D. perii, P.
atque hoc confiteor,
Iure obtigiſſe: quandoquidem tam iners, tam nulli
conſilî

Sum

Sum. ſervon' ſortunas meas me commiſiſſe futili.
Ergo pretium ob ſtultitiam fero: ſed inultum M
nunquam à me auferet.
D, Poſthac incolumen ſat ſcio fore me, nunc ſi devito hoc malum.
P, Sed quid ego nunc dicam patri? negabon' velle me, modò
Qui ſum pollicitus ducere? qua fiducia id facere audeam.
Nec, quid me nunc faciam, ſcio, D, nec de me equidem, atque id ago ſedulò.
Dicam aliquid iam inventurum, ut huic malo aliquam producam moram, P. Oh.
D. Viſus ſum, P. ehodum bone vir, quid ais? viden conſiliis tuis.
Miſerum impeditum eſſe? D. at iam expediam. P. expedies? D. certè Pamphile.
P. Nempe ut modo. D. immo melius ſpero. P. oh. tibi ego ut credam furcifer?
Tu rem impeditam, & perditam reſtituas? hem quo fretus ſim,
Qui me hodie ex tranquilliſsima re cõjeciſti in nuptias.
An non dixi hoc eſſe futurum? D. dixti. P. quid meritus es? D. crucem.
Sed paullulum fine ad me ut redeam: iam aliquid diſpiciam. P. hei mihi,
Cur nõ habeo ſpatium, ut de te ſumam ſupplicium, uti volo:
Namque hoc tempus, præcavere mihi me, haud te ulciſci ſinit.

ACTVS IIII. SCENA I.

Charinus, Pamphilus, Davus.

C. HOccine credibile eſt, aut memorabile.
Tanta vecordia innata cuiquam ut ſiet.
Vt malis gaudeant, atque ex incommodis
Alterius ſua ut comparent commoda? ah,
Id ne eſt verum? immo id genus eſt hominũ peſsimũ

In

In denegando modo quis pudor est paullulum,
Post ubi iam tempus est promissa perfici,
Tum coacti necessariò se aperiunt & timent;
Et tamen res cogit eos denegare. ibi
Tum impudentissima eorum oratio est:
Quis tu es? quis mihi es? cur meam tibi? heus,
Proximus sum egomet mihi, attamen, ubi fides est.
Si roges, nihil pudet. hîc, ubi opus est,
Non verentur: illic, ubi nihil opus est, ibi verentur.
Sed quid agam? adeam ne ad eum, & cum eo iniuriam hanc expostulem:
Mala ingeram multa, atquè aliquis dicat, nihil promoveris.
Multum: molestus certè ei fuero, atque animo morem gessero.
P. Charine, & me, & te imprudens, nisi quid dî respiciunt, perdidi.
C. Itane imprudens? tandem inventa est caussa: solvisti fidem.
P. Quid tandem? C. etiam nunc me seducere istis dictis postulas?
P. Quid istuc est? C. postquam me amare dixi, complacita est tibi.
Heu me miserum, qui tuum animum ex animo spectavi meo.
P. Falsus es, C. non tibi satis esse hoc visum solidum est gaudium;
Nisi me lactasses amantem, & falsa spe produceres?
Habeas. P. habeam? ah nescis quantis in malis versor miser;
Quantasque hic suis consiliis mihi confecit sollicitudines
Meus carnufex. C. quid istuc tam mirum est? de te exemplum capit.
P. Haud istuc dicas, si cognôris, vel me, vel amorem meum.
C. Scio, cum patre altercasti dudum, & is nunc propterea tibi.

Suc,

Succẽſet, nec te quivit hodie cogere, illã ut duceres?
P. Immo etiam, quo tu minus ſcis ærumnas meas,
Hæ nuptiæ non apparabantur mihi,
Nec poſtulabat nunc quiſquam uxorem dare,
C. Scio: coactus tuâ voluntate es, P. mane,
Nondum ſcis, C. ſcio quidẽ illam ducturum eſſe te.
P, Cur me enecas? hoc audi. nunquam deſtitit
Inſtare, ut dicerem eſſe ducturum patri:
Suadere, orare uſque adeo donec perpulit.
C. Quis homo iſtuc? P. Davos. C. Davos? P. Davos omnia.
C. Quamobrem? P. neſcio. niſi mihi Deos ſatis
Scio fniſſe iratos, qui auſcultaverim.
C. Factum eſt hoc Dave. D. factum eſt. C. hem, quid ais ſcelus?
At tibi dii dignum factis exitium duint.
Eho, dic mihi, ſi omnes hunc conjectum in nuptias
Inimici vellent, quid nî hoc. conſilium darent,
D. Deceptus ſum, at non defatigatus. N. ſcio,
D. Hac non ſucceſsit, alia aggrediemur via:
Niſi id putas, quia primo proceſsit parum,
Non poſſe jam ad ſalutem converti hoc malum?
P. Immo etiam: nam ſatis credo, ſi advigilaveris.
Ex unis geminas mihi conficies nuptias.
D. Ego Pamphile hoc tibi pro ſervitio debeo,
Conari manibus, pedibus, noctèſque & dies
Capitis periculum adire, dum proſim tibi.
Tuum eſt, ſi quid præter ſpem evenit, mihi ignoſcere.
Parum ſucceſsit, quod ago; at facio ſedulo,
Vel melius tu, aliud reperi, me miſſum face.
P. Cupio. reſtitue, in quem me accepiſti locum,
D. Faciam. P. at iam hoc opus eſt. D, hem, ſt, mane crepuit à Glycerio oſtium.
P; Nihil ad te; D; quæro; P; hem, nuncine demum?
D; At, iam hoc tibi inventum dabo.

Myſis, Pamphilus, Charinus, Davus.

M. IAm, ubi ubi erit, jnventum tibi curabo, & me cum adductum
Tuum Pamphilum: tu modo anime mi, noli te macerare.
P. Myſis. M. quid eſt? hem Pamphile, optime mihi te offers. P. quid eſt,
M. Orare iuſsit, ſi ſe ames hera, iam ut ad ſeſe venias:
Videre ait te cupere. P, vah, perii: hoc malum integraſcit.
Siccine me, atque illam opera tua nunc miſeros ſollicitari?
Nã iccirco accerſor, nuptias quod mî apparari ſẽſit.
C. Quibus quidẽ quàm facilè poterat quieſci, ſi hic quieſſet.
D. Age, ſi hic non inſanit ſatis ſua ſponte, inſtiga. M. atque edepol,
Ea res eſt. propterea que nunc miſera in mœrore eſt. P. Myſis,
Per omneis tibi adjuro deos: numquam eam me deſerturum.
Non, ſi capiundos mihi ſciam eſſe inimicos omnes homines.
Hanc mihi expetivi, contigit: conveniunt mores: valeant.
Qui inter nos diſsidium volũt: hanc, niſi mors, mihi adimet nemo.
C. Reſipiſco; P; non Apollinis magis verum, atque hoc, reſponſum eſt.
Si poterit fieri, ut ne pater per me ſtetiſſe credat.
Quo minus hæ fierẽt nuptiæ, volo, ſed, ſi id non poterit,
Id faciam, in proclivi quod eſt, per me ſtetiſſe ut credat.
Quis videor? C. miſer æquè, atque ego. conſilium quæro. C. fortis es.

Scio

Scio quid conêre, D. hoc ego tibi profectò effectum, reddam.

P. Iam hoc opus est. D. quin iam habeo. C, quid est D. huic, non tibi, habeo? ne erres.

C, Sat habeo, P. quid facies? cedo, D. dies hic mîhi ut sit satis vereor,

Ad agendum: ne vacuum esse me nunc ad narrandum credas.

Proinde hinc vos amolimini: nam mîhi impedimento estis

P. Ego hanc visam. D. quid tu? quo hinc te agis? C. verum vis dicam? D. immo etiam.

Narrationis incipit mihi initium. C. quid me fiet?

D. Eho impudens, non satis habes, quòd tibi dicula addo.

Quantum huic promoveo nuptias? C. Dave: attamen. D. quid ergo?

C. Vt ducam. D. ridiculum. C. huc face ad me, ut venias, si quid poteris.

D, Quid an iam? nihil habeo. c. attamen si quid. D age veniam. C, si quid?

Domi ero, D. Tu Mysis, dum exeo, parumper me hîc opperire.

M. Quapropter? ita facto opus est, M. Matura, D iam inquam hîc adero.

ACTVS IIII. SCENA III.

M. NIhilne esse proprium cuiquam? Di vostram fidem!

Summum bonum esse heræ putabã hũc Pamphilum,

Amicum, amatorem virum, in quovis loco

Paratum: verùm ex eo nunc misera quem capit

Dolorem! facilè hîc plus mali est, quàm illic boni.

Sed Davus exit. mi homo, quid istuc obsecro est?

Quò portas puerum?

ACTVS IIII, SCENA IIII.

Davus, Mysis.

D. MYsis nunc opus est tua

Mihi ad hanc rem exprompta memoria, atque

que astutia.
M. Quidnam incepturus? D. accipe à me hunc ocyus,
Atque ante nostram januam appone M, obsecro,
Humine? D. ex ara hinc sume verbenas tibi.
Atque eas substerne. M. quamobrem id tute non facis?
D. Quia, si fortè opus ad herum jusiurandum mihi
Non apposuisse, ut liquidò possim, M. intelligo.
Nova nunc religio in te istæc incesit, cedo?
D, Move ocyus te, ut, quid agam, porrò intelligas.
Pro Iupiter! M. quid? D. sponsæ pater intervenit.
Repudio consilium, quod primùm intenderam.
M. Nescio quid narres, D. ego quoque hinc ab dextera
Venire me assimulabo, tu, ut subservias
Orationi, utcunque opus sit, verbis, vide.
M, Ego, quid agas, nihill intelligo: sed si quid est,
Quòd mea opera opus sit vobis, aut tu plus vides,
Manebo, ne quid vostrum remorer commodum.

ACTVS IIII. SCENA V.

Chremes, Mysis, Davus,

C. REvertor postquam, quæ opus fuere ad nuptias
Gnatæ paravi, ut iubeā accersi. sed quid hoc?
Puer hercle est, mulier tun' apposuisti hunc? M. ubi
Illic est? C. non mihi respondes? M. hem, nusquam est. væ miseræ mihi!
Reliquit me homo, atque abiit. D. Di vostram fidem,
Quid turbæ est apud forum, quid illîc hominum litigant?
Tum annona cara est, quid dicam aliud, nescio.
M. Cur tu obsecro hîc me solam, D. hem, quæ hæc est fabula?
Eho Mysis, puer hic vnde est? quisve huc attulit?
M. Satin' sanus es, qui me id rogites? D. quem igitur rogem,
Qui hîc neminem alium video? C. miror vnde sit.
D, Dicturan' quod rogo? M. au. D. concede ad dexteram,

M. Deli-

M. Deliras, non tute ipse? D. verbum si mihi
Vnum præterquam quod te rogo, faxis, cave.
M. Malè dicis. D. unde est? dic clarè. M. à vobis. D.
Mirum verò impudenter mulier si facit. (ha ha hæ.
D. Ab Andria est ancilla hæc, quantum intelligo,
C. Adeon' videmur vobis esse idonei.
In quibus sic illudatis? C. veni in tempore.
D. Propera adeô puerum tollere hunc ab ianua,
Mane: cave quoquam ex istoc excessis loco.
M. Dii te eradicent. ita me miseram territas:
D. Tibi ego dico, annon? M. quid vis. D. at etiã rogas?
Cedo cujum puerum hic apposuisti, dic mihi.
M. Tu nescis? D. mitte id, quod scio: dic quod rogo.
M: Vestri. D. cujus? nostri? M. Pamphili. C. hem. quid
Pamphili?
M. Eho, an nõ est? C. rectè ego sẽper fugi has nuptias.
D. O facinus animadvertendum! M. quid clamitas?
D. Quem ne ego heri vidi ad vos adferri vesperi?
M. O hominẽ audacem! D. verum, vidi Cantharam
Suffarcinatam. M. Diis pol habeo gratias,
Cum in pariundo aliquot adfuerunt liberæ.
D. Næ illa illũ haud novit, cujus causſa hæc incipit.
Chremes, si positum puerum ante ædes viderit,
Suam gnatam non dabit: tanto hercle magis dabit.
C. Non hercle faciet. nunc adeò, ut tu sis sciens.
Ni puerum tollis, iam iam ego hunc mediam in viã
Provolvam, téque ibidem pervolvam in luto.
M. Tu pol homo non es sobrius. D Fallacia
Alia aliam trudit, iam susurrari audio,
Civem Atticam esse hanc. C. hem. D, coactus legibus
Eam uxorem ducet. M. au. obsecro, an non civis est?
C. Iocularium in malum insciens penè incidi.
D. Quis hîc loquitur? ô Chreme, per tempus advenis
Ausculta. C, audivi iam omnia. D, anne tu omnia?
C. Audivi inquã à principio, D. audistin' obsecro? hẽ
Scelera: hãc iam oportet in cruciatum hinc abripi.
Hic ille est: non te credas Davum ludere,
M. Me miseram! nihil pol falsi dixi mi senex.

C. Novi

C. Novi rem omnem, sed est Simo intus? D. est.
M. Ne me attingas sceleste. si pol Glycerio non omnia hæc.
D. Eho inepta, nescis quid sit actum. M. quid sciam,
D. Hic socer est. alio pacto haud poterat fieri,
Vt sciret hæc; quæ volumus. M. hem, prædiceres.
D. Paullum interesse censes, ex animo omnia,
Vt fert natura, facias, an de industria?

ACTVS IIII. SCENA VI.

Crito, Mysis, Davus.

C. IN hac habitasse platea dictum est Chrysidem,
Quæ se inhoneste optavit parare hîc divitias,
Potiùs, quàm in patria honestè pauper vivere.
Eius morte ea ad me lege redierunt bona.
Sed quos percuncter, video. salvete. M. obsecro,
Quem video? estne hic Crito, sobrinus Chrysidis?
Is est. C. ô Mysis salve. M. salvos sis Crito.
D. Itan' Chrysis, hem. M. nos quidem pol miseras perdidit.
C. Quid vos? quo pacto hic? satisne rectè? M. nos ne? sic
Vt quimus, aiunt; quando, ut volumus, non licet.
C. Quid Glycerium? iam hic suos parentes repperit,
M. Vtinam. C. an nondum etiam? haud auspicatò huc me appuli:
Nam pol, si id scissem, nunquã huc retulissem pedẽ:
Sẽper enim eius dicta est hæc, atque habita est soror
Quæ illius fuerant, possidet. nunc me hospitem
Lites sequi, quàm hîc mihi sit facile, atque utile,
Aliorum exempla commonent. simul arbitror,
Iam esse aliquem amicum, & defensorẽ ei: nam fere
Grandiuscula iam profecta est illinc. clamitent.
Me sycophantam hæreditatem persequi.
Mendicumt: tum ipsam despoliare non licet.
M. O optume hospes pol Crito antiquum obtines.
C. Duc me ad eam, quando huc veni ut videam. M. maxumè.
D. Sequar hos: nolo me in tẽpore hoc videat senex

Chremes, Simo.

C. SAtis iam, ſatis Simo ſpectata erga te amicitia eſt mea:
Satis pericli cœpi adire: orādi iam finē face.
Dum ſtudeo obſequi tibi, penè illuſi vitam filiæ.
S. Immo enim quam maxume abs te oro, atque poſtulo Chreme,
Vt beneficium, verbis initum dudum, nunc re comprobes.
C. Vide quàm iniquus ſis præ ſtudio, dum efficias id quod cupis,
Neque modum benignitatis, neque, quid me ores, cogitas:
Nam ſi cogites, remittas iam me onerare injuriis.
S. Quibus? C. ah, rogitas? perpuliſti me, ut homini adoleſcentulo,
In alio occupato amore, abhorrenti ab re uxoria,
Filiam darem in ſeditionem, atq; incertas nuptias:
Ejus labore, atque ejus dolore, gnato ut medicarer tuo.
Impetraſti: incepi, dum res tretulit: nunc non fert: feras.
Illam hinc civem eſſe aiunt: puer eſt natus: nos miſſos face.
S. Per ego te Deos oro, ut ne illis animum inducas credere,
Quibus id maxumè utile eſt illum eſſe quàm deterrimùm.
Nuptiarum gratia hæc ſunt ficta, atque incepta omnia.
Vbi ea cauſſa, quamobrem hæc faciunt, erit adempta his, deſinent
C. Erras: cum Davo egomet vidi iurgantem ancillam. S. ſcio. C. at.
Vero voltu;, cùm ibi me adeſſe, neuter tum præſenſerat.
S. Credo, & id facturas, davus dudum predixit mihi:
Et neſcio quid tibi ſũ oblitus, hodie, ac volui dicere.

ACTVS

Davus, Chremes, Simo, Dromo.

D. ANimo iam nunc otioſo eſſe impero. C. hem Davom tibi.
S. Vnde egreditur? D. meo præſidio, atque hoſpitis
S. quid illud mali eſt?
D. Ego commodiorem hominem, adventum, tempus non vidi. S. ſcelus.
Quemnam hic laudat? D. omnis res eſt iam in vado, S. ceſſo alloqui?
D. Herus eſt: quid agam? S. ô ſalve bone vir. D. hem Simo, ô noſter Chreme—
Omnia apparata iam ſunt intus. Ch. curaſti probè.
D: Vbi voles accerſe. S. bene ſane. id enim vero hic nunc abeſt.
Etiam tu hoc reſpondes? quid iſtîc tibi negotii eſt?
D. mihin'? S. ita.
D. Mihine? S. tibi ego. D. modo introii. S. quaſi ego, quàm dudum, rogem.
D. Cum tuo gnato una. S. an ne eſt intus Pamphilus? crucior miſer.
Eho, nõ tu dixti eſſe inter eos inimicitias carnufex?
D, Sunt, S, cur igitur hîc eſt? Ch. quid illum cenſes? cum illa litigat.
D. Immò verò indignum Chreme iam facinus faxo ex me audias.
Neſcio quis ſenex modo venit: ellũ, cõfidens, catus:
Cum faciem videas, videtur eſſe quantivis pretî.
Triſtis ſeveritas ineſt in voltu, atque in verbis fides.
S. Quidnam apportas? D. nil equidem, niſi quod illum audivi dicere.
S. Quid ait tandem? D. Glycerium ſe ſcire eſſe hanc civem Atticam.
S. Hem dromo, Dromo, D. quid eſt? s. Dromo, D. audi. S. verbum ſi addideris, Dromo.
D. Audi obſecro. Dr. quid vis? S. ſublimem hunc intro rape, quantum potes.
Dr. Quem? S. Davom; D. quamobrem? S. quia lubet: rape inquam, D. quid feci? S, rape.

Da. Si quidquam mentitum invenies, occidito. S. nihil audio.
Ego iam te commotum reddam. D. tametsi hoc verum est. tu tamen
Cura adservandum vinctum: atque audin? quadrupedem constringito.
Age nunc: iam ego pol hodie, si vivo, tibi
Ostendam, herum quid sit pericli fallere, &
Illi patrem. Ch. ah, ne sævi tantopere. S. Chreme,
Pietatem gnati: nònne te miseret mei?
Tantum laborem capere ob talem filium?
Age Pamphile: exi Pamphile: ecquid te pudet?

ACTVS V. SCENA III.

Pamphilus, Simo, Chremes.

P. QVis me volt? perii, pater est. S. quid ais omnium? C. ah,
Rem potiùs ipsam dic, ac mitte male loqui.
S. quasi quidquam, in hùc iam gravius dici posset.
Ain, tandem civis Glycerium est? P. ita prædicant.
S. Ita prædicant? ingentem confidentiam!
Num cogitat, quid dicat? num facti piget?
Num ejus color pudoris signum usquam indicat,
Adeon, impotenti esse animo, ut præter civium
Morem, atque legem, & sui voluntatem patris,
Tamen hanc habere studeat cum summo probro?
P: Me miserum! S. modóne id demum sensti Pamphile?
Olim istuc, olim, cùm ita animum induxti tuum,
Quod cuperes, aliquo pacto efficiundum tibi,
Eodem die istuc verbum verè in te accidit.
Sed quid ago, cur me excrucio? cur me macero?
Cur meam senectutem huius sollicito amentia? an
Pro huius ego ut peccatis supplicium sufferam?
Immo habeat, valeat, vivat cum illa. P. mi pater.
S. Quid mi pater? quali tu huius indigeas patria?
Domus, uxor, liberi inventi invito patre:
Adducti, qui illam civem hinc dicant: viceris.
P. Pater licètne pauca? S. quid dices mihi?

C. Attamen Simo audi. S. ego audiam? quid ego audiam
Chreme? C. attamen dicat, fine. S. age, dicat, fino:
P. Ego me amare hanc fateor, ſi id peccare eſt, fateor id quoque.
Tibi pater me dedo. quid vis oneris impone: impera.
Vis me uxorem ducere: hanc vis amittere? ut potero feram.
Hoc modò te obſecro, ut ne credas à me allegatum hunc ſenem.
Sine me expurgem, atque illum huc coram adducam. S. adducas? P. fine pater.
C. AEquum poſtulat: da veniam. P. fine te hoc exorem. S, fino,
Quidvis cupio, dum ne ab hoc me falli comperiar, Chreme.
C. Pro peccato magno paullum ſupplicii ſatis eſt patri.

ACTVS V. SCENA IIII.

Crito, Chremes, Simo, Pamphilus

C. MItte orare, una harum quævis cauſſa me, ut faciam, monet,
Vel tu, vel quod verum eſt, vel quod ipſi cupio Glycerio.
Ch. Andrium ego Critonem video: & certè is eſt. Cr. ſalvos ſis Chreme.
Ch. Quid tu Athenas inſolens? Cr. evenit: ſed hiccine eſt Simo,
Cr. Hic eſt. S. men quæris? eho, tu Glycerium hinc civem eſſe ais?
Cr. Tu negas? S. itane huc paratus advenis? Cr. quare? S. rogas?
Tùne impunè hæc facias? tùne hîc homines adoleſcentulos
Imperitos rerum, eductos liberè, in fraudem illicis?
Sollicitando, & pollicitando eorum animos lactas: Cr. ſanun'es,
S. Ac meretricios amores nuptiis conglutinas,

P. Perii metuo, ut ſubſtet hoſpes, Ch. ſi Simo huno noris ſatis,
Nõ ita arbitrere. bonus hic eſt vir. s. hic vir ſit bonus?
Itane attemperatè venit hodie in ipſis nuptiis.
Vt veniret antehac nunquam? eſt vero huic credendum, Chreme.
P. Nî metuam patrem, habeo pro illa re, illum quod moneam probè.
S. Sycophanta. Cr. hem. Ch. ſic Crito eſt hic: mitte. Cr. videat qui fiet.
Si mihi pergit, quæ uolt, dicere; ea, quæ non volt, audiet.
Ego iſtæc moveo, aut curo? non tu tuum malum æquo animo feres?
Nam ego quæ dixi, vera, anfalſa audieris, iam ſciri poteſt.
Atticus quidam olim navi fracta apud Andrum ejectus eſt,
Et iſtæc una parva virgo. tum ille egens forte applicat
Primum ad Chryſidis patrem ſe. S. fabulam inceptat. Ch. ſine.
Cr. Itâne verò? obturbat. Ch. perge. Cr. tum is mihi cognatus fuit,
Qui eum recepit. ibi ego audivi ex illo ſeſe eſſe Aticum.
Is ibi mortuus eſt. Ch. eius nomen? Cr. nomen tam cito tibi?
Phania. C. hem perii. Cr. verum hercle opinor fuiſſe Phaniam.
Hoc certo ſcio, Rhamnuſium ſe aiebat eſſe. Ch. ô Iupiter!
Cr. Eadem hæc, Chreme, multi alii in Andro tum audivere; Ch. utinam id fiet,
Quod ſpero. eho dic mihi quid eam tum, Crito,
Suâmne aiebat eſſe? Cr. non. Ch. cuiam igitur? Cr. fratris filiam.
Ch. Certè mea eſt. Cr. quid ais, S, quid tu, quid ais

ais? P. arrige aures Pamphile.
S Qui credis? Ch. phania ille frater meus fuit. S. nôram, & ſcio.
Ch. Is hinc bellum fugiens, mèque in Aſiam perſequens, proficiſcitur.
Tum illam hîc relinquere eſt veritus: poſt illa nunc primum audio,
Quid illo ſit factum. P. vix ſum apud me: ita animus commotu'eſt metu,
Spe, gaudio, mirando hoc tanto, tam repentino bono.
S. Næ iſtam multimodis tuam inveniri gaudeo. P. credo pater.
Ch. At mihi unus ſcrupulus etiam reſtat, qui me malè habet. P. dignus es.
Cum tua religione, odio. nodum in ſcirpo quæris. Cr. quid iſtud eſt?
Ch. Nomen non convenit. Cr. fuit hercle aliud huic parvæ. Ch: quod Crito?
Numquid meminiſti? C. id quæro. P. egone huius memoriam patiar meæ
Voluptati obſtare, cùm ego poſsim in hac re medicari mihi?
Non patiar, heus Chreme: quod quæris, Paſibula, Cr. ipſa eſt. C ea eſt
P. Ex ipſa millies audivi. S. omneis nos gaudere, hoc Chreme
Te credo credere. Ch. ita me dii ament, credo. P. quid reſtat pater?
S. Iam dudum res reduxit me ipſa in gratiam. P. ô lepidum patrem!
De uxore ita, ut poſſedi, nihil mutat Chremes. Ch. cauſſa optuma eſt.
Niſi quid pater aliud ait. P. nempe, S. ſcilicet, Ch. dos, Pamphile, eſt
Decem talenta. P. accipio. Ch. propero ad filiam. eho mecum Crito:
Nam illam me haud noſſe credo. S. cur non illam

huc transferri iubes?
P. Rectè admones. Davo iſtuc dedam iam negoti. S, non poteſt.
P, Quî? S. quia habet aliud magis ex ſeſe, & maius.
P. quidnam? S. vinctus eſt.
P. Pater, non rectè vinctus eſt. S. haud ita iuſsi. P. iube ſolvi obſecro.
S. Age fiat, P. at matura. S. eo intrò, P. ô fauſtum & felicem diem!

ACTVS V. SCENA V.

Charinus, Pamphilus.

PRoviſo, quid agat Pamphilus: atque eccum. P. aliquis forſan me putet
Non hoc putare verum: at mihi nunc ſic eſſe hoc verum lubet.
Ego vitam Deorum propterea ſempiternam eſſe arbitror,
Quod voluptates eorum propriæ ſunt. nam mihi immortalitas
Parta eſt, ſi nulla huic ægritudo gaudio interceſſerit:
Sed quem ego potiſsimum exoptem nunc mihi, cui hæc narrem, dari?
C. Quid illud gaudî eſt? P. Davom video. nemo eſt, quem mallem omnium:
Nam hunc ſcio mea ſolidè ſolum gaviſurum eſſe gaudia.

ACTVS V. SCENA VI.

Davus, Pamphilus, Charinus.

D. PAmphilus ubinam hîc eſt? P. Dave. D. quiſnã homo eſt? P. Egò ſum. D. ô Pamphile.
P. Neſcis, quid mihi obtigerit. D. certè. ſed, quid mihi obtigerit, ſcio.
P, Et quidem ego, D, more hominum euenit, ut quod ſum nactus mali,
Prius reſciſceres tu, quã ego, tibi quod evenit boni.
P. Mea Glycerium ſuos parentes reperit, D, ô factum bene!
C. Hem, P, pater amicus ſummus nobis D. quis; P. Chremes.

Chremes. D. narras probè.
P. Nec mora ulla eſt, quin eam uxorem ducam. C. num ille ſomniat
Ea, quæ vigilans voluit, P: tum de puero Dave? D. ah deſine:
Solus eſt, quem diligunt dî. C. ſalvus ſum, hæc ſi vera ſunt.
Conloquar. P, quis homo eſt? Charine, in tempore ipſo mîhi advenis.
C. Bene factum. P. hem, audiſtin C. omnia. age, me in tuis ſecundis reſpice.
Tuus eſt nunc Chremes, facturum quæ voles, ſcio eſſe omnia.
P. Memini: atque adeo longum eſt, nos illum expectare dum exeat.
Sequere hac me. intus apud Glycerium eſt nunc, tu Dave abi domum.
Propera, accerſe, hinc qui auferant eam: quid ſtas? quid ceſſas? D. eo.
Ne expectetis, dum exeãt huc: intus deſpondebitur:
Intus tranſigetur, ſi quid eſt, quod reſtet. plaudite.

EVNV-

Eunuchi perſonæ.

Phædria, *adoleſcens*,	Chremes, *ſenex*.
Parmeno *ſervus*,	Antipho, *adoleſcens*.
Thais, *meretrix*.	Dorias, *ancilla*.
Gnatho, *paraſitus*	Dorus, *eunuchus*.
Chærea, *adoleſcens*,	Sanga, *ſervus*.
Thraſo, *miles*,	Sophrona. *nutrix*.
Pythias, *ancilla*.	Laches, *ſenex*.

Sequentium perſonarum tantum hic mentio ſit.

Strato, *militis ſervus*,	Simalio, *ſervus*.
Donax *ſervus*,	Syricus *ſervus*.
Sannio, *ſervus*.	Pamphila, *adoleſcentula*.

C. SVLPICII APOLLINARIS, Periocha.

Sororem falſo dictitatam Thaidis,
Idipſum ignorans, miles advexit Thraſo,
Ipſique donat. erat hæc civis Attica.
Eidem Eunuchum, quem emerat, tradi iubet
Thaidis amator Phædria, ac rus ipſe abit,
Thraſoni oratus biduum concederet.
Ephebus frater Phædriæ puellulam
Cum deperiret dono miſſam Thaidi,
Ornatu Eunuchi induitur, ſuadet Parmeno:
Introiit: vitiat virginem: ſed Atticus
Civis repertus frater eius, collocat
Vitiatam Ephebo: Phædriam exorat Thraſo.

EVNV-

EVNVCHVS

Terentij.

ACTA LVDIS MEGALENSIB. L. Posthumio. Albino & L. Cornelio Ædil. Curul. Egere L. Ambivi. Turpio, L. Attilius Prænestinus. tibiis duabus dextris. Græca Menandru. Acta secunda. Modos fecit Flaccus, M. Valerio, C. Fannio coss.

PROLOGVS.

SI quisquam est, qui placere se studeat bonis
Quàm plurimis, & minimè multos lædere.
In his poëta hic nomen profitetur suum.
Tum si quis est, qui dictum in se inclementius
Existimavit esse, sic existimet,
Responsum non dictum esse, quia læsit prior,
qui bene vertendo, & easdem scribendo malè, ex
Græcis bonis Latinas fecit non bonas:
Idem Menandri Phasma nunc nuper dedit.
Atque in Thesauro scripsit, causam dicere
Prius, unde petitur, aurum quare sit suum,
quàm illic, qui petit, vnde is sit thesaurus sibi.
Aut unde in patrium monumentum pervenerit.
Dehinc ne frustretur ipse se, aut sic cogitet;
Defunctus iam sum, nihil est quod dicat mihi:
Is ne erret, moneo, & desinat lacessere:
Habeo alia multa, quæ nunc condonabitur,
quæ proferentur post, si perget lædere
Ita, ut facere instituit, nunc quam acturi sumus
Menandri Eunuchum, postquam ædiles emerunt,
Perfecit, sibi ut inspiciundi esset copia.
Magistratus cùm ibi adesset, occepta est agi.
Exclamat, furem, non poëtam, fabulam

Dedisse,

Dediſſe, & nihil dediſſe verborum tamen:
Colacem eſſe Nævî, & plauti veterem fabulam,
Paraſiti perſonam inde ablatam, & militis.
Si id eſt peccatum, peccatum imprudentia eſt
Poëtæ, non qui furtum facere ſtuduerit.
Id ita eſſe, vos iam iudicare poteritis.
Colax Menandri eſt: in ea eſt paraſitus Colax,
Et miles glorioſus: eas ſe non negat
Perſonas tranſtuliſſe in Eunuchum ſuam
Ex Græca: ſed eas fabulas factas prius
Latinas, ſciſſe ſeſe, id vero pernegat.
Quòd ſi perſonis iiſdem uti aliis non licet:
Quî magis licet currentes ſervos ſcribere,
Bonas matronas facere, meretrices malas,
Paraſitum edacem, glorioſum militem,
Puerum ſupponi, falli per ſervum ſenem,
Amare, odiſſe, ſuſpicari? Denique
Nullum eſt iam dictum, quod non dictum ſit priùs,
Quare æquum eſt vos cognoſcere, atque ignoſcere,
Quæ veteres factitarunt, ſi faciunt novi.
Date operam, & cum ſilentio animum attendite,
Vt pernoſcatis, quid ſibi Eunuchus velit.

ACTVS I. SCENA I.

Phædria, Parmeno

P. QVid igitur faciam? non eam? ne nunc quidẽ,
Cũ accerſor ultro? an potiùs ita me cõparẽ,
Non perpeti meritricum contumelias?
Excluſit, revocat. redeam? non, ſi me obſecret.
Pa. Siquidem hercle poſsis, nil priùs, neque fortius.
Verùm ſi incipies, neque perficies gnaviter.
Atque ubi pati non poteris, cùm nemo expetet,
Infecta pace, ultrò ad eam venies, indicans.
Te amare, & ferre non poſſe: actum eſt, iſticet,
Periſti: eludet, ubi te victum ſenſerit.
Ph. Proin' tu, dũ eſt tempus, etiam atque etiã cogita,
Pa. Here quæ res in ſe neq; conſilium, neque modũ
Habet ullum. eam conſilio regere non potes.
In amore hæc omnia inſunt vitia, iniuriæ,

Suſpiciones,

Suſpiciones, ininicitiæ, induciæ,
Bellum, pax rurſum. incerta hæc ſi tu poſtules,
Ratione certa facere, nihilo plus agas,
Quam ſi des operam, ut cum ratione inſanias.
Et quod nunc tute tecum iratus cògitas:
Egone illam? quæ illum? quæ me? quæ non? ſine modò:
Mori me malim: ſentiet qui vir ſiem:
Hæc verba, mehercule, una falſa lacrumula,
Quam oculus terendo miſerè, vix vi expreſſerit,
Reſtinguet: & te ultrò accuſabis, & ei dabis
Vltrò ſupplicium. Ph. indignum facinus nunc ego &
Illam ſceleſtam eſſe, & me miſerum ſentio:
Et tædet: & amore ardeo: & prudens, ſciens,
Vivus, vidènſque pereo: nec quid agam, ſcio.
Pa. Quid agas? niſi ut te redimas captum quã queas
Minimo: ſi nequeas paullulo, at quanti queas:
Et ne te affligtes. Ph. itane ſuades? Pa. ſi ſapias:
Neque, præterquam quas ipſe amor moleſtias
Habet, addas; & illas, quas habet, recte feras.
Sed ipſa egreditur noſtri fundi calamitas:
Nam quod nos capere oportet, hæc intercipit.

ACTVS I. SCENA II.

Thais, Thædria, Parmeno.

T. MIſeram me, vereor ne illud gravius Phædria
Tulerit; neve aliorſum, atque ego feci, acceperit.
Quòd heri intromiſſus non eſt. Ph. totus, Parmeno,
Tremo, horreoque, poſtquam adſpexi hanc. Pa. bono animo es.
Accede ad ignem hunc, iam caleſces plus ſatis.
T. Quis hic loquitur? hem, tun' eras mi Phædria?
Quid hic ſtabas? cur non rectâ introibas? Pa. ceterum.
De excluſione verbum nullum. T. quid taces?
Ph. Sanè, quia verò hæ mihi patent ſemper fores.
Aut quia ſum apud te primus, T. miſſâ iſtæc face,

Ph. Quid missa? ô Thais, Thais, utinam esset mihi
Pars æqua amoris tecum; ac pariter fieret, ut
Aut hoc tibi doleret itidem, ut mihi dolet;
Aut ego istuc abs te factum nihili penderem.
T. Ne crucia te obsecro anime mi, mi Phædria.
Non pol, quo quemquam plus amem, aut plus dilligam,
Eo feci: sed ita erat res: faciundum fuit.
Pa. Credo, ut fit, misera præ amore exclusit hunc foras.
T. Siccine ais Parmeno? age. sed huc qua gratia
Te accersi iussi, ausculta. Ph. fiat. T. dic mihi
Hoc primum, potin'est hic tacere? Pa. egòne? optumè.
Verum heus tu, lege hac tibi mecã adstringo fidem:
Quæ vera audivi, tacec, & contineo optumè:
Sin falsum, aut vanum, aut fictum est, continuò pãlam est.
Plenus rimarum sum, hac atque illac perfluo.
Proin tu, taceri si vis, vera dicito.
T. Samia mihi mater fuit: ea habitabat Rhodi.
Pa. Potest taceri hoc. T. ibi tum matri parvolam
Puellam dono quidam mercator dedit,
Ex Attica hinc abreptam. Ph. civèmne? T. arbitror:
Certum non scimus: matris nomen & patris
Dicebat ipsa: Patriam, & signa cætera
Neque scibat, neque per ætatem etiam potuerat.
Mercator hoc addebat, è prædonibus,
Vnde emerat, se audisse, abreptam è Sunio.
Mater, ubi accepit, cœpit studiose omnia
Docere, educere, ita uti si esset filia.
Sororem plerique esse credebant meam.
Ego cum illo, quo cum uno rem habebam tum, hospite,
Abii huc: qui mihi reliquit hæc, quæ habeo, omnia.
P. Vtrumque hoc falsum est: effluet. T. qui istuc?
Pa. quia.
Neque tu uno eras contenta, neque solus dedit:

Nam

Nam hic quoque bonam, magnamque partem ad te attulit.
T. Ita eſt. ſed ſine me pervenire, quo volo.
Interea miles qui me amare occœperat,
In Cariam eſt profectus: te interea loci
Cognovi, tute ſcis; poſt illa quam intumum
Habeam te; & mea conſilia ut tibi credam omnia.
Ph. Ne hoc quidem tacebit Parmeno. Ph. oh, dubium ne id eſt?
T. Hoc agite amabo. mater mea illic mortua eſt
Nùper. eius frater aliquantum ad rem eſt avidior.
Is ubi hancce fórma videt honeſta virginem,
Et fidibus ſcire, pretium ſperans, illico
Producit, vendit. forte fortuna adfuit
Hic meus amicus: emit eam dono mihi.
Imprudens harum rerum, ignarùſque omnium:
Is venit: poſtquam ſenſit me tecum quoque
Rem habere, fingit cauſſas, ne det, ſedulo:
Ait, ſi fidem habeat, ſe iri præpoſitum tibi
Apud me, ac non id metuat, ne, ubi eam acceperim;
Seſe relinquam, velle ſe illam mihi dare,
Verum id vereri. ſed, ego quantum ſuſpicor,
Ad virginem animum adiecit. Ph. etiamne amplius?
T. Nil nam quæſivi. nunc ego eam, mi Phædria,
Multæ ſunt cauſſæ quamobrem cupio abducere:
Primum, quod ſoror eſt dicta: præterea, ut ſuis
Reſtituam, ac reddam. ſola ſum: habeo hic neminẽ,
Neque amicum, neque cognatum. quamobrem Phædria:
Cupio aliquos parare amicos beneficio meo.
Id amabo adiuta me, quo id fiat facilius.
Sine illum priores partes, hoſce aliquot dies,
Apud me habere. nihil reſpondes? Ph. peſſuma,
Egon' quidquam cum iſtis factis tibi reſpondeam?
Pa. Hei noſter, laudo; tandem perdoluit: vir es.
Ph. At ego neſciebam, quorſum tu ires parvola
Hinc eſt abrepta: eduxit mater pro ſua:
Soror eſt dicta: cupio abducere, ut reddam ſuis.

Nempe

Nempe omnia hæc nunc verba huc redeũt denique:
Ego excludor, ille recipitur: qua gratia?
Niſi ſi illum plus amas, quàm me: & iſtã nunc times,
Quæ advecta eſt, ne illum talem præripiat tibi.
T. Egon'id timeo? Ph. quid te ergo aliud ſollicitat?
Num ſolus ille dona dat? nuncubi meam (cedo.
Benignitatem ſenſiſti in te claudier?
Nònne, ubi mihi dixti, cupere te ex A Ethiopia
Ancillulam, relictis rebus omnibus,
Quæſivi; eunuchum porrò dixti velle te,
Quia ſolæ utuntur his reginæ: repperi.
Heri minas viginti pro ambobus dedi:
Tamen contemptus abs te, hæc habui in memoria:
Ob hæc facta abs te ſpernor. T. quid iſtuc Phædria?
Quamquam illam cupio abducere, atque hac re arbitror
Id fieri poſſe maxumè: veruntamen,
Potius quã te inimicum habeam, faciam ut juſſeris.
Ph. Vtinam iſtuc verbum ex animo ac verè diceres,
Potius quàm te inimicum habeam, ſi iſtuc crederem
Sincerè dici, quidvis poſſem perpeti.
Pa. Labaſcit, victus uno verbo quam citò!
T. Ego non ex animo miſera dico? quam joco
Rem voluiſti à me tandem, quin perfeceris?
Ego impetrare nequeo hoc abs te, biduum
Saltem ut concedas ſolum. Ph. ſiquidem biduum:
Verùm ne fiant iſti viginti dies.
T. Profectò non plus biduum, aut. Ph. aut? nihil moror.
T. Non fiet. hoc modo ſine te exorem. Ph. ſcilicet
Faciundum eſt. quod vis. T. meritò amo te. Ph. bene facis:
Rus ibo, ibi hoc me macerabo biduum.
Ita facere certum eſt: mos gerundu'ſt Thaidi.
Tu Parmeno huc fac illi adducantur. Pa. maxumè.
Ph In hoc biduum Thais vale. T. mi Phædria
Et tu: numquid vis aliud? Ph. egòne quid velim?
Cum milite iſto præſens, abſens ut ſies:

Dies

Dies, noctèsque me ames: me desideres:
Me somnies: me expectes: de me cogites:
Me speres: me te oblectes: mecum tota sis:
Meus fac sis postremò animus, quãdo ego sum tuus
T. Me miseram, forsitan hic mihi parvam habeat fidem.
Atque ex aliarum ingeniis nunc me iudicet.
Ego pol, quæ mihi sum conscia, hoc certe scio,
Neque me finxisse falsi quidquam, neque meo
Cordi esse quemquam cariorem hoc Phædria:
Et quidquid huius feci, caussa virginis
Feci: nam me eius spero fratrem propemodum
Iam repperisse, adolescentem adeò nobilem: &
Is hodie venturum ad me constituit domum.
Concedam hinc intrò, atque expectabo dum venit.

ACTVS II. SCENA I.

Phædria, Parmeno.

Ph. ITa, fac, ut iussi, deducantur isti, Pa. faciam. Ph. at diligenter.
Pa. Fiet. Ph. at maturè. Pa. fiet. Ph. satin' hoc mãdatum est tibi?
Pa. Ah. rogitare quasi difficile fiet. utinam
Tam aliquid facilè invenire possis Phædria,
Hoc quàm peribit, Ph. ego qnoque una pereo, quod mihi est carius.
Ne istnc tã iniquo patiare animo: Pa. minimè: quin
Effectum dabo, sed nunquid aliud imperas?
Ph. Munus nostrum ornato verbis, quod poteris: &
Istum æmulum, quod poteris, ab ea pellito.
Pa. Memini, tametsi nullus moneat. Pa. ego rus ibo, atque ibi manebo.
Pa. Censeo, Ph. sed heus tu, Pa. quid vis? Ph, censen' posse me obfirmare, &
Perpeti, ne redeam interea? Pa. tène? non hercle arbitror.
Nam aut iam revertêre, aut mox noctu te adigent horsum insomnia.
Ph. Opus faciã, ut defatiger usque, ingratiis ut domiam.

Pa. Vigilabis laſſus: hoc plus facies. P. abi ſis, ah,
nil dicis Parmeno.
Ejiciunda hercle hæc eſt mollities animi: nimis
me indulgeo.
Tandem ego non illa caream, ſi ſit opus, vel totum
triduum. Pa. hui,
Vniverſum triduum? vide quid agas. Ph. ſtat ſen-
tentia.
Pa. Dii boni, quid hoc morbi eſt; adeon'homines
immutarier
Ex amore, ut non cognoſcas eundum eſſe? hoc ne-
mo fuit
Minus ineptus, magis ſeverus quiſquam, nec magis
continens.
Sed quis hic eſt, qui huc pergit? at at, hic quidem,
eſt parafitus Gnatho
Militis, ducit ſecum unà virginem huic dono: papæ,
Facie honeſta: mirum, ni ego me turpiter hodie hic
dabo
Cum meo decrepito hoc eunucho. hæc ſuperat ip-
ſam Thaidem.

ACTVS II. SCENA II.

Gnatho, Parmeno.

G. DIi immortales homini homo quid præſtat?
ſtulto intelligens.
Quid intereſt? hoc adeo ex hac re venit in
mentem mihi:
Conveni hodie adveniens quendam mei loci hinc,
atque ordinis,
Hominem haud impurũ, itidem patria qui abligu-
rierat bona.
Video ſentum, ſqualidum, ægrum, pannis annîſque
obſitum.
Quid iſtuc, inquam ornati eſt? quoniam miſer, quod
habui, perdidi;
Hem, quo redactus ſum: omnes noti me atque amici
deſerunt.
Hic ego illũ contempſi præ me: quid homo, inquã,
igna-

ſgnaviſſime?
Itàne paraſti te, ut ſpes nulla reliqua in te ſiet tibi?
Simul conſilium cum re amiſti? viden'me ex eodem ortum loco?
Qui color, nitor, veſtitus; quæ habitudo eſt corporis?
Omnia habeo, neque quidquam habeo: nil cùm eſt nil deſit tamen.
At ego infelix neque ridiculus eſſe, neque plagas pati
Poſſum. quid tu his rebus credis fieri? tota erras via.
Olim iſti fuit generi quondam quæſtus apud ſeclum prius.
Hoc novum eſt aucupium: ego adeo hanc primus invcni viam.
Eſt genus hominum, qui eſſe primos ſe omnium rerum volunt,
Nec ſunt: hos conſector: hiſce ego non paro me ut rideant.
Sed eis ultro arrideo. & eorum ingenia admiror; ſimul
Quidquid dicunt, laudo: id rurſum ſi negant, laudo id quoque:
Negat quis, nego: ait, aio, poſtremó imperavi egomet mihi,
Omnia aſſentari. is quæſtus nunc eſt multo uberrimus.
Pa. Scitum hercle hominem: hic homines prorſum exſtultis inſanos facit.
G. Dum hæc loquimur, interea loci ad macellum ubi advenimus,
Concurrunt læti mî obviam cupedinarii omnes,
Cetarii, lanii, coqui, fartores, piſcatores, aucupes,
Quibus & re ſalva & perdita profueram, & proſum ſæpe.
Salutant: ad cœnam vocant: adventum gratulantur.
Ille ubi miſer, famelicus, videt me eſſe in tantum

honorem,
Et tam facilè victum quærere: ibi homo cœpit mè obſecrare,
Vt ſibi liceret id de me. ſectari iuſsi:
Si pote, tanquam Philoſophorum habent diſciplinæ ex ipſis
Vocabula, parafiti itidem ut Gnathonici vocentur.
Pa. Viden' otium, & cibus' quid faciat alienus? Gn. ſed ego ceſſo
Ad Thaidem hanc deducere, & rogitare ad cœnam ut veniat?
Sed Parmenonẽ ante oſtium Thaidis triſtem video
Riualis ſervum: ſalva res eſt: nimirum hic homines frigent.
Nebulonem hunc certum eſt ludere. Pa. hice hoc munere arbitrantur
Suam Thaidem eſſe. Gn. plurima ſalute Parmenonem
Summum ſuum impertit Gnatho. quid agitur? Paſtatur. Gn. video:
Numquidnam hîc, quod nolis, vides? Pa. te. Gn. credo. at numquid aliud?
Pa. Qui dum? Gn. quia triſtis es. Pa. nihil equidem. Gn. ne ſis, ſed quid videtur
Hoc tibi mancupium? non malum hercle. Gn. uro hominem, Pa. ut falſus animi eſt?
Gn. Quam hoc munus gratum Thaidi arbitrare eſſe? Pa. hoc nunc dices,
Ejectos hinc nos. Omnium rerum heus viciſsitudo eſt.
Gn. Sex ego te totos Parmeno hos menſes quietũ reddam;
Ne ſurſum, deorſum curſites, neve uſque ad lucem vigiles.
Ecquid beo te? Pa. men'? papæ. Gn. ſic ſoleo amicos. Pa. laudo.
Gn. Detineo te fortaſſe: tu profecturus aliò fueras.
Pa. Nuſquam. Gn. tum tu igitur paulum da mihi operæ

operæ. fac, admittar
Ad illam. Pa. age modò, nunc tibi patent fores hæ,
quia iſtam ducis.
Gn. Num quem evocari hinc vis foras? Pa. ſine biduum hoc prætereat.
Qui mihi nũc uno digitulo fores aperis fotrunatus,
Næ tu iſtas faxo calcibus ſæpe inſultabis fruſtrà.
Gn. Etiam nunc hîc ſtas parmeno? eho numnam tu hîc relictus cuſtos,
Ne quis fortè internuncius clam à milite ad iſtam curſitet.
Pa. Facete dictum. mira verò, militi quæ placeant.
Sed video herilem filium minorem huc advenire.
Miror, quî ex Piræo abierit: nam ibi cuſtos publicè eſt nunc.
Non temere eſt: & pròperans venit: neſcio quid circum ſpectat.

ACTVS II. SCENA III.

Charea, Parmeno.

Ch. OCcidi,
Neque virgo eſt uſquam, neque ego, qui illam è conſpectu amiſi meo,
Vbi quæram? ubi inveſtigem? quem percuncter? quam inſiſtam viam?
Incertus ſum; una hæc ſpes eſt, ubi ubi eſt, diu celari non poteſt.
O faciem pulchram: deleo omnes dehinc ex animo mulieres.
Tædet quotidianarum harum formarum. Pa. ecce autem alterum.
De amore neſcio quid loquitur..ô infortunatum ſenem.
Hic verò eſt, cui ſi amare occœperit; ludum jocumq;
Dices fuiſſe illum alterum, præut huius, rabies quæ dabit.
Ch. Vt illum Dii Deæque ſenium perdant, qui me hodie remoratus eſt:
Mèque adeò, qui reſtiterim, tum autem, qui illum

locci fecerim.
Sed eccum Parmenonem. salve. Pa. quid tu es tristis? quid ve alacris?
Vnde is? C. egone? hercle nescio, neque unde eam, neque quorsum eam,
Ita prorsum oblitus sum mei.
Pa. Quî quæso? C. amo. Pa. ehem. C. nunc te Parmeno ostendes, qui vir sies.
Scis te sæpè mihi pollicitum esse: Chærea, aliquid inveni
Modo quod ames: in ea re utilitatem ego faciam ut noscas meam.
Cum in cellulam ad te patris penum omnem congerebam clanculum.
Pa. Age inepte. Ch. hoc hercle factum est, fac sis nũc promissa appareant.
Sive adeò digna res est, ubi tu nervos intendas tuos,
Haud similis virgo est virginum nostrarum: quas matres studeant
Demissis humeris esse, vincto pectore, ut graciles sient.
Si qua est habitior paullo, pugilem esse aiunt: deducunt cibum:
Tametsi bona est natura, reddunt curatura iunceas:
Itaque ergo amantur. Pa. quid tua istæc? C. nova figura oris. Pa. papæ.
Ch. Color verus, corpus solidum, & succi plenum, Par. anni? C. sedecim.
Pa. Flos ipse. C. hanc tu mihi vel vi, vel clam, vel precario
Fac tradas: mea nil refert, dum potiar modò.
Pa. Quid? virgo cuia est? C. nescio hercle. P. unde est? tantundem. P. ubi habitat?
Ch. Ne id quidem. P. ubi vidisti? C. in via. P. qua ratione amisti?
C. Id quidem adveniẽs mecum stomachabar modò:
Neque quemquam hominem esse ego arbitror, cui magis bonæ

Felicitates

Felicitates omnes advorſæ ſient.
Pa. Quid hoc eſt ſceleris? C. perii. P. quid factum eſt? C. rogas?
Patris cognatum, atque æqualem Archidemidem
Noſtin'? P. quid ni? C. is, dum ſequor hanc, ſit mihi obviam.
Pa. Incommode hercle? Ch. immo enimverò infeliciter:
Nam imcommoda alia ſunt dicenda Parmeno:
Illum, liquet mihi dejerare, his menſibus
Sex ſeptem, prorſum non vidiſſe, proxumis,
Niſi nunc, cùm minimè vellem, minimèque opus fuit.
Eho, nonne hoc monſtri ſimile eſt? quid ais? P. maxumè.
Ch. Continuò accurrit ad me, quàm longè quidem,
Incurvus, tremulus, labiis demiſsis, gemens:
Heus, heus, tibi dico Chærea, inquit. reſtiti
Scin' quid ego te volebam? dic, cras eſt mihi
Iudicium. quid tum? ut diligenter nuncies
Patri advocatus màne mihi eſſe ut meminerit.
Dum hæc loquitur, abiit hora, rogo, numquid velit.
Rectè, inquit, abeo, cum huc reſpicio ad virginem,
Illa ſeſe interea commodum huc advorterat
In noſtram hanc plateam, Pa. mirum, ni hanc dicit, modo
Huic quæ data eſt dono. C. huc cum advenio, nulla erat.
Pa. Comites ſecuti ſcilicet ſunt virginem?
Ch. Verum, parafitus cum ancilla. P a. ipſa eſt, ſcilicet.
Deſine: iam conclamatum eſt. Ch. alias res agis.
Pa. iſtuc ago equidem. C. noſtin' quæ ſit? dic mihi: aut
Vidiſtin'? Pa. vidi, novi: ſcio, quò abducta ſit.
Ch. O Parmeno mi, noſtin'? Pa. novi. C. & ſcis, ubi ſiet?
Pa. Huc deducta eſt ad Thaidem: ei dono data eſt.

Ch. Quis is eſt tam potens cum tantō munere hoc? Pa. miles Thraſo,
Phædriæ rivalis. Ch. duras fratris partes prædicas.
Pa. Immo enim ſi ſcias quod donum huic dono contra comparet,
Tum magis id dicas. Ch. quodnam quæſo hercle? Pa. eunuchum, Ch. illùmne obſecro,
Inhoneſtum hominem, quem mercatus eſt heri, ſenem, mulierem?
Pa. Iſtunc ipſum, C. homo quatietur certè cum dono foras.
Sed iſtam Thaidem non ſcivi nobis vicinam. Pa. haud diu eſt.
Ch. Perii, numquamne etiam me illam vidiſſe? ehodum dic mihi,
Eſtne, ut fertur, forma? Pa. ſane, C, at nihil ad noſtram hanc. Pa. alia res eſt.
Ch. Obſecro te hercle Parmeno, fac ut potiar. Pa. faciam ſedulò, ac
Dabo operam, adiutabo. numquid me aliud vis. C. quò nunc is? Pa. domum,
Vt mancipia hæc, ita uti iuſsit frater, deducam ad Thaidem.
Ch. O fortunatum iſtum eunuchum, qui quidem in hanc detur domum.
Pa. Quid ita? C. rogitas? ſumma forma ſemper conſervam domi
Videbit, colloquetur, aderit unà in unis ædibus,
Cibum nonnunquam capiet cum ea, interdum propter dormiet.
Pa. Quid, ſi nunc tute fortunatus fias. C. qua re Parmeno?
Reſponde. Pa. capias tu illius veſtem, C veſtem? quid tum poſtea?
Pa. Pro illo te deducam. C. audio, Pa. te eſſe illum dicam, C. intelligo.
Pa. Tu illis fruare commodis, quibus tu illum dicebas modò.

Cibum

Cibum unà capias, adſis, tangas, ludas, propter dormias:
Quandoquidem illarum neque quiſquam te novit, neque ſcit qui ſies.
Præterea forma, & ætas ipſa eſt, facilè ut te proeunucho probes.
Ch. Dixiſti pulchrè: nunquam vidi melius conſilium dari.
Age eamus intrò: nunc iam orna me, abduc, duc, quantum potes.
Pa. Quid agis? jocabar equidem. C. garris. P. perii, quid ego egi miſer?
Quo trudis? perculeris iam tu me. tibi equidem dico, mane.
Ch. Eamus. Pa, pergin? C. certum eſt. P. vide ne nimium calidum hoc ſit modò.
C. Non eſt perfecto: ſine. Pa. at enim iſtæc in me cudetur faba. Ch. ah.
P. Flagitium, facinus. C. an id flagitium eſt, ſi in domum meretriciam.
Deducar, & illis crucibus, quæ nos, noſtramque adoleſcentiam
Habent deſpicatam, & quæ nos ſemper omnibus cruciant modis,
Nunc referam gratiam, atque eas itidem fallam ut ab illis fallimur?
An potiùs hæc pati? æquum eſt fieri, ut à me ludatur dolis.
Quod qui reſcierint, culpent? illud meritò factum omnes putent.
Ph. Quid iſtuc? ſi certum eſt facere, facias. verùm ne poſt conferas
Culpam in me. C. non faciam. Pa. jubèſne? C. jubeo, cogo, atque impero.
Pa. Numquam defugiam auctoritatem: ſequere, Ch. Dii vortant bene.

ACTVS.

ACTVS III. SCENA I.

Thraſo, Gnato, Parmeno.

MAgnas veró agere gratias Thais mihi?
Gn. Ingenteis T. ain'tu, læta eſt? Gn, non tam ipſo quidem
Dono, quàm abs te datum eſſe: id verò ſeriò
Triumphat. P. huc proviſo, ut ubi tempus ſiet,
Deducam. ſed eccum militem, T. eſt iſtuc datum
Profecto mihi, ut ſint grata, quæ facio, omnia,
G. Advorti hercle animum. T. vel rex ſemper maxumas
Mihi agebat: quidquid feceram, aliis non item.
G. Labore alieno magno partam gloriam
Verbis ſæpe in ſe tranſmovet, qui habet ſalem
Quod in te eſt. T. habes. G. rex te ergo in oculis?
T. ſcilicet.
G. Geſtire. T. verò credere òmnem exercitum,
Conſilia, G. mirum. T. tum ſicubi eum ſatietas
Hominum, aut negotî ſi quando odium ceperat,
Requieſcere ubi volebat, quaſi: noſtin'? G. ſcio.
Quaſi ubi illam exſpueret miſeram ex animo. T. tenes.
Tum me convivam ſolum abducebat ſibi. G hui.
Regem elegantem narras. T. immo ſic homo
Eſt perpaucorum hominum. G. immo nullorum arbitror.
Si tecum vivit. T invidere omnes mihi,
Mordere clanculum, ego non flocci pendere.
Illi invidere miſerè. verum unus tamen
Impense, elephantis quem Indicis præfecerat.
Is ubi moleſtus magis eſt, quæſo, inquam, Strato.
Eone es ferox, quia habes imperium in belluas?
G. Pulchre mehercle dictum, & ſapienter, papæ,
Iugularas hominem. quid ille? T. mutus illico.
G. Quid ni eſſet? P. Dîi voſtram fidem, hominem perditum,
Miſerumque & illum ſacrilegum, T. quid? illud? Gnatho.

Quo

Quo pacto Rhodium tetigerim in convivio,
Numquid tibi dixi? Gn. numquam: sed narra obsecro,
Plus millies iam audivi. T. una in convivio.
Erat hic, quem dico, Rhodius adolescentulus.
Fortè habui scortum: cœpit ad id alludere:
Et me irridere. quid agis, inquam, homo impudens;
Lepus tute es, & pulpamentum quæris: G. ha, ha, hæ.
T. Quid est, G. facetè, lepidè, laute, nihil suprà.
Tuum obsecrone hoc dictum erat? vetus credidi.
T. Audieras? G. sæpe; & fertur in primis. T. meum est.
G. Dolet dictum imprudenti adolescenti, & libero.
P. At te Dii perdant. G. quid ille quæso? T. perditus,
Risu omnes, qui aderant, emoriri. denique
Metuebant omnes iam me. G. non iniuria.
T. sed heus tu. purgon'ego me de istac Thaidi,
Quòd eam me amare suspicata est? G. nihil minùs:
Immo magis auge suspicionem. T. cur rogas?
Scin'? si quando illa mentionem Phædriæ
Facit, aut si laudat, te ut malè urat. T, sentio,
G. Id ut ne fiat, hæc res sola est remedio.
Vbi nominabit Phædriam: tu Pamphilam
Continuò, si quando illa dicet, Phædriam
Intromittamus comissatum: tu, Pamphilam
Cantatum provocemus. si laudabit hæc
Illius formam: tu huius contra. denique
Tu par pari referto, quod eam mordeat.
T. Siquidē me amaret, tum istuc prodesset Gnatho,
G. Quando illud, quod tu das, expectat, atque amat.
Iamdudum amat te; iamdudum illi facile fit,
Quod doleat, metuet semper, quem ipsa nunc capit
Fructum, ne quando iratus tu aliò conferas.
T. Bene dixti: at mihi istuc non in mentem venerat,
G. Ridiculum: non enim cogitâras: ceterum,
Idem hoc tute melius quanto inveniffes Thraso?

ACTVS III. SCENA II.

Thais, Thraſo, Parmeno, Gnatho, Pythias.

AVdire vocem viſa ſum modò militis:
Atque eccũ. ſalve mi Thraſo. Thr. ô Thais mea,
Meum ſuavium, quid agitur? ecquid nos amas
De fidicina iſtac? Par. quam venuſtè: quod dedit
Principium adveniens! Th. plurimùm merito tuo.
Gn. Eamus ergo ad cœnã: quid ſtas? Par. hem alterũ
Ex homine hunc natum dicas. Th. ubi vis nõ moror.
Par. Adibo, atque adſimulabo, quaſi nunc exeam.
Iturán' Thais quopiam es? Th. ehem Parmeno,
Bene feciſti: hodie itura. Par. quò? Th. ecquid hunc vides?
Pa. Video, & me tædet. ubi vis, dona adſunt tibi
A Phædria. Th. quid ſtamus. cur non imus hinc?
P. Quæſo hercle ut liceat; pace quod fiat tua,
Dare huic quæ volumus, convenire & colloqui.
Thr. Perpulchra credo dona, haud noſtris ſimilia,
Pa. Res indicabit, heus iubete iſtos foràs
Exire, quos iuſsi ocyùs procede tu huc.
Ex AEthiopia eſt uſque hæc. Th. hîc ſunt tres minæ.
Gn. Vix. Pa. ubi tu es Dore? accede huc. hem eunuchum tibi.
Quàm liberali facie, quàm ætate integra!
Th. Ita me Di ament honeſtus eſt, Pa. quid tu ais Gnatho?
Num quid habes, quod contemnas? quid tu autem Thraſo?
Tacent: ſatis laudant. fac periculum in literis,
Fac in palæſtra, in muſicis. quæ liberum
Scire æquum eſt adoleſcentem, ſollertem dabo?
Thr. Ego illum eunuchum; ſi ſit opus, vel ſobrius.
Pa. Atque hic qui miſit, non ſibi ſoli poſtulat
Te vivere, & ſua cauſſa excludi ceteros:
Neque pugnas narrat, neque cicatrices ſuas
Oſtentat: neque tibi obſtat: quod quidam facit.
Verùm, ubi moleſtum non erit, ubi tu voles,
Vbi tempus tibi erit, ſat habet, ſi tum recipitur.

Thr. Ap-

Thr. Apparet ſervom hunc eſſe domini pauperis,
Miſerique. Gn. nam hercle nemo poſſet, ſat ſcio,
Qui haberet, quî pararet alium, hunc perpeti.
P. Tace tu: quem eſſe ego puto infra omnes infimos
Homines. nam, qui huic animum aſſentari induxeris
E flamma te petere cibum poſſe arbitror.
Thr. Iàmne imus? Th. hos priùs introducam, & quæ volo,
Simul imperabo: poſtea continuò exeo.
Th. Ego hinc abeo: tu iſtã opperire. P. haud cõvenit.
Vna ire cum amica imperatorem in via,
Thr. Quid tibi ego multa dicam? domini ſimilis es.
Gn. Ha, ha, hæ. T. quid rides? Gn. iſtuc. quod dixti modò:
Et illud de Rhodio dictum in mentem venit.
Sed Thais exit. Thr. abi, præcurre, ut ſint domi
Parata omnia. Gn. fiat. T. diligenter Pythias
Fac cures, ſi Chremes huc fortè advenerit,
Vt ores, primùm ut maneat: ſi id nõ commodum eſt,
Vt redeat: ſi id non poterit, ad me adducito.
Py. Ita faciam. Th. quid? quid aliud volui dicere?
Hem curate iſtam diligenter virginem.
Domi adſitis, facite. T. eamus. Th. vos me ſequimini.

ACTVS III, SCENA III.

Chremes, Pythias.

Ch. PRofectò quanto magis magiſque cogito,
Nimirum dabit hæc Thais mihi magnum malum:
Ita me videò ab ea aſtute labefactarier.
Iam tum, cum primum iuſsit me ad ſe accerſier.
(Roget quis, quid tibi cum illa? ne nôram, quidem)
Vbi veni, cauſſam, ut ibi manerem repperit.
Ait rem divinam feciſſe, & rem ſeriam
Velle agere mecum, iam tum erat ſuſpicio,
Dolo malo hæc fieri omnia: ipſa accumbere
Mecum: mihi ſeſe dare, ſermonem quærere,
Vbi friget, huc evaſit, quàm pridem pater,

Mihi

Mihi & mater mortui essent? dico, jam diu.
Rus Sunii ecquod habeam, & quam longè à mari?
Credo, ei placere hoc: sperat se à me avellere.
Postremò, ecqua inde parva periisset soror:
Ecquis cum ea una; quid habuisset, cùm perit.
Ecquis eam posset noscere. hæc cur quæritet?
Nisi illa forte, quæ olim periit parvola
Soror, hanc se intendit esse, ut est audacia.
Verum ea si vivit, annos nata est sedecim.
Non major: Thais, ego quam sum, majuscula est.
Misit porrò orare, ut venirem serio
Aut dicat quid volt aut molesta ne siet.
Non hercle veniam tertio. heus heus, Py. hic quis est.
Ch. Ego sum Chremes. Py. ô capitulum lepidissimum.
Ch. Dico ego mihi insidias fieri? Py. Thais maxumo
Te orabat opere, ut cras redires. Ch. rus eo.
Py. Fac amabo. Ch. non possum inquam. Py. at apud nos hîc mane,
Dum redeat ipsa. Ch. nihil minus. Py. cur mi Chremes?
Ch. Malam rem abis hinc? Py. si istuc ita certum est tibi,
Amabo, ut illuc transeas, ubi illa est. Ch. eo.
P. Abi Dorias, citò hunc deduce ad militem,

ACTVS III. SCENA IIII.

Antipho.

An. HEri aliquot adolescentuli coiimus in Piræo,
In hunc diem ut de symbolis essemus, Chæream ei rei
Præfecimus: dati annuli: locus, tempus constitutum est.
Præteriit tempus: quo in loco dictum est, parati nihil est.
Homo ipse nusquam est: neque scio quid dicam, aut quid conjectem:

Nunc

Nunc mihi hoc negoti cæteri dedere, ut illum quæram:
Idque adeo viſam, ſi eſt domi: quiſnam hinc à Thaide exit?
Is eſt, an non eſt? ipſus eſt. quid hoc hominis? qui eſt hic ornatus?
Quid illud mali eſt? nequeo ſatis mirari, neque conjicere.
Niſi quidquid eſt, procul hinc libet, prius, quid ſit, ſciſcitari.

ACTVS III. SCENA V.

Charea, Antipho.

Ch. NVmquis hîc eſt? nemo eſt. numquis hinc me ſequitur? nemo homo eſt.
Iàmne erumpere hoc licet mihi gaudium? pro Iupiter,
Nunc eſt profectò interſici cum perpeti me poſſum:
Ne hoc gaudium cõtaminet vita aliqua ægritudine.
Sed neminemne curioſum intervenire nunc mihi,
Qui me ſequatur, quoquò eam, rogitando, obtũdat, enecet:
Quid geſtiam, aut quid lætus ſim: quò pergam, unde emergam, ubi ſiem
Veſtitum, hunc nactus, quid mihi quæram, ſanus ſim, ànne inſaniam?
A. Adibo, atque ab eo gratiam hanc, quam video velle, inibo.
Chærea, quid eſt quod ſic geſtis? quid vestibi hic veſtitus quærit?
Quid eſt, quod lætus ſis? quid tibi vis? ſatiſne ſanus? quid me
Adſpectas? quid taces? Ch. ô feſtus dies hominis! amice
Salve: nemo omnium eſt, quem ego magis nunc cuperem videre quam te,
A. Narra iſtuc quæſo quid fiet, Ch, immo ego te obſecro hercle, ut audias,

Noſtin'hanc, quam amat frater? A. novi nempe opinor Thaidem.
Ch. Iſtam ipſam. A. ſic commemineram. Ch. quædam hodie eſt ei dono data
Virgo, quid ego eius tibi nunc faciem prædicem, aut laudem Antipho,
Cùm ipſum me noris, quàm elegans formarũ ſpectator ſiem?
In hac commotus ſum. A. ain'tu? Ch. primam dices, ſcio, ſi videris.
Quid multa verba? amare cœpi. forte fortuna domi
Quidam erat eunuchus, quem mercatus fuerat frater Thaidi.
Neque is deductus etiam tum ad eam. ſummonuit me Parmeno
Ibi ſervus, quod ego arripui. A. quid id eſt? C. tacitus citiùs audies.
Vt veſtem cum illo mutem, & pro illo iubeam me illuc ducier.
A. Pro Eunuchon'? C. ſic eſt. A. quid tandem ex ea re ut caperes commodi?
Ch. Rogas? viderem, audirem, eſſem una, qua cum cupiebam, Antipho.
Num parva cauſſa, aut parva ratio eſt? traditus ſum mulieri.
Illa illico ubi me accepit, læta verò ad ſe abducit domum,
Commendat virginem. An. cui? tibine? C. mihi An. ſatis tutò tamen.
C. Edicit, ne vir quiſquam ad eam adeat, & mihi ne abſcedam, imperat.
In interiore parte ut maneam ſolus cũ ſola annuo.
Terram intuens modeſtè. An. miſer. C. ego, inquit, ad cœnam hinc eo.
Abducit ſecum ancillas: paucæ, quæ circum illam eſſent, manent
Novitiæ puellæ. continuò hæc'adornant, ut lavet.
Adhortor, properent. dum apparatur, virgo in conclavi

clavi sedet;
Suspectans tabulam quandam pictam, ubi inerat
pictura hæc; Iovem
Quo pactoDanaæ misisse aiunt quondam in gremi-
um imbrem aureum.
Egomet quoque id spectare cœpi: & quia consimi-
lem luserat
Iam olim ille ludũ, impendio magis animus gaude
bat mihi.
Deum sese in hominem convertisse, atque per alie-
nas te gulas
Venisse clanculum per impluvium, fucum factum
mulieri.
At quem Deum? qui templa cœli summa sonitu con-
cutit.
Ego homuncio hoc non façerem? ego illud verò ita
feci, ac lubens.
Hæc dum mecum reputo, accersitur lavatum interea
virgo.
It, lavit, redit: deinde illam in lecto illæ collocârũt.
Sto expectans, si quid mihi imperat, venit una,
heus tu, inquit, Dore,
Cape hoc flabellum, & ventulum huic sic facito, dum
lavamur:
Vbi nos laverimus, si voles lavato, accipio tristis.
A. Tum equidem istuc os tuum impudens videre
nimium vellem,
Status quis esset, flabellum tenere te asinum tantum.
C. Vix elocuta est hoc, foras simul omnes proruunt
se:
Abeunt lavatum, perstrepunt. ita ut fit, domini ubi
absunt.
Interea somnus virginẽ opprimit, ego limis adspecto
Sic per flabellum clanculum. & simul alia circum-
specto.
Satin' explorata sint, video esse: pessulum ostio obdo.
A, Quid tum? Ch. quid tum fatue? A. fateor, Ch-
egon' occasionem

Mihi oſtentatam, tam brevem, tam optatam, tam
inſperatam
Amitterem? tum pol ego is eſſem vere, qui aſsimus
labar.
A. Sanè hercle ut dicis. ſed interim de ſymbolis
quid actum eſt?
C. Paratum eſt. A. frugi es: ubi? domin? C. immo
apud libertum Diſcum.
A. Perlonge eſt: ſed tanto ocyus properemus: muta
veſtem.
C. Vbi mutem? perii: nam domo exulo nunc, me-
tuo fratrem,
Ne intus ſit: porrò autẽ, pater ne rure redierit iam.
A. Eamus ad me: ibi proximum eſt ubi mutes. C.
recte dicis.
Eamus: & de iſtac ſimul, quo pacto porrò poſsim
Potiri, conſilium volo capere unà tecum. A. fiat.

ACTVS IV. SCENA I.

Dorias.

ITa me Dii bene ament, quantum ego illum vidi,
non nihil timeo
Miſera, ne quam ille hodie inſanus turbam faciat
aut vim Thaidi,
Nam poſtquam iſte advenit Chremes adoleſcens
frater virginis:
Militem rogat ut eum admitti iubeat. ille continuo
iraſci, neque
Negare audere: Thais porro inſtare, ut hominem
invitet. id
Faciebat retinendi illius cauſſa: quia illa quæ cu-
piebat
De ſorore eius indicare, ad eam rem tempus non
erat.
Invitat triſtis, manſit ibi, illa cum illo ſermonem
occipit.
Miles vero ſibi putare adductum ante oculos æmulũ
Voluit facere contrà huic ægrè; heus, inquit, puer
huc pamphilam

Ac-

Accerſe ut, delectet hic nos. illa exclamat, minimè gentium.
Tun' in convivium illam? miles tendere inde ad iurgium.
Interea aurum ſibi clam mulier demit, dat mihi ut auferam.
Hoc eſt ſigni: ubi primum poterit, ſeſe illinc ſubducet, ſcio.

ACTVS IV. SCENA II.

Phædria.

DVm rus eo, cœpi egomet mecum inter vias,
Ita ut, eſt ubi quid in animo eſt moleſtiæ,
Aliam rem ex alia cogitare, & ea omnia in
Peiorem partem, quid opu'ſt verbis? dum hæc putò,
Preterii imprudens villam: longè iam abieram.
Cum ſenſi, redeo rurſum, malè verò me habens
Vbi ad ipſum veni diverticulum, conſtiti:
Occœpi mecum cogitare, heus biduum hic
Manendum eſt ſoli ſine illa: quid tum poſtea?
Nihil eſt: quid? nihil? ſi non tangendi copia eſt?
Eho ne videndi quidem erit? ſi illud non licet,
Saltem hoc licebit certe extrema linea
Amare, haud nihil eſt, villam prætereo ſciens,
Sed quid hoc, quod timida ſubito egreditur Pythias?

ACTVS IV. SCENA III

Pythias, Dorias, Phædria.

Py. VBi ego illum ſceleroſum miſera, atque impium inveniam? aut ubi
Quæram? hoccine tam audax facinus facere eſſe auſum? Ph. perii: hoc quid ſit vereor.
Py. Quin inſuper etiam ſcelus, poſtquam ludificatus virginem,
Veſtem omnem miſeræ diſcidit, tum ipſam capillo conſcidit.
Ph. Hem. Py. qui nunc ſi detur mihi.
Vt ego anguibus facile illi in oculos involem venefico.

Ph. Profectò neſcio quid abſente nobis turbatum eſt domi.
Adibo. quid iſtuc? quid feſtinas? aut quem quæris Pythias?
Py. Hem Phædria, egon'quem quæram? abi hinc quo dignus es cum donis tuis
Tam lepidis. Py. quid iſtuc eſt rei?
Ph. Rogas me? eunuchum quem dediſti nobis, quas turbas dedit?
Vitiavit virginem, quam heræ dederat dono miles. Ph. quid ais?
Py. Perii. Ph. temulenta es. Py. Vtinam ſic ſient, mihi qui male volunt.
Do. Au, obſecro mea Pythias. quod iſtuc nam monſtri fuit?
Ph. Inſanis? qui iſtuc facere eunuchus potuit? Py. ego illum neſcio
Qui fuerit: hoc, quod fecit, res ipſa indicat.
Virgo ipſa lacrumat: neque cum rogites quid ſit audet dicere.
Ille autem bonus vir nuſquam apparet. etiam hoc miſera ſuſpicor,
Aliquid domo abeuntem abſtuliſſe. Ph. Nequeo mirari ſatis,
Quo abire ignavos ille poſsit longius, niſi ſi domum
Forte ad nos rediit, Py. viſe amabo, num ſit. Ph. iam faxo ſcies.
Do. Perii, obſecro. tam infandum facinus. mea tu, ne audivi quidem.
Py. At pol ego amatores audieram mulierum eſſe eos maxumos,
Sed nihil poteſſe: verum miſeræ non in mentem venerat.
Nam illum aliquo concluſſem, neque illi commiſiſſem virginem,

Phædria, Dorus, Pythias, Dorias.

Ph. EXi foras ſceleſte: at etiam reſtitas? Fugitivè prodi, malè conciliate. Do. obſecro, Ph. oh.

Illud vide, os ut ſibi diſtorſit carnufex.
Quid huc reditio eſt? quid veſtis mutatio eſt?
Quid narras? paulum ſi ceſſ aſſem Pythia,
Domi non offendiſſem, ita iam adornabat fugam.
Py. Habeſne hominem amabo? Ph, quid ni? Py. O factum bene.
Do. Iſtuc pol verò benu. Py. Vbi eſt? Ph. rogitas? non vides?
Py. Videam obſecro, quem? Ph. hunc ſcilicet. Py. quis hic eſt homo?
Ph. Qui ad vos deductus hodie eſt. Py. hunc oculis
Noſtrarum nunquā quiſquam vidit, Phædria. (ſuis
Ph, Non vidit? Py. An tu hūc credidiſti eſſe, obſecro,
Ad nos deductum? Ph. namque alium habui neminem. Py, au,
Ne comparandus hic quidem ad illum eſt. ille erat,
Honeſta facie & liberali. Ph. Ita viſus eſt
Dudum, quia varia veſte exornatus fuit.
Nunc eò tibi videtur fœdus, quia illam non habet.
Py. Tace obſecro, quaſi verò paulum interſiet.
Ad nos deductus hodie eſt adoleſentulus.
Quem tu verò videre velles Phædria,
Hic eſt vetus, vietus, veternoſus, ſenex,
Colore muſteleno, P, Hem, quæ hæc eſt fabula?
Eò redigis me, ut, quid egerim, egomet neſciam.
Eho tu, emin'ego te? Do, emiſti? P. Iube mihi denuò
Reſpondeat. Ph, roga. Py, ueniſtin'hodie ad nos? negat.
At ille alter venit annos natus ſedecim:
Quem ſecum adduxit Parmeno. Ph, agedum, hoc mihi expedi.
Primū unde habes iſtam, quam habes, veſtē? taces?
Monſtrum hominis, non dicturus? Do, venit Chærea.

Ph. Fraterne? Do. ita Ph. quando? Do. hodie. ph. quandudum? Do. modo.

Ph. Qui cum? Do. Parmenone. Ph. norasne eum prius?

Do. Non: nec quis esset unquam audieram dicier.

Ph. Vnde igitur, meum fratrem esse sciebas? Do. Parmeno

Dicebat eum esse: is dedit hanc mihi vestem. Ph. occidi.

Do. Meã ipse induit: post una ambo abierunt foras.

Py. Iam satis credis sobriam esse me, & nil mentitã tibi?

Iam satis certum est virginem vitiatam esse? Ph. Age nunc bellua.

Credis huic quod dicat? Py. quid isti credam? res ipsa indicat.

Concede istuc paululum, audin'? etiam nunc paululum, sat est.

Dicdum hoc rursum, Chærean'tuam vestem detraxit tibi?

Do. Factum. Ph. & ea est indutus? D. Factum. P. & pro te huc deductus est? Do. ita.

Ph. Iupiter magne, ô sceleſtum, atque audacem hominem! P. væ mihi,

Etiam nunc non credis indignis nos esse irrisas modis.

Ph. Mirum, ni tu credas quod iste dicat, quid agam, nescio.

Heus tu (negato rursum) possumne ego hodie ex te exsculpere

Verum? vidistin'fratrem Chæream? Do non. Ph. non potest fine

Malo fateri video. sequere me hac: modo ait, modo negat,

Ora me. Do. obsecro: te verò Phædria, Ph. Ito intro Do. hoi, hei.

P. Alio pacto honestè quo modo hinc nunc abeam, nescio.

Actum

Actum eſt ſi quidem. tu me hîc etiam nebulo ſudificabere?

Py. Parmenonis tam ſcio eſſe hanc technam, quam me vivere.

Do. Sic eſt. Py. Inveniam pol hodie, parem ubi referam gratiam.

Sed nunc quid faciundum cenſes Dorias? Do. de iſtac rogas

Virgine? Py. ita, utrum taceàmne, an prædicem? Do. tu pol ſi ſapis.

Quod ſcis neſcis, neque de eunucho, neque de vitio virginis,

Hac re & te omni turba evolves, & illi gratum feceris.

Id modo dic, abiſſe Dorum. Py. ita faciam. Do. ſed videon. Chremem?

Thais iam aderit. Py. quid ita? Do. quia, cùm inde abeo, iam tum inceperat

Turba inter eos. Py. tu aufer aurum hoc: ego ſcribo ex hoc, quid fiet.

ACTVS IIII. SCENA V.

Chremes, Pythias.

ATat, data hercle verba mihi ſunt: vicit vinum quod bibi.

At dum accubabam, quam videbar mihi eſſe pulchrè ſobrius

Poſtquam ſurrexi, neque pes, neque mens ſuum ſatis officium facit.

Py. Chreme. C. quis eſt? ehem Pythia, vah quanto nunc formoſior

Videre mihi, quàm dudum? Py. certè quidem tu pol multo hilarior.

Ch. Verbum hercle verum hoc eſt. Sine Cerere & Libero friget Venus.

Sed Thais multo antè venit? Py. anne abiit iam à milite?

Ch. Iamdudum ſtatem, lites ſunt inter eos factæ maxumæ.

Py Nil dixit tum, ut ſequerere ſeſe? C. nihil, niſi abiens mihi innuit.
Py. Eho, nonne id ſat erat? D. at neſciebam id dicere illam, niſi quia
Correxit miles, quod intellexi minus: nam me extruſit foras.
Sed eccàm ipſam video: miror, vbi ego huic antevorterim.

ACTVS IIII. SCENA VI.

Thais, Chremes, Pythias.

CRedo equidem illum iam affuturum eſſe, illam ut eripiat, ſine
Veniat: atqui, ſi illam digito attigerit uno, oculi illico
Effodientur, uſq; adeo ego illius ferre poſſũ ineptias
Et magnifica verba, verba dum ſint, verùm enim ſi ad rem
Conferentur, vapulabit.
C. Thais, ego iam dudum hic adſum, T. ô mi Chreme, te ipſum expectabam.
Scin'tu turbam hanc propter te eſſe factam, & adeò ad te attinere hanc
Omnem rem? C. ad me? qui? quaſi iſtuc. T. quia dum tibi ſororem ſtudeo
Reddere, & reſtituere, hæc atque hniuſmodi ſum multa paſſa.
C. Vbi ea eſt? T. domi apud me. C. ehem. T. quid eſt?
Educta, ità uti téque illaque dignum eſt. C, quid ais? T. id quod res eſt.
Hanc tibi dono do, neque repeto pro illa abs te quidquam pretii.
C. Et habetur, & referetur à me Thais tibi, ita uti merita es
Gratia. T. at enim cave, ne priús, quam hanc à me accipias, amittas
Chreme: nam hæc ea eſt, quam miles à me vi nunc venit ereptum.
Abi tu, ciſtellã, Pythias, domo effer cum monumentis.

C. Video

C. Viden'tu illum Thais? P, ubi ſita eſt? T. in riſco, odioſa ceſſas?
Ch Militem ſecum ad te quantas copias adducere?
At at. T. num formidoloſus obſecro es mi homo? C. apageſis,
Ego formidoloſus? nemo eſt, hominum, qui vivat, minus.
Th. Atque opus eſt. Ch. au, metuo qualem tu me eſſe hominem exiſtumes.
T. Immo hoc cogitato: qui cum res tibi eſt, peregrinus eſt,
Minùs potens quàm tu, minùs notus, amicorum hic habens minus.
Ch. Scio iſtuc: ſed tu, quod cavere poſſis, ſtultum admittere eſt.
Malo ego nos proſpicere, quàm hunc ulciſci accepta injuria.
Abi tu, atque oſtium obſera intus, dum ego hinc tranſcurro ad forum:
Volo ego adeſſe hîc advocatos nobis in turba hac. T. mane.
Ch. Melius eſt. Th. mane. Ch. omitte. iam adero. T. nil opus eſt iſtis Chreme:
Hoc dic modo, ſororem illam tuam eſſe, & te parvam virginem
Amiſiſſe, nunc cognoſſe: ſigna oſtende. P. adſunt. Th. cape.
Si vim facies, in ius ducito hominem: intellextin? C, ptobè.
Th. Fac, animo hæc præſenti dicas. C, faciam. T, attolle pallium.
Perii, huic ipſi opus patrono eſt, quem defenſorem paro.

ACTVS IIII. SCENA VII.

Thraſo, Gnatho, Sanga, Chremes, Thais.

Thra. HAncine ego ut contumeliam tam inſignem in me accipiam Gnatho?

Mori

Mori mè ſatius eſt. Simalio, Donax, Syriſce, ſequimini.

Primùm ædeis expugnabo. Gn. rectè, Thr. virginem eripiam. Gn. probè.

Thr. Male multabo ipſam. Gn. pulchrè. Thr. in medium hanc agmen cum vecti, Donax,

Tu Simalio in ſiniſtrum cornu, tu Syriſce in dexterum:

Cedo alios: ubi centurio eſt Sanga, & manipulus furum? S. eccum adeſt.

Thr, Quid ignave? peniculon' pugnare, qui iſtum huc portes, cogitas?

S. Egòne? imperatoris virtutem noveram, & vim militum-

Sine ſanguine hoc fieri non poſſe: qui abſtergerem vulnera.

Thr. Vbi alii? S. qui, malum, alii? ſolus Sannio ſervat domi.

Thr. Tu hoſce inſtrue: hîc ego ero poſt principia: inde omnibus ſignum dabo.

G. Illuc eſt ſapere: ut hoſce inſtruxit, ipſus ſibi cavit loco.

Thr. Idem hoc ſam Pyrrhus factitavit. Ch. viden' tu Thais, quam hic rem agit?

Nimirum conſilium illud rectum eſt de occludendis ædibus.

Th. Sane, quod tibi nunc vir videatur eſſe, hic nebulo magnus eſt:

Ne metuas. Thr. quid videtur? Gn, fundam tibi nunc nimis vellem dari,

Vt tu illos procul hinc ex occulto cæderes: facerent fugam.

Thr. Sed eccam Thaidem ipſam video. Gn. quam mox irruimus? Thr. mane.

Omnia prius experiri verbis, quàm armis, ſapientem decet.

Qui ſcis, an, quæ iubeam, ſine vi faciat? Gn, Dii voſtram fidem,

Quanti

Quanti eſt ſapere! nunquam accedo, quin abs te abeam doctior.
Thr. Thais, primum hoc mihi reſponde: cum tibi do iſtam virginem,
Dixin'hos mihi dies ſoli dare te? Th, quid tum poſtea? Thr. rogitas?
Quæ mihi ante òculos amatorem coram adduxti tuum.
Quid cum illo ut agas? & cum eo clam te ſubduxiſti mihi.
Th. Libuit. Thr. Pamphilam ergo huc redde, niſi vi mavis eripi.
Ch. Tibi illam reddat? aut tu eam tangas? omnium,
Gn. ah, quid ais? tace.
Ch. Quid tu tibi vis? Thr. ego non tangam meam? Chr. tuam autem furcifer:
Gn. Cave ſis: neſcis, cui maledicas nunc viro. Ch. non tu hinc abis?
Scin'tu ut, tibi res ſeſe habeat? ſi quidquam hodiè hîc turbæ cœperis,
Faciam, ut huius loci, dieique, meique ſemper memineris.
Gn. Miſeret tui me, qui hunc tantum hominem facias inimicum tibi.
Ch. Diminuam ego caput tuum hodie, niſi abis. Gn. ain'verò canis?
Siccine agis? Thr. quis tu homo es? quid tibi vis? quid cum illa rei tibi eſt?
Ch. Scibis. principio eam eſſe dico liberam. Thr. hem. Ch. civem Atticam. Thr. hui.
Ch. Meam ſororem. Thr. os durum. Ch. miles, nunc adeo edico tibi,
Ne vim facias ullam in illam. Thais, ego eo ad Sophronam
Nutricem, ut eam adducam, & ſigna oſtendam hæc, Thr. tun'me prohibeas.
Meam ne tangam? Ch. prohibeo inquam. Gn. audin' tu? hic furti ſe alligat,

Ch. Satin'

Ch. Satin'hoc est tibi? Thr. hoc idem tu ais? Th. quære, qui respondeat.
Thr. Quid nunc agimus? Gn. quin redeamus: iam hæc tibi aderit supplicans
Vltro, Thr. credin'? Gn. immò certè: novi ingenium mulierum:
Nolunt, ubi velis; ubi nolis, cupiunt ultro. Thr. bene putas.
Gn. Iam dimitto exercitum? Thr. ubi vis. Gn. Sanga, ita uti fortes decet
Milites, domique, fociq; fac vicissim ut memineris.
San. Iamdudum animus est in patinis. Gn. frugi es, Thr. vos mè hac sequimini.

ACTVS V. SCENA I.

Thais, Pythias.

Th. PErgin'sceleſta mecum perplexè loqui? Scio, nescio: abiit: audivi: ego non adfui.
Non tu istuc mihi dictura apertè es: quidquid est?
Virgo conscissa veste lacrumans obticet:
Eunuchus abiit: quamobrē? quid factum est? taces?
Py. Quid tibi ego dicam misera? illum eunuchum negant
Fuisse. T. quis fuit igitur! Py. iste Chærea.
Th. Qui Chærea? Py. Iste ephebus frater Phædriæ,
Th. Quid ais venefica? Py. atqui certô comperi.
Th. Quid is obsecro ad nos, aut quamobrem adductu'st? Py. nescio.
Nisi amasse credo Pamphilam. T. hem misera occidi,
Infelix, si quidem tu istæc vera prædicas.
Num id lacrumat virgo? Py. id opinor. T. quid ais sacrilega?
Istuccine interminata sum hinc abiens tibi?
Py. Quid facerem? ita ut tu iusti, soli credita est.
Th. Sceleſta, Ovem lupo commisisti. dispudet.
Sic mihi data esse verba. quid hominis illic est?
Py Hera mea tace, obsecro, salvæ sumus: hominem
Habemus ipsum. Th. ubi is est? Py. hem, ad sinistram

ſtram. non vides?

En. T. video. Py. comprehendi iube, quantum poteſt.

Th. Quid illi facies, ſtulta? Py. quid faciam, rogas;
Vide amabo, ſi non, cùm adſpicias, os impudens
Videtur. T. non eſt. Py. tum, quæ eius confidentia eſt!

ACTVS V. SCENA II.

Chæreas Thais, Pythias.

Ch. APud Antiphonem uterque, mater, & pater,
Quaſi dedita opera, domi erāt, ut nullo modo
Introire poſſem, quin viderent me, interim
Dum ante oſtium ſto, notus mihi quidam obviam
Venit: ubi vidi, ego me in pedes quantum queo,
In angiportum quoddam deſertum, inde item
In aliud, inde in aliud, ita miſerrimus
Fui fugitando, ne quis me cognoſceret.
Sed eſt ne hæc Thais, quam video? ipſa eſt: hæreo.
Ah. quid faciam? quid mea autem? quid faciet mihi?

Th. Adeamus. bone vir Dore ſalve: dic mihi,
Aufugiſtin'? Ch. hera, factum. Th. ſatin'id tibi placet?

Ch. Non. Th credin'te impunè habiturum? Ch. unam hanc noxiam
Mitte: ſi aliam unquam admiſero ullam, occidito.

Th. Num meam ſævitiam veritus es? Ch. non. Th. quid igitur?

Ch. Hanc metui, ne me criminaretur tibi.

Th. Quid feceras? Ch, paullulum quiddam. Py. eho, paullulum impudens?
An paullulum eſſe hoc tibi videtur virginem
Vitiare civem? Th. conſervam eſſe credidi.

Py. Conſervam? vix me contineo quin involem in
Capillum, monſtrum, etiam ultrò deriſum advenit.

Th. Abi

Th. Abi hinc insana. Py. quid ita verò? debeam?
Credo, isti quidquam furcifero, si id fecerim,
Præsertim cùm se servom fateatur tuum.
Th. Missa hæc faciamus. nòn te dignum Chærea
Feciſti: nam si ego digna hac contumelia
Sum maxumè, at tu indignus qui faceres tamen.
Neque edepol, quid nunc consili capiam, scio,
De virgine istac: ita conturbasti mihi
Rationes omnes, ut eam non possiem suis,
Ita ut æquom fuerat, atque studui, tradere: ut
Solidum parerem hoc mihi beneficium Chærea,
Ch. At nunc dehinc spero æternam inter nos gratiã
Fore, Thais. sæpe ex huiusmodi re quapiam, &
Malo ex principio magna familiaritas
Conflata est. quid si hoc quispiam voluit Deus?
Th. Equidem pol in eam partem accipioque & volo.
Ch. Immò ita quæso. unum hoc scito, contumeliæ
Non me feciſſe causſa, sed amoris. Th. scio.
Et pol propterea magis nunc ignosco tibi.
Non adeò inhumano ingenio sum Chærea,
Neque tam imperita, ut, quid amor valeat, nesciam.
Ch. Te quod, iã Thais, ita me Dii bene ament, amo.
P. Tum pol tibi ab istoc hera cavendum intelligo.
Ch. Non ausim. Py. nihil tibi quidquam credo. Th. desinas.
Ch. Ego me tuæ commendo, & committo fidei.
Nunc ego te in hac re mihi oro ut adiutrix sies:
Te mihi patronam cupio, Thais: te obsecro:
Emoriar, si non hanc uxorem duxero.
Th. Tamen, si pater, Ch. ah. quid? volet certò scio,
Civis modò hæc sit. Th. paululum opperirier
Si vis, iam frater ipse hic aderit virginis:
Nutricem accersitum iit, quæ illam aluit parvolam:
In cognoscendo tute ipse aderis hic, Chærea.
Ch. Ego verò maneo. T. vis ne interea, dum is venit
Domi opperiamur potius, quam hîc ante ostium?
Ch, Immò percupio. P. quã tu rem actura obsecro es
T. Nam quid ita? P. rogitas? hunc tu in ædes cogitas

Recipere

Recipere posthac. T. cur non? P. credè hoc meæ fidei
Dabit hic pugnã aliquam denuò. T. au, tace obsecro.
Py. Parum perspexisse eius videre audaciam.
Ch. Non faciam, Pythia. P. non polcredo, Chærea,
Nisi si commissum non erit, C. quin Pythias
Tu me servato. P. neque pol servandum tibi
Quidquam dare ausim, neque te servare, apage te.
Th. Optime adest ipse frater. C. perii hercle: obsecro,
Abeamus intro Thais: nolo, ut me in via
Cum hac veste videat. Th. quamobrem tandem; an quia pudet?
Ch. Id ipsum. Py. idipsum? virgo verò? Th. i præ, sequar.
Tu istic mane, ut Chremem introducas Pythias.

ACTVS V. SCENA III.

Pythias, Chremes, Sophrona.

Py. QVid? quid venire in mentem nũc posit mihi,
Quidnam, qui referam illi sacrilego gratiã,
Qui hunc suppositum nobis? Ch. move vero ocyus
Te nutrix. S. Moveo. C. video, sed nil promoves,
Py. Iam ne ostendisti signa nutrici? C. omnia.
P. Amabo, quid ait? cognoscit ne? C. ac memoriter.
Py. Bene edepol narras: nam illi faveo virgini.
Ite intrò: iam dudum hera vos exspectat domi.
Virum bonum eccum Parmenonem incedere
Video: vide ut otiosus sit, si diis placet.
Spero me habere, quî nunc meo excruciem modo.
Ibo intro, de cognitione ut certum faciam:
Post exibo, atque hunc perterrebo sacrilegum.

ACTVS V. SCENA IIII.

Parmeno, Pythias.

Pa. REviso, quidnam Chærea hic rerum gerat.
Quod si astu rem tractavit, dii vostram fidem.
Quantam & quam veram laudem capiet Parmeno.
Nam ut omittam, quod ei amorem difficillimum, &
Carissimum ab meritrice avara, virginem
Quam amabat, eam confeci sine molestia,
Sine sumptu, dispendio: tum hoc alterum,

Id

Id verò eſt, quod ego mihi puto palmarium,
Me repperiſſe, quo modo adoleſcentulus
Meretricum ingenia & mores poſſet noſcere;
Mature ut cùm cognôrit, perpetuo oderit.
Quæ dum foris ſunt, nihil videtur mundius,
Nec magis compoſitum quidquã, nec magis elegans
Quæ, cum amatore ſuo cùm cœnant, liguriunt.
Harum videre ingluviem, ſordes, inopiam,
Quàm inhoneſtæ ſolæ ſint domi, atque avidæ cibi,
Quo pacto ex iure heſterno panem atrum vorent.
Noſſe omnia hæc, ſalus eſt adoleſcentulis.
Py. Ego pol te pro iſtis dictis & factis, ſcelus,
Vlciſcar: ut ne impunè in nos illuſeris.

ACTVS V. SCENA V.

Pythias, Parmeno.

PRò Deûm fidem, facinus fœdum! ô infelicem adoleſcentulum!
O ſceleſtum Parmenonem, qui iſtum huc abduxit!
Pa. quid eſt;
Py. Miſeret me: Itaque ut ne viderem, miſera huc effugi foras. (piter,
Quæ futura exempla dicũt in eum indigna. Pa. òIu-
Quæ illæc turba eſt: numnam ego perii: adibo. quid iſtuc Pythias?
Quid ais; in quẽ exẽpla fiẽt: P. rogitas audaciſsume?
perdidiſti iſtũ, quẽ adduxti pro eunucho, adoleſẽtulũ
Dum ſtudes dare verba nobis. Pa. quid ita: aut quid factum eſt: cedo. (data eſt,
Py. Dicam: virginem iſtam, Thaidi hodie quæ dono
Scin' eã hinc civẽ eſſe: & eius fratrẽ apprime nobilẽ?
Pa. Neſcio. P. atqui ſic invẽta eſt: eã iſte vitiavit mi-
Iſte ubi id reſcivit factum frater violentiſsimus (ſer
Pa, Quidnam fecit? Py. colligavit primum eum miſeris modis,
Pa. Colligavit? hem. Py. atque equidem orante, ut ne id faceret, Thaide.
Pa. Quid ais? Py. nunc minitatur porrò ſeſe id quod mœchis ſolet;

Quod

Quod ego nunquam vidi fieri, neque velim. Pa. quã audacia
Tantum facinus audet? Pa. quid ita tantum? Pa. an non hoc maxumum est? (tricia
Quis homo pro mœcho unquã vidit in domo mere-
Deprendi quemquam? Py. nescio. Pa. at ne hoc nesciatis, Pythias, (hem,
Dico, edi co vobis, nostrũ esse illũ herilẽ filium Py.
Obsecro an is est; P. ne quã in illũ Thaisvim fieri sinat:
Atque adeo autem cur non egomet intrò eo? Py. vide Parmeno.
Quid agas, ne neque illi prosis, & tu pereas: nam hoc putant,
Quidquid factum est, ex te esse ortum, Pa. quid igitur faciam miser?
Quid ve incipiam? ecce autem video rure redeuntem senem. (malum
Dicam huic, an non? dicã hercle: etsi mihi magnum
Scio paratũ: sed necesse est, huic ut subveniat. P. sapis.
Ego abeo intrò: tu isti narrato ordine, ut factũ fiet.

ACTVS V. SCENA VI.

Laches, Parmeno.

EX meo propinquo rure hoc capio commodi:
Neq; agri, neq; urbis odium me umquã percipit.
Vbi satias cœpit fieri, commuto locum,
Sed est ne ille noster Parmeno? & certe ipsus est.
Quem præstolare Parmeno hic ante ostium?
P. Quis homo est? ehẽ salvũ te advenire here gaudeo.
La. Quem præstolare? Pa. perii: lingua hæret metu. La. hem
Quid est? quid trepidas? satisne salvæ? dic mihi.
Pa. Here, primum te arbitrari id, quod res est, velim:
Quidquid huius factum est, culpa non factũ est mea.
La. Quid? Pa. recte sanè interrogasti: oportuit
Rem prænarrasse me. emit quendam Phædria
Eunuchum, quẽ dono huic daret. La. cui? Pa. Thaidi.
La. Emit? perii hercle, quanti? Pa. viginti minis.
La. Actum est. Pa. tum quandam fidicinam

amat hic Chærea.

La. Hem, quid? amat? an ſcit iam ille quid meretrix ſiet?

An in aſtu venit? aliud ex alio malum.

Pa. Here, ne me ſpectes: me impulſore hæc non facit.

La, Omitte de te dicere. ego te furcifer,

Si vivo: ſed iſtuc, quidquid eſt, primum expedi.

Pa. Is pro illo eunucho ad Thaidem hanc deductus eſt.

La. Pro eunuchon'? Par. ſic eſt. hunc pro mœcho poſtea

Comprehendêre intus, & conſtrinxêre. La. occidi.

Pa. Audaciam meretricum ſpecta, La. numquid eſt?

Aliud mali, damnive, quod non dixeris,

Reliquom? Par. tantum eſt. La. ceſſon' huc intro irrumpere?

Par. Non dubium eſt, quin mihi magnum ex hac re ſit malum:

Niſi, quia neceſſe fuit hoc facere, id gaudeo,

Propter me hiſce aliquid eſſe eventurum mali:

Nam iam diu aliquam cauſſam quærebat ſenex:

Quamobrem inſigne aliquid faceret iis: nunc reperit.

ACTVS V. SCENA VII.

Pythias, Parmeno.

Py. NVnquam ædepol quidquam iam diu, quod magîs vellem evenire,

Mihi evenit, quam quòd modo ſenex intro ad nos venit errans.

Mihi ſolæ ridiculo fuit, quæ, quid timeret, ſtibam.

Pa. Quid hoc autem eſt? Py. nunc id prodeo, ut conveniam Parmenonem:

Sed ubi obſecro eſt? Pa. men' quærit hæc? Py. atque eccum video: adibo.

Par. quid eſt inepta? quid tibi vis? quid rides? pergin'? Py. perii.

Defeſſa iam ſum miſera te ridendo, Pa. quid ita. Py. rogitas?

Numquam

ACTVS V. SCENA VIII.

Nunquam ædepol hominem ſtultiorem vidi, nec vi-
debo. ah,
Non poſſũ ſatis narrare, quos ludos præbueris intus.
At etiam primò callidum, & diſertum credidi ho-
minem.
Quid? illicone credere ea, quæ dixi, opportuit te?
An pœnitebat flagitii, te auctore quod feciſſet
Adoleſcens: ni miſerum inſuper etiam patri indica-
res?
Nam quid illi credis animi tum fuiſſe, ubi veſtem
vidit
Illam eſſe eum indutum pater? quid? iam ſcis te pe-
riiſſe?
Pa. Ehem, quid dixti peſſuma? an mentita es? etiam
rides?
Itan' lepidum tibi viſum eſt ſcelus, nos irridere? Py.
nimium.
Par. Siquidem iſtuc impune habueris. Py. verum?
Par. reddam hercle. Py. credo:
Sed in diem iſtuc parmeno eſt fortaſſe, quod mini-
tare:
Tu iam pendebis, qui ſtultum adoleſcentulum nobi-
litas
Flagitiis, & eundem indicas; uterque in te exempla
edent.
Pa. Nullus ſum. Py. hic pro illo munere tibi honos
eſt habitus: abeo.
Pa. Egomet meo indicio miſer, quaſi ſorex, hodiè
perii.

ACTVS V. SCENA VIII.

Gnato, Thraſo.

QVid nunc? qua ſpe, aut quo conſilio huc imus?
quid inceptas Thraſo?
Th. Egone? ut Thaidi me dedam, & faciam
quod iubeat. Gn. quid eſt?
Th. qui minus huic, quam Hercules ſervivit Om-
phalæ? Gn. exemplum placet.
Vtinam tibi commitigari videam ſandalio caput!

Sed quid? fores crepuere ab ea. quid autem hoc eſt mali?
Hunc ego nunquam videram etiam. quidnam properans hinc profilit?

ACTVS V. SCENA IX.

Charea. Parmeno, Phædria, Gnatho, Thraſo.

Ch. O Populares, ecquis me vivit hodie fortunatior;
Nemo hercle quiſquam: nam in me planè Dii poteſtatem ſuam
Omnem oſtendêre, cui tam ſubitò tot congruerint commoda.
Pa. Quid hic lætus eſt? Ch. ô Parmeno mi, ô mearum voluptatum omnium
Inventor, inceptor, perfector, ſcin' me in quibus ſim gaudiis?
Scis Pamphilam meam inventam civem? Pa. audivi. Ch. ſcis ſponſam mihi?
Pa. Bene ita me Dii ament, factum. Gn. audin' tu illum quid ait? C. tum autem Phædriæ
Meo fratri, gaudeo amorem eſſe omnem in tranquillo: una eſt domus:
Thais patri ſe commendavit, in clientelam & fidem
Nobis dedit ſe. Pa. fratris igitur Thais tota eſt. Ch. ſcilicet.
P. Iam hoc aliud eſt, quod gaudeamus: miles pellitur foras.
Ch. Tum tu, frater ubi ubi eſt, fac quam primum hæc audiat. Pa. viſam domum.
T. Numquid Gnatho dubitas, quin ego nunc perpetuò perierim? Gn. fine
Dubio opinor. Ch. quid commemorem primum, aut quem laudem maximè?
Illum qui mihi dedit conſilium ut facerem? an me, qui id auſus ſim

Inci-

Incipere? an fortunam collaudem, quæ gubernatrix fuit:
Quæ tot res, tantas, tam opportunè in unum conclusit diem? an
Mei patris festivitatem & facilitatem? ô Iupiter
Serva obsecro hæc nobis bona. Ph. Dii vestram fidem, incredibilia
Parmeno modo quæ narravit. sed ubi est frater? C. Præsto est. Ph. gaudeo.
C. Satis credo: nihil est Thaide hac, frater, tua dignius
Quod ametur: ita nostræ est omni fautrix familiæ. Ph. hui. mihi
Illam laudas? T. perii, quanto minus spei est, tanto magis amo.
Obsecro Gnatho in te spes est: Gn. quid vis faciam? T. perfice hoc
Precibus, pretio, ut heream aliqua in parte tandem apud Thaidem.
Gn. difficilè est. T. si quid collibuit, novi te, hoc si effeceris,
Quod vis donum, præmium à me optato, id optatum feres,
Gn. Itàne? T. sic erit. Gn. hoc si efficio, postulo ut mihi tua domus
Te Præsente, absente pateat, invocato ut sit locus
Semper. Th. do fidem ita futurum. Gn. accingar. Ph. quem hic ego audio?
O Thraso. T. salvete, Ph. tu fortasse, quæ facta hîc sient,
Nescis. T. scio, P. cur te ergo in his ego conspicor regionibus?
Th. Vobis fretus, Ph. scis quam fretus? miles edico tibi,
Si in platea hac te offendero post unquam, quod dicas mihi,
Alium quærebam, iter hac habui: periisti. Gn. eia haud sic decet,

P. Dictum eſt. Gn. non cognoſco voſtrum tam ſuperbum. Ph. ſic erit.
G. Priùs audite paucis: quod cùm dixero, ſi placuerit,
Facitote. Ph. audiamus. Gn. tu concedo paullum iſtuc Thraſo.
Principio, ego vos credere ambos hoc mihi vehementer velim,
Me, huius quidquid facio, id facere maxime cauſſa mea:
Verùm idem ſi vobis prodeſt, vos non facere inſcitia eſt.
Ph. Quid id eſt. Gn. militem ego rivalem recipiendum cenſeo. Ph. hem,
Recipiendum? Gn. cogita modò: tu hercle cum illa, Phædria,
Et libenter vivis, etenim bene libenter victitas.
Et quod des, paullum, & neceſſe eſt multum accipere Th aidem,
Vt tuo amori ſuppeditare poſsit ſine ſumptu tuo: ad
Omnia hæc magis opportunus, nec magis ex uſu tuo
Nemo eſt. principio & habet quod det, & dat nemo largiùs:
Fatuus eſt, inſulſus, tardus, ſtertit noctesque & dies:
Neque tu iſtum metuas ne amet mulier: facilè pellas ubi velis:
Ph. Quid agimus? Gn. præterea hoc etiam, quod ego vel primum puto,
Accipit hominem nemo meliùs prorſus, neque prolixius.
Ph. Mirum, ni illoc homine quoquo pacto opus eſt. Ch. idem ego arbitror.
Gn. Rectè facitis, unum etiam hoc vos oro, ut me in voſtrum gregem
Recipiatis: ſatis diu hoc iam ſaxum volvo. P. recipimus.
Ch. Ac lubenter, G, at ego pro iſtoc Phædria, & tu Chærea,

Hunc

Hunc comedendum, & deridendum vobis propino.
Ch. placet.
Ph Dignus eſt. G. Thraſo, ubi vis, accede. T. obſecro te, quid agimus?
G. Quid? iſti te ignorabant. poſtquam eis mores oſtendi tuos,
Et collaudavi ſecundum facta & virtutes tuas,
Impetravi. T. bene feciſti. gratiâ habeo maximam.
Nunquam etiam fui uſquam, quin me omnes amarent plurimum:
Gn. Dixin' ego vobis in hoc eſſe Atticam eloquentiam?
P. Nil præter promiſſum eſt, ite hac, vos valete, & plaudite.

HEAV-

HEAVTONTIMORV-meni Personæ.

Chremes, *senex.* Menedemus. *senex.*
Clitipho, *adolescens.* Clinia, *adolescens.*
Syrus, *servus.* Dromo, *servus.*
Bacchis, *meretrix.* Antiphila, *amasia.*
Sostrata, *matrona.* Nutrix.
Phrygia, *ancilla.*

Sequentium hic tantum mentio fit.
Archonides, *senex.*
Phanocrates, *senex.*

C. SVLPICII APOLLINARIS Periocha.

IN militiam proficiscí gnatum Cliniam
Amantem Antiphilam, compulit durus pater:
Animique sese angebat facti pœnitens
Mox ut reversus est, clam patrem divortitur
Ad Clitiphonem. is amabat scortum Bacchidem.
Cum accerseret cupitam Antiphilam Clinia:
Ut eius Bacchis venit amica ac servola
Habitum gerens Antiphila: factum id, quo patrem
Suum celaret Clitipho: hic technis Syri
Decem minas meretriculæ aufert a sene.
Antiphila Clitiphonis reperitur soror,
Hanc Clinia, aliam Clitipho uxorem accipit.

HEAV-

HEAVTONTIMORVMENOS Terentii.

Acta ludis Megalenſibus. L. Cornelio Lentulo. & L. Valerio Flacco Ædil. Curul. Egit. L. Ambivius Turpio, Modos fecit Flaccus Claudi. Græca Menandru, Acta primum tibiis imparibus, deinde duabus dextris: acta etiam tertio. Ti. Sempronio, M. juvencio Coſſ.

PROLOGVS.

NE cui ſit voſtrum mirum, cur parteis ſeni
Poeta dederit, quæ ſunt adoleſcentium:
Id primum dicam: deinde, quod veni, eloquar.
Ex integra Græca integram comœdiam
Hodie ſum acturus Heautontimorumenon.
Duplex quæ ex argumento facta eſt ſimplici.
Novam eſſe oſtendi, & quæ eſſet. nunc, qui ſcripſerit,
Et cuia Græca ſit, in partem maxumam
Exiſtimarem ſcire voſtrum, id dicerem.
Nunc, quamobrem has parteis didicerim, paucis dabo.
Oratorem voluit eſſe me, non prologum:
Voſtrum iudicium fecit: me actorem dedit.
Sed hic actor tantum poterit à facundia:
Quantum ille potuit cogitare commodè
Qui orationem hanc ſcripſit, quam dicturus ſum.
Nam quod rumores diſtulerunt malevoli,
Multas contaminaſſe græcas, dum facit
Paucas latinas: eſſe id factum hic negat,

Neque

Neque se id pigere, & deinde facturum autumat.
Habet bonorum exemplum: quo exemplo sibi
Licere id facere, quod illi fecerunt, putat.
Tum quod malevolus vetus poeta dictitat:
Repente ad studium hunc se applicasse musicum,
Amicûm ingenio fretum, haud natura sua:
Arbitrium vestrum, vestra existimatio
Valebit. quamobrem omnes vos oratos volo,
Ne plus iniquum possit, quam æquum oratio.
Facite, æqui sitis. date crescendi copiam
Novarum, qui spectandi faciunt copiam
Sine vitiis: ne ille pro se dictum existumet:
Qui nuper fecit, servo currenti, via
Decesse populum: cur insano serviat?
De illius peccatis plura dicet, cum dabit
Alias novas, nisi finem maledictis facit.
Adeste æquo animo, date potestatem mihi,
Statariam agere ut liceat per silentium,
Ne semper servos currens, iratus senex,
Edax parasitus, sycophanta autem impudens,
Avarus leno, assiduè agendi sint mihi:
Clamore summo, cum labore maxumo.
Mea caussa, caussam hanc iustã esse animũ inducite,
Vt aliqua pars laboris minuatur mihi.
Nam nunc novas qui scribunt, nihil parcunt seni:
Siqua laboriosa est, ad me curritur:
Sin leuis est, ad alium defertur gregem.
In hac est pura oratio. experimini,
In utramque partem ingenium quid possit meum.
Si nunquam avare pretium statui arti meæ,
Et eum esse quæstum in animum induxi maxumum,
Quam maxume servire vestris commodis:
Exemplum statuite in me, ut adolescentuli
Vobis placere studeant potius, quam sibi.

ACTVS I. SCENA I.

Chremes, Menedemus.

Ch. QVanquam hæc inter nos nupera notitia admodum est,

Inde

Inde adeò quod agrum in proxumo hic mercatus es.
Nec rei fere ſane amplius quicquam fuit:
Tamen vel virtus tua me, vel vicinitas
(Quod ego in propinqua parte amicitiæ puto)
Facit, ut te audacter moneam, & familiariter.
Quod mihi videre præter ætatem tuam
Facere, & præter quam res te adhortatur tua.
Nam pro Deùm atque hominum fidem, quid vis tibi? aut
Quid quæris? annos ſexaginta natus es:
Aut plus eo, ut conjicio. agrum in his regionibus
Meliorem, neque pretii majoris, nemo habet:
Servos complureis: proinde quaſi nemo ſiet,
Ita tute attente illorum officia fungere.
Nunquam tam mane egredior, neque tam veſpere
Domum revertor, quin te in fundo conſpicer
Fodere, aut arare, aut aliquid ferre: denique
Nullum remittis tempus, neque te reſpicis:
Hæc non voluptati eſſe, ſatis certo ſcio.
At enim (dices) me, hic quantum operis fiat, pœnitet.
Quod in opere faciundo operæ conſumis tuæ:
Si ſumas in illis exercendis, plus agas.
Me. Chreme: tantumne eſt ab re tua otii tibi,
Aliena ut cures, eaque nihil quæ ad te attinent?
Ch. homo ſum: humani à me nihil alienum puto.
Vel me monere hoc, vel percontari puta.
Rectum eſt, ego ut faciam: non eſt, te ut deterream.
Me. Mihi ſic eſt uſus: tibi ut opus eſt facto, face.
Ch. An cuiquam eſt uſus homini, ſe ut cruciet? Me. mihi eſt.
Ch. Si quid laboris eſt, nollem: ſed quid iſtuc mali eſt?
Quæſo quid de te tantum meruiſti? Me. eheu.
Ch. Ne lacruma: atque iſtuc quicquid eſt, fac me ut ſciam:
Ne retice: ne verere: crede (inquam) mihi:

Aut

Aut conſolando, aut conſilio, aut re iuvero.
M. Scire hoc vis? C. hac cauſſa equidem, qua dixi tibi.
Me. Dicetur. C. at iſtos raſtros interea tamen
Depone, ne labora. M. minimè, G. quam rem agis,
Me. Sine me, vacuum tempus ne quod duim mihi
Laboris. C. non ſinam inquam. M. oh, non æquom facis.
Ch. Hui, tam graveis hos quæſo? Me. ſic meritum eſt meum.
C. Nunc loquere. M. filium unicum adoleſcentulum
Habeo. ah quid dixi habere me, imò habui Chreme.
Nunc habeam, nec ne, incertum eſt, C. quid ita iſtuc? M. ſcies.
Eſt è Corintho hic advena anus paupercula,
Eius filiam ille amare cœpit perdite.
Propè iã ut pro uxore haberet: hæc clam me omnia,
Vbi rem reſcivi, cœpi non humanitus,
Neque ut animum decuit ægrotum adoleſcentuli,
Tractare, ſedvi & via pervolgata patrum:
Quotidie accuſabam: hem: tibi ne hæc diutiùs
Licere ſperas facere me vivo patre.
Amicam ut habeas propè iam in uxoris loco?
Erras, ſi id credis, & me ignoras Clinia.
Ego te meum eſſe dici tantiſper volo,
Dum, quod te dignum eſt, facies: ſed ſi id non facis,
Ego, quod me in te ſit facere dignum, invenero.
Nulla adeò ex re iſtuc fit, niſi ex nimio otio,
Ego iſtuc ætatis non amori operam dabam.
Sed in Aſiam abii hinc propter pauperiem, atque
Simul rem & gloriam armis belli repperi.
Poſtremo adeo res rediit: adoleſcentulus
Sæpe eadem, & graviter audiendo victus eſt:
AEtate me putavit, & ſapientia
Plus ſcire, & providere quàm ſe ipſum ſibi:
In Aſiam ad regem militatum abiit Chreme.
C. Quid ais? M. clam me profectus, menſeis treis abeſt.

Ch. Ambo

Ch. Ambo accuſandi: etſi illud inceptum tamen
Animi eſt pudentis ſignum, & non inſtrenui.
Me. Vbi comperi ex iis qui ei fuere conſcii.
Domum revertor mæſtus, atque animo ferè
Perturbato, atque incerto præ ægritudine:
Aſſido, accurrunt ſervi: ſoccos detrahunt:
Video alios feſtinare, lectos ſternere,
Cœnam apparare: pro ſe quiſque ſedulò
Faciebat, quo illam mihi lenirent miſeriam.
Vbi video hæc, cœpi cogitare: hem tot mei
Solius ſoliciti ſunt cauſſa, ut me unum expleant,
Ancillæ tot me veſtiant? ſumptus domi
Tantos ego ſolus faciam? ſed gnatum unicum,
Quem pariter uti his decuit, aut etiam amplius,
Quod illa ætas magis ad hæc utenda idonea eſt:
Ego eum hinc ejeci miſerum injuſtitia mea.
Malo quidem me dignum quovis deputem,
Si id faciam: nam uſque dum ille vitam illam colet
Inopem, carens patria ob meas injurias:
Interea uſque illi de me ſupplicium dabo.
Laborans, quærens, parcens illi, ſerviens:
Ita facio prorſus, nihil relinquo in ædibus,
Nec vas, nec veſtimentum: conraſi omnia:
Ancillas, ſervos (niſi eos, qui opere ruſtico
Faciundo facilè ſumptum exercerent ſuum,
Omneis produxi ac vendidi: inſcripſi illico
AEdes mercede: quaſi talenta ad quindecim)
Coëgi: agrum hunc mercatus ſum: hîc me exerceo:
Decrevi, tantiſper me minus injuriæ,
Chreme, meo gnato facere, dum fiam miſer;
Nec fas eſſe ulla me voluptate hic frui,
Niſi ubi ille huc ſalvos redierit meus particeps.
Ch. ingenio te eſſe in liberos leni puto, &
Illum obſequentem, ſi quis recte aut commodè
Tractaret. verum neque tu illum ſatis noveras,
Nec te ille. hoc ubi fit, ibi non verè vivitur.
Tu illum, nunquam oſtendiſti, quanti penderes,
Nec tibi ille eſt credere auſus quæ eſt æquom patri:

Quod

Quod si esset factum, hæc nunquam evenissent tibi?
Me. Ita res est, fateor: peccatum à me maxumum est.
Ch. Menedeme, at porro recte spero: & illum tibi
Salvom affuturum esse hic confido propediem.
Me. Vtinam dii ita faxint. Ch. facient. nunc si commodum est,
Dionysia hic sunt, hodie apud me sis volo.
Me. Non possum. Ch. cur non? quæso tandem aliquantulum
Tibi parce: idem absens facere te hoc volt filius.
Me. Non convenit, qui illum ad laborem impulerim,
Nunc me ipsum fugere. Ch. siccine est sententia?
Me. Sic. Ch. Bene vale. Me. Et tu, Ch. lacrumas excussit mihi:
Miseretque me eius: sed ut diei tempus est:
Monere oportet me hunc vicinum Phaniam,
Ad cœnam ut veniat: ibo, visam si domi est.
Nihil opus fuit monitore, iam dudum domi
Aiunt, præsto apud me esse, egomet convivas moror.
Ibo adeo hinc intro, sed quid crepuerunt fores?
Hinc à me quisnam egreditur? huc concessero.

ACTVS I, SCENA II.

Clitipho. Chremes.

Cli. NIhil adhuc est, quod vereare, Clinia. haudquaquam etiam cessant,
Et illam simul cum nuncio tibi hic ego affuturam
Hodie scio: proin tu sollicitudinem istam falsam,
Quæ te excruciat, omittas. Ch. qui cum loquitur filius?
Cli. Pater adest, quem volui: adibo. pater opportune advenis.
Ch. Quid id est? Cli. hunc Menedemum nostin' nostrum vicinum? Ch. probe.
Cli. Huic filium scis esse? Ch. Audivi esse in Asia. Cli. non est pater:
Apud nos est. Ch. quid ais? Cli. advenientem, è navi egredi-

egredientem adduxi illico
Ad cœnam, nam mihi magna cum eo iam inde usque à pueritia,
Semper fuit familiaritas. Ch. voluptatem magnam nuncias.
Quam vellem Menedemum invitatum, vt nobiscum hodie esset amplius,
Vt hanc lætitiam nec opinanti primus ei obiicerem domi:
Atque etiam nunc tempus est. Cli. cave faxis: non est opus pater.
Ch. Quapropter? Cli. quia enim incertum est etiam, quid se faciat: modo venit:
Timet omnia, patris iram, & animum amicæ se erga ut sit suæ.
Eam miserè amat. propter eam, hæc turba atque abitio evenit. Ch. scio.
Cli. Nunc servolum ad eam in urbem misit, & ego nostrum unà Syrum.
Ch. Quid narrat? Cli. quid ille? se miserum esse. Ch. miserum? quem minus credere est?
Quid reliqui est, quin habeat, quæ quidem in homine dicuntur bona?
Parenteis, patriam incolumẽ, amicos, genus, cognatos, divitias:
Atque hæc perinde sunt, ut illius animus, qui ea possidet:
Qui uti scit, ei bona: illi, qui non utitur recte, mala.
Cli. Immo ille senex fuit importunus semper: & nunc nihil magis
Vereor, quàm ne quid in illum iratus plus satis faxit, pater.
Chr. Illène? sed reprimam me: nam in metu esse hunc, illi est utile.
Cli, Quid tute tecum? Ch. dicam: ut ut erat, mansum tamen oportuit.
Fortasse aliquanto iniquior erat præter eius lubidinem:

Pate-

Pateretur: nam quem ferret: ſi parentem non ferret ſuum ?
Hunccine erat æquom ex illius more, an illum ex huius vivere ? &
quod illum inſimulat durum, id non eſt: nam parentum injuriæ lis)
Vniuſmodi ſunt fermè (paulò qui eſt homo tolerabi-
Scortari crebrò nolunt: nolunt crebrò convivarier:
Præbent exiguè ſumptum: & ea ſunt tamen ad virtutem omnia.
Verũ ubi animus ſemel ſe cupiditate devinxit mala.
Neceſſe eſt Clitipho conſilia conſequi cõſimilia: hoc
Scitum eſt, Periculum ex aliis facere, tibi quod ex uſu fiet.
Cli. Ita credo. Ch. ego ibo hinc intrò, ut videam, nobis quod cœnæ fiet.
Tu, ut tempus eſt diei, vide ſis, ne quò hinc abeas longiùs.
Cli. Quam iniqui ſunt patres in omneis adoleſcenteis iudices:
Qui æquom eſſe cenſent, nos iam à pueris illico naſci ſenes,
Neque illarum affines eſſe rerum, quas fert adoleſcentia.
Ex ſua libidine moderantur, quæ eſt nunc, non quæ olim fuit.
Mihi ſi unquam filius erit, næ ille facili me utetur patre:
Nam & cognoſcendi, & ignoſcendi dabitur peccati locus:
Non ut meus, qui mihi per alium oſtendit ſuam ſententiam.
Perii: is mihi, ubi adbibit plus paullo, ſua quæ narrat facinora!
Nunc ait: periculum ex aliis facito, tibi quod ex uſu fiet.
Aſtutus, næ ille haud ſcit, quam mihi nunc ſurdo narret

narret fabulam.
Magis nunc me amicæ dicta ſtimulant: da mihi, atque affer mihi:
Cui quid reſpondeam, nihil habeo: neque me quiſquam eſt miſerior:
Nam hic Clinia, etſi is quoque ſuarum rerũ ſatagit, attamen
Habet bene ac pudicè eductam, ignaram artis meretriciæ:
Mea eſt potẽs, procax, magnifica, ſũptuoſa, nobilis.
Tũ quod dem ei, recte eſt: nam nihil eſſe mihi relligio eſt dicere.
Hoc ego mali non pridem inveni: neque etiam dum ſcit pater.

ACTVS II. SCENA I.

Clinia, Clitipho,

Clin. SI mihi ſecundæ res de amore meo eſſent, iam dudum ſcio
Veniſſent: ſed vereor, ne me abſente mulier hic corrupta ſit.
Concurrunt multæ opiniones, quæ mihi animum exaugeant.
Occaſio, locus, ætas, mater, ſub imperio cuius eſt, mala:
Cui nihil præter pretium iam dulce eſt. Clit. Clinia. Clin. hei miſero mihi!
Clit. Etiam caves, ne videat fortè hinc te à patre aliquis exiens?
Clin. Faciam: ſed neſcio quid profecto mihi animus præſagit mali.
Cli. Pergin' iſtuc priùs diiudicare quam ſcis, quid veri ſiet?
Clin. Si nihil mali eſſet, iam hic adeſſent. Clit. iam aderunt. Clin. quando iſtuc erit?
Clit. Non cõgitas hinc longius abeſſe? & noſti mores mulierum:
Dum moliuntur, dum comuntur, annus eſt. Clin. ô Clitipho

Timeo. Clit. respira: eccum Dromonem cum Syro una adsunt tibi.

ACTVS II. SCENA II.

Syrus, Dromo, Clinia, Clitipho.

Sy. A In tu Dr. sic est. S. verum interea dum sermones cædimus.

Illæ sunt relictæ. Clit. mulier tibi adest, audin' Clinia?

Clin. Ego verò audio nunc demum, & video, & valeo Clitipho.

Cli. Minimè mirum, adeò impeditæ sunt: ancillarum gregem

Ducunt secum. Clin. perii, unde illi sunt ancillæ? Clit. men' rogas?

Sy. Non oportuit relictas: portant quid rerum? cli. hei mihi,

Sy. Aurum, vestem: & vesperascit, & non noverunt viam.

Factum à nobis stultè est. abi dum tu Dromo illis obviam

Properè: quid stas? Clin. væ misero mihi, quanta de spe decidi!

Clit. Quid istuc? quæ res te sollicitat autem? Clin. rogitas' quid fiet?

Viden' tu ancillas, aurum, vestem? quam cum una hic ancillula

Ego reliqui, unde ea esse censes? Clit. vah, nunc demum intelligo,

Sy. Dii boni, quid turbæ est? ædes nostræ vix capient, scio.

Quid comedent? quid ebibent? quid fene erit nostro miserius?

Sed video, eccos, quos volebam. Clin. ô Iupiter, ubinam est fides?

Dum ego propter te errans patria careo demens, tu interea loci

Conlocupletasti te Antiphila, & me in his deseruisti malis.

Propter

Propter quam in ſumma infamia ſum, & meo patri
minus obſequens.
Cuius nunc pudet me, & miſeret, qui harum mores
cantabat mihi,
Monuiſſe fruſtra: neque potuiſſe umquam me ab
hac expellere.
Quod nunc faciam tamen: cum gratum mihi eſſe
potuit, nolui.
Nemo eſt miſerior me. Sy. hic de noſtris verbis er-
rat videlicet,
Quæ hic ſumus lòcuti. Clit. aliter tuum amorem, at-
que eſt, accipis:
Nam et vita eſt eadem, & animus te erga idem ac
fuit,
Quantum ex ipſa re conjecturam cepimus.
Clin. Quid eſt obſecro? nam mihi nunc nihil re-
rum omnium eſt,
Quod malim, quam me hoc falsò ſuſpicarier.
Sy. Hoc primum, ut ne quid huius ignores: anus
Quæ eſt dicta mater eſſe ei antehac, non fuit:
Ea obiit mortem: hoc ipſa in itinere alteræ
Dum narrat, forte audivi, Clit, quænam eſt altera?
Sy, Mane, hoc quod cœpi, primum enarrem Clitipho:
Poſt iſtuc veniam. Clit, propera. S. iam primum
omnium
Vbi ventum ad ædes eſt, Dromo pultat fores:
Anus quædam prodit: hæc ubi aperuit oſtium,
Continuò hic ſe conjecit intrò, ego conſequor:
Anus foribus obdit peſſulum, ad lanam redit.
Hinc ſciri potuit, aut nuſquam alibi, Clinia,
Quo ſtudio vitam ſuam te abſente exegerit:
Vbi de improviſo eſt interventum mulieri:
(Nam ea res dedit tum exiſtimandi copiam)
Quotidianæ vitæ conſuetudinem,
Quæ, cuiuſque ingenium ut ſit, declarat maxume,
Texentem telam ſtudioſè ipſam offendimus.
Mediocriter veſtitam veſte lugubri,

Eins anuis cauſſa opinor, quæ erat mortua,
Sine auro tum ornatam, ita uti quæ ornantur ſibi,
Nulla mala re eſſe expolitam muliebri:
Capillus paſſus, prolixus, circum caput
Rejectus negligenter, pax. Clin. Syre mi obſecro
Ne me in lætitiam fruſtra conicias. Sy, anus
Subtegmen nebat: præterea una ancillula
Erat; ea texebat una, pannis obſita,
Neglecta, immunda illuvie. Clit. ſi hæc ſunt Clinia
Vera, ita uti credo, quis te eſt fortunatior?
Scin' hanc, quam dicit ſordidatam & ſordidam?
Magnũ hoc quoq; ſignum eſt dominam eſſe extra no-
Cum eius tam negliguntur internuncii: (xiam:
Nam diſciplina eſt eiſdem, munerarier
Ancillas primum, ad dominas qui affectant viam.
Clin. Perge obſecro te, & cave ne falſam gratiam
Studeas inire. quid ait, ubi me nominas.
Sy, Vbi dicẽmus rediiſſe te, & rogare uti
Veniret ad te. mulier telam deſerit
Continuo, & lacrumis opplet os totum ſibi, ut
Facilè ſcires deſiderio id fieri tuo.
Clin. Præ gaudio (ita me Dii ament) ubi ſim neſcio,
Ita timui. Clit. at ego nihil eſſe ſcibam Clinia.
Agedum viciſsim Syre, dic, quæ illa eſt altera?
S. Adducimus tuã Bacchidẽ. Cl. hẽ. quid Bacchidẽ?
Eho, ſceleſte, quò illam adducis? S. quo illam ego?
ſcilicet.
Clit. Ad patremne? S. ad eum ipſum. Clit. ô homi-
nis impudentem audaciam! Sy. heus (bile.
Tu, nõ fit ſine periculo facinus magnũ et memora-
Clit. Hoc vide: in mea vita tu tibi laudem is quæſi-
tum, ſcelus:
Vbi ſi pullulũ modo quid te fugerit, ego perierim.
Quid illo facias? S. at enim. Clit. quid enim: ſi
ſinas dicam. Clin. ſine.
Clit. Sino. S. ita res eſt hæc nunc quaſi cum. Clit.
quas, malum, ambages mihi
Narrare occipit? Clin. Syre, verum hic dicit: mitte:
adrem

ad rem redi.
S. Enimverò reticere nequeo: multimodis iniurius
Clitipho es: neque ferri potis es. Clin. audiendum
hercle est: tace.
Sy. Vis amare: vis potiri: vis, quod des illi, effici.
tuũ esse in potiũdo periculũ nõ vis: haud stulte sapis:
Siquidem id sapere est, velle te id, quod non po-
test contingere. (tenda sunt
Aut hæc cũ illis sunt habenda, aut illa cũ his amit-
Harum duarum conditionum nunc utrã malis, vide,
Etsi consilium, quod cepi, rectum esse & tutum scio:
Nam tua apud patrem amica tecum sine metu ut sit,
copia est:
Tum illi argentum, quod es pollicitus, eadem hac
inveniam via:
Quod ut efficerem, orando surdas iam aureis reddi-
deras mihi.
Quid aliud tibi vis? Clit. siquidem hoc fit, S. siqui-
dem experiundo scies.
Clit. Age, age, cedo istuc tuum consiliũ, quid id est?
S. assimulabimus (faciet suã
Tuam amicã, huius esse. Clit. pulchrè, cedo, quid hic
an ea quoq; huius dicetur, si hæc una dedecorie st parũ
Sy. Immo ad tuam matrem deducetur. Cl. quid eo?
S. longum est Clitipho,
Tibi si narrem, quam ob rem faciam: vera causa
est. Clit. fabulæ:
Nihil satis firmi video, quamobrem accipere hunc
mihi expediat metum.
Sy. Mane habeo aliud, si istuc metuis, quod ambo
confiteamini
Sine periculo esse. Clit. huiusmodi, obsecro, aliquid
reperi. S. maxume:
Ibo obviam hinc: dicam, ut revortantur domum,
Clit. hem,
Quid dixti? S. ademptum tibi iam faxo omnem me-
tum.
In aurem utramvis otiosè ut dormias.

Clit. Quid ago nunc? Clin. tùne? quod boni eſt. clit Syre, dic modò
Verum. S. age modo: hodie ſerò, ac nequidquam voles.
Clin. Datur modo: fruere dum licet: nam neſcias,
Eius ſit poteſtas poſthac, an nunquam tibi.
Clit. Syre inquam. S. perge porrò: tamen iſtuc ago.
Clit. Verum hercle iſtuc eſt. Syre, Syre, inquam heus heus. Syre,
Sy. Concaluit: quid vis? Clit. redi, redi. S. adſum, dic quid eſt?
Iam hoc quoque negabis tibi placere. Clit. immo Syre,
Et me, & meum amorem, & famam permitto tibi,
Tu es iudex: ne quid accuſandus ſis, vide.
Sy. Ridiculum eſt, te iſtuc me admonere Clitipho:
Quaſi iſtîc minor mea res agatur, quam tua.
Hic, ſi quid nobis forte advorſi evenerit,
Tibi erunt parata verba, huic homini verbera.
Quapropter neutiquam hæc res neglectui eſt mihi,
Sed iſtunc exora, ut ſuam eſſe aſsimulet. Cl. ſcilicet,
Facturum me eſſe, in eum iam res rediit locum,
Vt ſit neceſſe. Clit. merito te amo Clinia.
Clin. Verum illa ne quid titubet. S. perdocta eſt probe.
Clit. At hoc demiror, qui tam facile potueris
Perſuadere illi, quæ ſolet quos ſpernere?
Sy. In tempore ad eam veni, quod rerum omnium eſt
Primum. nam miſere quendam offendi ibi militem
Ejus noctem orantem: hoæc arte tractabat virum,
Cupidum ut illius animum inopia incenderet,
Eademque ut apud te eſſet ob hoc quam gratiſsima.
Sed heus tu vide ſis, ne quid imprudens ruas.
Patrem noviſti, ad has res quam ſit perſpicax:
Ego te autem novi, quàm eſſe ſoleas impotens.
Inverſa verba, everſas cervices tuas,
Gemitus, ſcreatus, tuſseis, riſus, abſtine.

Clit. Lau-

Clit. Laudabis. S. vide ſis. Clit. tutemet mirabere.
Sy. Sed quam citò ſunt conſecutæ mulieres?
Clit. Vbi ſunt? cur retines? S. iam nunc hæc non eſt tua,
Clit, Scio, apud patrem, at nunc interim. S. nihilo magis.
Clit. Sine. Sy. non ſinam inquam. Clit. quæſo paullíſper. Sy. veto.
Clit, Saltem ſalutare. Sy. abeas, ſi ſapis. Clit. eo, quid
Iſtic? S. manebit. Clit. ô felicem hominem, S. ambula.

ACTVS II. SCENA III.

Bacchis, Antiphila, Clinia, Syrus.

B. Ædepol te Antiphila mea laudo, & fortunatam iudico,
Id cum ſtuduiſti, iſti formæ mores ut conſimiles forent:
Minimeque (Ita me Dii ament) miror ſi te ſibi quiſque expetit:
Nam mihi, quale ingenium haberes, fuit indicio oratio,
Et cum egomet nunc mecum in animo vitam tuam conſidero.
Adeoque voſtrarum omnium, volgus quæ ab ſeſe ſegregant,
Et vos eſſe iſtiuſmodi, & nos non eſſe, haud mirabile eſt.
Nam vobis expedit eſſe bonas, nos, quibus cum res eſt, non ſinunt.
Quippe forma impulſi noſtra nos amatores colunt:
Hæc ubi immutata eſt, illi ſuum animum aliò conferunt.
Niſi proſpectum eſt interea aliquid nobis, deſertæ vivimus.
Vobis cum uno ſimul ubi ætatem agere decretum eſt viro,

Cuius mos maximè est consimilis vostrum, hi se ad vos applicant,
Hoc beneficio utrique ab utrisque vero devincimini,
Vt nunquam ulla amori vostro incidere possit calamitas.
An. Nescio alias: me scio quidem semper feciſſe sedulo,
Vt ex illius commodo meum compararem commodum. Clin. ah.
Ergo, meà Antiphila, tu nunc sola reducem me in patriam facis.
Nam, dum abs te absum, omnes mihi labores fuere, quos cœpi, leves,
Præterquam tui carendum quòd erat. S. credo. Clin. Syre, vix suffero,
Hoccine me miserum non licere meo modò ingenio frui!
Sy. Immo, ut patrem tuum vidi esse habitum, diu etiam duras dabit.
Ba. Quisnam hic adolescens est, qui intuitur nos?
An. ah, retine me, òbsecro.
B. Amabo, quid tibi est? A. disperii, B. perii misera, quid stupes
Antiphila? An. videon' Cliniam, an non? B. quem vides? Cli. salve anime mi.
A. O mi exspectate Clinia, salve. Clin. ut vales?
An. Salvom venisse gaudeo. Clin. teneòne te
Antiphila, animo maxumè exoptata meo?
Sy. Ite intro, nam vos iam dudum exspectat senex.

ACTVS III. SCENA I.

Chremes, Menedemus.

LVcisci: hoc iam cesso pultare ostium
Vicini? primùm ex me ut sciat, sibi filium
Rediisse, etsi adolescentem hoc nolle intelligo.
Verum, cum videam miserum hunc tam excrucia-rier

Eius abitu, celem tam inſperatum gaudium:
Cum illi nihil pericli ex indicio fiet,
Haud faciam, nam, quod potero, adiutabo ſenem,
Ira ut filium meum amico, atque æquali ſuo
Video inſervire, & ſocium eſſe in negotiis:
Nos quoque ſenes eſt æquom ſenibus obſequi.
Me. Aut ego profecto ingenio egregiè ad miſeriam
Natus ſum, aut illud falſum eſt, quod volgo audio
Dici, Diem adimere ægritudinem hominibus;
Nam mihi quidem quotidie augeſcit magis
De filio ægritudo, & quanto diutius
Abeſt, magis cupio tanto, & magis deſidero.
Ch. Sed ipſum egreſſum foras video: ibo, alloquar.
Menedeme, ſalve: nuntium apporto tibi,
Cuius maxumè te fieri participem cupis.
Me. Num quidnam de gnato meo audiſti Chreme?
Ch. Valet, atque vivit. M. quæſo, ubinam'ſt? C. apud me domi.
Me. Meus gnatus? C. ſic eſt. M. venit. C. certe, M. Clinia
Meus venit? C. dixi, M. eamus, duc me ad eum obſecro.
Ch. Non volt te ſcire ſe rediiſſe etiam: & tuum
Conſpectum fugitat ob peccatum: tum hoc timet:
Ne tua duritia illa antiqua etiam adaucta ſit.
Me. Non tu ei dixiſti, ut eſſem? C. non. M. quamobrem Chreme?
C. Quia peſſumè iſtuc in te, atque in illum, conſulis:
Si te tam leni, & victo eſſe animo oſtenderis.
M. Non poſſum: ſatis iam, ſatis pater durus fui. C. ah,
Vehemens in utramq; partem, Menedeme, es nimis,
Aut largitate nimia, aut parſimonia.
In eandem fraudem ex hac re, atque ex illa incides,
Primum, olim potiùs, commeare filium
Quam paterere ad mulierculam, quæ paullulo
Tum erat contenta, cuique erant grata omnia,
Proterruiſti hinc: ea coacta ingratiis

Poſtid

Poſt illa cœpit victum volgo quærere.
Nunc, cùm ſine magno intertrimento non poteſt
Haberi, quid vis dare cupis. nam, ut tu ſcias,
Quam ea nunc inſtructa pulcrè ad perniciem ſiet.
Primum, iam ancillas ſecum adduxit plus decem,
Oneratas veſte, atque auro ſatrapes ſi ſiet.
Amator numquam ſufferre eius ſumptus queat,
Nedum tu poſsis. Me. eſtne ea intus? Ch. ſit rogas?
Senſi: nam ei unam cœnam, atque eius comitibus
Dedi: quod ſi iterum mihi ſit danda, actum ſiet:
Nam, ut alia omittam pitiſſando modò mihi
Quid vini abſumpſit? ſic hoc, dicens, aſperum
Pater eſt: hoc aliud lenius, ſodes, vide.
Relevi dolia omnia, omnes ſerias:
Omnes ſolicitos habui: atque hæc una nox:
Quid te futurum cenſes, quem aſsiduè exedent?
Sic me dii amabunt, ut tuarum miſeritum eſt
Menedeme fortunarum. M. faciat, quod lubet:
Sumat, conſumat, perdat, decretum eſt pati:
Dum illum modò habeam mecum, Ch. ſi certum eſt tibi
Sic facere, illud permagni referre arbitror,
Vt neſcientem ſentiat te id ſibi dare.
M. Quid faciam? Ch. quid vis potiùs, quam quod cogitas:
Per alium quemvis ut des, falli te ſinas
Technis per ſervolum: etſi ſubſenſi id quoque,
Illos ibi eſſe, & id inter ſe agere clanculum,
Syrus cum illo voſtro conſuſurrat: conferunt
Conſilia adoleſcentes: & tibi perdere
Talentum hoc pacto ſatius eſt, quam illo minam.
Non nunc pecunia agitur, ſed illud, quo modo
Minimo periculo id demus adoleſcentulo.
Nam ſi ſemel tuum animum is intellexerit,
Priùs proditurum te tuam vitam, & prius
Pecuniam omnem, quam abs te amittas filium: hui,
Quantam feneſtram ad nequitiam patefeceris.
Tibi autem porro ut non ſit ſuave vivere,

Nam

ACTVS III. SCENA I.

Nam deteriores omnes ſumus licentia,
Quodcumque inciderit in mentem, volet: neque id
Putabit, pravom, an rectum, quod petet, fiet.
Tu, rem perire, & ipſum, non poteris pati.
Dare denegâris, ibit ad illud illico,
Quo maximè apud te ſe valere ſentiet,
Abiturum ſe abs te eſſe illico minabitur.
Me. Videre verùm, atque ita uti res eſt, dicere.
Ch. Somnum hercle ego hac nocte oculis non vidi meis,
Dum id quæro, tibi quî filium reſtituerem.
Me. Cedo dextram: porro te oro, idem ut facias Chreme.
Ch. Paratus ſum. Me. Scin' quid nunc te facere volo?
Ch. Dic. Me. Quod ſenſiſti illos me incipere fallere,
Id ut maturent facere; cupio illi dare,
Quod volt: cupio ipſum jam videre. C. Operâ dabo.
Syrus eſt prehendendus atque adhortandus mihi.
A me neſcio quis exit: concede hinc domum,
Ne nos inter nos congruere ſentiant.
Paullum negotî mihi obſtat: Simus, & Crito
Vicini noſtri hîc ambigunt de finibus,
Me cepere arbitrum: ibo, ac dicam, ut dixeram,
Operam daturum me, hodie non poſſe iis dare.
Continuò hîc adero. M. Ita quæſo. Dii voſtrâ fidem!
Itan' comparatam eſſe hominũ naturam omnium,
Aliena meliùs ut videant, & judicent,
Quam ſua? an eò fit, quia in re noſtra, aut gaudio
Sumus præpediti nimio, aut ægritudine?
Hic mihi nunc quanto plus ſapit, quã egomet mihi!
Ch. Diſſolvi me, otioſus operam ut tibi darem.

ACTVS III. SCENA II.

Syrus, Chremes.

Sy. HAc illac circumcurſa: inveniendum eſt tamen Atgentum, intendenda in ſenem eſt fallacia.
Ch. Num me fefellit, hoſce id ſtruere? videlicet
Eſt Cliniæ ille ſervus tardiuſculus:

Iccireo

Iccirco huic noſtro tradita eſt provincia.
Sy. Quis hic loquitur? perii, numnam hæc audiit?
Ch. Syre. Sy. hem.
Ch. Quid tu iſtic? Sy. recte. equidem te demiror Chreme,
Tam mane, qui heri tantũ biberis, C. nihil nimis.
S. Nihil' narras: viſa vero eſt, (quod dici ſolet)
Aquilæ ſenectus. Ch. eia. S. mulier commoda, &
Faceta hæc eſt meretrix. C. ſane idem viſa eſt mihi.
S. Et quidem hercle forma luculenta. C. ſic ſatis.
S. Ita non ut olim, ſed uti nunc, ſanè bona:
Minimeque miror, Clinia hanc ſi deperit:
Sed habet patrem quendam avidum, miſerum, atque aridum;
Vicinum hunc noſtîn'? at, quaſi is non divitiis
Abundet, gnatus eius profugit inopia.
Scin' eſſe factum, ut dico. Ch. quid? ego neſciam?
Hominem piſtrino dignum. S. quem? C. iſtum ſervolum
Dico adoleſcentist. S. Syre, tibi timui male.
C. Qui paſſus eſt id fieri. S, quid faceret? Ch. rogas?
Aliquid reperiret, fingeret fallacias,
Vnde eſſet adoleſcenti, amicæ quod daret,
Atque hunc difficilem invitum ſervaret ſenem.
S. Garris. Ch. hæc facta ab illo oportebant Syre.
S. Eho quæſo laudas, qui heros fallunt? C. in loco
Ego vero laudo. S. recte ſane. Ch. quippini?
Magnarum ſæpe id remedium ægritudinum eſt:
Iam huic manſiſſet unicus gnatus domi,
S. Iocone, an ſerio illæc dicat, neſcio:
Niſi mihi quidem addit animum quo lubeat magis,
C. At nunc quid exſpectat, Syre? an, dum hinc denuo
Abeat, cùm tolerare huius ſumptus non queat?
Nonne ad ſenem aliquam fabricam finget? Sy. ſtolidus eſt.
C. At te adjutare oportet adoleſcentuli
Cauſſa, S. equidem facile facere poſſum, ſi iubes:
Etenim,

Etenim, quo pacto id fieri ſoleat calleo.
Ch. Tanto hercle melior. S, non eſt mentiri meum.
Ch. Fac ergo. S. at heus tu, facito dum eadem hæc memineris,
Si quid huius ſimile forte aliquando evenerit,
Vt ſunt humana, tuus ut faciat filius.
C. Non uſus veniet, ſpero. Sy. ſpero hercle ego quoq;
Neque eò nunc dico, quo quidquam illum ſenſerim:
Sed ſi quid, ne quid: quæ ſit eius ætas, vides,
Et næ ego te (ſi uſus veniat) magnifice Chreme
Tractare poſsim. Ch. de iſtoc, cum uſus venerit;
Videbimus quid opus ſiet: nunc iſtuc age.
S. Nunquam commodius vnquam herum audivi loqui.
Nec cum malefacerem, crederem mihi impunius
Licere, quiſnam à nobis egreditur foras?

ACTVS III. SCENA III.

Chremes, Clitipho, Syrus.

QVid iſtuc, quæſo? qui iſtic mos eſt Clitipho? itane fieri
Oportet? Clit. quid ego feci? Ch. vidin' ego te modo manum in ſinum huic
Meretrici inſerere? Sy. acta hæc res eſt, perii. Clit. mene. Ch. hiſce oculis, ne nega.
Facis adeò indignè injuriam illi, qui non abſtineas manum:
Nam iſtæc quidem contumelia eſt, hominem amicum ad te recipere:
Atque eius amicam ſubagitare: vel herè in vino quam immodeſtus
Fuiſti! Sy, factum, Ch. quam moleſtus! ut equidem,
Ita me Dii ament, metui quid futurum denique eſſet. novi ego
Animos amantium: graviter advortunt, quæ non cenſeas.
Clit. At mihi fides apud hunc eſt, nihil me iſtius facturum, pater.

Ch. Eſto:

Ch. Esto: at certè concedas aliquo ab eorum ore aliquantisper.
Libido multa fert: ea prohibet facere tua præsentia.
Ego de me facio conjecturam, nemo est meorum amicorum hodie,
Apud quem expromere omnia mea occulta, Clitipho, audeam.
Apud alium prohibet dignitas: apud alium ipsius facti pudet;
Ne ineptus, ne protervos videar, quod illum facere credito.
Sed nostrum est intelligere, utcumque, atque ubicumque opus sit, obsequi.
Syr. Quid istic narrat? Clit. Perii. Syr. Clitipho hæc ego præcipio tibi:
Hominis es frugi & temperantis functus officium. Cli. Tace
Sodes. Syr. Rectè sanè. Chr. Syre pudet me. Syr. Credo, neque injuria,
Quin mihi molestum est. Cl. Pergin'; hercle. Syr. verum: dico quod videtur.
Cli. Nónne accedam ad illos? Ch. Eho quæso, una accedundi via est?
Syr. Actum est: hîc se priùs indicârit, quàm ego argentum effero, Chreme,
Vin' tu homini stulto mihi auscultare? Chr. Quid faciam? Syr. Iube hunc
Abire hinc aliquò. Cl. Quò ego hinc abeam? Syr. Quò? quò lubet: da illis locum:
Abi deambulatum. Cli. Deambulatum, quò? Syr. Vah, quasi desit locus:
Abi sanè istac, istorsum, quò vis. Chr. Rectè dicit: censeo.
Clit. Dii te eradicent Syre, qui me istinc extrudis. Sy. At tu pol tibi
Istas posthac comprimito manus. (Chreme,
Censen' vero? quid illum porrò credis facturum
Nisi eum, (quantum Dii dant tibi opis) servas, castigas,

ſtigas, mones?
Ch. Ego iſtuc curabo. Sy. Atqui nunc, here hic tibi aſſervandus eſt.
Ch. Fiet. Sy. Si ſapias: nam mihi jam minùs minúſque obtemperat.
Ch. Quid tu? ecquid de illo, quod dudum tecum egi, egiſti Syre? aut
Repperiſti tibi quod placeat, an nondum etiam? Syr. De fallacia
Dicis? ſt, inveni nuper quandam. Cl. Frugi es; cedo, quid id eſt?
Syr. Dicam: verum, ut aliud ex alio incidit. Ch. Quidnam Syre?
Syr. Peſſuma hæc eſt meretrix. Ch. Ita videtur. Sy. Immo, ſi ſcias.
Hoc vide, quod inceptet facinus, fuit quædam anus Corinthia
Hic: huic drachmarum argenti hæc mille dederat mutuum:
Ch. Quid tum? Syr. Ea mortua eſt: reliquit filiam adoleſcentulam:
Ea relicta huic arraboni eſt pro illo argento. Ch. Intelligo.
Syr. Hanc ſecum huc adduxit, eaque eſt nunc ad uxorem tuam.
Chr. Quid tum? Syr. Clinia orat, ſibi uti nunc det illam: illi tamen
Pòſt daturum mille nummûm poſcit. Ch. Et poſcit quidem? Syr. Hui.
Dubiumne id eſt? Ch. Ego ſic putavi. quid nunc facere cogitas?
Syr. Egóne; ad Menedemum ibo: dicam, hanc eſſe captam ex Caria,
Ditem, & nobilem; ſi redimat, magnum ineſſe in ea lucrum.
Ch. Erras. Sy. Quid ita? Ch. Pro Menedemo nunc tibi ego reſpondeo:
Non emo, quid ais? Sy. Optata loquere, Ch. Atqui non

non eſt opus.
S. Non opus eſt? Ch. non hercle verò. S. quid iſtuc? miror, Ch. iam ſcies.
Mane, mane, quid eſt, quod tam ã nobis grauiter crepuere fores.

ACTVS IIII. SCENA I.

Soſtrata, Chremes, Nutrix, Syrus.

NIſi me animus fallit, hic profecto eſt annulus, quem ego ſuſpicor,
Is, qui cum expoſita eſt gnata. Ch. quid volt ſibi, Syre, hæc oratio?
So. Quid eſt? iſne tibi videtur? Nut. dixi equidem, ubi oſtendiſti, illico
Eum eſſe. So. at ut ſatis modò contemplata ſis, mea nutrix. Nu. ſatis.
So. Abi nunc iam intrò: atque illa ſi iam laverit, mihi nuncia.
Hic ego virum interea opperibor. Sy. te volt: videas quid velit.
Neſcio quid triſtis eſt, non temere eſt, metuo, quid ſit, Ch. quid fiet?
Næ iſta hercle magno iam cònatu magnas nugas dixerit.
So. Ehem mi vir. Ch. ehem mea uxor. So. te ipſum quæro, Ch. loquere, quid velis.
So. Primum hoc te oro, nequid credas me advorſum edictum tuum
Facere auſam. C. vin'tibi me iſtuc (etſi incredibile eſt) credere?
Credo. S. neſcio, quid peccati portet hæc purgatio.
So. Meminiſtin'me eſſe gravidam, & mihi te maxumopere interminatum,
Si puellam parerem, nolle tolli? Chr. ſcio quid feceris:
Suſtuliſti, Sy, ſi ſic factum, eſt domina, ergo herus, damno auctus eſt,
So. Minimè: ſed erat hic anus Corinthia haud impura:

pura: ei dedi
Exponendam. Ch. O Iupiter: tantam esse in animo insciti am!
So. Perii, quid ego feci? Ch. At rogitas? So. Si peccavi, mi Chreme,
Insciens feci. Ch. Id quidem ego, etsi tu neges, certò scio:
Te inscientem, atque imprudentem dicere, ac facere omnia.
Tot peccata in hac re ostendis. nam jam primùm, si meum
Imperium exsequi voluisses, interemptam oportuit,
Non simulare mortem verbis, re ipsa spem vitæ dare.
At id omitto: misericordia, animus maternus: fino.
Quàm bene vero abs te prospectum est: quid voluisti? cogita:
Nempe anui illi prodita abs te filia est planissimè,
Per te vel uti quæstum faceret, vel uti væniret palam.
Credo, id cogitasti: quidvis? satin'st, dum vivat modo
Quid cum illis agas, qui neque jus, neque bonum atque æquom sciunt,
Melius, pejus, prosit, obsit, nil vident, nisi quod lubet?
So. Mi Chreme, peccavi fateor: vincor: nunc hoc te obsecro,
Quanto tuus est animus natu grădior, ignoscentior,
Vt meæ stultitiæ in justitia tua sit aliquid præsidi.
Ch. Scilicet equidem istuc factum ignoscam: verum Sostrata
Malè docet te mea facilitas multa. sed istuc quidquid est,
Qua hoc occeptum est causa, loquere. So. Vt stultæ & miseræ omnes sumus
Religiosæ; cum exponendam do illi, de digito annulum
Detraho, & eum dico ut unà cum puella exponeret,
Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis,

Chr. Istuc rectè: conservasti te atque illam. Sost. Hic is est annulus.
Chr. Vnde habes? Sost. quam Bacchis secum adduxit adolescentulam. Syr. Hem.
Chr. Quid ea narrat? Sostr. ea lavatum dum it, servandum mihi dedit.
Animum non advorti primo: sed postquam aspexi,
Cognovi; ad te exsilui. Ch. quid nunc suspicare, aut invenis
De illa? Sostr. Nescio; nisi ut ex ipsa quæras, unde hunc habuerit;
Si potis est reperiri. Syr. Interii: plus spei video, quam volo:
Nostra est, ita si est. Chr. Vivitne illa, cui tu dederas? Sostr. Nescio.
Chr. Quid renunciavit olim, feciſſe? Sostr. Id quod jusseram.
Chr. Nomen mulieris cedo quod sit, ut quæratur. Sostr. Philtere,
Syr. Ipsa est. mirum ni illa salva est, & ego perii. Chr. Sostrata,
Sequere me intro hac. Sostr. Vt præter spem evenit. quam timui malè,
Ne nunc animo ita esses duro, ut olim in tollenda, Chreme.
Chr. Non licet hominem esse sæpè ita uti volt, si res non sinit.
Nunc ita tempus est mihi, ut cupiam filiam: olim nihil minus.

ACTVS IV. SCENA II.

Syrus.

NIsi me animus fallit, haud multum à me aberit infortunium:
Ita hercle in angustum oppido nunc meæ coguntur copiæ.
Nisi aliquid video, ne esse amicam hanc gnati resciscat senex.
Nam quod sperem de argento, aut posse postulem

lem me fallere;
Nihil eſt: triumpho, ſi licet me latere tecto abſcedere.
Crucior, bolum tantum mihi ereptum tam ſubitò è faucibus.
Quid agam? aut quid comminiſcar? ratio de integro ineunda eſt mihi.
Nihil tam difficile, quin quærendo inveſtigari poſſiet?
Quid? ſi hoc ſic incipiam nunc? nihil eſt. quid? ſi ſic? tantundem egero.
At ſic opinor: non poteſt: immò optume: euge optumam habeo.
Retraham hercle, opinor, ad me idem illud fugitivum argentum tamen.

ACTVS IV. SCENA III.

Clinia, Syrus.

Clin. NVlla mihi res poſthac poteſt jam intervenire tanta,
Quæ mihi ægritudinem afferat: tanta hæc lætitia oborta eſt. (volt.
Dedo patri me nunc jam, ut frugalior ſim, quam
Syr. Nihil me fefellit: cognita eſt; quantum audio hujus verba;
Iſtuc tibi ex ſententia tua obtigiſſe lætor.
Clin. O mi Syre, audiſtin' obſecro? Syr. quid ni? qui uſque una affuerim.
Clin. Cui æque audiſti commodius quicquam eveniſſe. Syr. Nulli.
Clin. Atque ita me Dii ament, ut ego nunc non tam meapte cauſſa
Lætor, quam illius: quam ego ſcio eſſe honore quovis dignam. (ſim:
Syr. Ita credo: ſed nunc Clinia, age, da te mihi viciſ-
Nam amici quoque res eſt videnda in tuto ut collocetur. (quieſce.
Ne quid de amica nunc ſenex. Clin. O Iupiter! Syr.
Clin. Antiphila mea nubet mihi. Syr. Siccine me interloquere?

Clin. Quid faciam Syre mi? gaudeo: fer me. Sy. Fe-
ro hercle vero.
Clin. Deorum vitam adepti ſumus. Sy. Fruſtra ope-
ram opinor ſumo.
Clin. Loquere, audio. Sy. At jam hoc non ages. Cl.
Agam. Sy. Videndum eſt, inquam,
Amici quoque res, Clinia, tui in tuto ut collocetur:
Nam ſi nunc à nobis abis, & Bacchidē hîc relinquis,
Senex reſciſcet illico eſſe amicam hanc Clitiphonis:
Si abduxeris, celabitur itidem, ut celata adhuc eſt.
Clin. At enim iſtoc nihil eſt magis, Syre, meis nup-
tiis advorſum.
Nam quo ore appellabo patrem? tenes, quid di-
cam? Syr. Quid ni?
Clin. Quid dicam? quam cauſſam afferam? Syr.
Quin nolo mentiare
Aperte, ita ut res ſeſe habet, narrato. Clin. Quid
agis? Syr. Iubeo:
Illam te amare, & velle uxorem: hanc eſſe Clitiphonis.
Clin. Bonam atque juſtam rem oppido imperas, &
factu facilem.
Et ſcilicet jam me hoc voles patrē exorare, ut celet
Senem voſtrum. Syr. Immo ut recta via rem narret
ordine omnem. Clin. Hem,
Satin' ſanus es, aut ſobrius? tu quidem illum planè
prodis?
Nam quî ille poterit eſſe in tuto, dic mihi?
Syr. Huic equidem conſilio palmam do: hîc me
magnificè effero,
Qui vim tantam in me, & poteſtatem habeam tan
tæ aſtutiæ,
Vera dicendo ut eos ambos fallam; ut, cum narret
ſenex
Voſter noſtro, iſtam eſſe amicam gnati, non credat
tamen.
Clin. At enim ſpem iſtoc pacto rurſum nuptiarum
omnem eripis:

Nam

Nam dum amicam hanc meam esse credet, non committet filiam.
Tu fortasse, quid me fiat, parvi curas, dum illi consulas.
Syr. Quid, malum, me ætatem censes velle id assimularier?
Vnus est dies, dum argentum eripio, pax, nihil amplius.
Clin. Tantum sat habes? quid tum quæso, si hoc pater resciverit?
Syr. Quid si redeo ad illos, qui aiunt, Quid si nunc cœlum ruat?
Clin. Metuo quid agam. Syr. Metuis? quasi non ea potestas sit tua,
Quo velis in tempore ut te exsolvas, rem facias palam.
Clin. Age, age, traducatur Bacchis. Syr. Optume ipsa exit foras.

ACTVS IV. SCENA IV.

Bacchis, Clinia, Syrus, Dromo, Phrygia.

Bacc. SAtis pol protérve me Syri promissa huc induxerunt?
Decem minas quas mihi dare pollicitus est. quod si is nunc me
Deceperit; sæpè obsecrans me, ut veniam, frustra veniet?
Aut, cum venturam dixero, & constituero: cum is certè
Renunciârit; Clitipho cum spe pendebit animi:
Decipiam, ac non veniam; Syrus mihi tergo pœnas pendet,
Clin. Satis scitè promittit tibi. Syr. Atqui tu hanc jocari credis?
Faciet, nisi caveo. Bacc. Dormiunt: ego pol istos commovebo.
Mea Phrygia audisti? homo iste modo quam villam demonstravit
Charini? Ph. Audivi. Bacch. Proxumam esse huic

fundo ad dextram? Phr. Memini.

Bacch. Curriculo percurre: apud eum miles Dionyſia agitat.

Syr. Quid hæc inceptat? Bacch. Dic me hic oppido eſſe invitam, atque aſſervari:
Verum aliquo pacto verba me his daturam eſſe, & venturam.

Syr. Perii hercle: Bacchis, mane, mane: quò mittis iſtam quæſo?
Iube, maneat. Bacch. Abi. Syr. quin paratum eſt argentum. Bacch. quin ego maneo.

Syr. Atqui jam dabitur. Bacch. Vt lubet, nunc ego inſto? Syr. At ſcin' quid ſodes?

Bacch. Quid? Syr. Tranſeundum nunc tibi eſt ad Menedemum, & tua pompa
Eo traducenda eſt. Bacch. quam rem agis, ſcelus? Syr. Egóne? argentum cudo,
Quod tibi dem. Bacch. Dignam me putas, quam illudas? Syr. Non eſt temerè.

Bacch. Etiâmne tecum hîc res mihi eſt? Syr. Minimè: tuum tibi reddo.

Bacc. Eatur. Syr. Sequere hac: heus Dromo. Dr. quis me volt? Syr. Syrus. Dr. quid eſt rei?

Syr. Ancillas omnes Bacchidis traduce huc ad vos properè.

Dr. Quamobrem? Syr. Ne quæras, & ferant, quæ ſecum attulerunt.
Sperabit ſumptum ſibi ſenex eſſe harum abitu levatum.
Næ ille haud ſcit, hoc paullum lucri quantum ei damni apportet.
Tu neſcis id quod ſcis, Dromo, ſi ſapies. Dr. Mutum dices.

ACTVS IV. SCENA V.

Chremes, Syrus.

Ch. ITa me Dii amabunt, ut nunc Menedemi vicem
Miſeret me. tantum deveniſſe ad eum mali?
Illanccine mulierem alere cum illa familia!

Etſi

Etsi scio, hosce aliquot dies non sentiet:
Ita magno desiderio fuit ei filius.
Verum ubi videbit tantos sibi sumptus domi
quotidianos fieri, nec fieri modum:
Optabit rursum, ut abeat ab se filius.
Syrum optume, eccum. Syr. Cesso hunc adoriri? Ch.
Syre. Syr. Hem.
Chr. Quid est? Syr. Te mihi ipsum jamdudum optabam dari.
Chr. Videre egisse jam nescio quid cum sene.
Sy. De illo, quod dudum? dictum, ac factum reddidi.
Ch. Bonan' fide? S. Bona hercle. C. Non possum pati,
Quin tibi caput demulceam. accede huc Syre:
Faciam boni tibi aliquid pro ista re, ac lubens.
Syr. At si scias, quam scite in mentem venerit.
Chr. Vah, gloriare eveniisse ex sententia?
Syr. Non hercle vero, verum dico. Chr. Dic quid est?
Syr. Tui Clitiphonis esse amicam hanc Bacchidem
Menedemo dixit Clinia, & ea gratia
Secum adduxisse, ne tu id persentisceres.
Chr. Probe. Syr. Dic sodes. Chr. Nimium inquam.
Syr. Immo sic satis.
Sed porro ausculta quod supereſt fallaciæ.
Sese ipse dicet tuam vidisse filiam:
Sibi complacitam ejus formam, postquam adspexerit:
Hanc se cupere uxorem. Chr. Modo quæ inventa est? Syr. Eam:
Et quidem jubebit posci. C. quamobrem istuc, Syre?
Nam prorsus nihil intelligo. Syr. Hui, tardus es.
Chr. Fortasse. Syr. Argentum dabitur ei ad nuptias,
Aurum, atque vestem; qui, tenêsne? Chr. Comparet?
Syr. Idipsum. Ch. At illi ego nec do, nec despondeo.
Syr. Non? quamobrem? Chr. quamobrem me rogas?
homini? Syr. Vt lubet.
Non ego dicebam in perpetuum illam illi ut dares,
Verùm ut simulares. Chr. Non mea est simulatio.
Ita tu istæc tua misceto, ne me admisceas,

Egon' cui daturus non ſim, ut ei deſpondeam?
Syr. Credebam. Ch. Minimè. Sy. Scitè poterat fieri:
Et ego hoc, quia dudum tu tantopere juſſeras,
Eo cœpi. C. Credo. S. Cæterum equidē iſtuc; Chreme,
AEqui bonique facio. Chr. Atqui cum maximè
Volo te dare operam ut fiat, verum alia via.
Syr. Fiat: quæratur aliud. ſed illud quod tibi
Dixi de argento, quod iſta debet Bacchidi,
Id nunc reddendum eſt illi. neque tu ſcilicet
Eo nunc confugies: quid mea? num mihi datum eſt?
Num juſſi? num illa oppignerare filiam
Meam me invito potuit? verum illud Chreme
Dicunt: jus ſummum ſæpè ſumma malitia eſt.
Chr. Haud faciam. Syr. Immo aliis ſi licet, tibi non licet.
Omnes in lauta te & bene aucta parte putant.
Chr. Quin egomet jam ad eam deferam. Syr. Immo filium
Iube potius. Chr. Quamobrem? quia enim in hunc ſuſpicio eſt
Tranſlata amoris. Ch. Quid tum? Sy. Quia videbitur
Magis veriſimile id eſſe, cum hic illi dabit:
Et ſimul conficiam facilius ego, quod volo.
Ipſe adeò adeſt: abi: affer argentum. Ch. Effero.

ACTVS IV. SCENA VI.

Clitipho, Syrus.

Clit. NVlla eſt tam facilis res, quin difficilis ſiet,
Quam invitus facias. Vel me hæc deambulatio
Quam non laborioſa, ad languorem dedit:
Nec quidquàm magis nunc metuo, quam ne denuò
Miſer aliquò extrudar hinc, ne accedam ad Bacchidem.
Vt te quidem omnes Dii, Deæque, quantum eſt, Syre,
Cum tuo iſto invento, cumque incœpto, perduint!
Hujuſmodi mihi res ſemper comminiſcere,
Vbi me excarnufices. Syr. I tu hinc quo dignus es;

Quàm

Quàm pænè tua me perdidit protervitas.
Cli. Vellem hercle factum: ita meritus. Sy. Meritus? quomodo?
Næ me istuc ex te priùs audîsse gaudeo,
Quam argentum haberes, quod daturus jam fui.
Clit. Quid igitur dicam tibi vis? abîsti: mihi
Amicam adduxti, quam non liceat tangere.
Syr. Iam non sum iratus, sed scin' ubi nunc sit tibi
Tua Bacchis? Clit. Apud nos. Syr. Non. Cli. Vbi igitur? Syr. Ad Clinia m.
Clit. Perii. Syr. Bono animo es: jam argentum ad eam deferes,
Quod ei es pollicitus. Clit. Garris, unde id? Syr. A tuo patre.
Clit. Ludis fortasse me. Syr. Ipsa re experibere.
Clit. Næ ego fortunatus homo sum, deamo te, Syre.
Sy. Sed pater egreditur, cave quidquã admiratus sis,
Qua caussa id fiat: obsecundato in loco:
Quod imperabit, facito: loquitor paucula.

ACTVS IV. SCENA VII.

Chremes, Clitipho, Syrus.

Chr. VBi Clitipho nunc est? Sy. Eccum me, inquc.
Clit. Eccum hic tibi.
Ch. Quid rei esset, dixti huic? Sy. Dixi pleraq; omnia,
Chr. Cape hoc argentum, ac defer. Syr. Hei, quid stas lapis?
Quinaccipis? Cl. Cedo sane. S. Sequere hac me ocyus:
Tu hic nos, dum eximus, interea opperibere.
Nam nihil est illic, quod moremur diutius.
Chr. Minas quidem jam decem habet à me filia,
Quas pro alimentis esse nunc duco datas.
Hasce ornamentis consequentur alteræ.
Porro hæc talenta dotis apposcent duo.
Quàm multa injusta ac praua fiunt moribus?
Mihi nunc, relictis rebus, inveniendus est
Aliquis, labore inventa mea cui dem bona.

Menedemus, Chremes.

Men. MVlto omnium nunc me fortunatiſſimum
Factum puto eſſe gnate, cum te intelligo
Reſipiſſe. Chr. Vt errat! Men. Te ipſum quærebam,
Chreme:
Serva, quod in te eſt, filium, & me, & familiam.
Ch. Cedo, quid vis faciam? M. Inveniſti hodie filiam.
Chr. quid tum? Men. Hanc ſibi uxorem dari volt
Clinia.
Chr. Quæſo quid hominis es? Men. quid? Chr. Iam-
ne oblitus es,
Inter nos quid ſit dictum de fallacia,
Vt ea via abs te argentum auferretur? Men. Scio.
C. Ea res nunc agitur ipſa. M. quid narras, Chreme?
C. Immo hæc quidē, quæ eſt apud te, Clitiphonis eſt
Amica. Me. Ita aiunt. Ch. Et tu credis? Me. Omnia.
C. Et illum aiunt velle uxorē, ut, cum deſponderim,
Des qui aurum, ac veſtem, atque alia, quæ opus
ſunt, comparet.
Men. Id eſt profectò: id amicæ dabitur. Chr. Scilicet
Daturum. Me. Ah, fruſtra igitur ſum gaviſus miſer,
Quid vis jam malo, quam hunc amittere.
Quid nunc renunciem abs te reſponſum Chreme,
Ne ſentiat me ſenſiſſe, atque ægrè ferat?
C. AEgrè? nimium illi Menedeme indulges. M. Sine.
Inceptum eſt: perfice hoc mihi perpetuo, Chreme.
Chr. Dic conveniſſe, egiſſe te de nuptiis.
M. Dicam, quid deinde? Ch. Me facturum eſſe omnia,
Generum placere: poſtremo etiam, ſi voles,
Deſpōſam quoq; eſſe dicito. M. hem, iſtuc volueram.
Chr. Tanto ocyus te ut poſcat, & tu id, quod cupis,
quàm ocyſſime ut des. M. cupio. C. næ tu propediem,
Vt iſtam rem video, iſtius obſaturabere.
Sed hæc utut ſunt, cautim, & paullatim dabis,
Si ſapies. M. faciam. C. abi intrò: vide, quid poſtulet.
Ego domi ero, ſi quid me voles. Men. Sanè volo:
Nam te ſciente faciam, quidquid egero.

ACT.

ACTVS V. SCENA I.

Menedemus, Chremes.

Men. EGo me non tam aſtutum, neque ita perſpicacem eſſe id ſcio.
Sed hic adjutor meus, & monitor, & præmonſtrator Chremes
Hoc mihi præſtat. in me quidvis harum rerum convenit,
Quæ ſunt dicta in ſtultum, caudex, ſtipes, aſinus, plumbeus:
In illum nil poteſt: nam exſuperat ejus ſtultitia omnia hæc.
C. Ohe, jam deſine deos uxor gratulando obtũdere,
Tuam eſſe inventam gnatam, niſi illos tuo ex ingenio judicas,
Vt nil credas intelligere, niſi idẽ dictum eſt centies.
Sed quid jamdudum interim illic gnatus ceſſat cum Syro?
Men. Quos ais homines Chreme ceſſare? Chr. Ehem, Menedeme advenis?
Dic mihi, Cliniæ, quæ dixi, nunciaſtin'? M. Omnia.
Chr. Quid ait? Men. Gaudere adeò occepit, quaſi qui cupiunt nuptias.
Chr. Ha, ha, hæ. Men. quid riſiſti? Chr. Servi venere in mentem Syri
Calliditates. Men. Itane? Chr. Voltus quoque hominum fingit ſcelus.
Men. Gnatus quod ſe aſſimulat lætum, id dicis? Chr. id. Men. Idem iſtuc mihi
Venit in mentem. Chr. Veterator. Men. Magis, ſi magis noris, putes
Ita rem eſſe. Chr. Ain' tu? Men. quin tu auſculta. Chr. Mane: prius hoc ſcire expeto,
Quid perdideris: nam ubi deſponſam nunciaſti filio,
Continuò injeciſſe verba tibi Dromonem, ſcilicet,
Sponſæ veſtem, aurum atque ancillas opus eſſe, argentum ut dares.
Men. Non. Ch. quid non? Men. Non inquam. Ch. Neq; ipſe gnatus? Men, Nil prorſum Chreme.

Magis

Magis unum etiam inſtare, ut hodie conficerentur nuptiæ.
Chr. Mira narras. quid Syrus meus? ne is quidem quidquam? Me. Nihil.
Chr. Quamobrem? Me. Neſcio equidem: ſed te miror qui alia tam plane ſcias.
Sed tuum ille quoque Syrus idem mirè finxit filium,
Vt ne paullulum quidem ſuboleat amicam eſſe hanc Cliniæ.
Chr. Quid ais? Me. Mitto jam oſculari, atque amplexari: id nil puto.
Ch. Quid eſt, quod amplius ſimuletur? Me. Vah.
Chr. Quid eſt? Me. Audi modo.
Eſt mihi ultimis cõclave in ædibus quoddam retro:
Huc eſt intrò latus lectus, veſtimentis ſtratus eſt.
Chr. Quid, poſtquam hoc eſt factum? Me. Dictum factum, huc abiit Clitipho.
Chr. Solus? Me. Solus. Chr. Timeo. Me. Bacchis conſecuta eſt illico.
Chr. Sola; Me. Sola. Chr. Perii. Me. Vbi abiere intrò, operuere oſtium. Chr. Hem!
Clinia hæc fieri videbat? M. Quid ni? una mecũ ſimul.
Chr. Filii eſt amica Bacchis Menedemẽ: occidi.
M. Quamobrẽ? C. Decem dierũ vix mihi eſt familia:
M. Quid? iſtuc times, quòd operã amico ille dat ſuo?
Chr. Immo quod amicæ. Men. Si dat. Chr. An dubium id tibi eſt?
Quemquam ne animo tam comi eſſe, aut leni putas,
Qui ſe vidente amicam patiatur ſuam? Men. Ha, ha, hæ.
QVid ni? quo verba facilius dentur mihi.
Chr. Derides? meritò mihi nunc ego ſuccenſeo.
Quot res dedere, ubi poſſem perſentiſcere,
Ni eſſem lapis? quæ vidi? væ miſero mihi.
At næ illud haud inultum, ſi vivo, ferent:
Nam jam. Me. Non tu te cohibes? non te reſpicis?
Non tibi ego exempli ſatis ſum? Ch. Præ iracundia
Menedeme non ſum apud me. Me, Téne iſtuc loqui?

Nonne

Nónne flagitium eſt, te aliis conſilium dare,
Foris ſapere, tibi non poſſe te auxiliarier?
Ch. Quid faciam? Me. Id, quod me feciſſe aiebas pa-
Fac, te eſſe patrem ſentiat; fac, ut audeat (rum;
Tibi credere omnia: abs te petere, & poſcere,
Ne quam aliam quærat copiam, ac te deſerat.
Chr. Immo abeat potius multo quovis gentium,
Quam hic per flagitium ad inopiã redigat patrem:
Nam ſi illi pergo ſuppeditare ſumptibus
Menedeme, mihi illæc verè ad raſtros res redit.
Me. Quot incõmoda tibi in hac re capies, niſi caves?
Difficilem oſtendes te eſſe, & ignoſces tamen
Poſt, & id ingratum. Chr. Ah, neſcis quam do-
leam. Me, Vt lubet.
Quid hoc, quod volo, ut illa nubat noſtro? niſi
quid eſt,
Quod malis. Ch. Immo & gener & affines placent.
Men. Quid dotis dicam te dixiſſe filio?
Quid obticuiſti? Chr. Dotis? Men. Ita dico. Chr.
Ah. Men. Chreme,
Ne quid vereare, ſi eſt minus: nil dos nos movet.
Chr. Duo talenta pro re noſtra ego eſſe decrevi ſatis:
Sed ita dicto opu'it, ſi me vis ſalvom eſſe, & rem, & c
filium,
Me mea omnia bona doti dixiſſe illi. Men. quam
rem agis?
Chr. Id mirari te ſimulato, & illum rogitato ſimul,
Quamobrem id faciam. Men. quin ego verò, quam-
obrem id facias, neſcio.
Chr. Egóne? ut ejus animum, qui nunc luxuria & laſcivia
Diffluit, retundam, redigam, ut, quò ſe vortat,
neſciat.
Men. quid agis? Chr. Mitte: ac ſine me in hac re
gerere mihi morem. Men. Sino:
Itâne vis? Chr. Ita. Men. Fiat. Chr. At jam, ut
uxorem accerſat, paret
Se, hiç ita, ut liberos eſt equom, dictis confutabitur.

Sed

Sed Syrum? Men. quid eum? Chr. Egone? si vivo,
adeò exornatum dabo,
Adeo depexum, ut dum vivat, meminerit semper mei:
Qui sibi me pro ridiculo, ac delectamento putat.
Non (ita me Dii ament) auderet hæc facere viduæ mulieri,
Quæ in me fecit.

ACTVS V. SCENA II.

Clitipho, Menedemus, Chremes, Syrus.

Clit. ITane tandem quæso, Menedeme, ut pater
Tam in brevi spatio omnem de me ejecerit animum patris?
Quodnam ob facinus? quid ego tantum sceleris admisi miser?
Volgo faciunt. Me. Scio, tibi esse hoc gravius multò, ac durius,
Cui fit: verum ego haud minùs ægrè patior id, qui nescio,
Nec rationem capio, nisi quòd tibi bene ex animo volo.
Clit. Hîc patrem astare aiebas? Men. Eccum. Chr. (tuæ,
quid me incusas Clitipho? Quicquid ego hujus feci, tibi prospexi, & stultitiæ
Vbi te vidi esse animo omisso, & suavia in præsentia
Quæ essent, prima habere, neque consulere in longitudinem:
Cæpi rationem, ut neque tu egeres, neque ut hæc posses perdere. (dare,
Vbi, cui decuit primo, tibi non licuit per te mihi
Abii ad proxumos, tibi qui erant, eis commisi, & credidi.
Ibi tuæ stultitiæ semper erit præsidium, Clitipho,
Victus, vestitus, quo in tectum te receptes. Clit. Hei mihi.
Chr. Satius est, quàm teipso hærede hæc possidere Bacchidem.
Syr. Disperii: sceleftus quantas turbas concivi insciens! Emori

Cl. Emori cupio. Ch. priùs quæſo diſce, quid ſit vivẽ-
Vbi ſcies, ſi diſplicebit vita, tum iſtoc utitor. (re.
Syr. Here licetne? Ch. Loquere. Syr. At tutò. Ch. Loquere. Syr. quæ iſta eſt pravitas,
Quæve eſt amentia, quod peccavi ego, id obeſſe huic? Chr. Ilicet, (tibi,
Ne te admiſce: nemo accuſat Syre te: nec tu aram
Neque precatorem parâris. Syr. quid agis? Ch. Nil ſuccenſeo,
Nec tibi, nec huic, nec vos eſt æquom, quod facio mihi.
Syr. Abiit. vah, rogaſſe vellem. Clit. quid? Syr. Vnde mihi peterem cibum. (ligo.
Ita nos abalienavit, tibi jam eſſe ad ſororem intel-
Clit. Adeon' rem rediiſſe, ut periculum etiam fame mihi ſit Syre?
Syr. Modo liceat vivere, ſpes eſt. Clit. quæ? Syr. Nos eſurituros ſatis.
Clit. Irrides in re tanta, neque me quidquam conſilio adjuvas?
Syr. Immo & ibi nunc ſum, & uſque dudum id egi, dum loquitur pater:
Et, quantum ego intelligere poſſum. Clit. quid? Syr. Non aberit longiùs.
Clit. Quid id ergo? Syr. Sic eſt, non eſſe horum te arbitror. Clit. quid iſtuc Syre?
Satin' ſanus es? Sy. Ego dicam, quod mihi in mentem: tu dijudica.
Dum iſtis fuiſti ſolus, dum nulla alia delectatio,
Quæ propior eſſet, te indulgebant, tibi dabant: nunc filia,
Poſtquam eſt inventa vera, inventa eſt cauſſa, qua te expellerent.
Clit. Eſt veriſimile. Syr. An tu ob peccatum hoc eſſe illum iratum putas?
Clit. Non arbitror. Syr. Nunc aliud ſpecta. Matres omnes filiis
In peccato adjutrices; auxilio in paterna injuria
Solent

Solent esse, id non fit. Clit. Verum dicis. quid ergo nunc faciam Syre?
Syr. Suspicionem quære ex illis istam: rem profer palam.
Si non est verum, ad misericordiam ambos adduces citò: aut
Scibis cujus sis. Clit. Rectè suades: faciam. Syr. Sat rectè hoc mihi in
Mentem venit: namque adolescens, quàm minima in spe situs erit,
Tam facillimè patris pacem in leges conficiet suas.
Etiam haud scio, an ne vxorem ducat, ac Syro nil gratiæ.
Quid autem hoc? senex exit foras: ego fugio: adhuc quod factum est,
Miror non jussisse illicò me arripi. ad Menedemum hinc pergam, eum
Precatorem mihi paro: seni nostro fidei nihil habeo.

ACTVS V. SCENA III.

Sostrata, Chremes.

PRofectò, nisi caves tu homo, aliquid gnato conficies mali:
Idque adeò miror, quî tam ineptum quidquam potuerit tibi
Venire in mentem mi vir. Chr. Oh, pergin' mulier esse? ullámne ego
Rem umquam volui, quin tu in ea mihi advorsatrix fueris Sostrata? at
Si rogitem jam, quid est quod peccem, aut quam ob rem id faciam, nescias.
In qua re nunc tam confidenter restas stulta? Sost. Ego nescio.
Chr. Immo scis potius, quàm quidem redeat ad integrum eadem oratio.
So. Oh, iniquos es, qui me tacere de re tanta postules:
Chr. Non postulo: jam loquere. nihilo minùs ego hoc faciam tamen,
Sost. Facies? Chr. Verum. Sost. Non vides quantum

tum mali ex ea re excites?
Subditum se suspicatur. Chr. Subditum? ain' tu?
Soſtr. Certè sic erit
Mi vir. Chr. Confitere. Soſtr. Au, obsecro te, istuc nostris inimicis siet.
Egon' confitear meum non esse filium, qui sit meus?
Chr. Quid metuis? ne non, cum velis, convincas esse illum tuum?
Soſtr. Quod filia est inventa? Chr. Non, sed, quod magis magis credendum siet,
Quod est consimilis moribus. (probè?
Facilè convinces ex te natum: nam tui similis est
Nam illi nihil vitii est relictum, quin id itidem sit tibi:
Tum præterea talem, nisi tu, nulla pareret filium.
Sed ipse egreditur, quam severus! rem cum videas, censeas.

ACTVS V. SCENA IV.

Clitipho, Soſtrata, Chremes.

Clit. SI umquam ullum fuit tempus mater, cum ego voluptati tibi
Fuerim, dictus filius tuus tua voluntate, obsecro
Ejus ut memineris, atque inopis nunc te miserescat mei:
QVod peto, & volo, parentes meos ut commonstres mihi.
Soſtr. Obsecro mi gnate, ne istuc in animum inducas tuum,
Alienum esse te. Clit. Sum. Soſtr. Miseram me, hoccine quæsisti obsecro?
Ita mihi, atque huic sis superstes, ut ex me, atque hoc natus es:
Et cave posthac, si me amas, umquam istuc verbum ex te audiam. Chr. At
Ego, si me metuis, mores cave in te esse istos sentiam,
Clit. Quos? Chr. Si scire vis, ego dicam: gerro, iners, fraus, helluo,
Ganeo, damnosus, crede, & nostrum te esse credito.

Clit. Non sunt hæc iam dicta parentis. Chr. non, & ex capite sis meo
Natus, item (ut aiunt) Minervam esse ex Iove, ea causa magis
Patiar Clitipho flagitiis tuis me infamem fieri.
Sos. Dî istæc prohibeant. Chr. nescio Deos: ego, quod potero, enitar sedulò.
Quæris id quod habes, parentes: quod abest, non quæris, patri
Quo modo obsequare, & serves quod labore invenerit-
Non mihi per fallacias adducere ante oculos? pudet
Dicere hac præsente verbum turpe: at te id nullo modo
Facere puduit, Clit. eheu, quàm ego nunc totus displiceo mihi.
Quàm pudet! neque, quod principium incipiam ad placandum, scio.

ACTVS V. SCENA V.

Menedemus, Chremes, Clitipho, Sostrata.

ENimverò Chremes nimis graviter cruciat adolescentulum,
Nimisque inhumanè. exeo ergo, ut pacem conciliem, optumè
Ipsos video. Ch. ehem Menedeme, cur non accersi jubes
Filiam, & quod dotis dixi firmas? So. mi vir, te obsecro
Ne facias, Clit. pater obsecro ut mi ignoscas. Menda veniam Chremes
Sine te exorem. Chr. egon' mea bona ut dem Bacchidi dono sciens?
Non faciam. M. at id nos non sinemus. Cli. si me vivom vis pater,
Ignosce. So. age. Chreme mi. Me. age quæso. ne tam obfirma te Chreme.
Ch. Quid istuc? video non licere, ut cœperam, hoc pertendere

M. Facis

M. Facis ut te decet. C. ea lege hoc adeò faciam, ſi facit,
Quod ego hunc æquom cenſeo. Clit. pater, omnia faciam: impera.
Ch. Vxorem ut ducas. Cl. pater. Ch. nihil audio. Me ad me recipio.
Faciet. Ch. nil etiam audio ipſum. Cl. perii. So. an dubitas Clitipho.
Ch. Immo utrum vult? M. facíet omnia. S. hæc, dum incipias, gravia ſunt,
Dumque ignores: ubi cognôris, facilia. Cli. faciam pater.
Sos. Gnate mi. ego pol dabo puellam lepidam, quam tu facile ames,
Filiam Phanocratæ noſtri. Cl. rufam? Sos. illam virginem,
Cæſiam, ſparſo ore, adunco naſo? non poſſum pater.
Ch. Eia, ut elegans eſt, credas animum ibi eſſe? S. aliam dabo.
Cl. Quid iſtuc? quandoquidem ducenda eſt, egomet habeo propemodum,
Quam volo. Sos. nunc laudo te gnate. Clit, Archonidis huius filiam.
So. Perplacet. Cl. pater: hoc nunc reſtat. Ch. quid? Cl. Syro ignoſcas volo,
Quæ mea cauſſa fecit, Ch, fiat. Vos valete, & plaudite.

ADELPHI TERENTII.

FABVLÆ INTERLOCVTORES.

Micio,	*Senex.*
Demea,	*Senex.*
Sannio,	*Leno.*
Æschinus,	*Adolescens.*
Syrus,	*Servus.*
Ctesipho,	*Adolescens.*
Sostrata,	*Matrona.*
Canthara,	*Nutrix.*
Geta,	*Servus.*
Hegio,	*Senex.*
Dromo,	*Servus.*
Pamphila,	*Puerpera.*

Sequentium tantum hic mentio fit.

Babylo, vel forte Babyla.
Storax, vel Styrax.

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

DVos cum haberet Demea adoleſcentu-
los,
Dat Micioni fratri adoptandum Æſchinum
Sed Cteſiphonem retinet, hunc Citharistriæ
Lepôre captum, ſub duro ac triſti patre
Frater celabat Æſchinus: famam rei,
Amorem in ſe transferebat; denique
Fidicinam lenoni eripuit: vitiaverat
Idem Æſchinus civem Atticã pauperculam;
Fidemque dederat, hanc ſibi uxorem fore.
Demea jurgare, & graviter ferre; mox tamẽ,
Vt veritas patefacta eſt: ducit Æſchinus
Vitiatam: potitur Cteſipho Citharistriam.
Exorato ſuo patre duro Demea.

Acta ludis Funebribus, L. Æmilii Pauli. Q. Fabio Maximo, P. Cornelio Africano Æd. Cu. Egere. L. Attilius Prænestinus. Minucius, Protimus. Modos fecit Flaccus Claudi tibiis sarranis, Facta è Græca Menandru. L. Anicio, M. Cornelio Coss.

PROLOGVS.

POstquam poëta sensit scripturam suam
Ab iniquis obseruari, & adversarios
Rapere in pejorem partem, quam acturi sumus.
Indicio de se ipse erit, vos eritis judices,
Laudine an vitio duci id factum oporteat.
Synapothnescontes Diphili comœdia est;
Eam Commorientes Plautus fecit fabulam.
In Græca adolescens est, qui lenoni eripit
Meretricem, in prima fabula, eum Plautus locum
Reliquit integrum: eum hic locum sumpsit sibi
In Adelphos, verbum de verbo expressum extulit.
Eam nos acturi sumus novam: pernoscite,
Furtum ne factum existumetis, an locum
Reprehensum, qui præteritus negligentia est.
Nam quod isti dicunt malevoli, homines nobiles
Eum adiutare, assidueque unà scribere;
Quod illi maledictum vehemens existumant,
Eam laudem hic ducit maxumam, cum illis placet,
Qui vobis universis & populo placent;
Quorum opera in bello, in otio, in negotio,
Suo quisque tempore usus est sine superbia.
Dehinc, ne expectetis argumentum fabulæ:

Senex

Senes qui primi venient, hi partem aperient.
In agendo partem ostendent. facite, æquanimitas
Poetæ ad scribendum augeat industriam.

ACTVS I. SCENA I.

Mitio, Senex.

STorax, non rediit hac nocte à cœna AEschinus,
Neque servulorum quisquã, qui aduorsum ierant?
Profecto hoc verè dicunt: si absis vspiam,
Aut ubi si cesses, evenire ea satiu'st,
Quæ in te uxor dicit, & quæ animo cogitat
Irata, quàm illa, quæ parentes propitii.
Vxor, si cesses, aut te amare, cogitat,
Aut tete amari, aut potare, aut animo obsequi.
Et tibi bene esse soli, cùm sibi sit malè.
Ego, quia non rediit filius, quæ cogito?
Quibus nunc sollicitor rebus? ne aut ille alserit,
Aut uspiam ceciderit, aut perfregerit
Aliquid, vah, quemquamne hominem in animo
insti tuere, aut
Parare, quod sit carius, quàm ipse est sibi?
Atqui ex me hic non natus est, sed ex fratre. is adeò
Dissimili studio est: jam inde ab adolescentia
Ego hanc clementem vitam urbanam, atque otium
Secutus sum: &, quod fortunatum isti putant,
Vxorem nunquam habui. ille contra, hæc omnia,
Ruri agere vitam, semper parcè, duriter
Se habere, uxorem duxit: nati filii
Duo: inde ego hunc maiorem adoptavi mihi,
Eduxi à parvulo, habui, amavi pro meo:
In eo me oblecto: solum id est carum mihi.
Ille ut item contrà me habeat, facio sedulo:
Do, prætermitto, non necesse habeo omnia
Pro meo jure agere: postremò, alii clanculum
Patres quæ faciunt, quæ fert adolescentia,
Ea ne me celet, consuefeci filium:
Nam qui mentiri, aut fallere insuerit patrem, aut
Audebit, tanto magis audebit ceteros.
Pudore, & liberalitate liberos

Retinere, ſatius eſſe credo, quàm metu.
Hæc fratri mecum non conveniunt, neque placent.
Venit ſæpe ad me clamitans, quid agis Micio?
Cur perdis adoleſcentem nobis? cur amat?
Cur potat? cur tu his rebus ſumptum ſuggeris?
Veſtitu nimium indulges: nimium ineptus es.
Nimium ipſe durus eſt, præter æquomq; & bonum.
Et errat longè, mea quidem ſententia,
Qui imperium credat gravius eſſe, aut ſtabilius,
Vi quod fit, quàm illud quod amicitia adjungitur.
Mea eſt ſic ratio, & ſic animum induco meum.
Malo coactus qui ſuum officium facit,
Dum id reſcitum iri credit, tantiſper cavet:
Si ſperat fore clam, rurſum ad ingenium redit.
Quem beneficio adjungas, ille ex animo facit,
Studet par referre: præſens, abſenſque idem erit.
Hoc patrium eſt, potius conſuefacere filium,
Sua ſponte recte facere, quam alieno metu.
Hoc pater, ac dominus intereſt: hoc qui nequit,
Fateatur neſcire imperare liberis.
Sed eſtne hic ipſus, de quo agebam? & certè is eſt.
Neſcio quid triſtem video. credo jam, ut ſolet,
Iurgabit. ſalvom te advenire Demea,
Gaudemus.

ACTVS I. SCENA II.

Demea, Micio.

Dem. HEm opportune: te ipſum quærito.
Mic. Quid triſtis es? Dem. Rogitas me, ubi nobis AEſchinus
Siet; quid triſtis ego ſim? Mic. Dixin' hoc fore?
Quid fecit? Dem. quid ille fecerit? quem neque pudet
quidquam; neq. metuit quemquam, neq. legē putat
Tenere ſe ullam. nam illa, quæ antehac facta ſunt,
Omitto; modo quid deſignauit! Mic. quidnam id eſt?
Dem. Fores effregit, atque in ædes irruit
Alienas: ipſum dominum, atque omnem familiam
Multavit uſque ad mortem: eripuit mulierem
Quam amabat: clamant omnes, indigniſſumè

Fa-

Factum esse. hoc advenienti quot mihi Micio
Dixere? in ore est omni populo. denique,
Si conferendum exemplum est, non fratrem videt
Rei dare operam, ruri esse parcum ac sobrium?
Nullum hujus simile factum: hæc cum illi Micio
Dico, tibi dico, tu illum corrumpi finis.
Mic. Homine imperito numquam quidquam injustius:
Qui, nisi quod ipse facit, nihil rectum putat:
Dem. Quorsum istuc? Mic. quia tu Demea hæc malè judicas.
Non est flagitium, mihi crede, adolescentulum
Scortari, neque potare, non est; neque fores
Effringere. hæc si neque ego, neque tu fecimus,
Non sivit egestas facere nos. tu nunc tibi
Id laudi ducis, quod tum fecisti inopia.
Injurium est: nam si esset unde id fieret,
Faceremus: & tu illum tuum, si esses homo,
Sineres nunc facere, dum per ætatem licet,
Potius quam, ubi te expectatum ejecisset foras,
Alieniore ætate post faceret tamen.
Dem. Pro Iupiter, tu homo adiges me ad insaniam.
Non est flagitium facere hæc adolescẽtulum? M. ah,
Ausculta, ne me obtundas de hac re sæpius,
Tuum filium dedisti adoptandum mihi:
Is meus est factus: si quid peccat Demea,
Mihi peccat: ego illi maxumam partem feram.
Obsonat, potat, olet unguenta de meo.
Amat? dabitur à me argentum, ubi erit commodum:
Vbi non erit, fortasse excludetur foras.
Fores effregit? restituentur. discidit
Vestem? resarcietur. est, Diis gratia,
Et unde hæc fiant, & adhuc non molesta sunt.
Postremo, aut define, aut cedo quemvis arbitrum:
Te plura in hac re peccare ostendam. Dem. Hei mihi!
Pater esse disce ab aliis, qui verè sciunt.

Mic. Natura tu illi pater es, consiliis ego.
Dem. Tun' consulis quidquam? M. ah, si pergis, abiero.
D. Siccine agis? M. An ego toties de eadem re audiam?
D. Curæ est mihi. M. & mihi curæ est: verùm Demea
Curemus æquam uterque partem, tu alterum,
Ego item alterum: nam ambos curare, propemodum
Reposcere illum est, quem dedisti. D. Ah, Micio.
M. Mihi sic videtur. D. Quid istuc? tibi si istuc placet.
Profundat perdat, pereat; nihil ad me attinet.
Iam si verbum unum post hac. Mi. Rursum Demea
Irascere? De. An non credis? repeton' quem dedi?
AEgrè est. alienus non fum si obsto: hem desino.
Vnum vis curem: curo: & est diis gratia,
Cum ita ut volo, est: iste tuus ipse sentiet
Posterius. nolo in illum gravius dicere.
M. Nec nihil, neque omnia hæc sunt, quæ dicit: tamen
Non nihil molesta hæc sunt mihi: sed ostendere,
Me ægrè pati, illi nolui: nam ita est homo:
Cùm placo, advorsor sedulò, & deterreo,
Tamen humanè vix patitur: verum si augeam,
Aut etiam adiutor sim eius iracundiæ,
Insaniam profecto cum illo, etsi AEschinus
Non nullam in hac re nobis facit injuriam.
Quam hic non amavit meretricem? aut cui non dedit
Aliquid? postremò nuper (credo iam omnium
Tædebat) dixit velle uxorem ducere.
Sperabam ia m ferviſſe adoleſcentiam:
Gaudebam. ecce autem de integro: niſi quidquid est
Volo scire, atque hominem convenire, si apud forum est.

AC.

Sannio, Æschinus.

OBsecro, populares ferte misero atque innocenti auxilium:
Subvenite inopi. AE. otiose, nunc iam illico hîc consiste:
Quid respectas? nihil pericli est. nunquam, dum ego adero, hic te
Tanget. Sa. ego istam, invitis omnibus.
AE. Quamquam est sceleſtus, non committet hodie umquam iterum ut vapulet.
Sa. AEschine, audi, ne te dicas fuisse ignarum meorum morum,
Leno ego sum. Ae. scio. Sa. at ita, ut usquam fuit fide quisquam optuma.
Tu quòd te posterius purges, nolle hanc injuriam mihi
Factam esse; huius non faciam, crede hoc, ego meum ius persequar:
Neque tu verbis solves umquam, quod re mihi male feceris,
Novi ego vostra hæc: nollem factum: dabitur iusiurandum esse te
Indignum injuria hac, indignis cum egomet sim acceptus modis.
Ae. Abi præstrenue, ac fores aperi. S. ceterum hoc mihi facis.
Ae. I intro nunc iam tu. Sa. at enim non finam. Ae. accede illuc Parmeno;
Nimium abiisti istoc, hic propter hunc asisite. hem, sic volo,
Cave nunc iam oculos a meis oculis quoquam dimoveas tuos:
Ne mora fit, si innuerim; quin pugnus continuo in mala hæreat.
Sa. Istud volo erga ipsum experiri. Ae. hem, serva: omitte mulierem.
Sa, O facinus indignum! Ae. geminabit; nisi caves. Sa, hei misero mihi!

AE. Non

AEsch. Non innueram: verum in istam partem potius peccato tamen:
I nunc jam. Sann. quid hoc rei est? regnumne, AEschine, hic tu possides?
AEsch. Si possiderem, ornatus esses ex tuis virtutibus.
Sann. Quid tibi rei mecum est? AEs. nihil. San. quid? nostin' qui sim? AEsch. Non desidero.
Sann. Tetigin' tui quicquam? AEsch. Si attigisses, ferres infortunium.
Sann. Qui tibi magis licet meam habere, pro qua ego argentum dedi?
Respondе. AEsch. Ante ædes non feciſſe erit melius hic convitium:
Nam si molestus pergis esse, jam intro arripiere, atque ibi
Vsque ad necem operiere loris. Sann. Loris liber? AEsch. Sic erit.
Sann. O hominem impurum! hiccine libertatem aiunt æquam esse omnibus?
AEsch. Si satis jam debacchatus es leno, audi si vis nunc jam.
Sann. Egon' debacchatus sum in te, an tu in me? AEsch. Mitte ista, atque ad rem redi.
Sann. Quam rem? quo redeam? AEsch. Iamne me vis dicere id quod ad te attinet?
Sann. Cupio, modo æqui aliquid. AEsch. Vah, leno iniqua me non volt loqui.
Sann. Leno sum, fateor, pernicies communis adolescentium,
Perjurus, pestis: tamen tibi à me nulla est orta injuria.
AEsch. Nam hercle etiam id restat. Sann. Illuc quæso redi, quò cœpisti, AEschine.
AEsch. Minis viginti tu illam emisti, quæ res tibi vortat male:
Argenti tantum tibi dabitur. Sann, quid, si ego illam nolo vendere,

Coges

ACTVS II. SCENA I.

Coges me? AEsch. Minime. Sann. Namque id me-
tui. AEsch. Neque vendundam censeo,
Quæ libera est: nam ego illam liberali assero caussa
manu.
Nunc vide: utrum vis, argentum accipere, an caus-
sam meditari tuam.
Delibera hoc, dum ego redeo, leno. Sann. Pro su-
preme Iupiter!
Minimè miror, qui insanire occipiunt ex injuria.
Domo me eripuit, verberavit: me invito abduxit
meam.
Homini misero plus quingentos colaphos infregit
mihi.
Ob malefacta hæc tantidem emptam postulat sibi
tradier.
Verum enim, quando bene promeruit, fiat: suum
jus postulat.
Age jam cupio, modo si argentum reddat. sed ego
hariolor:
Vbi me dixero dare tanti, testes faciet illico
Vendidisse me: de argento somnium: mox, cras
redi.
Id quoque possum ferre, si modo reddat: quamquam
injurium est.
Verum cogito id, quod res est, quando eum quæ-
stum occœperis,
Accipiunda, & mussitanda injuria adolescentium
est.
Sed nemo dabit: frustra egomet mecum has ratio-
nes deputo.

ACTVS II. SCENA II.

Syrus, Sannio.

Syr. TAce, egomet conveniam jam ipsum: cu-
pidè accipiat faxo: atque etiam
Bene dicat secum esse actum. quid istuc, Sannio est.
quod te audio,
Nescio quid, concertasse cum hero? Sann. Nun-
quam

quam vidi iniquius
Certationem comparatam, quam hæc hodie inter
nos fuit;
Ego vapulando, ille verberando usque, ambo defessi
sumus.
Sy. Tua culpa, Sa. quid agerem? Sy. adolescenti mo-
rem gestum oportuit.
San. Qui potui melius, qui hodie usque os præbui.
Sy. age, scis quid loquar?
Pecuniam in loco negligere maxumum interdum
est lucrum. Sa. hui.
Sy. Metuisti, si nunc de tuo iure concessisses paulu-
lum,
Atque adolescenti esses morigeratus, hominum ho-
mo stultissime,
Ne non tibi istuc fœneraret? Sa. Ego spem pretio
non emo.
Sy. Numquam rem facies, abi, nescis inescare ho-
mines Sannio:
San. Credo istuc melius esse: verum ego nunquam
adeò astutus fui,
Quin, quidquid possem, mallem auferre potius in
præsentia.
Sy. Age, novi tuum animum: quasi quidquam tibi
sint viginti minæ,
Dum huic obsequare: præterea autem te aiunt profi-
cisci Cyprum. Sa. hem.
Sy. Coemisse hinc, quæ illuc veheres multa, navem
conductam: hoc scio:
Animus tibi pendet, ubi illinc spero redieris, tamen
hoc ages.
Sa. Nusquam pedem. perii hercle: hac illi spe hoc in-
ceperunt. Sy. timet:
Inieci scrupulum homini. Sa. O scelera! illud vide,
Ut in ipso articulo oppressit, empræ mulieres
Complures, & item hinc alia, quæ porto Cyprum.
Nisi eo ad mercatum venio, damnum maxumum est.

Nunc

Nunc si omitto, ubi illinc rediero, actum agam.
Nihil est, refrixerit res, nunc demum venis?
Cur passus? ubi eras? ut sit satius perdere,
Quam aut hic nunc manere tam diu, aut tum perse-
qui.
Sy. Iamne enumerasti, quoad te rediturum putes?
S. Hoccine illo dignum est? hoccine inci pere AEs-
chinum,
Per oppressionem ut hanc mihi eripere postulet?
Sy. Labascit, unum hoc habeo: vide si satis placet?
Potius, quam venias in periculum Sannio,
Serves ne, an perdas totum dividuum face:
Minas decem corradet alicunde. Sa. hei mihi,
Etiam de sorte nunc venio in dubium miser.
Pudet nihil: omnes dentes labefecit mihi.
Præterea colaphis tuber est totum caput.
Etiam insuper defraudet, nusquam abeo. Sy. Vt lu-
bet.
Numquid vis quin abeam? Sa. Immo hercle hoc
quæso Syre,
Vtut hæc sunt acta, potius quam lites sequar.
Meum mihi reddatur, saltē quanti empta est, Syre.
Scio, te non usum antehac amicitia mea.
Memorem me dices esse, & gratum. Sy sedulo
Faciam. sed Ctesiphonem video, lætus est
De amica. Sa. quid, quod te oro? Sy, Paulisper
mane.

ACTVS. II. SCENA III.

Ctesipho, Syrus.

C. ABs quivis homine cum est opus, beneficium
accipere gaudeas.
Verum enimverò id demum iuvat, si quem æquom
est bene facere, is facit.
O frater, frater, quid ego nunc te laudem? satis
certo scio:
Numquam ita magnificè quidquam dicam, id vir-
tus quin superet tua.

Ita-

Itaque unam hanc rem me habere præter alios præcipuam arbitror,
Fratrem homini nemini esse primarium artium magis principem.
Syr. O Ctesipho. Ctes. O Syre, AEschinus ubi est? Syr. Ellum, te expectat domi. Ctes. Hem.
Syr. Quid est? Ctes. quid sit? illius opera Syre nunc vivo: festivum caput,
Omnia sibi qui post putarit esse præ meo commodo:
Maledicta, famam, meum amorem, & peccatum in se transtulit,
Nil pote supra. sed quidnam foris crepuit? Syr. Mane, ipse exit foras.

ACTVS II. SCENA IV.

Æschinus, Sannio, Ctesipho, Syrus.

AEsch. VBi ille est sacrilegus? Sann. men' quærit? num quidnam effert? occidi:
Nil video. AEsch. Hem, opportune, te ipsum quæro: quid sit Ctesipho?
In tuto est omnis res, omitte vero tristitiam tuam.
Ctes. Ego illam facilè vero omitto, qui quidem te habeam fratrem.
O mi germane, ah, vereor coram in os te laudare amplius,
Ne id assentandi magis, quam quod habeam gratum, facere existumes.
AEsch. Age inepte, quasi nunc non norimus nos inter nos, Ctesipho.
Sed hoc mihi dolet, nos pene sero scisse, & pene in eum locum
Rediisse, ut si omnes cuperent, nihil tibi possent auxiliarier.
Ctes. Pudebat. AEsch. Ah, stultitia est istæc, non pudor, tam ob parvolam
Rem pene ex patria, turpe dictu, Deos quæso ut istæc prohibeant.

Ctes.

Ctes. Peccavi. AE. quid ait tandem nobis Sannio?
Sy. jam mitis est.
Ae. Ego ad forum ibo, ut hunc absolvam: tu intro ad illam Ctesipho.
Sa. Syre insta. Sy. eamus: namque hic properat in Cyprum. Sa. ne tam quidem,
Quam vis etiam maneo otiosus hic. Sy. reddetur, ne time.
Sa. At ut omne reddat. Sy. omne reddet, tace modo: ac sequere hac. Sa. sequor.
Ct. Heus, heus Syre. Sy. hem quid est? Ct. obsecro hercle te, hominem istum impurissimum
Quamprimum absolvitote, ne, si magis irritatus fiet,
Aliquà ad patrem hoc permânet, atque ego tunc perpetuò perierim.
S. Non fiet. bono animo esto, tu cum illa te intus oblecta interim:
Et lectulos iube sterni nobis, & parari cætera.
Ego jam, transacta re, convortam me domum cum obsonio.
Ct. Ita quæso: quando hoc bene succesit, hilarem hunc sumamus diem.

ACTVS III. SCENA II.

Sostrata, Canthara.

OBsecro te mea nutrix, quid nunc fiet? Ca. quid fiet, rogas?
Recte ædepol spero. S. modo dolores, mea tu, occipiunt primulum.
C. Iam nunc times, quasi nunquam adfueris, nunquam tute pepereris.
S. Miseram me, neminem habeo, solæ sumus: Geta autem hic non adest.
Nec quem ad obstetricem mittam, nec qui accersat AEschinum.
C. Pol is quidem iam hic aderit: nam nunquam unum intermittit diem,
Quin semper veniat, L, solus mearum miseriarum

est remedium.

C. E re nata melius fieri haud potuit, quam factum est hera:

Oblatum quando vitium est, quod ad illum attinet potissimum,

Talem, tali genere, atque animo, natum ex tanta familia.

S. Ita pol est, ut dicis: salvus nobis, Deos quæso, ut fiet.

ACTVS III. SCENA II.

Geta, Sostrata, Canthara.

Ge. NVnc illud est, quod, si omnes omnia sua consilia conferant,

Atque huic malo salutem quærant, auxili nihil afferant,

QVod mihique, heræque, filiæque herili est. væ misero mihi!

Tot res repente circumvallant, unde emergi non potest

Vis, egestas, iniustitia, solitudo, infamia.

Hoccine sæclum? ô scelera, ô genera sacrilega; ô hominem impium!

So. Me Miseram; quidnam est quod sic video timidum & properantem Getam?

G. Quem neque fides, neque iusiurandum, neque ulla misericordia

Represit, neque reflexit, neque quod partus instabat prope.

Cui miseræ indigne per vim vitium obtulerat. S. non intelligo

Satis, quæ loquatur. C. propius obsecro accedamus, Sostrata. G. ah,

Me miserum, vix sum compos animi? ita ardeo iracundiâ.

Nihil est, quod malim, quam illam totam familiam mihi obviam

Dari, ut iram hanc in eos evomam omnem, dum ægritudo hæc est recens;

Satis

Satis mihi id habeam ſupplicii, dum illos ulciſcar modo.
Seni animam primum exſtinguerem ipſi, qui illud produxit ſcelus.
Tum autem Syrum impulſorem, vah, quibus illum lacerarem modis!
Sublimem medium arriperem, & capite primum in terram ſtatuerem,
Vt cerebro diſpergat viam:
Adoleſcenti ipſi oculos eriperem, poſt hæc præcipitem darem.
Ceteros ruerem, agerem, raperem, tunderem, & proſternerem.
Sed ceſſo hoc malo heram impertiri propere? S. revocemus. Geta. G. hem.
Quiſquis es, ſine me. S. ego ſum Soſtrata. G. ubi ea eſt? te ipſam quærito.
Te expecto: oppido opportunè te obtuliſti mihi obviam,
Hera. S. quid eſt? quid trepidas? G. hei mihi. S. quid feſtinas mi Geta?
Animum recipe. G. prorſus. S quid iſtuc prorſus ergo eſt? G. perii mus:
Actum eſt. S. eloquere obſecro, quid fiet. G. Iam S, quid iam Geta?
A. AEſchinus. S. quid ergo is? G. Alienus eſt à noſtra familia. S. hem,
Perii, quare. Get. Amare occœpit aliam. S. væ miſeræ mihi.
Get. Neque id occultè fert: à lenone ipſus eripuit palam.
S. Satin' hoc certum eſt? G. certum, hiſce oculis egomet vidi, Soſtrata. S. ah,
Me miſeram, quid credas iam? aut cui credas? noſtrumne AEſchinum,
Noſtram vitam omnium in quo noſtræ ſpes, opeſque omnes ſitæ erant?
Qui ſine hac iurabat ſe unum nunquam victurum

diem:
Qui in sui gremio positurum puerum dicebat patris: ita
Obsecraturum, ut liceret sibi hanc uxorem dicere.
G. Hera, lacrumas mitte, ac potius, quod ad hanc rem opus porrò est, prospice.
Patiamurne, an narremus cuipiam? C. au, au, mi homo, sanus ne es?
An hoc proferendum tibi usquam esse videtur? G. mihi quidem non placet.
Iam primum, illum alieno animo à nobis esse res ipsa indicat:
Nunc si hoc palam proferemus, ille inficias ibit, sat scio:
Tua fama, & gnatæ vita in dubium veniet. tum si maxumè
Fateatur, cũ amet aliam non est utile hanc illi dari.
Quapropter quoquo pacto celato est opus. S. ah, minime gentium:
Non faciam. G. quid ages? S. proferam. G. hem, mea Sostrata, vide quam rem agas,
S. Peiore res loco esse non potest, quam in quo nunc sita est.
Primum indotata est: tum præterea, quæ secunda eidos erat,
Periit: pro uirgine dari nuptum non potest: hoc reliquom est,
Si inficias ibit, testis mecum est annulus, quem amiserat:
Postremo, quando ego conscia mihi sum, à me culpam hanc procul esse, neque
Pretium, neque rem ullam interceſſe. illa, aut me, indignam, experiar Geta.
G. Quid istuc? accedo, ut melius, dicas. S. tu, quantum potes, abi,
Atque Hegioni cognato huius rem enarrato omnem otdine.
Nam is nostro Simulo fuit summus, & nos coluit má-

maxumè.
G. Nam hercle alius nemo reſpicit nos. So. propera tu mea Canthara,
Curre, obſtetricem accerſe, ut cum opus ſit, ne in mora nobis fiet.

ACTVS III. SCENA III.

Demea.

DIſperii, Cteſiphonem audivi filium
Vna affuiſſe in raptione cum AEſchino.
Id miſero reſtat mihi mali, ſi illum poteſt,
Qui alicui rei eſt, etiam eum ad nequitiam abducere.
Vbi ego illum quæram? credo abductum in ganeum
Aliquo: perſualit ille impurus, ſat ſcio.
Sed eccum Syrum ire video: hinc ſcibo iam, ubi ſiet.
Atque hercle hic de grege illo eſt, ſi me ſenſerit
Eum quæritare, nunquam dicet carnufex.
Non oſtendam me id velle.

ACTVS III. SCENA IV.

Syrus, Demea.

Sy. OMnem rem modò ſeni,
Quo pacto haberet, enarramus ordine:
Nil quidquam vidi lætius. D. prô Iupiter,
Hominis ſtultitiam! Sy. collaudavit filium
Mihi: qui id dediſſem conſilium: egit gratias.
Dem. Diſrumpor. Syr. Argentum annumeravit illico:
Dedit præterea in ſumptum dimidium minæ:
Id diſtributum ſane eſt ex ſententia. D. hem,
Huic mandes, quid recte curatum velis.
Sy. Hem Demea, haud aſpexeram te: quid agitur?
D. Quid agatur? voſtram nequeo mirari ſatis
Rationem. Sy. Eſt hercle inepta, ne dicam dolo, atque
Abſurda, piſces ceteros purga Dromo.

Congrum iſtum maxumum in aqua ſinito ludere
Pauliſper: ubi ego rediero, exoſſabitur:
Prius nolo. De. hæccine flagitia? Syr. mihi quidem
non placent:
Et clamo ſæpe, ſalſamenta hæc Stephanio,
Fac macerentur pulchre. D. dii voſtram fidem;
Vtrum ſtudione id ſibi habet, an laudi putat
Fore, ſi perdiderit gnatum? væ miſero mihi:
Videre videor iam diem illum, cum hinc egens
Profugiet aliquo militatum. Sy. ô Demea,
Iſtuc eſt ſapere, non, quod ante pedes modo eſt,
Videre, ſed etiam illa, quæ futura ſunt,
Proſpicere. De. quid? iſtæc iam penes vos pſaltria
eſt?
Sy. Ellam intus. D. eho, an domi eſt habiturus? Sy.
credo, ut eſt
Dementia, De. hæccine fieri? Sy. inepta lenitas
Patris, & facilitas prava. D. fratris me quidem
Pudet, pigetque. Sy. nimium inter vos Demea, ac
Non, quia ades præſens, dico hoc pernimium inte-
reſt.
Tu, quantus, quantus, nihil niſi ſapientia es:
Ille futilis, ſomnium, fineres verò tu illum tuum
Facere hæc? D. finerem illum? an non ſex totis men-
ſibus
Prius olfeciſſem, quàm ille quidquam cœperet?
Syrus. Vigilantiam tuam tu mihi narras? De. ſic
fiet
Modo, ut nunc eſt. Sy, ut quiſque ſuum volt eſſe, ita
eſt:
De. Quid? eum vidiſtin hodie: Syrus. tuum ne
filium?
D. Abigam hunc rus. Syr. jam dudum aliquid ruri
agere arbitror.
De. Satin' ſcis ibi eum eſſe? Sy. oh, qui egomet pro-
duxi. De. optumè eſt.
Metui, ne hæreret hic. Sy, atque iratum admodum.
De. Quid autem? Sy. adortus jurgio fratrem apud
forum De. Pſa-

De Pſaltria iſtac. De. ain'verò? Syrus. vah, nil reticuit:
Nam ut numerabatur forte argentum, intervenit
Homo de improviſo, cœpit clamare, AEſchine,
Hæccine flagitia facere te? hæc te admittere
Indigna genere noſtro? De. oh, lacrumo gaudio.
Sy. Non tu hoc argentum perdis, ſed vitam tuam.
De. Salvos ſit: ſpero, eſt ſimilis majorum ſuum. Syhui.
De. Syre, præceptorum plenus iſtorum ille. Sy. phy.
Domi habuit, unde diſceret. De. ſit ſedulò.
Nil prætermitto: conſuefacio: denique
Inſpicere, tanquam, in ſpeculum, in vitas omnium
Iubeo, atque ex aliis ſumere exemplum ſibi.
Hoc facito. Syr. recte ſanè. De. hoc fugito. Syr. callidè.
De. Hoc laudi eſt. Sy. iſtæc res eſt. De, hoc vitio datur.
Syr. Probiſſumè. De. porrò autem. Sy. non hercle otium eſt
Nunc mihi auſcultandi: piſces ex ſententia
Nactus ſum, hi mihi ne corrumpantur, cautio eſt:
Nam id nobis tam flagitium eſt, quam illa Demea,
Non facere vobis, quæ modo dixti: &, quod queo,
Conſervis ad eundum iſtunc precipio modum,
Hoc falſum eſt, hoc aduſtum eſt, hoc lautum eſt parum:
Illud rectè. iterum ſic mementote: ſedulò
Moneo, quæ poſſum pro mea ſapientia:
Poſtremo. tamquam in ſpeculum, in patinas, Demea,
Inſpicere jubeo, & moneo quid facto uſus ſit.
Inepta hæc eſſe, nos quæ facimus, ſentio:
Verùm quid facias? ut homo eſt, ita morem geras.
Num quid vis? De. mentem vobis meliorem dari.
Sy. Tu rus hinc abis? D. recta, Sy. nam quid tu hic, agas,
Vbi ſi quid bene præcipias, nemo obtemperet?

D. Ego verò hinc abeo, quando is quamobrem huc veneram,
Rus abiit: illum curo unum, ille ad me attinet:
Quando ita volt frater, de istoc ipse viderit,
Sed quis illic est, procul quem video? estne hic Hegio
Tribulis noster: si satis cerno, hercle is est.
Vah, homo amicus nobis jam inde à puero. dii boni,
Næ illiusmodi jam magna nobis civium
Penuria est, antiqua homo virtute, ac fide.
Haud cito mali quid ortum ex hoc fit publice.
Quam gaudeo, ubi etiam huius generis relliquias
Restare video. vah, vivere etiam nunc lubet.
Opperiar hominem hic, ut salutem, & colloquar.

ACTVS III. SCENA V.

Hegio, Geta, Demea, Pamphila.

PRo dii immortales, facinus indignum: Geta
Quid narras? Ge. sic est factum. He, ex illan' familia
Tam illiberale facinus esse ortum? ô AEschine,
Pol haud paternum istuc dedisti. De. videlicet
De psaltria hac audivit: id illi nunc dolet
Alieno: pater is nihili pendit. hei mihi,
Vtinam hic propè adesset alicubi! atque audiret hæc.
Heg. Ni facient quæ illos æquom est, haud sic auferent.
Ge. In te spes omnis, Hegio, nobis sita est:
Te solum habemus, tu es patronus, tu parens:
Ille tibi moriens nos commendavit senex.
Si deseris tu, periimus: He, cave dixeris.
Nec faciam, neque me satis piè posse arbitror.
De. adibo: salvere Hegionem plurimum
Iubeo. He. oh, te quærebam ipsum: salve Demea.
De. Quid autem? He. major filius tuus AEschinus,
Quem fratri adoptandum dedisti, neque boni.
Neque liberalis functus officium est viri.
De. Quid istuc? He. nostrum amicum noras Simulum, atque

AEqua-

AEqualem? De. quid ni? He. filiam eius virginem
Vitiavit. De. hem. He. Mane, nondum audisti, De-
mea,
Quod est gravissimum. De. an quidquam est etiam
amplius?
He. Verò amplius, nam hoc quidem ferundum ali-
quo modo est.
Persuasit nox, amor, vinum, adolescentia.
Humanum est? ubi scit factum, ad matrem virginis
Venit ipsus ultro, lacrumans, orans, obsecrans,
Fidem dans, jurans se illam ducturum domum.
Ignotum est, tacitum est. creditum est, virgo ex eo
Compressu gravida facta est, mensis hic decimus
est:
Ille bonus vir nobis psaltriam, si diis placet,
Paravit, quicum vivat, illam deserat.
De. Pro certon, tu istæc dicis? He. mater virginis
In medio est, ipsa virgo, res ipsa, hic Geta
Præterea, ut captus est servorum, non malus,
Neque iners, alit illas, solus omnem familiam
Sustentat: hunc abduce, vinci: quære rem.
G. Immo hercle extorque, nisi ita factum est De-
mea:
Postremò non negabit, coram ipsum cedo.
De. Pudet: nec quid agam, neque quid huic respon-
deam
Scio. Pam. miseram me, differor doloribus,
Iuno Lucina fer opem, serva me obsecro. He, hem,
Numnam illa quæso parturit? G. certe Hegio. He.
hem,
Illæc fidem nunc vostram implorat Demea.
Quod vos jus cogit, id voluntate impetret.
Hæc primùm ut fiant, deos quæso, ut vobis decet.
Sin aliter animus vostet est, ego Demea
Summâ vi defendam hanc, atque illum mortuum.
Cognatus mihi erat: unà à pueris parvoli
Sumus educti: unà semper militiæ, & domi
Fuimus, paupertatem una pertulimus gravem.

Qua propter nitar, faciam, experiar, denique
Animam relinquam potius, quam illas deseram.
Quid mihi respondes? De. fratrem conveniam, He gio:
Is quod mihi de hac re dederit consilium, id se-quar:
He. Sed Demea hoc tu facito cum animo cogites,
Quàm vos facillimè agitis, quàm estis maximè
Potentes, dites, fortunati, nobiles,
Tam maximè vos æquo animo æqua noscere
Oportet, si vos vultis perhiberi probos,
De. Redito: fient, quæ fieri æquom est, omnia.
He. Decet te facere: Geta duc me intrò ad Sostra-tam.
De. Non me indicente hæc fiunt: utinam hoc sit mo-do
Defunctum: verùm nimia illæc licentia
Profectò evadet in aliquod magnum malum.
Ibo, ac requiram fratrem, ut in eum hæc evomam.

ACTVS III. SCENA VI.

Hegio.

BOno animo fac sis Sostrata, & istam, quod po-tes,
Fac consolere. ego Micionem, si apud forum est,
Conveniam, atque, ut res gesta est, narrabo ordi-ne.
Si est, ut facturus officium fiet suum,
Faciat: sin aliter de hac re eius sententia est,
Respondeat mî, ut, quid agam, quam primum sci-am.

ACTVS IIII. SCENA I.

Ctesipho, Syrus.

AIn patrem hinc abiisse rus? Sy. iam dudum. Ct. dic sodes. Sy. apud
Villam est. nunc eum maximè operis aliquid face-re credo, Ct. utinam quidem
Quod cum salute eius fiat, ita se defatigarit velim,

Vt

Vt triduo hoc perpetuo è lecto prorſus nequeat ſurgere.
S. Ita fiat, & iſtoc ſi quid potis eſt rectius. C. itas nam hunc diem
Miſere nimis perpetuum, ut cæpi, cupio in lætitia degere:
Et illud rus nulla alia cauſſa tam malè odi, niſi quia
Propè eſt. quod ſi abeſſet longiùs,
Priùs nox oppreſsiſſet illic, quam huc revorti poſſet iterum:
Nunc, ubi me illic non videbit, iam huc recurret, ſat ſcio:
Rogabit me, ubi fuerim: quem ego hodie toto non vidi die.
Quid dicam? Syr. nihil ne in mentè eſt? Ct. numquam quidquam. Sy. tanto nequior.
Cliens, amicus, hoſpes nemo eſt vobis? Ct. ſunt: quid poſtea?
Sy. Hiſce opera ut data ſit. Ct. quæ non data ſit? non poteſt fieri. Sy. poteſt.
Ct. Interdiu: ſed ſi hic pernocto, cauſſæ quid dicam Syre?
Sy. Vah, quam vellem etiam noctu amicis operam mos eſſet dari!
Quin tu otioſus es, ego illius ſenſum pulchre calleo.
Cum fervit maximè, tã placidum, quam ovem, reddo. Ct. quo modo?
Sy. Laudarier te audit libenter: facio te apud illum deum:
Virtutes narro. Ct. meas. Sy. tuas, homini illico lacrumæ cadunt,
Quaſi puero, gaudio. hem tibi autem. Ct. quidnam eſt? Sy. Lupus in fabula.
Ct. Paterne eſt? Sy ipſus. Ct, Syre, quid agimus? Sy. fuge modò intro ego: videro.
Ct. Si quid rogabit, nuſquam tu me: audiſtin'? Sy. potin'ut deſinas?

Demea, Ctesipho, Syrus.

NAE ego homo sum infelix. primum fratrem nusquam invenio gentium.
Præterea autem, dum illum quæro, à villa mercenarium:
Vidi: is filiam negat esse ruri: nec, quid agam, scio:
C. Syre. S. quid ais? C. men, quærit? S. verum. C. Perii.
S. quin tu animo bono es.
D. Quid hoc, malum, infelicitatis? nequeo satis decernere
Nisi me credo huic esse natum rei, ferundis miseriis
Primus sentio mala nostra, primus resciſco omnia.
Primus porrò obnuncio: ægrè solus, si quid fit, fero.
S. Rideo, hunc, primum ait se scire: is solus nescit omnia.
D. Nunc redeo si forte frater redierit, viso. C. Syre
Obsecro, vide ne ille huc prorsus se irruat. S. etiam taces?
Ego cavebo. C. numquam hercle ego hodie istuc committam tibi.
Nam me jam in cellam aliquam cum illa concludam: id tutissimum est.
Sy. Agè, tamen ego hunc amovebo. De. sed eccum sceleratum Syrum.
Sy. Non hercle hic quidem durare quisquam, si sic fit, potest.
Scire equidem volo, quot mihi sint domini, quæ hæc est miseria; De. quid
Ille gannit? quid volt? quid ais bone vir? est frater domi?
Syr. Quid, malum, bone vir mihi narras? equidem perii. De. quid, tibi est;
Sy. Rogitas? Ctesipho me pugnis miserum, & istam psaltriam
Vsque occidit. De. hem, quid narras? Sy. hem, vide ut discidit labrum.
D. Quam ob rem? Sy. me impulsore hanc emptam esse ait, D, non tu eum rus hinc modo

Pro-

Produxe aiebas? Syr. factum: verum poſt venit inſaniens:
Nil pepercit. non puduiſſe verberare hominem ſenem:
Quem ego modò puerum tantillum in manibus geſtavi meis;
D, Laudo, Ctesipho: patriſſas, abi, virum te indico.
S Laudas? næ ille continebit poſt hac, ſi ſapiet, manus.
D. Fortiter, S. perquam, quia miſeram mulierem, & me ſervolum,
Qui referire non audebam, vicit: hui, perfortiter.
D. Non potuit melius. idem ſenſit quod ego, te eſſe huic rei caput.
Sed eſtne frater intus? S. non. D. ubi illum quæram cogito.
S. Scio ubi ſit, verùm hodie nunquam monſtrabo. D. hem, quid ais? S. ita.
D. Diminuetur tibi quidem iam cerebrum. S. at nomen neſcio
Illius hominis, ſed locum novi ubi ſit. D. dic ergo locum.
S. Noſtin' porticum apud macellum hanc deorſum? D. quid ni noverim?
S. Præterito hac recta platea ſurſum, ubi eò veneris,
Clivos deorſum vorſum eſt, hac te præcipitato: poſtea
Eſt ad hanc manum ſacellum: ibi angiportum propter eſt.
D. Quonam, S. illic, ubi etiam caprificus magna eſt, noſtin'? D, novi. S. hac pergito.
D. Id quidem angiportum non eſt pervium. S. verum hercle, vah,
Cenſen' hominem me eſſe? erravi; in porticum rurſum redi.
Sane hac multo propius ibis, & minor eſt erratio.
Scin' Cratini huius ditis ædes? D, ſcio. S. ubi eas præterieris,

Ad

Ad ſiniſtrã hac recta platea, ubi ad Dianæ veneris,
Ito ad dextram: prius, quam ad portam venias apud ipſum lacum
Eſt piſtrilla, & ex advorſum fabrica, ibi eſt. Dequid ibi facit?
S. Lectulos in ſole ilignis pedibus faciundos dedit,
Vbi potetis vos. D. ſane bene. ſed ceſſo ad eum pergere?
S. I ſanè: ego te exercebo hodie, ut dignus es, ſilicernium.
AEſchinus odioſe ceſſat: prandium corrumpitur:
Cteſipho autem in amore eſt totus. ego jam proſpiciãm mihi:
Nam jam adibo, atque unum quodque, quod quidem erit belliſsimum,
Carpam, &, cyathos ſorbillans, paullatim hunc producam diem.

ACTVS IIII. SCENA III.

Micio, Hegio.

M. EGo in hac re nihil reperio, quam ob rem lauder tantopere Hegio.
Meum officium facio: quod peccatum à nobis ortum eſt, corrigo:
Niſi ſi me in illo credidiſti eſſe hominum numero, qui ita putant
Sibi fieri injuriam, ſi quam fecere ipſi, ultro expoſtulant,
Et ultro accuſant. id quia non eſt à me factum, agis gratias?
Heg. Ah, minimè: numquam te aliter, àtque es in animum induxi meum.
Sed quæſo, ut una mecum ad matrem virginis eas, Micio.
Atque iſtæc eadem, quæ mihi dixti, tute dicas mulieri:
Suſpicionem hanc propter fratrem eius eſſe, & illam pſaltriam.
M. Si ita æquom cenſes, aut ſi ita opus eſt facto, eamus. H. bene facis; Nam

Nam & illi animum jam rellevabis, quæ dolore ac miseria
Tabescit, & tuo officio fueris functus. sed si aliter putas,
Egomet narrabo, quæ mihi dixti. M. immo ego ibo. He. bene facis.
Omnes, quibus res sunt minus secundæ, magis sunt (nescio quo modo)
Suspiciosi, ad contumeliam omnia accipiunt magis:
Propter suam impotentiam, se semper credunt neglegi.
Quapropter te ipsum purgare ipsis coram, placabilius est.
M. Et recte, & verum dicis. He. sequere me ergo hac intro, M. maxumè.

ACTVS. IV. SCENA IV.

Æschinus.

DIscrucior animi, hoccine de improviso mali mihi obiici
Tantum, ut neque quid de me faciam, neque quid agam, certum siet?
Membra metu debilia sunt: animus timore obstupuit, pectore
Consistere nihil consilii quidquam potest. Vah, quo modo
Me ex hac turba expediam? tanta nunc suspicio de me incidit,
Neque ea immerito, Sostrata credit, mihi me emisse hanc psaltriam,
Anus indicium id fecit mihi.
Nam ut hinc fortè ea ad obstetricem missa erat, ubi eam vidi, illico
Accedo, rogito, Pamphila quid agat, num partus adsiet:
Eò ne obstetricem accersat, illa exclamat, abi, abi iam Æschine,

Satis

Satis diu verba dediſti: ſatis adhuc tua nos fruſtrata eſt fides.
Hem, quid iſtuc obſecro inquam eſt? valeas, habeas illam quæ placet.
Senſi illico id illas ſuſpicari: ſed me repreſsi tamen,
Ne quid de fratre garrulæ illi dicerem, ac fieret palam.
Nunc quid faciam? dicàmne fratris eſſe hanc? quod minime eſt opus;
Vſquam efferri: agè mitto: fieri potis eſt, uti ne quà exeat,
Ipſum id metuo uti credant: tot concurrunt veriſimilia:
Egomet rapui: ipſe egomet ſolvi argentum: ad me abducta eſt domum:
Hæc adeò mea culpa fateor fieri; non me hanc rem patri, ut ut
Erat geſtà, indicaſſe: exoraſſem ut eam ducerem domum.
Ceſſatum eſt uſque adhuc: nunc iam porrò AEſchine expergiſcere.
Nunc hoc primum eſt: ad illas ibo, ut purgem me: accedam ad fores.
Perii, horreſco ſemper, ubi pultare haſce occipio fores miſer.
Heus, heus, AEſchinus ego ſum, aperite aliquis actutum oſtium.
Prodit neſcio quis, concedam huc.

ACTVS IV. SCENA V.

Micio, AEſchinus.

ITa uti dixi, Soſtrata,
Facite: ego AEſchinum conveniam, ut quo modo acta hæc ſint, ſciat.
Sed quis oſtium hoc pultavit? AE. pater hercle eſt: perii. M. AEſchine.
AE. Quid huic hic negoti eſt? M. tu ne has pepuliſti fores? tacet.
Cur hunc aliqui antiſper non ludos? melius eſt:

Quam

Quandoquidem hoc nunquam mihi ipſe voluit credere.
Nil mihi reſpondes? AE. non equidem iſtas, quod ſciam.
Me. Ita? nam mirabar quid hîc negoti eſſet tibi.
Erubuit: ſalva res eſt. AE. dic ſodes pater.
Tibi vero quid iſtîc eſt rei? M. nihil mihi quidem.
Amicus quidam me à foro abduxit modo
Huc advocatum ſibi. AE. quid? Me ego dicam tibi.
Habitant hîc quædam mulieres pauperculæ:
Opinor eas non noſſe te, & certo ſcio.
Neque enim diu huc commigrarunt. AE. quid tum poſtea?
M. Virgo eſt cum matre. AE. perge. hæc virgo orba eſi patre?
Hic meus amicus illi genere eſt proxumus:
Huic leges cogunt nubere hanc. AE. perii. M. quid eſt?
Ae. Nil, recte: perge. M. is venit, ut ſecum avehat.
Nam habitat Mileti. AE. hem, virginem ut ſecum avehat?
Me. Sic eſt. AE. Miletum uſque obſecro? Mi. ita. AE. animo malè eſt.
Quid ipſæ? quid aiunt? Mi. quid illas cenſes? nihil enim
Còmmenta mater eſt, eſſe ex alio viro
Neſcio quo, puerum natum, neque eum nominat:
Priorem eſſe illum, non oportere huic dari.
AE. Eho, nonne hæc iuſta tibi videntur poſtea?
M. Non. AE. obſecro non? an illam hinc abducet, pater?
Me. Quid ni illam abducat. AE. factum à vobis duriter,
Immiſericorditerque, atque etiam, ſi eſt, pater,
Dicendum magis apertè, illiberaliter.
M. Quam ob rem? AE. rogas me? quid illi tandem creditis
Fore animi miſero, qui cum illa conſuevit prius

(Qui infelix, haud ſcio, an illam miſere nunc amat)
Cum hanc ſibi videbit præſens præſenti eripi,
Abduci ab oculis? facinus indignum pater.
M. Qua ratione iſtuc? quis deſpondit? quis dedit?
Cui, quando nupſit? auctor his rebus quis eſt?
Cur duxit alienam? AE. an ſedere oportuit
Domi virginem tam grandem, dum cognatus huc,
Illinc veniret exſpectantem? hæc, mi pater,
Te dicere æquom fuit, & id defendere.
M. Ridicule, advorſumne illum cauſſam dicerem,
Cui veneram advocatus? ſed quid iſta, AEſchine,
Noſtra? aut quid nobis cum illis? abeamus. quid eſt?
Quid lacrumas? AE. pater obſecro, auſculta. M. AEſchine audivi omnia,
Et ſcio: nam amo te, quo magis, quæ agis, curæ ſunt mihi.
AE. Ita velim me promerentem ames dum vivas, mi pater,
Vt me hoc delictum admiſiſſe in me: id mihi vehementer dolet,
Et me tui pudet, M. credo hercle: nam ingenium novi tuum
Liberale: ſed vereor ne diligens nimium ſies.
In qua civitate tandem te arbitrare vivere?
Virginem vitiaſti, quam te jus non fuerat tangere.
Iam id peccatum primum magnum, magnum, at humanum tamen:
Fecere alii ſæpe item boni. at poſtquam id evenit, cedo,
Numquid circumſpexti? aut numquid tute proſpexti tibi,
Quid fieret? quà fieret? ſi te ipſum mihi puduit dicere:
Quà reſciſcerem: hæc dum dubitas, menſes abierunt decem.
Prodidiſti & te, & illam miſeram, & gnatam, quod qui-

quidem in te fuit:
Quid? credebas dormienti hæc tibi? confecturos Deos?
Et sine tua opera illam in cubiculum iri deductùm domum?
Nolim cæterarum rerum te socordem eodem modo.
Bono animo es, duces uxorem hanc. AE. hem. M. animo es, inquam bono. AE. pater.
Obsecro num ludis tu nunc me; M. ego te? quamobrem? AE. nescio:
Nisi, quia tam miserè hoc esse cupio verum, eo vereor magis.
M. Abi domum, ac Deos comprecare, ut uxorem accersas, abi.
AE. Quid? jamne uxorem? M. iam AE. iam? M. iam quantum potes. AE. Dii me, pater,
Omnes oderint, ni magis te quam oculos nunc amo meos.
M. Quid? quam illam? AE. æquè M. perbenigne. Ae. quid? ille ubi est Milesius?
M. Abiit, periit, navem adscendit. sed cur cessas? Ae. abi pater,
Tu potius Deos comprecare: nam tibi eos certo scio,
Quo vir melior multo es, quàm ego sum, obtemperaturos magis,
M. Ego eo intro, ut quæ opus sunt, parentur: tu fac, ut dixi, si sapis.
AE. Quid hoc negoti? hoc est patrem esse, aut hoc est filium esse?
Si frater, aut sodalis esset, qui magis morem gereret?
Hic non amandus? hiccine non gestandus in sinu est, hem,
Itaque adeo magnam mihi injecit sua commoditate curam,
Ne fortè imprudens faciam, quod nolit, sciens cavebo.

Sed ceſſo ire intrò, ne mora meis nuptiis egomet ſiem.

ACTVS IIII. SCENA VI.

Demea.

DEfeſſus ſum ambulando, ut Syre te cum tua
Monſtratione magnus perdat Iupiter.
Perreptavi uſque omne oppidum ad portam ad lacum,
Quò non⁹ neque fabrica illic ulla erat, neque fratrem homo
Vidiſſe aiebat quiſquam. nunc verò domi
Certum obſidere eſt uſque, donec redierit.

ACTVS IIII. SCENA VII.

Micio, Demea.

IBo, illis dicam nullam eſſe in nobis moram.
De. Sed eccum ipſum: te iamdudum quæro Micio.
Mi. Quidnam? De. Fero alia flagitia ad te ingentia
Boni illius adoleſcentis. Mi. ecce autem. De. nova,
Capitalia. Mi. ohe, jam, De. neſcis qui vir fiet. Mi. ſcio,
De. Ah ſtulte, tu de pſaltria me ſomnias
Agere⁹ hoc peccatum in virginem eſt civem. Miſcio.
De. Eho, ſcis, & patere⁹ Mi. quid ni patiar⁹ De. dic mihi,
Non clamas⁹ non inſanis⁹ Mi. non. malim quidem.
De. Puer natus eſt M. dii bene vortant. D. virgo nihil habet.
M. Audivi. D. & ducenda indotata eſt. M. ſcilicet.
De. Quid nunc futurum eſt⁹ M. id enim, quod res ipſa fert:
Illinc huc transferetur virgo. D. ó Iupiter,
iſtoccine pacto oportet? Mi. quid faciam amplius⁹
De. Quid facias, rogitas⁹ ſi non re ipſa tibi dolet,
Simulare certe eſt hominis. Mi. quin jam virginem

Deſ-

Despondi: res composita est: fiunt nuptiæ.
Dempsi metum omnem: hæc magis sunt hominis,
D. ceterum.
Placet tibi factum Mitio? M. non, si queam
Mutare, nunc cum non queo, æquo animo fero.
Ita vita est hominum, quasi, cum ludas tesseris:
Si illud quod est maxume opus iactu, non cadit,
Illud, quod cecidit forte, id arte ut corrigas.
De. corrector: nempe tua arte viginti minæ
Pro psaltria periere: quæ, quantum potest,
Aliquo abiicienda est, si non pretio, at gratiis.
M. Neque est, neque illam sane studeo vendere.
D. Quid igitur facies? M. domi erit. D. pro Divum fidem,
Meretrix & mater familias una in domo?
M. Cur non? D. sanum te credis esse? Me. equidem arbitror.
D. Ita me Dii ament, ut video ego tuam ineptiam,
Facturum credo ut, habeas, quicum cantites.
M. Cur non; De. & nova nupta eademhæc discet? M. scilicet.
D. Tu inter eas restim ductans saltabis. M. probè:
Et tu nobiscum unà, si opus sit. De. hei mihi,
Non te hæc pudent? M. iam vero omitte, Demea,
Tuam istanc iracundiam, atque ita, uti decet,
Hilarum, ac lubentem fac te in gnati nuptiis.
Ego hos conveniam: post huc redeo. D. ô Iupiter!
Hanccine vitam? hoscine mores? hanc dementiam?
Vxor fine dote veniet: intus psaltria est:
Domus sumptuosa: adolescens luxu perditus:
Senex delirans: ipsa, si cupiat, Salus,
Servare prorsus non potest hanc familiam,

ACTVS V. SCENA I.

Syrus, Demea.

Syr. Ædepol, Syrisce, te curasti molliter;
Lauteque munus administrasti tuum:
Abi: sed postquam intus sum omnium rerum satur,

Prodeambulare hùc lubitum eſt. D' illud ſis vide
Exemplum diſciplinæ, Sy. ecce autem hìc adeſt ſenex
Noſter. quid ſit? quid tu es triſtis? De. ohe ſcelus.
Sy. Eho jam tu verba fundis hìc, ſapientia?
De. Tun'? ſi meus eſſes, S. dis quidem eſſes, Demea,
Ac tuam rem conſtabiliſſes. De. exemplum omnibus,
Curarem, ut eſſes. Sy. quamobrem? quid feci? De. rogas?
In ipſa turba, atque in peccato maximo,
Quod vix ſedatum ſatis eſt, potaſti ſcelus,
Quaſi re bene geſta. Sy. Sane nollem hùc exitum.

ACT V. SCENA II.

Dromo, Syrus, Demea.

HEus Syre rogat te Cteſipho ut redeas. Sy. Abi.
De. Quid Cteſiphonem hìc narrat? Sy. Nihil, De. Eho carnifex,
Eſt Cteſipho intus? Sy, non eſt. De. Cur hìc nominat?
Sy Eſt alius quidam paraſitaſter parvolus,
Noſtin'? De. Iam ſcibo. Sy. quid agis? quo abis? De. Mitte me.
Sy. Noli quidam. De. Non manum abſtines maſtigia?
An tibi mavis cerebrum diſpergi hìc? Sy. Abiit.
Edepol commeſſato rem haud ſane commodum,
Præſertim Cteſiphoni, quid ego nunc agam?
Niſi, dum hæ fileſcunt turbæ, interea in angulum
Aliquo abeam, atque edormiſcam hoc villi, ſic agam.

ACTVS V. SCENA III.

Micio, Demea.

PArata a nobis ſunt, ut dixi, Soſtrata,
Vbi vis, quiſnam a me pepulit tam graviter fores?
De. Hei mihi, quid faciam? quid agam quid clamem, aut querar?
O cœlum, O terra, O maria Neptuni Mi. Hem tibi,
Reſcivit omnem rem: id nunc clamat: ilicet,
Paratæ lites: ſuccurendum eſt. De. Eccum adeſt
Communis corruptela noſtrum liberum,
Mi. Tantlem reprime iracundiam, atque ad te redi.
De, Repreſſi, redii. mitto maledicta omnia:
Rem ipſam putemus; dictum inter nos hoc fuit,
Ex te adeo eſt ortum, ne tu curares meum,
Neve ego tuum, reſponde. Mi. Factum eſt, non nego.
De. Cur nunc apud te potat? cur recipis meum?
Cur emis amicam Micio? nam qui minus
Mihi idem ius æquum eſt eſſe, quod mecum eſt tibi?
Quando ego tuum non curo, ne cura meum.
Mi Non æquom dicesr non nam vetus hoc quidem eſt,
Communia eſſe amicorum inter ſe omnia.
De. Facete: nunc demum iſtæc nata oratio eſt,
Mi. Auſculta paucis, niſi moleſtum eſt, Demea,
Principio, ſi id te mordet, ſumptum filii,
Quem faciunt, quæſo facito hæc tecum cogites,
Tu illos duos olim pro re tollebas tua,

Quod

Quod ſatis putabas tua bona ambobus fore,
Et metum uxorem credidiſti ſcilicet
Ducturum: eandem illam rationem antiquam obtine:
Conſerva, quære, parce fac quamplurimum
Illis relinquat gloriam tu iſtam obtine:
Mea, quæ præter ſpem evenere, utantur ſine,
De ſumma nihil decedet: quod hinc acceſſerit,
Id de lucro putato eſſe: omnia hæc ſi voles
In animo vere cogitare, Demea,
Et mihi, & tibi, & illis demſeris moleſtiam.
De. Mitto rem, conſuetudinem ipſorum. M. Mane:
Scio: iſtuc ibam, multa in homine Demea.
Signa inſunt, exquibus conjectura facile ſit,
Duo cum idem faciunt, ſæpe ut poſsis dicere,
Hoc licet impune facere huic, illi non licet:
Non quod diſsimilis res ſit, ſed quod, is qui facit:
Quæ ego eſſe in illis video, ut confidam fore, ita
Vt volumus: video eos ſapere: intelligere, in loco
Vereri, inter ſe amare: ſcire eſt liberum
Ingenium atque animum: quovis illos tu die
Reducas. at enim metuas ne ab re ſint tamen
Omiſsiores paullo, O noſter Demea
Ad omnia alia ætate ſapimus rectius:
Solum unum hoc vitium adfert ſenectus homini bus?
Attentiores ſumus ad rem omnes quam ſatis,
Quid illos ſat ætas acuet. De. Ne nimium modo.
Ionæ tuæ iſtæ nos rationes, Micio,
Et tuus iſte animus æquus ſubvortat. Mi. Tace,
Non fiet, mitte jam iſtæc: da te hodie mihi.
Exporge frontem. De. ſcilicet ita tempus ſerit,
Faciundum eſt: ceterum rus eras cum filio
Cum primo lucu. Mi. Immo de noſte cenſeo:
Hodie modo hilarum fac te. De. & iſtam pſaltriam
Vna illuc mecum hinc abſtraham. Mi. pugnaveris
Eo pacto prorſum illic alligaris filium.
Modo facito, ut illam ſerves. De. iſtuc videro: atque
Illic favillæ plena. fumi, ac pollinis
Coquendo ſit ſaxo, & molendo: præter hæc,
Meridie ipſo: faciam, ut ſtipulam colligate
Tam excoctam reddam, atque atram, quam carbo eſt. M. Placet.
Nunc mihi videre ſapere atque equidem filium,
Tuus etiam ſi nolit, cogas, ut cum illa una cubet.
De. Derides? ſorennatus, qui iſtoc animo ſies.
Ego ſentio. Mi. Ah pergis ne? De. Iam jam deſino,
Mi. I ergo intro, & cui rei eſt, ei rei hunc ſumamus diem.

ACTVS V. SCENA IIII.

Demea.

NVnquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit,
Quin res, ætas, uſus ſemper aliquid apportet novi,

Alie

Aliquid moneat, ut illa quæ te ſcire credas, neſcias,
Et quæ tibi, putâris prima: in experiundo repudies,
Quod mî nunc evenit: nam ego vitam duram, quam vixi uſque adhuc,
Prope jam excurſo ſpatio mitto: id quamobrem? re ipſe repperi,
Facilitate nihil homini eſſe melius, neque clementia.
Id eſſe verum, ex me atque ex fratre cuivis facile eſt noſcere.
Vitam ille ſuam ſemper egit in otio, in conviviis,
Clemens, placidus, nulli lædere os, arridere omnibus:
Sibi vixit: ſibi ſumptum fecit: omnes benè dicunt, amant.
Ego ille agreſtis, ſævus, triſtis, parcus, truculentus tenax,
Duxi uxorem: quam ibi miſeriam vidi? nati filii,
Alia cura: porro autem, illis dum ſtudeo ut quamplurimum
Facerem, contrivi in quærundo vitam, atque ætatem meam:
Nunc exacta ætate hoc fructi pro labore ab iis fero,
Odium. ille alter ſine labore patria potitur commoda:
Illum amant, me fugitant, illi credunt conſilia omnia:
Illum diligunt: apud illum ſunt ambo, ego deſertus ſum:
Illum, ut vivat, optant, meam autem mortem exſpectant ſcilicet:
Ita eos, meo labore eductos maxumo, hic fecit ſuos
Paulo ſumptu: miſeriam omnem ego capio, hic potitur gaudia.
Age, age, nunc jam experiamur contra, ecquid ego poſsiem
Blande dicere, aut benigne facere, quando eo provocat.

Ego

ACTVS V. SCENA V.

Ego quoque à meis me amari, & magni pendi poſtulo.
Si id fit dando atque obſequendo, non poſteriores feram.
Deerit, id mea minime refert, qui ſum natu maximus.

ACTVS V. SCENA V.

Syrus. Demea,

Syr. HEus Demea, rogat frater, ne abeas longius,
D. Quid homo? ô Syre noſter, ſalve: quid fit? quid agitur?
Syr. Rectè. De. optume eſt. iam nunc hæc tria primum addidi
Præter naturam: ô noſter: quid fit? quid agitur?
Servom haud illiberalem præbes te, & tibi
Lubens bene faxim. S. gratiam habeo. D. atqui, Syre
Hoc verum eſt, & ipſa re experiere propediem.

ACTVS V. SCENA VI.

Geta, Demea,

Ge. HEra, ego hinc ad hos proviſam, quam mox virginem
Accerſant, ſed eccum Demeam. ſalvos ſies.
D. Oh, quî vocare? Ge. Geta, D. Geta, hominem maxumi
Pretii eſſe hodie, te judicavi animo meo:
Nam is mihi eſt profecto ſervus ſpectatus ſatis,
Cui dominus curæ eſt, ita ut tibi ſenſi, Geta:
Et tibi ob eam rem, ſi quid uſus venerit,
Lubens bene faxim. meditor eſſe affabilis,
Et bene procedit. G. bonus es, cum hæc exiſtimas.
D. Paulatim plebem primulum facio meam.

ACTVS V. SCENA VII,

Æſchinus, Demea, Syrus, Geta

AE. OCcidunt me, quidem, dum nimis ſanctas nuptias

Student facere, in apparando consumunt diem.
D. Quid agitur, AEschine? AE. hem pater mi, tu hic eras.
D. Tuus hercle vero & animo, & natura pater,
Qui te amat plus quam oculos hosce: sed cur non domum
Vxorem accersis? AE. Cupio: verum hoc mihi mora est,
Tibicina, & hymenæum qui cantent. D. eho,
Vin' tu huic seni auscultare? AE. quid? D. missa hæc face,
Hymenæum, turbam, lampades, tibicinas:
Atque hanc in horto maceriam iube dirui,
Quantum potest, hac transfer: unam fac domum:
Transduce & matrem, & familiam omnem ad nos. AE, placet,
Pater lepidissime. D. euge, jam lepidus vocor.
Fratri ædes fient perviæ: turbam domum
Adducet, sumptum admittet: multa: quid mea?
Ego lepidus ineo gratiam. iube nunc iam
Dinumeret illi Babylo viginti minas:
Syre, cessas ire, ac facere? S. quid ago? D. dirue:
Tu illas, abi & traduce, G. dii tibi, Demea,
Bene faxint, cum te video nostræ familiæ
Tam ex animo factum velle, D. digno arbitror.
Tu quid ais? AE. sic opinor. D. multo rectius'st,
Quam illam puerperam nunc duci huc per viam
AEgrotam. AE. nihil enim vidi melius, mi pater.
D. Sic soleo. sed eccum, Micio egreditur foras.

ACTVS V. SCENA VIII.

Micio, Demea, Æschinus.

Me. IVbet frater? tunc ubi is est, jubes hoc Demea?
D. Ego vero iubeo, & in hac re, & aliis omnibus.
QVam maxume unam facere nos hanc familiam:
Colere, adiuvare, adiungere, AE, ita quæso pater.

M. Haud aliter censeo. D. immo hercle ita nobis decet.
Primum huius uxoris est mater. M. quid postea?
D. Proba, & modesta. M. ita aiunt. D. natu grandior.
M. Scio. D. parere jam diu hæc per annos non potest:
Nec, qui eam respiciat, quisquam est: sola est. M. quam hic rem agit?
D. Hanc te æquom est ducere: & te operam, ut fiat, dare.
M. Me ducere autem? D. te. M. me? D. te inquam. M. ineptis. D. si tu sis homo,
Hic faciat. AE, mi pater. M. quid? tu autem huic asine auscultas? D. nihil agis:
Fieri aliter non potest. M. dèliras. AE. sine te exorem mi pater.
M. Insanis? aufer te. D. age, da veniam filio? M. satin'sanus es?
Ego novus maritus anno demum quinto & sexagesimo
Fiam: atque anum decrepitam ducam? id ne estis auctores mihi?
AE. Fac: promisi ego illis, M. promisti autem? de te largitor puer?
D. Age, quid, si quid te majus oret? M. quasi non hoc sit maxumum.
D. Age, da veniam. AE. ne gravare. D. fac, promitte. M. non omittis? AE. non,
Nisi te exorem. M. vis hæc quidem est, D. age, age, prolixe Micio.
M. Etsi hoc mihi pravom, ineptum, absurdum, atque alienum à vita mea
Videtur: si vos tantopere istuc voltis, fiat. AE. bene facis,
Meritò te amo. D verum quid? quid ego dicam? hoc confit quod volo.
Quid nunc, quod restat? Hegio cognatus his est proxumus

xumus,
Affinis nobis, pauper: bene nos aliquid facere illi decet.
M. Quid facere? D. agelli hic eſt ſub urbe paullum, quod locitas foras.
Huic demus, qui fruatur. M. paullum id autem? D. ſi multum eſt, tamen
Faciundum eſt: pro patre huic eſt, bonus eſt, noſter eſt, rectè datur
Poſtremò non meum illud verbum facio, quod tu, Micio,
Benè & ſapienter dixti dudum: vitium commune omnium eſt,
Quod nimium ad rem in ſenecta attenti ſumus. hanc maculam nos decet
Effugere. dictum eſt vere, & re ipſa fieri oportet Micio.
M. Quid iſtuc eſt? dabitur: quandoquidem hic volt, AEſchine. AE. mi pater.
De. Nunc tu mihi es germanus pariter corpore & animo. M. gaudeo.
D. Suo ſibi hunc gladio jugulo.

ACTVS V. SCENA IX.

Syrus, Demea, Micio, Æſchinus.

Sy. FActum eſt, quod juſti, Demea. D. Fruigi homo es. ego ædepol hodie mea quidem ſententia
Iudico, Syrum fieri æquom liberum. Mi, iſtunc liberum?
Quodnam ob factum? De. multa. Sy. ô noſter Demea, ædepol vir bonus es:
Ego iſtos vobis uſque à pueris curavi ambos ſedulò.
Docui, monui: bene præcepi ſemper, quæ potui omnia.
D. Res apparet, & quidem hæc porro, obſonare, cum fide
Scortum adducere, apparare de die convivium:
Non mediocris hominis hæc ſunt officia. S. ô lepidum

dum caput!
De. Poſtremò hodie in pſaltria iſtac emunda hic adiutor fuit,
Hic curavit: prodeſſe æquom eſt: alii meliores erunt:
Denique hic volt fieri. M. Vin' tu hoc fieri? AE. cupio. M. ſiquidem
Tu vis, Syre eho accede huc ad me, liber eſto. Sy. bene facis,
Omnibus gratiam habeo & ſeorſum tibi præterea Demea.
De. Gaudeo. AE. & ego, Sy. credo, utinam hoc perpetuum fiat gaudium, ut
Phrygiam uxorem meam una mecum videam liberam. D. optumam
Mulierem quidem. Syr. & quidem nepoti tuo, huius filio,
Hodie prima mammam dedit hæc. D. hercle verò ſerio,
Si quidem prima dedit, haud dubium quin emitti æquom ſiet
M. Ob eam rem? D. ob eam: poſtremo à me argentum quanti eſt, ſumito.
S. Dii tibi, Demea, omnes ſemper omnia optata adferant.
M. Syre, proceſsiſti hodie pulchre D. ſiquidem porrò, Micio,
Tu tuum officium facies, atque huic aliquid paullùm præ manu.
Dederis, unde utatur, reddet tibi citò. Mi. iſtoc vilius.
AE. Frugi homo eſt. S. reddam hercle, da modo. AE. age pater, M. poſt conſulam
De. Faciet. Sy, ô vir optime. Ae. ô pater mi feſtiviſſime.
M. Quid iſtuc? quæ res tam repentè mores mutavit tuos?
Quod proluvium: quæ iſtæc ſubita eſt largitas? De. di-

dicam tibi.
Vt id oſtenderem, quod te iſti facilem & feſtivum putant,
Id non fieri ex vera vita, neque adeo ex æquo & bono:
Sed ex aſſentando, indulgendo, & largiendo, Micio.
Nunc adeo ſi ob eam rem vobis mea vita inviſa, AEſchine, eſt:
Quia non juſta injuſta prorſus omnia omnino obſequor:
Miſſa facio, effundite, emite, facite, quod vobis lubet.
Sed ſi id voltis, potius: quæ vos propter adoleſcentiam
Minus videtis, magis impenſe cupitis, conſulitis parum:
Hæc reprehendere, & corrigere me, & obſecundare in loco:
Ecce me. qui id faciam vobis. AE. tibi, pater permittimus
Plus ſcis, quid opus facto eſt. ſed de fratre quid fiet? De. ſino:
Habeat: in iſtac finem faciat. AE. iſtuc rectè. Plaudite.

PHORMIONIS.

Perſonæ

Phormio,	*Paraſitus.*
Demipho,	*Senex.*
Antipho,	*Adoleſcens.*
Geta,	*Servus.*
Dorio,	*Leno.*
Chremes,	*Senex.*
Phædria.	*Adoleſcens.*
Davus,	*Servus.*
Sophrona,	*Nutrix.*
Nauſiſtrata	*Matrona.*
Hegio,	
Cratinus,	*Advocati.*
Crito.	

Sequentium hic tantum mentio fit.

Dorcium,	*Ancilla.*
Phanium	*Adoleſcentula.*

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

CHremetis frater aberat peregre Demipho,
Relicto Athenis Antiphone filio,
Chremes clam habebat Lemni uxorem, & filiam:
Athenis, aliam coniugem, & amantem unice.
Gnatum fidicinam. mater e Lemno advenit
Athenas: meritur: virgo ſola (aberat Chremes)
Funus procurat. ibi eam viſam Antipho
Cum amaret, opera paraſiti uxorem accipit.
Pater, & Chremes reverſi fremere: dein minas
Triginta dant paraſito, ut illam coniugem
Haberet ipſe. argento hoc emitur fidicina.
Uxorem retinet Antipho a partu agnitam.

PHO-

Acta ludis Romanis, L. Postumio, Albino, & L. Cornelio Merula, Ædil. Curul. Egere. L. Ambivius Turpio. T. Attilius. Prænestinus, modos fecit Flaccus Claudi Tbiis imparib. tota Græca Apollodoru Epidicazomenos, facta IIII. C Fannio, M. Valerio Coss.

PROLOGVS.

POstquam Poëta vetus poëtam non potest
Retrahere ab studio, & transdere hominem in otium:
Maledictis deterrere, ne scribat, paret:
Qui ita dictitat, quas antehac fecit fabulas,
Tenui esse oratione, & scriptura levi.
Quia nusquam scripsit insanum adolescentulum
Cervam videre fugere, & sectari canes.
Et eam plorare, orare, subveniat sibi.
Quod si intelligeret, cum stetit olim nova,
Actoris opera magis stetisse, quam sua:
Minus multo audacter, quam nunc lædit, læde et:
Et magis placerent, quas fecisset, fabulas.
Nunc si quis est qui hoc dicat, aut sic cogitet,
Vetus si poeta non lacessisset prior:
Nullum invenire prologum potuisset novus,
Quem diceret, nisi haberet cui malediceret?
Is sibi responsum hoc habeat: in medio omnibus
Palmam esse positam, qui artem tractant musicam.
Ille ad famem hunc ab studio studuit rejicere?
Hic respondere voluit, non lacessere.
Benedictis si certasset, audisset benè:
Quod ab ipso allatum est, sibi esse id relatum putet.
De illo jam finem faciam dicundi mihi:
Peccandi cum ipse de se finem non facit.

Nunc

ACTVS I. SCENA I.

Nunc, quid velim, animum attendite, apporto novam
Epidicazomenon quam vocant comœdiam
Græci, Latini Phormionem nominant,
Quia primas partes qui aget, is erit Phormio
Parasitus, per quem res geretur maximè.
Voluntas vostra si ad poetam accesserit,
Date operam: adeste æquo animo, per silentium,
Ne simili utamur fortuna, atque usi sumus,
Cum per tumultum noster grex motus loco est.
Quem actoris virtus nobis restituit locum,
Bonitasque vostra adiutans, atque æquanimitas.

ACTVS I. SCENA I.

Demea.

AMicus summus meus, & popularis Geta
Heri ad me venit: erat ei de ratiuncula
Iampridem apud me relliquum pauxillulum
Nummorum: id ut conficerem. confeci, affero.
Nam herilem filium eius duxisse audio
Vxorem: ei credo munus hoc conraditur.
Quam inique comparatum est, ii qui minus habent,
Vt semper aliquid addant divitioribus,
Quod ille unciatim vix demenso de suo,
Suam defraudans genium, compersit miser.
Id illa universum abripiet, haud existumans
Quanto labore partum. porro autem Geta
Ferietur alio munere, ubi hera pepererit:
Porrò alio autem, ubi erit puero natalis dies,
Vbi initiabunt: omne hoc mater auferet:
Puer caussa erit mittundi. sed video n' Getam?

ACTVS I, SCENA. II.

Geta, Davus.

Ge. SI quis me quæret rufus. D. præsto est, define.
Ge. oh,
At ego obviam conabar tibi Dave. Da. accipe,
hem,
Lectum est, conveniet numerus, quantum debui.

Ge. Amo te, & non neglexiſſe habeo gratiam.
Da. Præſertim ut nunc ſunt mores: adeò res redit?
Si quis quid reddit, magna habenda eſt gratia.
Sed quid tu es triſtis? Ge. Egone? neſcis, quo in me-
tu, &
Quanto in periclo ſimus. D. quid iſtuc eſt? G. ſcies.
Modo ut tacere poſsis. D. abi ſis, inſciens:
Cuius tu fidem in pecunia perſpexeris,
Verere ei verba credere? ubi quid mihi lucri eſt
Te fallere? Ge. ergo auſculta. Da. hanc operam ti-
bi dico:
G. Senis noſtri, Dave, fratrem majorem Chremem
Noſtin'? Da. quid ni? Ge. quid? eius gnatum, D. phæ-
driam?
Da. Tamquam te. Ge. Evenit ſenibus ambobus ſi-
mul
Iter, illi in Lemnum ut eſſet, noſtro in Ciliciam
Ad hoſpitem antiquom: is ſenem per epiſtolas
Pellexit, modo non montes auri pollicens.
Da. Cui tanta erat res, & ſupererat? Ge. deſinas:
Sic eſt ingenium. Da. oh, regem me eſſe oportuit.
Ge. Abeuntes ambo hinc tum ſenes me filiis
Relinquunt quaſi magiſtrum, D. ô Geta, provinciam
Cepiſti duram. Ge. mihi uſu venit hoc ſcio:
Memini, relinqui me, Deo irato meo.
Cœpi advorſari primo: quid verbis opu'ſt?
Seni fidelis dum ſum, ſcapulas perdidi.
D. Venere in mentem iſtæc mihi: nam quæ inſcitia
eſt,
Advorſum ſtimulum calces? Ge. cœpi iis omnia
Facere, obſequi quæ vellent. D. ſciſti uti foro.
G. Noſter mali nil quidquam primo: hic phædria
Continuo quandam nactus eſt puellam
Cithariſtriam: hanc amare cœpit perdite,
Ea ſerviebat lenoni impuriſsimo.
Neque, quod daretur quidquam, id curârant pa-
tres,

Re-

Reſtabat aliúd nihil, niſi oculos paſcere,
Sectari, ludum ducere, & reducere,
Nos otioſi operam dabamus Phædriæ.
In quo hæc diſcebat ludo, ex advorſum eſt loco
Tonſtrina erat quædam: hîc ſolebamus fere
Plerumque eam opperiri, dum inde iret domum.
Interea dum ſedemus illic, intervenit
Adoleſcens quidam lacrumans: nos mirarier:
Rogamus, quid ſit: nunquam æquè (inquit) ac modo
Paupertas mihi onus viſum eſt & miſerum & gra-
ve.
Modò quandam vidi virginem hic viciniæ
Miſeram, ſuam matrem lamentari mortuam,
Ea ſita erat ex aduorſum: neque illi benevolens,
Neque notus, neque cognatus, extra unam anicu-
lam,
Quiſquam aderat, qui adiutaret funus. miſeritum
eſt.
Virgo ipſa facie egregia. quid verbis opu'ſt?
Commorat omnes nos: ibi continuò Antipho,
Voltis ne eamus viſere? alius, cenſeo,
Eamus, duc nos ſodes: imus, venimus,
Videmus: virgo pulchra: &, quo magis diceres:
Nihil aderat adiumenti ad pulchritudinem:
Capillus paſſus, nudus pes, ipſa horrida:
Lacrumæ, veſtitus turpis, ut, ni vis boni
In ipſa ineſſet forma, hæc formam extinguerent.
Ille, qui illam amabat fidicinam: tantummodo,
Satis, inquit, ſcita eſt: noſter verò. Da. jam ſcio,
Amare cœpit. G. ſcin' quam? quò evadat, vide:
Poſtridie ad anum recta pergit: obſecrat,
Vt ſibi eius faciat copiam: illa enim ſe negat.
Neque eum æquum ait facere: illam civem eſſe At-
ticam,
Bonam, bonis prognatam: ſi uxorem velit,
Lege id licere facere, ſin aliter, negat.
Noſter, quid ageret, neſcire: & illam ducere
Cupiebat, & metuebat abſentem patrem,

Da. Non, ſi rediiſſet, ei pater veniam daret?
Ge. Ille ne indotatam virginem, atque ignobilem
Daret illi? nunquam faceret. Da. quid fit denique?
Ge. Quid fiat? eſt paraſitus quidam Phormio,
Homo confidens: qui (illum Dii omnes perduint)
Da. Quid is fecit? Ge. hoc conſilium, quod dicam, dedit.
Lex eſt, ut orbæ, qui ſunt genere proxumi,
Iis nubant: & illos ducere eadem hæc lex jubet.
Ego te cognatum dicam, & tibi ſcribam dicam:
Paternum amicum me aſſimulabo virginis:
Ad iudices veniemus: qui fuerit pater,
Quæ mater, qui cognata tibi ſit, omnia hæc
Confingam: quod erit mihi bonum, atque commodum,
Cùm tu horum nihil refelles, vincam ſcilicet,
Pater aderit: mihi paratæ lites: quid mea?
Illa quidem noſtra erit. Da. jocularem audaciam.
G. Perſuaſum eſt homini: factum eſt: ventum eſt: vincimur:
Duxit. Da: quid narras Ge. hoc quod audis. Da, ô Geta,
Quid te futurum eſt? Ge. neſcio hercle: unum hoc ſcio:
Quod fors feret, feremus æquo animo. Da. placet:
Hem iſtuc viri eſt officium. Ge. in me omnis ſpes mihi eſt.
Da. Laudo. Ge. ad precatorem abeam credo, qui mihi
Sic oret: nunc amitte quæſo hunc: cæterum
Poſthæc ſi quidquam nihil precor. tantum modo
Non addat: ubi ego hinc abiero, vel occidito.
Da. Quid ille pædagogus, qui cithariſtriam?
Quid rei gerit? Ge. ſic, tenuiter. Da, non multum habet,
Quod det fortaſſe. Ge. immo nihil, niſi ſpem meram.
Da. Pater eius rediit, an non? G. nondum, D. quid? ſenem

Quoad

Quoad exſpectatis voſtrum? Ge. non certum ſcio:
Sed epiſtolam ab eo allatam eſſe audivi modo, &
Ad portitores eſſe delatam: hanc petam.
Da. Numquid Geta, aliud me vis? Ge. ut bene fit tibi.
Puer, heus nemon'huc prodit? cape, da hoc Dorcio,

ACTVS I. SCENA III.

Antipho, Phædria.

ADeon'rem rediiſſe, ut, qui mihi conſultum eſſe optumè velit,
Phædria, patrem extimeſcam, ubi in mentem eius advenit?
Quod ni fuiſſem incogitans, ita eum exſpectarem, ut par fuit.
Ph. quod iſtuc eſt? An. rogitas? qui tam audacis facinoris mihi conſcius
Sis? quod utinam ne Phormioni id ſuadere in mentem incidiſſet,
Neu me cupidum eò impuliſſet, quod mihi principium eſt mali.
Non potitus eſſem: fuiſſet tum mihi illos ægre aliquot dies:
At non quotidiana cura hæc angeret animum. Ph. audio.
An. Dum exſpecto, quàm mox veniat, qui adimat hanc mihi conſuetudinem.
Ph Aliis, quia deſit quod amant, ægrè eſt, tibi, quia ſupereſt, dolet.
Amore abundas, Antipho.
Nam tua quidem hercle certe vita hæc expetenda, optandaque eſt.
Ita me Dii bene ament: ut mihi liceat tam diu, quod amo, frui.
Iam depaciſci mortem cupio tu conjicito cætera,
Quid ego ex hac inopia nunc capiam, & quid tu ex iſtac copia:

Vt ne addam, quod ſine ſumptu ingenuam, liberalem nactus es:
Quod habes, ita ut voluiſti, uxorem, ſine mala fama, palam
Beatus, ni unum hoc deſit? animus qui modeſtè iſtæc ferat.
Et ſi tibi res ſit cum eo lenone, quocum mihi eſt, tum ſentias.
Ita plerique ingenio ſumus omnes: noſtri noſmet pœnitet.
An. At tu mihi contrà nunc videre fortunatus, Phædria,
Cui de integro eſt poteſtas etiam conſulendi, quid velis,
Retinere, amare, amittere: ego in eum incidi, infelix, locum,
Vt neq; mihi eius ſit amittendi, nec retinendi copia:
Sed hoc quid eſt? videon'ego advenire huc currentem Getam?
Is ipſus eſt, timeo miſer, quam nunc mihi hic renunciet.

ACTVS I. SCENA IIII.

Geta, Antipho, Phædria.

NVllus es, Geta, niſi aliquod iam tibi conſilium celere repereris:
Ita ſubito nunc imparatum tanta te impendent mala:
Quæ neque uti devitem ſcio, neque quo modo me inde extraham:
Nam non poteſt celari noſtra diutius iam audacia.
Quæ ſi non aſtu providentur, me aut herum peſſumdabunt.
An. Quidnam ille commotus venit? Ge. tum, temporis punctum mihi
Ad hanc rem eſt: herus adeſt. An. quid iſtuc eſt mali?
Ge. Quod cum audierit, quod eius remedium inveniam

niam iracundiæ.
Loquarne? incendam: taceam? instigem: purgem me? laterem lavem.
Eheu me miserum: cum mihi paveo, tum Antipho me excruciat animi:
Eius me miseret: ei nunc timeo: is nunc me retinet: nam absque eo
Esset, rectè ego mihi vidissem, & senis essem ultus iracundiam.
Aliquid convasassem, atque hinc me conijcerem protinus in pedes.
An. Quam hic fugam, aut furtum parat?
Ge. Sed ubi Antiphonem reperiam? aut qua quærere insistam via?
Ph. Te nominat. An. nescio quod magnum hoc nuncio exspecto malum,
Ph. Ah, sanus ne es?
Ge. Domum ire pergam: ibi plurimum est. Ph. Revocemus hominem. An. sta illico, Ge. hem,
Satis pro imperio, quisquis es. An. Geta. Ge. ipse est, quem volui obviam.
A. Cedo, quid portas, obsecro? atque id, si potes, verbo expedi.
Ge. Faciam. An. eloquere. Ge. modò apud portum.
An. Meùmne? Ge. intellexti, An. occidi. Ge hem.
An. Quid agam? Ph. quid ais? Ge. huius patrem vidisse me, patruum tuum.
An. Nam quod ego huic nunc subitò exitio remedium inveniam miser?
Quod si eò meæ fortunæ redeunt, Phanium, abs te ut distrahar,
Nulla est mihi vita expetenda. Ge. ergo istæc cum ita sint Antipho,
Tãto magis te advigilare æquom est. Fortes fortuna adiuvat.
An, Non sum apud me. Ge. atqui opus est nunc cum maxume, ut sis, Antipho:

Nam si senserit te timidum pater esse, arbitrabitur
Commeruisse culpam. Ph. hoc verum est. An. Non possum immutarier.
Ge. Quid faceres, aliud quid gravius tibi nunc faciendum foret?
An. Cum hoc non possum, illud minus possem. G. hoc nihil est Phædria: ilicet.
Quid conterimus operam frustra? quin abeo? Ph. & quidem ego. An. obsecro.
Quid si assimulo? satin'est? Ge. garris. An. voltum comtemplamini, hem,
Satin'sic est? Ge. non. An. quid si sic? Ge. propemodum. An. quid si sic? Ge. sat est.
Hem, Istuc serva, & verbum verbo, par pari ut respondeas.
Ne te iratus suis sævis dictis protelet. An. scio.
G. Vi coactum te esse, invitum, legè, iudicio: tenes?
Sed, quis hic est senex, quem video in ultima platea? An. Ipsus est.
Non possum adesse. Ge, ah, quid agis? quò abis Antipho? mane,
Mane inquam. An. egomet me novi, & peccatum meum:
Vobis commendo Phanium, vitam meam.
Ph. Geta, quid nunc fiet? G. tu iam lites audies:
Ego plectar pendens, nisi quid me fefellerit.
Sed, quod modo hic nos Antiphonem monuimus,
Id nosmet ipsos facere oportet, Phædria,
Ph. Aufer mihi, oportet: quin tu, quod faciam, impera.
Ge. Meministin'olim ut fuerit vostra oratio,
In re incipiunda ad defendendam noxiam?
Iustam illam caussam, facilem, vincibilem, optumam.
Ph. Memini. Ge. hem, nunc ipsa est opus, aut, si quid potest,
Meliore, & callidiore, Ph. fiet sedulo.
Ge. Nunc. prior adito tu: ego in insidiis hic ero:

Succen-

Succenturiatus, si quid deficies. Ph. age.

ACTVS I. SCENA V.

Demipho, Geta, Phædria.

De. ITane tandem uxorem duxit Antipho iniussu meo?
Nec meum imperium: age mitto imperium: non simultatem meam
Revererí? saltem non pudere, ô facinus audax! ô Geta
Monitor! Ge. vix tandem. D. quid mihi dicent? aut quam causſam reperient?
Demiror. G. atqui repperi jam: aliud cura. De. anne hoc dicet mihi?
Invitus feci: lex coegit, audio, & fateor. G. places.
De. Verum ſcientem, tacitum, cauſſam tradere adverſariis,
Etiamne id lex coegit? Ph. Illud durum. Ge, ego expediam: ſine.
De. Incertum eſt, quid agam, quia præter ſpem, atque incredibile hoc mihi accidit.
Ita ſum irritatus, animum ut nequeam ad cogitandum inſtituere.
Quamobrem omnes, cùm ſecundæ res ſunt maxume, tum maxumè
Meditari ſecum oportet, quo pacto adverſam ærumnam ferant:
Pericla, damna, exilia, peregrè rediens ſemper cogitet,
Aut filî peccatum, aut uxoris mortem, aut morbum filiæ:
Communia eſſe hæc, fieri poſſe: ut ne quid animo ſit novum:
Quidquid præter ſpem eveniat, omne id deputare eſſe in lucro.
Ge. O Phædria, incredibile eſt, quanto herum anteeo ſapientia.
Meditata mihi ſunt omnia mea incommoda: herus

si redierit,
Molendum usque in pistrino: vapulandum: habendæ compedes:
Opus ruri faciundum: horum nihil quidquam accidet animo novum.
Quidquid præter spem eveniet, omne id deputabo esse in lucro.
Sed quid hominem cessas adire, & blande in principio alloqui?
De. Phædriam mei fratris video filium ire mihi obviam.
Ph. Mi patrue salve. De. salve: sed ubi est Antipho?
Ph. Salvom advenire. De. credo: hoc respondemihi.
Ph. Valet: hic est: sed satin omnia ex sententia?
De. Vellem quidem. Ph. quid istuc? De. Rogitas, Phædria?
Bonas me absente hîc confecistis nuptias.
Ph. Eho, an id succenses nunc illi? Ge. ô artificem probum!
De. Egone illi non succensea? ipsum gestio
Dari mî in conspectum nunc, sua culpa ut sciat
Lenem patrem illum factum me esse acerrumum.
Ph. Atque nil fecit, patrue, quod succenseas.
De. Ecce autem similia omnia: omnes congruunt:
Vnum cognòris, omnes nôris. Ph. haud ita est.
De. Hic in noxa est, ille ad defendendam caussam adest.
Cum ille est, hic præsto est: tradunt operas mutuas.
Ge. Probè eorum facta inprudens depinxit senex.
De. Nam, ni hæc ita essent, cum illo haud stares, Phædria.
P. Si est, patrue, culpam ut Antipho in se admiserit,
Ex qua re minus rei foret, aut famæ temperans:
Non caussam dico, quin, quod meritus est, ferat.
Sed si quis fortè malitia fretus sua,
Insidias nostræ fecit adolescentiæ,
Ac vicit: nostrane ea culpa est, an iudicum?
Qui sæpe propter invidiam adimunt diviti,

Aut

Aut propter miſericordiam addunt pauperi?
Ge. Ni noſſem cauſſam, crederem vera hunc loquí.
De. An quiſquam iudex eſt, qui poſsit noſcere
Tua iuſta, ubi tute verbum non reſpondeas,
Ita ut ille fecit? Ph. functus adoleſcentuli eſt
Officium liberalis: poſt quam ad iudices
Ventum eſt, non potuit cogitata proloquí,
Ita eum tum timidum ibi obſtupefecit pudor.
Ge. Laudo hunc: ſed ceſſo adire quamprimum ſenem?
Here ſalve: ſalvom te adveniſſe gaudeo. De. oh,
Bone cuſtos ſalve, columen verò familiæ,
Cui commendavi filium hinc abiens meum.
Ge. Iamdudum te omnes nos accuſare audio
Immerito: & horum me omnium immeritiſsime:
Nam quid me in hac re facere voluiſti tibi?
Servom hominem cauſſam orare leges non ſinunt,
Neque teſtimonii dictio eſt. De. Mitto omnia: adde
Iſtuc imprudens timuit adoleſcens: ſino:
Tu ſervus: verum ſi cognata eſt maxumè,
Non fuit neceſſe habere: ſed id quod lex jubet,
Dotem daretis: quæreret alium virum,
Qua ratione inopem potius ducebat domum?
Ge. Non ratio, verum argentum, deerat. De. ſumeret
Alicunde. G. alicunde? nihil eſt dictu facilius,
De. Poſtremo, ſi nullo alio pacto, fœnore.
Ge. Hui, dixti pulchrè: ſiquide m quiſquam crederet
Te vivo. De. non, non ſic futurum eſt: non poteſt.
Egone illam cum illo ut patiar nuptam unum diem?
Nihil ſuave meritum eſt, hominem commonſtrarier
Mihi iſtum volo· aut, ubi habitet, demonſtrarier.
Ge. Nempe Phormionem. De. Iſtum patronum mulieris.
G. Iam faxo hic aderit. De. antipho ubi nunc eſt? G.

foris

PP. foris.

De. Abi Phædria: eum require, atque adduce huc. Ph. eo

Recta via equidem illuc. Ge. nempe ad Pamphilam.

De. At ego deos penates hinc salutatum domum
Divortar. inde ibo ad forum, atque aliquot mihi
Amicos advocabo, ad hanc rem qui adsient?
Ut ne imparatus sim, cum adveniat Phormio.

ACTVS II. SCENA I.

Phormio, Geta.

Ph. ITane patris ais conspectum veritum hinc abiisse? Ge. admodum.

Ph. Phanium relictam solam? Ge. sic Ph, & iratum senem;

Ge. Oppido. Ph. ad te summa solum, Phormio, rerum redit:
Tute hoc intristi, tibi omne est exedundum: accingere.

G. Obsecro te. Ph. si rogabit. G. in te spes est. Ph. eccere,
Quid si reddet? G. tu impulisti. P. sic opinor. G. subveni.

P. Cedo senem: iam instructa sunt mihi in corde consilia omnia.

G. Quid ages? P. quid vis? nisi ut maneat Phanium, atque ex crimine hoc
Antiphonem eripiam, atque in me omnem iram derivem senis?

G. O vir fortis atque amicus! verùm hoc sæpè Phormio,
Vereor, ne istæc fortitudo in nervum erumpat deni. que- Ph. ah,
Non ita est: factum est periculum, iam pedum visa est via.
Quot me censes homines iam deverberasse usque ad necem.

Hospires?

Hoſpites? tum cives? quo magis novi, tanto ſæpius,
Cedo dum, en umquam iniuriarium audiſti miſcriptam dicam?
Ge. Qui iſtuc? Ph. quia non rete accipitri tenditur, neque milvio,
Qui malè faciunt nobis: illis, qui nil faciunt, tenditur:
Quia enim in illis fructus eſt, in illis opera luditur:
Alius aliunde eſt periclum. unde aliquid abradi poteſt:
Mihi ſciunt nihil eſſe: dices, ducent damnatum domum:
Alere nolunt hominem edacem: & ſapiunt mea ſententia,
Pro maleficio ſi beneficium ſummum nolunt reddere.
Ge. Non poteſt ſatis pro merito ab illo tibi referri gratia.
Ph. Immo enim nemo ſatis pro merito gratiam regi refert.
Tene aſymbolum venire, unctum, atque lautum, è balneis,
Otioſum ab animo: cùm ille & cura, & ſumptu abſumitur.
Dum tibi ſit, quod placeat: ille ringitur, tu rideas:
Prior bibas, prior decumbas: cœna dubia apponitur?
Ge. Quid iſtuc verbi eſt? Ph. ubi tu dubites, quid ſumas potiſsimum.
Hæc, cum rationem ineas, quam ſint ſuavia, & quam cara ſint:
Ea qui præbet, non tu hunc habeas planè præſentem Deum.
Ge. Senex adeſt: vide quid agas: prima coitio eſt acerrima:
Si eam ſuſtinuerîs, poſt illa jam, ut lubet, ludas licet.

AC-

Demipho, Geta, Phormio.

EN umquam cuiquam contumeliosius
Audistis factam injuriam, quam hæc est mihi?
Adeste quæso. Ge. Iratus est. Ph. quin tu hoc age?
Iam ego hunc agitabo. Prô Deûm immortalem!
Negat Phanium esse hanc sibi cognatam Demipho?
Hanc Demipho negat esse cognatam? G. negat.
P. Neque eius patrem se scire, qui fuerit? Ge. negat.
D. Ipsum esse opinor, de quo agebam. sequimini.
P. Nec Stilphonem ipsum scire, qui fuerit? G. negat.
P. Quia egens relicta est misera, ignoratur parens.
Negligitur ipsa: vide, avaritia quid facit.
G. Si herum insimulabis avaritiæ, male audies.
D. O audaciam! etiam me ultrò accusatum advenit.
P. Nam jam adolescenti nihil est, quod succenseam,
Si illum minus norat: quippe homo jam grandior,
Pauper, cui opera vita erat, ruri ferè
Se continebat. ibi agrum de nostro patre
Colendum habebat: sæpe interea mihi senex
Narrabat, se hunc negligere cognatum suum:
At quem virum? quem ego viderim in vita optumum,
G. Videas te, atque illum, ut narras. P. in malam crucem:
Nam ni ita eum existumassem nunquam tam graveis
Ob hanc inimicitias caperem in vostram familiam,
Quam is aspernatur nunc tam inliberaliter.
G. Pergin' hero absenti male loqui impurissime;
Ph. Dignum autem hoc illo est. Ge. ain'tandem, carcer? De. Geta.
Ge. Bonorum extortor, legum contortor. De. Geta.
Ph. Respondé. Ge. quis homo est? Ehem. De. tace.
Ge. absenti tibi
Te indignas, seque dignas contumelias.
Numquam cessavit dicere hodie. D. eho, desine.

Adole-

Adoleſcens, primum abs te hoc bona venia expeto,
Si tibi placere potis eſt, mihi reſpondeas,
Quem amicum tuum ais fuiſſe iſtum, explana mihi.
Et qui cognatum me ſibi eſſe diceret.
Ph. Proinde expiſcare, quaſi non noſſes. D. noſſem?
Ph. ita.
De. Ego me nego: tu, qui ais, redige ad memoriam.
Ph. Eho, tu ſobrinum tuum non nôras? De. enecas
Dic nomen, Ph. nomen? maxumè. De. quid nunc taces?
Ph. Perii hercle, nomen perdidi. De. hem, hem, quid ais? Ph. Geta,
Si meminiſti id quod olim dictum eſt, ſubiice. hem,
Non dico: quaſi non nôris, tentatum advenis.
De. Egon' autem tento? Ge. Stilpho. Ph. Atque adeo, quid mea:
Stilpho eſt, De. quem dixti? P. Stilphonem inquam noveras?
De. Neque ego illum nôram, neque mihi cognatus fuit
Quiſquam iſtoc nomine. Ph. itane? non te horum pudet:
At ſi talentûm rem reliquiſſet decem,
De. Dii tibi malè faciant. Ph. Primus eſſes memoriter
Progeniem voſtram uſque ab avo atque atavo proferens.
De. Ita ut dicis. ego tum ſi adveniſſem, qui mihi
Cognata ea eſſet, dicerem: itidem tu face:
Cedo, qui eſt cognata? Ge. Hem noſter, rectè: hem tu cave.
Ph. Dilucide: expedivi, quibus me oportuit
Iudicibus: tum, ſi id falſum fuerat, filius
Cur non refellit? De. filium narras mihi?
Cuius de ſtultitia dici, ut dignum eſt, non poteſt.

Ph. At tu, qui ſapiens es, magiſtratus adi,
Iudicium de eadem cauſſa iterum ut reddant tibi:
Quandoquidem ſolus regnas, & ſoli licet
Hic de eadem cauſſa bis iudicium adipiſcier.
De. Etſi facta mihi iniuria eſt, verum tamen
Potius quam lites ſecter, aut quam te audiam,
Itidem ut cognata ſi ſit, id quod lex iubet
Dotem dare, abduce hanc, minas quinque accipe.
Ph. Ha, ha, hæ, homo ſuavis. De. quid eſt? num iniquom poſtulo?
An ne, hoc quidem adipiſcar ego, quod ius publicum eſt.
Ph. Itane tandem quæſo, civem ut meretricem ubi abuſus ſis,
Mercedem dare lex iubet ei, atque amittere, an
Vt ne quid turpe civis in ſe admitteret
Propter egeſtatem, proximo iuſſa eſt dari,
Vt cum uno ætatem degeret: quod tu vetas?
De. Ita proxumo quidem: at nos unde? aut quamobrem? Ph. Eho,
Actum, aiunt, ne agas, De. non agam? immo haud deſinam.
Donec, perfecero hoc. Ph. ineptis. De. ſine modo
Ph. Poſtremo tecum nihil rei nobis Demipho eſt:
Tuus eſt damnatus gnatus, non tu. nam tua
Præterierat jam ad ducendum ætas, De. Omnia hæc,
Illum putato, quæ ego nunc dico, dicere.
Aut quidem cum uxore hac ipſum prohibebo domo.
Ge. Iratus eſt. Ph. tute idem melius feceris.
De. Itane es paratus facere me advorſum omnia?
Infelix? Ph. metuit hic nos. tametſi ſeduló
Diſſimulat. Ge. bene habent tibi principia. Ph. quin quod eſt
Ferundum, fers? tuis factis dignum feceris,
Vt amici inter nos ſimus. De. egon' tuam expetam
Amicitiam? aut te viſum, aut auditum velim?

Ph. Si

Ph. Si concordabis cum illa, habebis, quæ tuam
Senectutem oblectet: respice ætatem tuam.
De. Te oblectet: tibi habe, Ph. Minue vero iram. De. hoc age:
Satis jam verborum est: nisi tu properes mulierem
Abducere, ego illam ejiciam: dixi, Phormio.
Ph. Si tu illam attigeris secus, quam dignum est liberam,
Dicam impingam tibi grandem: dixi, Demipho.
Si quid opus fuerit, heus, domo me. Ge. Intelligo.

ACTVS II. SCENA III.

Demipho, Geta, Hegio, Cratinus, Crito.

De. QVanta me cura & sollicitudine afficit
Gnatus: qui me, & se hisce impedivit nuptiis?
Neque mihi in conspectum prodit, ut saltem sciam,
Quid de hac re dicat, quidve sit sententiæ.
Abi, tu, vise, redieritne jam, an nondum domum.
Ge. Eo. De. Videtis quo in loco res hæc sit:
Quid ago? dic Hegio. He. ego? Cratinum censeo,
Si tibi videtur. De. dic Cratine. Cra. Mene vis?
De. Te, Cra. ego, quæ in rem tuam sint, ea velim facias, mihi
Sic hoc videtur, quod te absente hîc filius
Egit, restitui in integrum æquom est, & bonum:
Et id impetrabis, dixi. De. dic nunc Hegio.
He. Ego sedulò hunc dixisse credo: verum ita est,
Quot homines, tot sententiæ: suus cuique mos.
Mihi non videtur, quod sit factum legibus,
Rescindi posse: & turpe inceptu est. De. dic Crito.
Cri. Ego amplius deliberandum censeo:
Res magna est. He. Nunqnid nos vis? De. feciſtis probè:
Incertior sum multo, quam dudum. Ge. negant
Rediisse. De. frater est exspectandus mihi, is
Quod mihi dederit de hac re consilium, id exequar.
Percunctatum ibo ad portum, quo ad se recipiat.

Ge. At ego Antiphonem quæram, ut, quæ acta hîc
sunt, sciat.
Sed eccum ipsum video in tempore huc se recipere.

ACTVS. III. SCENA I.

Antipho, Geta.

An. ENim verò, Antipho, multimodis cum istoc animo vituperandus es:
Itane hinc abiisse, & vitam tutandam aliis dedisse tuam?
Alios tuam rem credidisti magis, quam te te, animadversuros?
Nam, ut ut erat alia, illi certe consuleres, quæ nunc tuæ est domi:
Ne quid propter tuam fidem decepta pateretur mali:
Cuius nunc miseræ spes opesque sunt in te uno omnes sitæ.
Ge. Equidem, here, nos iamdudum hic te absentem incusamus, qui abieris.
An. Te ipsum quærebam. Ge. sed ea caussa nihilo magis defecimus.
An. Loquere obsecro, quonam in loco sunt res & fortunæ meæ?
Numquid patri subolet? Ge. nil etiam. An. ecquid spei porro est? Ge. nescio. An. Ah.
Ge. Nisi Phædria haud cessavit pro te eniti. An. nihil fecit novi.
Ge. Tum Phormio itidem in hac re, uti in aliis, strenuum hominem præbuit.
An. Quid is fecit? Ge. Confutavit verbis admodum iratum patrem.
An. Heu Phormio. Ge. ego, quod potui porro. An. Geta omnes vos amo,
Ge. Sic sese habent principia, ut dico: adhuc tranquilla res est:
Mansuruſque patruum pater est, dum hue adveniat,
An. quid cum? Ge. Aiebat,

De eius

De eius consilio velle sese facere, quod ad hanc rem attinet.

An. Quantus metus est mihi, venire huc salvom nunc patruum, Geta:

Nam, ut audio per unam eius, aut vivam, aut moriar, sententiam.

Ge. Phædria tibi adest. An. ubinam? Ge. eccum ab sua palæstra exit foras

ACTVS III. SCENA II.

Phædria. Dorio, Antipho, Geta.

Ph. DOrio, audi obsecro. Do. non audio. Ph. parumper. Do. quin omitte me.

Ph. Audi quod dicam. Do. at enim tædet iam audire eadem millies.

Ph. At nunc dicam, quod lubenter, audias. Do. Loquere, audio.

Ph. Nequeo te exorare, ut maneas triduum hoc? quo nunc abis?

Do. Mirabar, si tu mihi quidquam afferres novi.

An. Hei, metuo lenonem, ne quid suat suo capiti Ge. idem ego metuo.

Ph. Non mihi credis? Do. ariolare. Ph. fin fidem do. Do. fabulæ.

Ph. Fœneratum istuc beneficium tibi pulchre dices. Do. logi.

Ph. Crede mihi, gaudebis facto: verum hercle hoc est. Do. somnium,

Ph. Experire, non est longum. Do. Cantilenam eandem canis.

Ph. Tu mihi cognatus, tu amicus, tu parens, tu. Do. garris modo.

Ph. Adeone ingenio esse duro te, atque inexorabili.

Vt neque misericordia, neque precibus molliri queas?

Do. Adeon' te esse incogitantem atque impudentem Phædria,

Vt phaleratis dictis ducas me, & meam ductes gratii,

tiis?
An. Miſeritum. Ph. hei veris vincor. Ge. quam ſimilis uterque eſt ſui?
Ph. Ne qu e alia, Antipho, cum occupatus eſſes ſollicitudine,
Tum eſſe hoc mihi objectum malum? An. ah, quid iſtuc autem eſt Phædria?
Ph. O fortunatiſsime Antipho! An. Egone? Py. cui quod amas, domi eſt,
Nec cum huiuſmodi umquam uſus venit ut conflictares malo.
An. Mihin'domi eſt? immo, id quod ajunt, Auribus teneo lupum.
Nam neque ut amittam à me, invenio: Neque, ut retineam, ſcio.
Do. Ipſum iſtuc mihi in hoc eſt. An. eia, ne parum leno ſies.
Numquid hic confecit? Ph. hiccine? quod homo inhumaniſsimus:
Pamphilam meam vendidit, Ge. quid? vendidit. An, ain', vendidit?
Ph. Vendidit. Do. quam indignum facinus, ancillam ære emptam ſuo.
Ph. Nequeo exorare, ut me maneat, & cum illo ut mutet fidem
Triduum hoc: dum id, quod eſt promiſſum, ab amicis argentum aufero.
Si non tum dedero: unam præterea horam ne oppertus ſies.
Do. Obtundis. An. haud longum eſt id, quod orat, Dorio, exoret, ſine.
Idem hoc tibi, quod bene promeritus fueris, conduplicaverit.
De. Verba iſtæc ſunt. An. Pamphilamne hac urbe privari ſines?
Tum præterea horum'amorem diſtrahi poterin pati?
Do. Neque ego neque tu. Ge. Dii tibi omnes id, quod

quod eſt dignum, duint.
De. Ego te complures advorſum ingenium meum menſes tuli
Pollicitantem, & nil ferentem, flentem: nunc contra omnia hæc
Repperi, qui det, neque lacrumet, da locum melioribus.
An, Certè hercle, ego ſi ſatis commemini, tibi quidem eſt olim dies,
Quam ad dares huic, præſtituta. Ph. factum. Do. num ego iſtuc nego?
A. Iamne ea præteriit? De. non, verum ei hæc anteceſsit. An. non pudet
Vanitatis? De. minimè, dum ob rem. Ge. ſterquilinium. Ph. Dorio,
Itane tandem facere oportet? De. ſic ſum: ſi placeo, utere.
An. Siccine hunc decipis; De. immo enimverò. Antipho hic me decipit:
Nam hic me huiuſmodi eſſe ſciebat, ego hunc eſſe aliter credidi:
Iſte me fefellit: ego iſti nihilo ſum aliter, ac fui.
Sed ut ut hæc ſunt, tamen hoc faciam: cras mane argentum mihi
Miles ſe dare dixit: ſi mihi prior tu attuleris, Phædria,
Mea lege utar, ut potior ſit, qui prior ad dandum eſt. Vale.

ACTVS III. SCENA III.

Phædria, Antipho, Geta.

Ph. QVid faciam? unde ego nunc tam ſubitò huic argentum inveniam miſer,
Cui minus nihilo eſt? quod ſi hic potuiſſet nunc exorarier
Triduum hoc, promiſſum fuerat, An, itane hunc patiemur, Geta,
Fieri miſerum, qui me dudum, ut dixti, adiuverit comiter?

Quin, cum opus eſt, beneficium, rurſum ei experimur reddere?

Ge. Scio equidem hoc eſſe æquom. An. age ergo, ſolus ſervare hunc potes.

Ge. Quid faciam? An. invenias argentum. Ge. cupio, ſed id unde, edoce.

An. Pater adeſt hic. Ge. ſcio: ſed quid tum? An. ah, dictum ſapienti ſat eſt.

Ge. Itane? An. ita. Ge. ſanè hercle pulchrè ſuades: etiam tu hinc abis?

Non triumpho, ex nuptiis tuis ſi nil nanciſcor mali;

Ni etiam nunc me huius cauſſa quærere in malo iubeas crucem?

An. Verum hic dicit. Ph. quid? ego vobis, Geta, alienus ſum? Ge. haud puto:

Sed parumne eſt, quod omnibus nunc nobis ſuccenſet ſenex.

Ni inſtigemus etiam, ut nullus locus relinquatur preci?

Ph. Alius ab oculis meis illam in ignotum hanc abducet locum?

Hem, dum igitur licet, dumque adſum, loquimini mecum, Antipho,

Contemplamini me, An. quamobrem? aut quidnam facturus, cedo,

Ph, Quoquo hinc aſportabirur terrarum, certum eſt, perſequi,

Aut perire. Ge. Dii bene vortant, quod agas: pedetentim tamen.

An. Vide, ſi quid opis potes adferre huic. Ge. ſi quid? quid? An. quære, obſecro,

Ne quid plus minuſve faxit, quod nos poſt pigeat, Geta,

Ge. Quæro: ſalvos eſt, ut opinor: verumenim metuo malum.

A. Noli metuere: una tecum bona, mala tolerabimus.

Ge. Quantum argenti opus eſt tibi? loquere. Ph. ſolæ triginta minæ.

Ge. Tri-

ACTVS IV. SCENA I.

Ge. Triginta? hui, percara eſt Phædria. Ph. iſtæc verò vilis eſt.
Ge. Age, age, inventas reddam. Ph. ô lepidum caput. Ch. aufer te hinc. Ph. Iam opus eſt.
Ge. Iam feres: ſed opus eſt mihi Phormionem adiutorem ad rem hanc dari.
An. Præſto eſt: audaciſsime onus quidvis impone, & feret:
Solus eſt homo amico amicus. Ge. eamus ergo ad eum ocyus.
Ph. Abi vero: dic, præſto ut ſit domi.
An. Numquid eſt, quod mea opera vobis opus ſit? G. nihil, verum abi domum, &
Illam miſeram, quam ego nunc intus ſcio eſſe exanimatam metu,
Conſolare: ceſſas? An. nihil eſt, æquè quod faciam lubens.
Ph. Quà via iſtuc facies? Ge, dicam in itinere: modò te hinc amove.

ACTVS IV. SCENA I.

Demipho, Chremes.

De. QVid? qua profectus cauſſa hinc es Lemnum Chremes?
Adduxtin'tecum filiam? Ch. non. De. quid ita non?
Ch. Poſtquam videt me eius mater hic eſſe diutius,
Simul autem non manebat ætas virginis
Meam negligentiam: ipſam cum omni familia
Ad me profectam eſſe aiebant. De. quid illic tã diu
Quæſo igitur commorabare, ubi id audiveras?
Ch. Pol me detinuit morbus. De. unde? aut quî? Ch. rogas.
Senectus ipſa eſt morbus, ſed veniſſe eas
Salvas, audivi ex nauta, qui illas vexerat:

De. Quid gnato obtigerit me absente, audistin' Chreme?

D. Quod quidem me factum consilii incertum facit:
Nam hanc conditionem, si cui tulero extraneo,
Quo pacto, aut unde mihi sit, dicendum ordine est.
Te mihi fidelem esse æquè, atque egomet sum mihi,
Scibam, ille, si me alienus affinem volet,
Tacebit, dum intercedet familiaritas:
Sin spreverit me: plus, quam opus est, scito, sciet.
Vereorque ne uxor aliqua hoc resciscat mea,
Quod si fit, ut me excutiam, atque egrediar domo,
Id restat: nam meorum solus sum meus.
De. Scio ita esse, istæc mihi res sollicitudini est:
Neque defatiscar umquam adeo experiri.
Donec tibi id quod pollicitus sum, effecero.

ACTVS IV. SCENA II.

Geta.

EGo hominem callidiorem vidi neminem,
Quam Phormionem. venio ad hominē, ut dicerem
Argento opus esse, & id quo pacto fieret:
Vix dum dimidium dixeram, intellexerat,
Gaudebat: me laudabat: quærebat senem:
Diis gratias agebat. tempus sibi dari,
Vbi Phædriæ se ostenderet nihilo minus
Amicum esse, quam Antiphoni. hominem ad forum
Jussi operiri: eo me esse adducturum senem.
Sed eccum ipsum, quis est ulterior? at at Phædriæ
Pater venit: sed quid pertimui autem bellua?
An quia quos fallam, pro uno duo sunt mihi data?
Commodius esse opinor, duplici spe utier.
Petam hinc, unde à primo institui, is si dat sat est:
Si ab hoc nil fiat, tum hunc adoriar hospitem.

ACTVS IV. SCENA III.

Antipho, Geta, Chremes, Demipho.

EXspecto, quam mox recipiat sese Geta,
Sed Patruum cum patre video adstantem: hei mihi

Quam

Quam timeo, adventus huius quo impellat patrem,
G. Adibo hoſce. ô noſter Chremes. Ch. ſalve, Geta.
Ge. Venire ſalvom volupe eſt. Ch. credo. Ge. quid agitur?
Ch. Multa advenienti, ut fit, nova hic compluria.
G. Ita de Antiphone audiſtin' quæ facta? C, omnia.
Ge. Tun' dixeras huic facinus indignum, Chreme,
Sic circumiri. De. cum hoc id agebam commodum.
Ge. Nam hercle ego quoque id quidem mecum agitans ſedulò,
Inveni opinor remedium huic rei. D, quod Geta?
Quod remedium? Ge. Vt abii abs te, ſit fortè obviam
Mihi Phormio. Ch. qui Phormio? G. is qui iſtam. Ch. ſcio.
Ge. Viſum eſt mihi, ut ejus tentarem ſententiam.
Prendo hominem ſolum: cur non inquam Phormio
Vides, inter vos ſi hæc potius cum bona.
Vt componantur gratia, quam cum mala,
Herus liberalis eſt, & fugitans litium:
Nam cæteri quidem hercle amici omnes modò
Vno ore auctores fuere, ut præcipitem hanc daret.
An, Quid hic cœptat? aut quo evadet hodie? G. an legibus
Daturum pœnas dices, ſi illam ejecerit?
Iam id exploratum eſt: eja, ſudabis ſatis.
Si cum illo inceptas homine: ea eloquentia eſt.
Verum pone eſſe victum eum: at tandem tamen
Non capitis eius res agitur, ſed pecuniæ.
Poſtquam, hominem his verbis ſentio mollirier.
Soli ſumus nunc, inquam, hic: eho dic, quid velis dari
Tibi in manum, ut herus his deſiſtat litibus.
Hæc hinc faceſſat, tu moleſtus ne ſies?
An. Satin' illi Dii ſunt propitii? Ge. nam ſat ſcio,
Si tu aliquam partem æqui, bonique dixeris,
Vt ille eſt bonus vir, tria non commutabitis
Verba hodie inter vos, D. quis te iſtæc juſsit loqui?

Ch. Immo non potuit melius pervenirier
Eo, quò nos volumus. An. occidi. Ch. perge eloqui.
Ge. At primo homo insaniebat. Ch. Cedo, quid postulat?
Ge. Quid? nimium: quantum libuit. Ch. dic. Ge. si quis daret
Talentum magnum. Ch. immo malum hercle: ut nil pudet.
Ge. Quod dixi adeò ei: quæso, quid si filiam
Suam unicam locaret: parvi rettulit
Non suscepisse: inventa est, quæ dotem petat.
Vt ad pauca redeam, ac mittam illius ineptias:
Hæc denique eius fuit postrema oratio:
Ego, inquit, jam à principio amici filiam
Ita ut æquum fuerat, volui uxorem ducere:
Nam mihi veniebat in mentem eius incommodum.
In seruitutem pauperem ad ditem dari:
Sed mihi opus erat, ut apertè tibi nunc fabuler,
Aliquantulum quæ afferret, qui dissolverem
Quæ debeo: & etiam nunc, si volt Demipho
Dare, quantum ab hac accipio, quæ sponsa est mihi,
Nullam mihi malim, quam istanc uxorem dari.
An. Vtrum stultitia facere ego hunc, an malitia
Dicam, scientem, an imprudentem, incertus sum.
De. Quid si animam debet? Ge. ager oppositu'est pignori ob
Decem minas, inquit. De. age, age, iam ducat: dabo.
C. Aediculæ item sunt ob decem alias. De. hoi, hui
Nimium est. Ch. Ne clama, petito hasce à me decem.
Ge. Vxori emunda ancillula est: tum autem pluscula
Supellectile opus est. opus sumptu ad nuptias:
His rebus pone sanè, inquit, decem minas.
De. Sexcentas proinde potius scribito iã mihi dicas:
Nihil do: impuratus me ille ut etiam irrideat.
Ch. Quæso ego dabo, quiesce: tu modo filius

Fac

ACTVS IIII. SCENA IIII.

Fac ut illam ducat, nos quam volumus. A. hei mihi.
Geta, occidisti me tuis fallaciis.
Ch. Mea caussa ejicitur: me hoc æquom est amittere.
Ge. Quantum, potes, me certiorem, inquit, face,
Si illam dant, hanc ut mittam, ne incertus siem:
Nam illi mihi dotem iam constituerunt dare.
Ch. Iam accipait: illis repudium renunciet:
Hanc ducat. De. quæ quidem illi res vortat male.
Ch. Opportune adeo nunc mecum argentum attuli.
Fructum, quem Lemni uxoris reddunt prædia:
Id sumam: uxori, tibi opus esse, dixero.

ACTVS IIII. SCENA IIII.

Antipho, Geta.

An. GEta. G. Hem. An. quid egisti? Ge. emunxi argento senes.
An. Satin'est id? Ge. nescio hercle: tantum iussus sum.
An. Eho, verbero, aliud mihi respondes, ac rogo?
Ge. Quid ergo narras? A. quid ego narrem? opera tua
Ad restim mihi quidem res rediit planissume:
Vt te quidem omnes Dii, Deæque, superi, inferi,
Malis exemplis perdant. hem, si quid velis,
Huic mandes: quod quidem recte curatum velis,
Qui te ad scopulum è tranquillo inferat.
Quid minus utibile fuit, quam hoc ulcus tangere,
Aut nominare uxorem? iniecta est spes patri,
Posse illam extrudi. cedo, nunc porro Phormio,
Dotem si accipiet, uxor ducenda est domum:
Quid fiet? Ge non enim ducet, An. novi: cæterum
Cum argentum repetent, nostra caussa scilicet
In nervom potius ibit. Ge. nihil est Antipho.
Quin male narrando possit depravarier.
Tu id quod boni est, excerpis: dicis, quod mali est:
Audi nunc contra iam: si argentum accepe rit,
Ducenda est uxor, ut ais: concedo tibi:
Spatium quidem tandem apparandi nuptias

Vocandi

Vocandi, sacrificandi dabitur paullulum:
Interea amici, quod polliciti sunt, dabunt:
Id ille istis reddet. An. quam ob rem? aut quid dicet?
Ge. rogas,
Quot res post illa monstra evenerunt mihi!
Introiit in ædes ater alienus canis.
Anguis per impluvium decidit de tegulis:
Gallina cecinit: interdixit hariolus:
Aruspex vetuit ante brumam aliquid novi
Negotî incipere: quæ caussa est iustissima.
Hæc fient. An. Modo fiant. Ge. Fient: me vide:
Pater exit: abi, dic, esse argentum Phædriæ.

ACTVS IV. SCENA V.

Demipho, Geta, Chremes,

QVietus esto, inquam: ego curabo, ne quid verborum duint.
Hoc temere nunquam amittam ego à me, quin mihi testes adhibeam,
Cui dem: &, quamobrem dem, commemorabo. G. ut cautus est, ubi nil opus est.
Ch. Atqui ita opus est facto: at matura, dum lubido eadem hæc manet.
Nam si altera illa magis instabit, forsitan nos reiiciat.
Ge. Rem ipsam putasti, De. duc me ad eum ergo. Ge. non moror, Ch. Vbi hoc egeris,
Transito ad uxorem meam, ut conveniat hanc prius, quam hinc abit:
Dicat eam dare nos Phormioni nuptum, ne succenseat:
Et magis esse illum idoneum, qui ipsi sit familiarior:
Nos nostro officio nihil egressos esse, quantum is voluerit,
Datum esse doris. De. quid tua, malum, id refert? G. Magni, Dempho.
De. Non sat tuum officium te feciss̃e, si non id fama approbat?

Ch. Volo

Ch. Volo ipſius quoque voluntate hoc fieri, ne ſe ejectam prædicet.
De. Idem ego iſtuc facere poſſum. Ch. Mulier mulieri magis congruet.
De. Rogabo. Ch. Vbi nunc illas ego reperire poſsim, cogito.

ACTVS V. SCENA I.

Sophrona, Chremes.

QVid agam? quem amicum inveniam mihi miſera? aut cui conſilia
Hæc referam? aut unde nunc mihi auxilium petam? nam vereor,
Herane ob meum ſuaſum indignè iniuria afficiatur?
Ita patrem adoleſcentis facta hæc tolerare audio violenter.
Ch, Nam, quæ hæc eſt anus exanimata, à fratre quæ egreſſa eſt meo?
So. Quod ut facerem, me egeſtas impulit, cum ſcirem infirmas
Haſce eſſe nuptias: ut id conſulerem, interea vita
Vt in tuto foret. Ch. Certe ædepol, niſi me animus fallit,
Aut parum oculi proſpiciunt, meæ nutricem gnatæ video.
So. Neque ille inveſtigatur. Ch. quid agam? So. qui eſt eius pater. Ch. adeon,
An maneo, dum ea, quæ loquitur, magis cognoſco? So. quod ſi eum nunc
Reperire poſsim, nihil eſt quod verear. Ch. ea ipſa eſt. colloquar.
So. Quis hic loquitur. Ch. Sophrona. So. & meum nomen nominat? Ch. ad me reſpice.
So. Dii obſecro vos: eſtne hic Stilpho? Ch. non. So. negas?
Ch. Concede hinc paullulum à foribus iſtorſum ſodes Sophrona,

Ne me

Ne me istoc posthac nomine appellassis. So. quid? non is obsecro es,
Quem semper te esse dictitasti? Ch. st. So. quid has metuis fores?
Ch. Conclusam hîc habeo uxorem sævam: verum istoc de nomine,
Eò perpcram olim dixi ne vos fortè imprudentes foris
Effutiretis, atque id porrò aliqua uxor mea resciscceret.
So. Hem istoc pol nos te hic invenire miseræ numquam potuimus.
Ch, Eho, dic mihi, quid tibi rei est cum familia hac, unde exis; aut ubi
Illæ sunt? So. Miseram me. Ch. hem: quid est? vivunt ne? So. vivit gnata.
Matrem ipsam ex ægritudine miseram mors consecuta est,
Ch. Male factum: So. ego autem, quæ essem anus deserta, egens, ignota,
Vt potui virginem nuptum locavi huic adolescenti,
Harum qui est dominus ædium. Ch. Antiphoni ne? So. hem, isti ipsi Ch. quid?
Duasne is uxores habet: so. au obsecro, unam ille quidem hanc solam.
Ch. Quid illa altera, quæ dicitur cognata? So. hæc ergo est. Ch. quid ais?
So. Compositò est factum, quo modo hanc amans habere posset,
Sine dote. Ch. Dii, vostram fidem! quam sæpe forte temere
Eveniunt, quæ non audeas optare! offendi adveniens.
Quicum volebam, atque ut volebam, collocatam filiam.
Quod nos ambo opere maximo dabamus operam, ut fieret,

Sine

Sine noſtra cura maxuma, ſua cura, hæc ſola fecit.
So. Nunc quid facto ſit opus, vide: pater adoleſcentis venit:
Eumque animo iniquo hoc oppidò ferre aiunt. Ch. nihil pericli eſt.
Sed, per Deos, atque homines meam eſſe hanc, cave reſciſcat quiſquam.
So. Nemo ex me ſcibit. Ch. ſequere me: intus cætera audies.

ACTVS V. SCENA II.

Demipho, Geta.

NOſtrapte culpa facimus, ut malos expediat eſſe,
Dum nimium dici nos bonos ſtudemus & benignos.
Ita fugias, ne præter caſam, quod aiunt. nonne id ſatis erat,
Accipere ab illo iniuriam? etiam argentum eſt ultrò objectum,
Vt ſit quſ vivat, dum aliquid aliud flagitii conficiat.
Ge. Planiſſume. De. iis nunc præmium eſt, qui recta prava faciunt.
Ge. Veriſsime. De. ut ſtultiſsime quidem illi rem geſſerimus.
Ge. Modo ut hoc conſilio poſſet diſcedi, ut iſtam ducat.
De. Etiamne id dubium eſt: Ch. haud ſcio hercle, ut homo eſt, an mutet animum.
De. Hem, mutet autem? Ge, neſcio: verum ſi forte dico.
De. Ita faciam, ut frater cenſuit, uxorem huc eius adducam,
Cum iſta ut loquatur: abi tu Geta: prænuncia hanc venturam.
Ge. Argentum inventum eſt Phædriæ: de iurgio ſiletur.
Proviſum eſt, ne in præſentia hæc hinc abeat: quid nunc porrò?

Quid

Quid fiet? in eodem luto hæsitas: vorsuram solves,
Geta: præsens quod fuerat malum, in diem abiit: plagæ crescunt,
Nisi prospicis: nunc hinc domum ibo, ac Phanium edocebo,
Ne quid vereatur Phormionem, aut eius orationem.

ACTVS V. SCENA III.

Demipho, Nausistrata, Chremes.

AGedum, ut soles Nausistrata, fac, illa ut placetur nobis:
Vt sua voluntate id, quod est faciundum faciat. Na. Faciam.
De. Pariter nunc opera me adiuves, ac dudum re opitulata es.
Na. Factum volo: at pol queo minus viri culpa, quam me dignum est.
De. Quid autem? Na. quia pol mei patris bene parta indiligenter
Tutatur: nam ex his prædiis talenta argenti bina
Capiebat statim: hem, vir viro quid præstat! De. bina quæso?
Na. Ac rebus vilioribus multo, tamen talenta bina: De. hui.
Na. Quid hæc videntur? De. scilicet. Na. virum me natam vellem:
Ego ostenderem. De. certo scio. Na. quo pacto? De. parce, sodes
Vt possis cum illa, ne te adolescens mulier defatiget.
Na. Faciam, ut iubes: sed meum virum abs te exire video. Ch. hem Demipho,
Iam illi datum est argentum? De. curavi illico, Ch. nollem datum.
Hei, video uxorem: pæne plus, quam sat erat, D. cur nolles, Chreme?
Ch. Iam, rectè, De. quid tu? ecquid locutus cum ista es: quamobrem hanc ducimus?
Ch. Transegi, De. quid ait tandem? Ch. abduci non potest.

poteſt. De. qui non poteſt?
Ch. Quia uterque utrique eſt cordi. De. quid iſtuc noſtra? Ch. Magni: præter hæc,
Cognatam comperi eſſe nobis. De. quid? deliras? C. ſic erit:
Non temere dico: redi mecum in memoriam. De. ſatine ſanus es?
Na. Au, obſecro cave, ne in cognatam pecces. De. non eſt. Ch. ne nega:
Patris nomen aliud dictum eſt: hoc tu errasti. De. non nôrat patrem;
Ch. Nôrat. D. Cur aliud dixit; Ch. numquam hodie concedes mihi, neque
Intelliges? De. ſi tu nil narres. Ch. pergis? Na. miror, quid hoc ſiet.
De. Equidem hercle neſcio. Ch. vin' ſcire? at ita me ſervet Iupiter,
Vt propior illi, quam ego ſum, ac tu, nemo eſt homo. De. Dii, voſtram fidem:
Eamus ad ipſam una omnes nos: aut ſcire, aut neſcire hoc volo. Ch. ah.
De. Quid eſt? Ch. Itane parvam mihi fidem eſſe apud te? De. vin' me credere?
Vin' ſatis quæſitum mihi iſtuc eſſe? age ſtat, quid illa filia
Amici noſtri: quid futurum eſt? Ch. rectè. De. hanc igitur mittimus?
Ch. Quid ni? D. Illa maneat? Ch. ſic. De. Ire igitur tibi licet, Nauſiſtrata.
N. Sic pol commodius eſſe in omnes arbitror, quam, ut cœperas,
Manere hanc: nam perliberalis viſa eſt, cum vidi, mihi.
De. Quid iſtuc negotii eſt? Ch. Iamne operuit oſtium? De. Iam. Ch. ô Iupiter.
Dii nos reſpiciunt: gnatam inveni nuptam cum tuo filio. De. hem.
Quo pacto id potuit? Ch. non ſatis tutus eſt ad nar-

randum hic locus.

De. At tu intro abi. Ch. heus, ne filii quidem noſtri hoc reſciſcant, volo.

ACTVS V. SCENA IIII.

Antipho.

LAEtus ſum, ut ut meæ res ſeſe habent, fratri obtigiſſe quod volt.

Quam ſcitum eſt, eiuſmodi parare in animo cupiditates,

Quas, cum res advorſæ fient, paullo mederi poſsis.

Hic ſimul argentum repperit, cura ſeſe expedivit:

Ego nullo poſſum remedio me evolvere ex his turbis:

Quin, ſi hoc celetur, in metu ſim, patefit, in probro ſim.

Neque me domum nunc reciperem, ni mihi eſſet ſpes oſtenta

Huiuſce habendæ. ſed ubinam Getam invenire poſſum, ut

Rogem, quod tempus conveniendi patris me capere iubeat?

ACTVS V. SCENA V.

Phormio, Antipho.

ARgentum accepi, tradidi lenoni: abduxi mulierem:

Curavi, propria ea Phædria ut potiretur, nam emiſſa eſt manu:

Nunc una res mihi etiam reſtat, quæ etiam eſt conficiunda, otium

A ſenibus ad potandum ut habeam: nam aliquot hos ſumam dies.

An. Sed Phormio eſt: quid ais? Ph. quid An. quidnam nunc facturus, Phædria?

Quo pacto ſatietatem amoris ait ſe velle ſumere?

Ph. Viciſsim partes tuas acturus eſt. An. quas? Ph. ut fugitet patrem:

Te ſuas rogavit rurſum ut ageres: cauſſam ut pro ſe dicerem:

Nam

Nam potaturus est apud me. ego me ire senibus Si-
nium
Dicam ad mercatum, ancillulam emptum, dudum
quam dixit Geta,
Ne, cum hic non videant me, conficere credant ar-
gentum suum.
Sed ostium concrepuit abs te, An. vide, quis egredi-
tur. Ph. Geta est,

ACTVS V. SCENA VI.

Geta, Antipho, Phormio.

O Fortuna, ô sors fortuna, quantis commoditati-
bus.
Quam subitò hero meo Antiphoni ope vestra hunc
onerastis diem!
An. Quidnam hic sibi volt? G. nosque amicos eius
exoneratis metu!
Sed ego nunc mihi cesso, qui non humerum hunc o-
nero pallio:
Atque hominem propero invenire, ut hæc, quæ con-
tigerint, sciat:
An. Num tu intelligis, quid hic narret? P. num tu?
A. nil. Ph. tantundem ego.
Ge. Ad lenonem hinc ire pergam: ibi nunc sunt. A.
heus Geta, Ge. hem tibi.
Num mirum, aut novum est, revocari cursum cum in-
stitueris; An. Geta.
Ge. Pergin'hercle numquam tu tuo odio vinces me.
An. non manes?
Ge. Vapulabis, curialis vernula est, qui me vocat.
An. Id tibi quidem iam fiet, nisi resistis, verbero.
Ge. Familiariorem oportet esse hunc, qui minitatur
malum:
Sed is ne est, quem quæro, an non? ipsu'st. Ph. con-
gredere actutum. An. quid est?
Ge. O omnium, quantum est, qui vivant, hominum
homo honoratissime.
Nam sine controversia à Diis solus diligere, Antipho.

An. Ita velim: ſed qui iſtuc credam ita eſſe, mihi dici velim.

Ge. Satin'eſt, ſi te delibutum gaudio reddo? An. Enicas.

Ph. Quin tu hinc pollicitationes aufer, &, quod fers, cedo. Ge. oh,

Tu quoque hîc aderas, Phormio? Ph. aderam: ſed ceſſas? Ge. accipe, hem.

Vt modo argentum dedimus tibi apud forum, rectà domum

Sumus profecti: interea mittit herus me ad uxorem tuam:

An. Quamobrem? Ge. Omitto proloqui: nam nihil ad hanc rem eſt, Antipho.

Vbi in gynæceum ire occipio, puer ad me accurrit Mida.

Ponè apprehendit pallio, reſupinat: reſpicio: rogo:

Quamobrem retineat me: ait eſſe vetitum intro ad heram accedere:

Sophrona modo fratrem huc, inquit, ſenis introduxit Chremem,

Eumque nunc eſſe intus cum illis, hoc ubi ego audivi, ad fores

Suſpenſo gradu placidè ire perrexi: acceſsi: adſtiti:

Animam compreſsi: aurem admovi: ita animum cœpi attendere,

Hoc modo ſermonem captans. An. euge, Geta. Ge. hic pulcherrimum

Facinus audivi: itaque penè hercle exclamavi gaudio.

Ph. Quod? Ge. quodnam arbitrare? An. neſcio. Ge. atqui mirificiſsimum:

Patruus tuus eſt pater inventus Phanio uxori tuæ. An. Hem,

Quid ais. Ge. cum eius conſuevit olim matre in Lemno clanculum.

Ph. Somnium: utin'hæc ignoraret ſuum patrem? Ge. aliquid credito.

Phor-

Phormio esse caussæ: sed me censen'potuisse omnia
Intelligere extra ostium, intus quæ inter sese ipsi egerint?
Ph. Atque hercle ego quoque illam audivi fabulam
Ge. immo etiam dabo,
Quo magis credas: patruus interea inde hîc egreditur foras:
Haud multo post cum patre idem recipit se intrò denuo.
Ait uterque tibi potestatem eius habendæ se dare.
Denique ego sum missus, te ut requirerem, atque adducerem
An, Hem' quin ergo' rape me, quid cessas? G. fecero. An. ô mi Phormio,
Vale. Ph. Vale, Antipho: bene, ita me Dii ament, factum: & gaudeo
Tantam fortunam de improviso esse his datam!
Summa eludendi occasio est mihi nunc senes,
Et Phædriæ curam adimere argentariam,
Ne cuiquam suorum æqualium supplex siet:
Nam idem hoc argentum ita ut datum est ingratiis
Ei datum erit: hoc qui cogam, re ipsa repperi.
Nunc gestus mihi, vultusque est capiundus novus.
Sed hinc concedam in angiportum hunc proximum:
Inde hisce ostendam me, ubi erunt egressi foras:
Quo me assimularam ire ad mercatum, non eo,

ACTVS V. SCENA VII.

Demipho, Phormio, Chremes.

Dîis magnas merito gratias habeo, atque ago,
Quando evenere hæc nobis frater prospere.
Quantum potest, nunc conveniendus Phormio est,
Priusquam dilapidet nostras triginta minas,
Vt auferamus, Ph' Demiphonem, si domi est,
Visam: ut quod. De. at nos ad te ibamus Phormio.
Ph. De eadem hac fortasse caussa? De, ita hercle. Ph. credidi.

Quid ad me ibatis ridiculum: an verebamini,
Ne non id facerem, quod recepissem semel?
Heus, quanta quanta hæc mea paupertas est, tamen
Ad huc curavi unum hoc quidem, ut mihi esset fides.
Ch. Estne ea ita, ut dixi, liberalis? De. oppido.
Ph. Itaque ad vos venio nunciatum, Demipho,
Paratum me esse: ubi voltis, uxorem date.
Nam omnes post habui mihi res ita uti par fuit.
Postquam, tantopere id vos velle, animadvorteram,
De. At hic dehortatus est me, ne illam tibi darem:
Nam, qui erit rumor populi, inquit, si id feceris?
Olim, cum honeste potuit, tum non est data:
Nunc viduam extrudi turpe est: ferme: eadem omnia,
Quæ tute dudum coram me incusaveras.
Ph. Satin' superbè illuditis me? De. quï; Ph. rogas?
Quia ne alteram quidem illam potero ducere:
Nam quo redibo ore ad eam quam contempserim?
Ch. Tum autem Antiphonem video ab sese amittere
Invitum eam, inque, De. tum autem video filium
Invitum sane mulierem ab se amittere.
Sed transi fodes ad forum, atque illud mihi
Argentum jube rursum rescribi, Phormio.
Ph. Quod? næ ego perscripsi porrò illis, quibus debui.
De. quid igitur fiet? Ph. si vis mihi uxorem dare,
Quam despondisti, ducam: sin est, ut velis
Manere illam apud te, hic dos maneat, Demipho:
Nam non est æquom me propter vos decipi,
Cum ego vestri honoris caussa repudium alteri
Remiserim, quæ tantundem dotis dabat.
De. I hinc in malam rem cum istac magnificentia,
Fugitive: etiam nunc credis te ignorarier,
Aut tua facta adeo. P. irritor. D. tune hanc duceres,
Si tibi daretur Ph. fac periculum. De. Vt filius
Cum illa habitet apud te, hoc vestrum consiliũ fuit.
Ph. quæso, quid narras? De. quin tu mihi argentum

cedo

cedo.
Ph. Immo vero tu uxorem cedo. De. in ius ambula.
Ph. In ius? enim vero si porro esse odiosi pergitis.
D. Quid facies? Ph. Egone? vos me indotatis modo
Patrocinari fortasse arbitramini.
Etiam dotatis soleo. C. quid id nostra? Ph. nihil.
Hic quandam nôram, cuius vir uxorem. C. hem. D.
quid est?
Ph. Lemni habuit aliam. C. nullus sum, Ph. ex qua
filiam
Suscepit, & eam clam educat. Ch. sepultus sum.
Ph. Hæc adeo ego illi jam denarrabo. C. obsecro,
Ne facias, Ph. oh, tun'is eras? D. ut ludos facit:
C. Missum te facimus, P. fabulæ. C. quid vis tibi?
Argentum quod habes, condonamus te. Ph. audio.
Quid vos, malum, ergo me sic ludificamini
Inepti, vostra puerili sententia?
Nolo, volo: volo, nolo rursum: cedo, cape.
Quod dictum, indictum est: quod modo erat ratum,
irritum est.
Ch. Quo pacto, aut unde hæc hic rescivit? D. nescio,
Nisi, me dixisse id nemini, certo scio.
Ch. Monstri, ita me Dii ament, simile. P. Inieci scru-
pulum. De. hem.
Hiccine ut à nobis hoc tantum argenti auferat.
Tam aperte irridens? emori hercle satius est.
Animo virili præsentique ut sis, para.
Vides tuum peccatum esse elatum foras,
Neque jam id celare posse te uxorem tuam?
Nunc quod ipsa ex aliis auditura sit Chreme,
Id nosmet indicare, placabilius est.
Tum hunc impuratum poterimus nostro modo
Vlcisci. P. at at, nisi mihi prospicio, hæreo:
Hi gladiatorio, animo ad me affectant viam.
Ch. At vereor, ut placari possit. D. bono animo es:
Ego redigam vos in gratiam, hoc fretus Chreme:
Cum è medio excesit, unde hæc suscepta est tibi.
P, Itane mecum agitis? satis astute aggredimini:

Non hercle ex re iſtius me inſtigaſti Demipho.
Ain tu; ubi peregrè, tibi quod lubitum fuit, feceris,
Neque huius ſis veritus feminæ primariæ,
Novo modo ei quin faceres contumelias,
Venias nunc precibus lautum peccatum tuum?
Hiſce ego illam dictis ita tibi incenſam dabo,
Vt ne reſtinguas, lacrumis ſi exſtillaveris.
De. Malum, quod illi Dii, Deæque omnes duint.
Tantane affectum hominem quemquam eſſe audacia?
Nonne hoc publicitus ſcelus hinc deportarier
In ſolas terras? Ch. in id redactus ſum loci,
Vt neſciam prorſus, quid agam cum illo. De. Ego ſcio.
In ius eamus. P. in ius? huc, ſi quid lubet.
De. Aſſequere, ac retine: dum hinc ego ſervos evoco
Ch. Etenim ſolus nequeo: accurre huc. Ph. Vna iniuria eſt
Tecum. Ch. Lege agito ergo. Ph. Altera eſt tecum, Chreme.
De. Rape hunc. Ph. Itane agitis? enimvero voce eſt opus:
Nauſiſtrata, exi, Ch. os opprime. De. impurum vide.
Quantum valet. Ph. Nauſiſtrata inquam. Ch. Non taces?
Ph. Taceam; De. Niſi ſequitur, pugnos in ventrem ingere.
Ph. Vel oculum exclude: eſt, ubi vos ulciſcar, probè.

ACTVS V. SCENA VIII.

Nauſiſtrata, Chremes, Phormio, Demipho.

QVi nominat me? Ch. Hem. Na. quid iſtuc turbæ eſt obſecro,
Mi vir? Ph. hem, quid nunc obmicuiſti? Na. quis hic homo eſt?
Non mihi reſpondes? Ph. hiccine tibi reſpondeat?
Qui hercle, ubi ſit, neſcit. C. Cave iſti quidquam credas.

Ph Abi

Ph. Abi, tange: ſi non totus friget me enica.
Ge. Nihil eſt. Na. quid ergo eſt? quid iſtic narrat? P. iam ſcies,
Auſculta. Ch. pergin' credere, Na. quid ego obſecro
Huic credam, qui nil dixit? Ph. delirat miſer
Timore. Na. non pol temere eſt, quod tu tam times.
Ch. Ego timeo? Ph. rectè ſane, quando nihil times,
Et hoc nihil eſt, quod dico ego, tu narra. De. ſcelus,
Tibi narret? Ph. eho tu, factum eſt abs te ſedulo
Pro fratre, Na. Mi vir, non mihi narras? Ch. At. Na. quid at?
Ch. Non opus eſt dicto. Ph. tibi quidem: at ſcito huic opus eſt.
In Lemno. Ch. hem, quid ais? De. non taces? Ph. clam te. Ch. hei mihi.
Ph. Vxorem duxit. Na. Mi homo, Dii melius duint.
Ph. Sic factum eſt. Na. perii, miſera. Ph. & inde filiam
Suſcepit jam unam, dum tu dormis. Ch. quid agimus.
Na. Pro Dii immortales, facinus indignum, & malum!
Ph. Hoc actum eſt. Na. an quidquam hodie eſt factum indignius?
Qui mihi, ubi ad uxores ventum eſt, tum fiunt ſenes:
Demipho, te appello: nam me cum hoc ipſo diſtædet loqui.
Hæccine erant itiones crebræ, & manſiones diutinæ
Lemni: hæccine erat, quæ noſtros fructus minuebat, vilitas?
De. Ego Nauſiſtrata eſſe in hac re culpam meritam non nego,
Sed eam, quæ ſit ignoſcenda. Ph. verba fiunt mortuo.
De. Nam neque negligentia tua, neque odio id fecit tuo.
Vinolentus fere ab hinc annos quindecim, mulierculam
Eam compreſsit, unde hæc nata eſt, neque poſt illam

umquam attigit.
Ea mortem obiit: è medio abiit: qui fuit in re hac ſcrupulus.
Quamobrem, te oro, ut alia facta tua ſunt, æquo animo hoc feras.
Na. Quid ego æquo animo? cupio, miſera, in hac re jam defungier.
Sed, quid ſperem? ætate porro minus peccaturum putem?
Iam tum erat ſenex, ſenectus ſi verecundos facit.
An mea forma, atque ætas nunc magis expetenda eſt, Demipho?
Quid mihi affers, quamobrem exſpectem, aut ſperem porro non fore?
Ph. Exſequias Chremeti, quibus eſt commodum ire, hem tempus eſt.
Sic dabo, age, age nunc Phormionem, qui volet, laceſſito.
Faxo tali eum mactatum, atque hic eſt infortunio.
Redeat ſane in gratiam: jam ſupplicii ſatis eſt mihi.
Habet hæc, ei quod, dum vivat, uſque ad aurem obganniat.
Na. An meo merito credo. quid ego nunc commemorem, Demipho,
Sigillatim, qualis ego in hunc fuerim? De. novi æque omnia
Tecum. Na. meriton' hoc meo videtur factum? Deminime gentium.
Verum, quando jam accuſando infectum fieri non poteſt,
Ignoſce: orat, confitetur, purgat: vis amplius?
P. Enim vero, prius quam hæc dat veniam, mihi proſpiciam & Phædriæ.
Heus, Nauſiſtrata, prius quam huic reſpondes temere, audi. Na: quid eſt?
P. Ego minas triginta ab iſto per fallaciam abſtuli,
Fas dedi tuo gnato: is pro ſua amica lenoni dedit.

Ch. Hem, quid ais? Na. adeon'hoc indignum tibi videtur. filius
Homo adoleſcens unam ſi habet amic am: tu uxores ducas?
Nil pudere? quo illum ore objurgabis? reſponde mihi.
De. Faciet, ut voles. Na. Immo, ut iam ſcias meam ſententiam,
Neque ego ignoſco, neque promitto quidquam, neque reſpondeo,
Prius quam gnatum videro: eius iudicio permitto omnia: is
Quod jubebit, faciam. Ph. mulier ſapiens es, Nauſiſtrata.
Na. Satin'id eſt tibi? Ph. Immo vero pulchrè diſcedo & probe,
Et præter ſpem. Na. tuum nomen dic quod eſt. Ph. mihin'? Phormio.
Voſtræ familiæ hercle amicus: & tuo ſummus phædriæ.
Na. Phormio, at ego ecaſtor poſthac tibi, quod potero, & quæ voles,
Faciamque, & dicam. Ph. benigne dicis. Na. Pol me ritum eſt tuum.
Ph. Vin'primum hodie facere, quod ego gaudeam, Nauſiſtrata.
Et quod tuo viro oculi doleant? Na. cupio. Ph. me ad cœnam voca.
Na. Pol vero voco. De. eamus intro hinc. Na. fiat: ſed ubi eſt, Phædria,
Iudex noſter? Ph. iam hic faxo aderit. Vos valete, & plaudite,

FINIS.

HECYRÆ PERSONÆ.

Philotis,	*Meretrix.*
Syra,	*Anus.*
Parmeno,	*Servus.*
Laches,	*Senex.*
Soſtrata,	*Mulier.*
Phidippus,	*Senex.*
Pamphilus	*Adoleſcens.*
Myrrhina,	*Mulier matrona.*
Soſia,	*Servus.*
Bacchis,	*Meretrix.*

Sequentium hic tantum mentio fit.

Philumena,	*Puella.*
Scirtus,	*Puer.*

C. SVLPITII APOLLINARIS PERIOCHA.

VXorem duxit Pamphilus Philumenam:
Cui quondam ignorans virgini vitium obtulit,
Eiuſque, per vim quem detraxit annulum,
Dederat amicæ Bacchidi meretriculæ:
Dein profectus in Imbrum eſt: nuptam haud attigit.
Hanc mater utero gravidam ne id ſciat ſocrus,
Vt ægram ad ſe transfert. revenit Pamphilus:
Deprehendit: partum celat: uxorem tamen
Recipere non vult. pater incuſat Bacchidis
Amorem, dum ſe purgat Bacchis, annulum
Mater vitiatæ forte agnoſcit Myrrhina.
Vxorem recipit Pamphilus cum filio.

HECYRA TERENTII.

Acta ludis Romanis. Sex. Iulio Cæsare, Cn. Cornelio Dolabella. Ædil. Curul. non placuit. Iterum data, Cn. Octavio, T. Manlio Coss. L. Æmili Pauli, Ludis Funebribus. non est placita. Tertio relata Q. Fulvio. L. Martio. Ædilib Curul. Egit L. Ambivius Turpio. placuit.

PROLOGVS.

HECYRA est huic nomen fabulæ, hæc cum data
Est nova, novum intervenit vitium, & calamitas:
Vt neque spectari, neque cognosci potuerit-
Ita populus studio stupidus in funambulo
Animum occuparat. nunc hæc plane est pro nova:
Et is, qui scripsit hanc, ob eam rem noluit
Iterum referre, ut iterum possit vendere.
Aliás cognostis eius: quæso hanc noscite.

ALTER PROLOGVS.

Orator ad vos venio, ornatu prologi,
Sinite exorator sim, eodem ut iure uti senem
Liceat, quo iure sum usus adolescentior.
Novas qui exactas feci ut inveterascerent,
Ne cum poëta scriptura evanescceret,
In his, quas primum Cæcilii didici novas,
Partim sum earum exactus, partim vix steti.
Quia sciebam dubiam fortunam esse scenicam
Spe incerta, certum mihi laborem sustuli.
Easdem agere cœpi, ut ab eodem aliás discerem

Novas

Novas ſtudioſe, ne illum ab ſtudio abducerem,
Perfeci ut ſpectarentur, ubi ſunt cognitæ.
Placitæ ſunt, ita poetam reſtitui in locum,
Prope iam remotum iniuria advorſariûm
Ab ſtudio, atque ab labore, atque arte muſica.
Quod ſi ſcripturam ſpreviſſem in præſentia, &
In deterrendo voluiſſem operam ſumere,,
Vt in otio eſſet, potius quam in negotio:
Deterruiſſem facile ne alias ſcriberet.
Nunc quid petam, mea cauſſa, æquo animo attendite.
Hecyram ad vos refero quam mihi per ſilentium
Nunquam agere licitum eſt, ita eam oppreſsit calamitas.
Eam calamitatem voſtra intelligentia
Sedabit, ſi erit adiutrix noſtræ induſtriæ.
Cum primum eam agere cœpi, pugilum gloria,
Funambuli eodem acceſsit exſpectatio:
Comtum conventus, ſtrepitus: clamor mulierum
Feccere, ut anté tempus exirem foras:
Vetere in nova cœpi uti conſuetudine,
In experiundo ut eſſem: refero denuo:
Primo actu placeo: cum interea rumor venit,
Datum iri gladiatores: populus convolat,
Tumultuantur, clamant, pugnant de loco.
Interea ego meum non potui tutari locum:
Nunc turba nulla eſt, otium, & ſilentium eſt.
Agendi tempus mihi datum eſt: vobis datur
Poteſtas condecorandi ludos ſcenicos.
Nolite ſinere per vos artem muſicam
Recidere ad paucos: facite, ut veſtra auctoritas
Meæ auctoritati fautrix, adiutrixque ſit.
Si nunquam avare ſtatui pretium arti meæ,
Et eum eſſe quæſtum in animum induxi maxumum,
Quam maxumè ſervire voſtris commodis:
Sinite impetrare me, qui in tutelam meam,
Studium ſuum, & ſe in voſtram commiſit fidem.
Ne eum circumventum inique iniqui irrideant.

Mea

ACTVS I. SCENA I.

Mea cauſſa cauſſam hanc accipite, & ſilentium
Date. ut lubeat, ſcribere aliis, mihique ut diſcere
Novas expediat, poſthac pretio emptas meo.

ACTVS I. SCENA I.

Philotis, Syra.

PErpol quam paucos reperias meretricibus
Fideleis evenire amatores Syra.
Vel hic Pamphilus iurabat quoties Bacchidi.
Quam ſancte, ut quivis facile poſſet credere,
Numquam illa viva ducturam uxorem domum,
Hem, duxit. Sy. ergo propterea te ſedulo
Et moneo, & hortor, ne cuiuſquam miſereat,
Quin ſpolies, mutiles, laceres, quemque nacta ſis.
Ph. Vtin' eximium neminem habeam? Sy. Neminem:
Nam nemo illorum quiſquam, ſcito, ad te venit,
Quin ita paret ſeſe, abs te ut blanditiis ſuis
Quam minimo pretio ſuam voluptatem expleat.
Hiſcine tu amabo non contra inſidiabere?
Ph. Tamen pol eandem eſſe omnibus, iniurium eſt.
Sy. Iniurium autem eſt ulciſci advorſarios?
Aut qua via captent te illi, eadem ipſos capi?
Eheu, me miſeram, cur non aut iſtæc mihi
AEtas & forma eſt, aut tibi hæc ſententia?

ACTVS I. SCENA II.

Parmeno, Philotis, Syra.

SEnex ſi quæret me, modò iſſe dicito
Ad portum percunctatum adventum Pamphili.
Audin', quid dicam, Scirte? ſi quæret me, uti
Tum dicas, ſi non quæret, nullus dixeris,
Aliàs ut uti poſsim cauſſa hac integra.
Sed videon'ego Philotium? unde hæc advenit?
Philotis ſalve multum. Ph. ô ſalve Parmeno.
Sy. Salve mecaſtor, Parmeno. Ph. & tu ædepol, Syra.
Dic mihi, Philoti, ubi te oblectaſti tam diu,

Ph. Minime

Ph. Minime, equidem me oblectavi, quæ cum mi-
lite
Corinthum hinc ſum profecta inhumaniſſumo:
Biennium ibi perpetuum miſera illum tuli.
Pa. AEdepol te deſiderium Athenarum arbitror,
Philotium, cepiſſe ſæpe, & te tuum
Conſilium contempſiſſe. Ph. non dici poteſt
Quam cupida eram huc redeundi, abeundi à milite,
Voſque hic videndi, antiqua ut conſuetudine
Agitarem inter vos liberè convivium:
Nam illi haud licebat niſi præfinito loqui
Quæ illi placerent. Pa. haud opinor commodè
Finem ſtatuiſſe orationi militem.
Ph. Sed quid hoc negoti eſt? modo quæ narravit
mihi
Hic intus Bacchis? quod ego numquam credidi,
Fore, ut ille viva hac poſſet animum inducere
Vxorem habere. Pa. habere autem. P. eho tu, an non
habet?
Pa. Habet, ſed firmæ hæ vereor ut ſint nuptiæ.
Ph Ita dii deæque faxint, ſi in rem eſt Bacchidis.
Sed qui iſtuc credam ita eſſe? dic mihi Parmeno.
Pa. Non eſt opus prolato: hoc percunctarier
Deſiſte. Ph. nempe ea cauſſa ut ne id fiat palam.
Ita me dii bene amabunt, haud propterea te rogo, ut
Hoc proferam, ſed tacita ut mecum gaudeam.
Pa, Numquam dices tam commodè, ut tergum meum
Tuam in fidem committam. Ph. ah, noli Parmeno:
Quaſi non tu multo malis narrare hoc mihi,
Quam ego, quæ percunctor, ſcire. Pa. vera hæc Præ-
dicat:
Et mihi illud vitium maxumum eſt. ſi mihi fidem
Das te tacituram, dicam. Ph. ad ingenium redis:
Fidem do, loquere. Pa. auſculta. Ph. iſtic ſum. Pa.
hanc Bacchidem
Amabat, ut cum maxumè, tum Pamphilus,
Cum pater uxorem ut ducat, orare occipit,
Et hæc, communia omnium quæ ſunt patrum,

Senem

Senem se dicere esse, illum autem esse unicum,
Præsidium velle se senectuti suæ.
Ille primò se negare: sed, postquam acrius
Pater instat, fecit animi ut incertus foret,
Pudorin' anne amori obsequeretur magis.
Tundendo atque odio denique effecit senex:
Despondit ei gnatam huius vicini proxumi,
Vsque illud visum est Pamphilo neutiquam grave,
Donec iam in ipsis nuptiis, postquam videt
Paratas, nec moram ullam, quin ducat, dari:
Ibi demum ita ægre tulit, ut ipsam Bacchidem,
Si adesset, credo ibi eius commiseresceret:
Vbi cumque datum erat spatium solitudinis.
Vt colloqui mecum una posset: Parmeno,
Peri, quid ego egi? in quod me conieci malum?
Non potero hoc ferri Parmeno: perii miser.
Ph. At te dii deæque perduint; cum istoc odio Laches.
Pa. Ad pauca ut redeam, uxorem deducit domum:
Nocte illa prima virginem non attigit:
Quæ consecuta est nox, eam nihilo magis.
Ph. Quid ais? cum virgine una adolescens cubuerit,
Plus potus, illa se abstinere ut potuerit?
Non verisimile dicis: nec verum arbitror.
Pa. Credo ita videri tibi: nam nemo ad te venit,
Nisi cupiens tui: ille invitus illam duxerat.
Ph. Quid deinde fit? Pa. diebus sanè pauculis
Post, Pamphilus me solum seducit foras:
Narratque ut virgo à se integra etiam tum siet.
Seque ante, quam eam uxorem duxisset domum,
Speraſſe, eas tolerare posse nuptias.
Sed, quam decrêrim me non posse diutius
Habere, eam ludibrio haberi Parmeno,
Quin integram itidem reddam, ut accepi à suis,
Neque honestum mihi, neque utile ipsi virgini est.
Ph. Pium, ac pudicum ingenium narras Pamphili.

Pa. Hoc ego proferre, incommodum esse mihi arbi-
tror:
Reddi patri autem, cui tu nihil dicas vitii,
Superbum est: sed illam spero, ubi hoc cognoverit,
Non posse se mecum esse, abituram denique.
Ph. QVid interea? ibatne ad Bacchidem? Pa. quo-
tidiè-
Sed, ut fit, postquam hunc alienum ab sese videt
Maligna multo, & magis procax facta illico est.
Ph. Non edpol mirum. Pa. Atqui ea res multo ma-
xume
Disjunxit illum ab illa, postquam & ipse sese,
Et illam, & hanc quæ domi erat, cognovit satis.
Ad exemplum ambarum mores earum existumans,
Hæc, ita uti liberali esse ingenio decet,
Pudens, modesta, incommoda, atque injurias
Viri omnes ferre, & tegere contumelias.
Hic animus partim uxoris misericordia
Devictus, partim victus huiusce iniuriis,
Paullatim elapsu'st Bacchidi, atque huic transtulit
Amorem, postquam par ingenium nactus est.
Interea in Imbro moritur cognatus senex
Horunce: ea ad hos redibat lege hæreditas.
Eo amantem invitum Pamphilium extrudit pater.
Reliquit cum matre hic uxorem: nam senex
Rus abdidit se: huc rarò in urbem commeat.
Ph. Quid adhuc habent infirmitatis nuptiæ?
Par. Nunc audies. primum dies compluſculos
Bene convenîebat sane inter eas: interim
Miris modis odisse cœpit Sostratam,
Neque lites ullæ inter eas. postulatio
Numquam. Ph. quid igitur? Par. si quando ad eam
accesserat
Confabulatum, fugere è conspectu illico,
Videre nolle: denique, ubi non quit pati,
Simulat se à matre accersi ad rem divinam, abiit.
Vbi illic dies est complures accersi iubet,
Dixere causam tunc nescio quam: iterum iubet:

Nemo;

Nemo remisit. postquam accersunt sæpius,
Aegram esse simulant mulierem. nostra illico
It visere ad eam. admisit nemo. hoc ubi senex
Resciuit, heri ea caussa rure huc advenit.
Patrem continuo convenit Philumenæ.
Quid egerint inter se nondum etiam scio.
Nisi sanè curæ est quorsum eventurum hoc siet.
Habes omnem rem: pergam, quo cœpi hoc iter.
Phil. Et quidem ego: nam constitui cum quodam hospite,
Me esse illum conventuram. Par. dii vortant bene
Quod agas. Phil. vale. Par. tu bene vale, Philotium

ACTVS II. SCENA I.

Laches, Sostrata,

PRo Deum atque hominum fidem, quod hoc genus est, quæ hæc coniuratio?
Vt omnes mulieres eadem æquè studeant, nolintque omnia!
Neque declinatam quidquam ab alterarum ingenio ullam reperias:
Itaque adeo uno animo omnes socrusoderunt nurus, viris
Esse advorsas, æque studium est, similis est pertinacia.
In eodem omnes mihi videntur ludo doctæ ad malitiam: &
Ei ludo, si ullus est, magistram hanc esse satis certo scio.
So. Me miseram, quæ nunc, quamobrem accuser, nescio. La. hem,
Tu nescis? So. non, ita me Dii bene ament, mi Laches,
Itaque unà inter nos agere ætatem liceat. L. Dii mala prohibeant.
S. Neque abs te immerito esse accusatam, post modo

reſciſces. La. ſcio.
Te immerito? an quidquam pro iſtis factis dignum te dici poteſt,
Quæ me, & te, & familiam dedecoras, filio luctum paras?
Tum autem, ex amicis inimici ut ſint nobis affines, facis,
Qui illum decrêrunt dignum, ſuos cui liberos committerent,
Tu ſola exorcre, quæ perturbes hæc tua impudentia.
So. Egone? La. tu inquam mulier, quæ me omnino lapidem, haud hominem, putas.
An, quia ruri eſſe crebro ſoleo, neſcire arbitramini, quo quiſque pacto, hic vitam voſtrarum exigat?
Multo melius hic quæ fiunt, quam illic, ubi ſum aſſidue, ſcio:
Ideo quia ut vos mihi domi eritis, proinde ego ero fama foris.
Iampridem equidem audivi cepiſſe odium tui Philumenam:
Minimeque adeo mirum: & ni id feciſſet, magis mirum foret.
Sed non credidi adeò, ut etiam totam hanc odiſſet domum.
Quod ſi ſciſſem, illa hic maneret potius, tu hinc iſſes foras.
At vide, quam immeritò ægritudo hæc oritur mihi abs te, Soſtrata.
Rus habitatum abii, concedens vobis, & rei ſerviens,
Sumptus voſtros, otiumque ut noſtra res poſſet pati,
Meo labori haud parcens, præter æquom atque ætatem meam.
Non te pro his curaſſe rebus, ne quid ægrè eſſet mihi?
So. Non mea opera, neque pol culpa evenit. La. immo maxume.
Sola hic fuiſti: in te omnis hæret culpa ſola, Soſtrata.

Quæ

ACTVS II. SCENA II.

Quæ hic erant, curares, cum ego vos ſolvi curis cæteris.
Cum puella anum ſuſcepiſſe inimicitias non pudet?
Illius dices culpa factum. So. haud equidem dico Laches,
La. Gaudeo, ita me dii ament, gnati cauſſa: nam de te quidem
Satis ſcio, peccando detrimenti nil fieri poteſt,
So. qui ſcis, an ea cauſſa, mi vir, me odiſſe aſsimulaverit,
Vt cum matre unà plus eſſet? La. quid ais? non ſigni hoc ſat eſt,
Quod heri nemo voluit viſentem te ad eam intromittere?
So. Enim laſſam oppido tum aiebant, eò ad eam non admiſſa ſum.
La. Tuos eſſe illi mores morbum magis: quam ullam aliam rem, arbitror:
Et merito adeò: nam voſtrarum nulla eſt, quin gnatum velit
Ducere uxorem, &, quæ vobis placita eſt, conditio datur.
Vbi duxere impulſu voſtro, voſtro impulſu eaſdem exigunt.

ACTVS II. SCENA II.

Phidippus, Laches, Soſtrata.

ETſi ſcio, Philumena, meum ius eſſe, ut te cogam
Quæ ego imperem, facere: ego tamen patrio animo victus, faciam
Vt tibi concedam, neque tuæ libidini advorſabor.
La. Atque eccum Phidippum oprume video: ex hoc iam ſcibo, quid ſit.
Phidippe, etſi ego meis omnibus ſcio me eſſe apprimè obſequentem:
Sed non adeo, ut facilitas mea illorum corrumpat animos.

Quod si tu idem faceres, magis in rem & nostram, & vostram id esset.
Nunc video in illarum potestate esse te. Ph. eia verò.
La. Adii te heri de filia: ut veni, itidem incertum amisti.
Haud ita decet, si perpetuam vis esse affinitatem hanc
Celare te iras. si quid est peccatum à nobis, profer:
Aut ea, refellendo, aut purgando vobis corrigemus.
Te iudice ipso. sin ea est caussa retinendi apud vos,
Quia ægra est: te mihi iniuriam facere arbitror, Phidippe,
Si metuis, satis ut meæ domi curetur diligenter:)
At ita me Dii ament, haud tibi hoc concedo, etsi illi pater es,
Vt tu illam salvam magis velis, quam ego: id adeò gnati caussa,
Quem ego intellexi illam haud minus, quam se ipsum magnificare:
Neque adeo me clam est, quam esse eum graviter laturum credam,
Hoc si rescierit. eo domum, studeo hæc prius, quam ille, huc redeat.
Ph. Laches, & diligentiam vostram, & benignitatem
Novi: &, quæ dicis, omnia esse ut dicis, animum induco,
Et te hoc mihi cupio credere: illam ad vos redire studeo.
Si facere possim ullo modo. La. quæ res te facere id prohibet?
Eho, numquidnam accusat virum? Ph. Minimè. nam, postquam attendi
Magis, & vi cœpi cogere ut rediret, sanctè adiurat,
Non posse apud vos Pamphilo se absente perdurare.
Aliud fortasse aliis vitii est. leni ego animo sum natus:
Non possum advorsari meis. La. hem, Sostrata. So. me miseram.

La. Cer-

La. Certumne eſt iſtuc? Ph. nunc quidem, ut videtur: ſed numquid vis?
Nam, eſt, quod me tranſire ad forum iam oporteat.
La. eo tecum una.

ACTVS II. SCENA III.

Soſtrata.

EDepol næ nos ſumus mulieres iniquè æquè inviſæ viris,
Propter paucas, quæ omnes faciunt, dignæ ut videamur malo.
Nam ita dii me ament, quod me accuſat nunc virſum extra noxiam.
Sednon facile eſt expurgatu: ita animum induxerunt, ſocrus
Omnes eſſe iniquas. haud pol me equidem: nam numquam ſecus
Habui illam, acſi ex me eſſet nata: nec, quî hoc mihi eueniat, ſcio.
Niſi pol filium multimodis iam exſpecto, ut redeat domum.

ACTVS III. SCENA I.

Pamphilus, Parmeno, Mirrhina.

NEmini ego plura acerba eſſe credo, ex amore homini umquam oblata,
Quam mihi. heu, me infelicem, hancine ego vitam parſi perdere?
Haccine ego cauſſa eram tantopere cupidus redeundi domum?
Cui quanto fuerat præſtabilius, ubivis gentium ætatem agere,
Quam huc redire? atque, hæc ita eſſe, miſerum me reſciſcere.
Nam nos omnes, quibus alicundè aliquis objectus eſt labos.
Omne quod eſt interea tempus, prius quam id reſcitum eſt, lucro eſt.
Par. At ſic, citius qui te expedias his ærumnis, repe-

rias:
Si non rediisses, hæ iræ factæ essent multo ampliores:
Sed nunc adventum tuum ambas, Pamphile, scio reverituras.
Rem cognosces, iram expedies: restitues rursum ingratiam.
Levia sunt hæc, quæ tu pergravia esse in animum induxti tuum.
Pam. Quid consolare me? an quisquam usquam gentium est æque miser?
Prius, quam hanc uxorem duxi, habebam alibi animum amori deditum.
Iam in hac re ut taceam, cuivis facile scitu est, quam fuerim miser.
Tamen nunquam ausus sum recusare eam, quam mihi obtrudit pater.
Vix me illinc abstraxi, atque impeditum in ea expedivi animum meum:
Vixque huc contuleram, hem nova res orta est, porro ab hac quæ me abstrahat.
Tum matrem ex ea re me, aut uxorem in culpa inventurum arbitror:
Quod cum ita esse invenero, quid restat, nisi porro ut fiam miser?
Nam matris ferre iniurias me, Parmeno, pietas iubet.
Tum uxori obnoxius sum: ita olim suo me ingenio pertulit.
Tot meas iniurias, quæ numquam in ullo patefecit loco.
Sed magnum, nescio quid, necesse est, evenisse, Parmeno,
Vnde ira inter eas intercessit, quæ tam permansit diu.
Par. Hoc quidem hercle parvum est: si vis vero veram rationem exsequi.
Non maxumas, quæ maxumæ sunt interdum iræ, iniurias

iurias
Faciunt: nam ſæpe eſt, quibus in rebus alius ne iratus quidem eſt,
Cum de eadem cauſſa eſt iracundus factus inimiciſſimus.
Pueri inter ſeſe quam pro levibus noxiis iras gerunt:
Qua propter? quia enim, qui eos gubernat animus, infirmum gerunt:
Itidem illæ mulieres ſunt ferme, ut pueri, levi ſententia:
Fortaſſe unum aliquod verbum hanc inter eas iram conciverit.
Pam. Abi Parmeno intro, ac me veniſſe, nuncia. Pa. hem, quid hoc? Pam. tace.
Trepidari ſentio, curſari rurſum prorſum: agedum ad fores
Accede propius, Par. Hem, ſenſiſtin? Pa. noli fabularier.
Pro Iupiter, audio clamorem! Par. tute loqueris, me vetas?
M. Tace obſecro, mea gnata. Pa. Matris vox viſa eſt Philumenæ.
Nullus ſum. Par. qui dum? Pa. perii, Par. quamobrem? Pa. neſcio quod magnum malum
Profecto, Parmeno, me celant? Par, Vxorem Philumenam
Pavitare neſcio quid, dixerunt. id ſi forte eſt, neſcio.
Pa. Interii, cur mihi id non dixti; Par. quia non poteram una omnia.
Pa. Quid morbi eſt? Par. neſcio. Pa. quid? nemone, medicum adduxit? Par. neſcio.
Pa. Ceſſo hinc ire intro, ut hoc quam primum, quidquid eſt, certò ſciam?
Pa. Quonam modo, Philumena mea, nunc te offendam affectam?
Nam ſi periculum ullum in te eſt, periiſſe me una, haud dubium eſt.
Par. Non uſus facto eſt mihi nunc, hunc intrò ſequi,

Nam inviſos omnes nos eſſe illis ſentio:
Here nemo voluit Soſtratam intro admittere.
Si fortè morbus amplior factus fiet,
Quod ſanè nolim, maxume heri cauſſa mei,
Servom illico introiiſſe dicent Soſtratæ,
Aliquid tuliſſe comminiſcentur mali
Capiti, atque ætati illorum, morbus qui auctus ſit:
Hera in crimen veniet, ego vero in magnum malum.

ACTVS III. SCENA II.

Soſtrata, Parmeno, Pamphilus.

NEſcio, quid iam dudum hic audio tumultuari miſera:
Male metuo, ne Philumenæ magis morbus aggraveſcat:
Quod te AEſculapi, & te Salus, ne quid ſit huius oro.
Nunc ad eam viſam. Par. heus Soſtrata. So. eho.
Par. iterum iſtinc excludere.
So. Ehem Parmeno, tune hic eras? perii, quid faciam miſera?
Non viſam uxorem Pamphili. cum in proxumo hic ſit ægra?
Par. Non viſas, nec mittas quidem videndi cauſſa quenquam.
Nam, qui amat, cui odio ipſus eſt, bis facere ſtultè duco:
Laborem inanem ipſus capit, & illi moleſtiam affert.
Tum autem filius tuus introiit videre, ut venit, quid agat.
So. Quid ais? an venit Pamphilus? Par. Venit So. Diis gratiam habeo.
Hem, iſtoc verbo animus mihi rediit, & cura ex corde exceſsit.
Par. Iam ea te cauſſa maxumè huc nunc introire nolo:
Nam, ſi remittent quippiam Philumenam dolores,
Omnem rem narrabit, ſcio continuo ſola ſoli,

Quæ

ACTVS III. SCENA II.

Quæ inter vos intervenit, unde ortum eſt initium iræ.
Atque eccum video ipſum egredi quam triſtis eſt! Sos. ô mi gnate.
Pa. Mea mater ſalve. So. gaudeo veniſſe ſalvom. ſalvan'
Philumena eſt? Pa. meliuſculà eſt: So. utinam iſtuc ita Dii faxint!
Quid tu igitur lacrumas? aut quid es tam triſtis? Pa. recte, mater,
So. Quid fuit tumulti? dic mihi? an dolor repentè invaſit?
Pa. Ita factum eſt. So. quïd morbi eſt? Pa. febris. So. quotidiana, Pa. ita aiunt.
I ſodes intro, conſequar iam te, mea mater. So, fiat
Pa. Tu pueris curre Parmeno, obviam, atque jis onera adiuta.
Par. Quid? non ſciunt ipſi viam, domum qua redeant? Pa. ceſſas?

ACTVS III. SCENA III.

Pamphilus.

NEqueo mearum rerum initium ullum invenire idoneum,
Vnde exordiar narrare, quæ nec opinanti acciderunt.
Partim quæ perſpexi his oculis, partim quæ accepi auribus:
Qua me propter exanimatum citius eduxi foras:
Nam, modo me intro, ut corripui timidus, alio ſuſpicans
Morbo me viſurum affectam, ac ſenſi eſſe, uxorem: hei mihi,
Poſtquam me adſpexere ancillæ adveniſſe, illico omnes ſimul
Lætæ exclamant, venit, id quod me repente adſpexerant.
Sed continuo voltum earum ſenſi immutari omnium.

Quæ

Quæ tam incommode illis fors obtulerat aduentum meum.
Forte una illarum interea propere præcurrit, nuncians
Me veniſſe: ego eius videndi cupidus recta conſequor:
Poſteaquam introii, extemplo eius morbum cognoui miſer.
Nam neque, ut celari poſſet, tempus ſpatium ullum dabat.
Neque voce alia, ac res monebat, ipſa poterat conqueri.
Poſtquam adſpexi, ô facinus indignum, inquam: ſic corripui illico
Me inde, lacrumans, incredibili re, atque atroci percitus.
Mater conſequitur: jam ut limen exirem, ad genua accidit.
Lacrumans miſera: miſeritum eſt, profecto hoc ſic eſt ut puto:
Omnibus nobis ut res dant ſeſe, ita magni atque humiles ſumus:
Hanc habere orationem mecum à principio inſtitit:
O mi Pamphile, abs te quamobrem hæc abierit, cauſam vides:
Namvitium eſt oblatum virgini olim ab neſcio quo improbo:
Nunc huc confugit, te atque alios partum ut celaret ſuum.
Sed cum orata eius reminiſcor, nequeo quin lacrumem miſer.
Quæque fors fortuna eſt, inquit, nobis quæ te hodie obtulit,
Per eam te obſecramus ambæ, ſi jus, ſi fas eſt, uti
Advorſa eius per te tecta tacitaque apud omnes ſient:
Si umquam erga te animo eſſe amico ſenſiſti eam, mi Pamphile;
Sine labore hanc gratiam, te, uti ſibi des pro illa

nunc rogat:
Cæterum de reducenda id facias, quod, in rem sit tuam.
Parturire eam, neque gravidam esse ex te, solus conscius:
Nam aiunt, tecum post duobus concubuisse eam mensibus:
Tum post quam ad te venit, mensis hic agitur jam septimus:
Quod te scire, ipsa indicat res, nunc si potis est, Pamphile,
Maxumè volo, doque operam, ut clam partus eveniat patrem,
Atque adeo omnes. sed, si fieri id non potest, quin sentiant,
Dicam abortum esse: scio nemini aliter suspectum fore,
Quin, quod verisimile est, ex te recte eum natum putent:
Continuò exponetur: hic tibi nihil est quidquam incommodi, &
Illi miseræ indigne factam iniuriam contexeris.
Pollicitus sum, & servare in eo certum est, quod dixi fidem.
Nam de reducenda, id vero neutiquam honestum esse arbitror:
Nec faciam: etsi amor me graviter, consuetudoque eius tenet.
Lacrumo, quæ posthac futura est vita, cum in mentem venit,
Solitudoque. ô fortuna, ut nunquam perpetuo es bona!
Sed jam prior amor me ad hanc rem exercitatum reddidit.
Quem ego consilio missum feci, idem nunc huic operam dabo.
Adest Parmeno cum pueris. hunc minime est opus
In hac re adesse: nam olim soli credidi,

Ea me

Ea me abſtinuiſſe in principio, cum data eſt:
Vereor ſi clamorem eius hic crebro exaudiat,
Ne parturire eam intelligat: aliquo mihi eſt
Hinc ablegandus, dum parit Philumena.

ACTVS III. SCENA IV.

Parmeno, Soſia, Pamphilus.

Par. AIn'tu tibi hoc incomodum eveniſſe iter?
So. Non hercle, Parmeno, verbis dici poteſt
Tantum, quam re ipſa navigare incommodum eſt.
Par. Itane eſt? So. ô fortunate, neſcis, quid mali
Præterieris, qui numquam es ingreſſus mare,
Nam, alias ut omittam miſerias, unam hanc vide:
Dies triginta, aut plus eo, in navi fui,
Cum interea, ſemper mortem exſpectabam, miſer:
Ita uſque advorſa tempeſtate uſi ſumus.
Par. Odioſum. So. haud clam me eſt: denique hercle aufugerim
Potius, quam redeam, ſi eo mihi redeundum ſciam.
Par. Olim quidem te cauſſæ impellebant leves,
Quod nunc minitare facere, ut faceres Soſia.
Sed Pamphilum ipſum video, ſtare ante oſtium:
Ite intro: hunc ego adibo, ſi quid me velit,
Here, etiam tu hic ſtas? Pa, Equidem te exſpecto?
Par. quid eſt?
Pa. In arcem tranſcurſo opus eſt. Par. cui homini.
Pa. tibi.
Par. In arcem? quid eo? Pa. Callidemidem hoſpitem
Myconium, qui mecum unà advectu'ſt, conveni.
Par. Perii: voviſſe hunc dicam, ſi ſalvus domum
Rediſſet umquam, ut me ambulando rumperet.
Pa. Quid ceſſas? Par. quid vis nunciem? an conveniam modo?
Pa. Immo, quod conſtitui me hodie conventurum eum.
Non poſſe, ne me fruſtra illi exſpectet: vola:
Par. At non novi hominis faciem. Pa. At faciam, no-

Boveris:
Magnus, rubicundus, criſpus, craſſus, cæſius.
Par. Cadaveroſa facies. dii illum perdant.
Quid, ſi non veniet? maneamne uſque ad veſperum?
Pa. Maneto, curre. Par. Non queo: ita deſeſſus ſum.
Pa. Ille abiit. quid agam, infelix? prorſus neſcio
Quo pacto hoc celem, quod me oravit Myrrhina,
Suæ gnatæ partum: nam me miſeret mulieris:
Quod potero faciam: tamen ut pietatem colam:
Nam me parenti potius, quam amori obſequi
Oportet, at at eccum Phidippum, & patrem
Video, horſum pergunt. quid dicam hiſce incertus ſum.

ACTVS III. SCENA V.

Laches, Phidippus, Pamphilus.

La. DIxin dudum dixiſſe illam ſe exſpectare filium?
Ph. Factum. La. veniſſe aiunt: redeat. P. quam cauſſam dicam patri,
Quamobrem non reducam, neſcio. La. quem ego hic audivi loqui?
Pa. Certum obfirmare eſt viam me, quam decrevi perſequi?
La. Ipſus eſt, de quo hoc agebam tecum. Pa. ſalve, mi pater.
La. Gnate mi, ſalve. Ph. benefactum, te adveniſſe Pamphile,
Atque adeo, quod maxumum eſt, ſalvum atque validum. Pa. creditur:
La. Advenis modo? Pam. admodum. La. cedo, quid reliquit Phania
Conſobrinus noſter? Pa. ſane hercle homo voluptati obſequens
Fuit, dum vixit: &, qui ſic ſunt, haud multum hæredem adiuvant.
Sibi vero hanc laudem relinquunt: vixit dum vixit, bene

bene
Ba. Tum tu igitur nihil attuliſti huc plus una ſententia?
Pa. Quidquid eſt id quod reliquit, profuit. La. immo obfuit:
Nam illum vivom & ſalvom vellem. Pa. impune optare iſtuc licet.
Ille reviviſcet iam nunquam, & tamen, utrum malis, ſcio.
La. Heri Philumenam ad ſe accerſi hic iuſsit. dic iuſſiſſe te,
Ph. Noli fodere, iuſsi. Sed jam eam remittet. Ph. ſcilicet.
Pa. Omnem rem ſcio, ut ſit geſta: adveniens audivi omnia. La. at
Iſtos invidos dii perdant, qui hæc libenter nunciant.
Pa, Ego me ſcio caviſſe, ne ulla merito contumelia
Fieri à vobis poſſet, idque ſi nunc memorare hic velim,
Quam fideli animo & benigno in illam & clementi fui.
Vere poſsim: ni te ex ipſa id magis velim reſciſcere:
Namque eo pacto maxume apud te meo erit ingenio fides,
Cum illa, quæ nunc in me iniqua eſt, æqua de me dixerit.
Neque culpa hoc mea eveniſſe diſsidium, id teſtor Deos.
Sed quando ſeſe eſſe indignam deputat matri meæ,
Cui concedat, cuiuſque mores toleret ſua modeſtia:
Neque alio pacto poteſt componi inter eas gratia.
Segreganda aut mater â me eſt, Phidippe, aut Philumena,
Nunc me, pietas matris potius commodum ſuadet ſequi.
La. Pamphile, ad aures haud invito ſermo mihi acceſſit

ceſsit tuus,
Cum te poſtputaſſe omnes res præ parente intelligo.
Verum vide, ne impulſus ira, prave inſiſtas, Pamphile.
Pa. Quibus iris impulſus nunc in illam iniquus ſim?
Quæ numquam quidquam erga me commerita eſt, pater,
quod nollem: & ſæpè quod vellem, meritam ſcio:
Amoque, & laudo, & vehementer deſidero:
Nam fuiſſe erga me miro ingenio, experſus ſum:
Illique exopto, ut reliquam vitam exigat.
Cum eo viro, me qui ſit fortunatior:
Quandoquidem illam à me diſtrahit neceſsitas.
Ph. Tibi id in manu eſt, ne fiat. La. ſi ſanus fies,
Iube illam redire, Pa. non eſt conſilium, pater:
Matris ſervibo commodis. La. quo abis? mane,
Mane inquam: quo abis? Ph. quæ hæc eſt pertinacia?
La. Dixin' Phidippe hanc rem ægrè laturum eſſe eum?
Quamobrem te orabam, ut filiam remitteres.
Ph. Non credidi edepol, adeo inhumanum fore:
Ita nunc is ſibi me ſupplicaturum putat?
Si eſt, ut velit reducere uxorem, licet:
Sin alio eſt animo, renumeret dotem huc: eat.
La. Ecce autem, tu quoque, proterve iracundus es,
Ph. Percontumax rediſti huc nobis, Pamphile.
La. Decedet iam ira hæc, etſi merito iratus eſt.
Ph. Quia paululum vobis acceſsit pecuniæ,
Sublati animi ſunt. La. etiam mecum litigas?
Ph. Deliberet, renuncietque hodie mihi,
Velitne, an non, ut alii, ſi huic non ſit, fiet.
La. Phidippe, ades, audi paucis. abiit: quid mea?
Poſtremo inter ſe tranſigant ipſi, ut lubet:
Quando nec gnatus, neque hic, mihi quidquam obtemperant:
Quæ dico, parvipendunt. porro hoc iurgium ad
Vxorem: cuius fiunt conſilio omnia hæc:

Atque in eam hoc omne, quod mihi agre eſt, evomam.

ACTVS IIII. SCENA I.

Mirrhina, Thidippus.

My. PErii, quid agam? quò me vertam? quid meo reſpondebo viro,
Miſera? nam audiſſe vocem pueri viſu'ſt vagientis:
Ita corripuit derepente tacitus ſeſe ad filiam.
Quod ſi reſcierit peperiſſe eam, id qua cauſſa clam habuiſſe me
Dicam, non edepol ſcio.
Sed oſtium conſrepuit: credo ipſum ad me exire: nulla ſum.
Ph. Vxor ubi me ad filiam ire ſenſit, ſe duxit foras.
Atque eccam video, quid agis, Myrrhina? heus tibi dico, M. mihine,
Mi vir? Ph. vir ego tuus ſum? tu virum me, aut hominem adeò eſſe deputas?
Nam ſi utrumvis horum, mulier, unquam tibi viſus forem,
Non ſic ludibrio tuis factis habitus eſſem. My. quibus? Ph. at rogas?
Peperit filia? hem taces? ex quo? My. iſtuc rogare æquom eſt patrem?
Perii, ex quo cenſes, nui ex illo, cui data eſt nuptum, obſecro?
Ph. Credo: neque adeo arbitrari patris eſt aliter. ſed demiror,
Quid ſit, quamobrem tantopere hunc omnes nos celare volueris
Partũ, præſertim cũ & recte, & ſuo peperit tempore.
Adeone pervicaci eſſe animo, ut puerum præoptares perire,
Ex quo inter nos ſcires poſthac amicitiam fore firmiorem.
Potius, quam eſſet cum illo nupta adverſus animi lubi-

lubidinem
Tui? ego etiam illorum esse hanc culpam credidi, quæ te est penes.
My. Misera sum. Ph. utinam sciam ita esse istuc! sed nunc mihi in mentem venit,
De hac re quod locuta es olim, cum illum generum cepimus:
Nam nuptam filiam negabas posse te pati tuam
Cum eo, qui meretrices amaret, qui pernoctaret foris.
My. Quamvis causſam hunc suspicari, quàm ipsam veram, malolo.
Ph. Multo prius scivi, quam tu, illum habere amicam, Myrrhina:
Verum id vitium ego nunquam decrevi esse adolescentiæ:
Nam id omnibus innatum est, at pol iam aderit, cum se quoque oderit.
Sed, ut olim te ostendisti eandem esse, nihil cessasti usque adhuc,
Vt filiam ab eo abduceres, neu, quod ego egissem, esset ratum:
Id nunc res indicium hæc facit, quo pacto factum volueris.
Myr. Adeon' me esse peruicacem censes, cui mater siem,
Vt eo essem animo, si ex usu esset nostro hoc matrimonium?
Ph. Tun' prospicere, aut iudicare, nostram in rem quod sit, potes?
Audisti ex aliquo fortasse, qui vidisse eum diceret
Exeuntem, aut introeuntem ad amicam, quid tum postea,
Si modeste ac rarò hoc fecit, nonne ea dissimulare nos
Magis humanum est, quam dare operam id scire, qui nos oderit?
Nam si is posset ab ea sese derepente avellere,

Qui cum tot conſueſſet annos, non eum hominem ducerem,
Nec virum ſatis firmum gnatæ. My. mitte adoleſcentem obſecro,
Et quæ me peccaſſe ais: abi ſolus ſolum conveni:
Roga, velitne, an non, uxorem: ſi eſt, ut dicat velle ſe,
Redde: ſin eſt autem, ut nolit, recte conſului meæ.
Ph. Siquidem ille ipſe non volt, & tu ſenſti eſſe in eo, Myrrhina,
Peccatum: aderam, cuius conſilio ea par fuerat proſpici.
Quamobrem incendor ira, te eſſe auſam hæc facere iniuſſu meo.
Interdico, ne extuliſſe extra ædes puerum uſquam velis.
Sed ego ſtultior, meis dictis parere hanc qui poſtulem:
Ibo intro, atque edicam ſervis, ne quoquam efferri ſinant.
M. Nullam pol credo mulierem me miſeriorem vivere.
Nam ut hic laturus hoc ſit, ſi ipſam rem, ut ſiet, reſciverit,
Non edepol clam me eſt: cum hoc, quod levius eſt, tam animo iracundo tulit.
Nec, qua via ſententia eius poſsit mutari, ſcio,
Hoc mihi unum explurimis miſeriis relliquũ fuerat malum,
Si, puerum ut tollam, cogit, cuius qui ſit, neſcimus, pater:
Nam cum compreſſa eſt gnata, forma in tenebris noſci non quita eſt:
Neque detractum ei tum quidquam eſt, quî poſt poſſit noſci, qui ſiet:
Ipſe eripuit vi, in digito quem habuit, virgini abiens annulum:
Simul vereor Pamphilum, ne orata noſtra nequeat diutius

diutius
Celare, cum ſciet alienum puerum tolli pro ſuo.

ACTVS. IIII. SCENA II.

Soſtrata, Pamphilus.

NOn clam me eſt, mi gnate, tibi me eſſe ſuſpectam, uxorem tuam
Propter meos mores hinc abiiſſe: etſi ea diſsimulas ſedulo.
Verum ita me dii ament, itaque obtingant ex te, quæ exopto, mihi, ut
Nunquam ſciens commerui, merito ut caperet odium illam mei:
Teque ante quam me amare rebar, ei rei firmaſti fidem:
Nam mihi intus tuus pater narravit modo, quo pacto me habueris
Præpoſitam amori tuo: nunc tibi me certum eſt contrà gratiam
Referre, ut apud me præmium eſſe poſitum pietatis ſcias.
Mi Pamphile, & hoc vobis, & meæ commodum famæ arbitror.
Ego rus abituram hinc cum tuo me eſſe, certò decrevi, patre,
Ne mea præſentia obſtet, neu cauſſa ulla reſtet relliqua,
Quin tua Philumena ad te redeat. Pa. quæſo, quid iſtuc conſilî eſt?
Illius ſtultitia victa, ex urbe ut rus habitatum migres?
Haud facies: neque ſinam, ut qui nobis, mater, maledictum velit,
Mea pertinacia dicat eſſe factum, haud tua modeſtia.
Tum, tuas amic[illegible], & cognatas deſerere, & feſtos dies:
Mea cauſſa, nolo. So. nihil pol iam mihi iſtæc res

voluptatis ferunt:
Dum ætas, tempus tulit, perfuncta satis sum: satis jam tenet
Studiorum istorum: hæc mihi nunc cura est maxuma, ut ne cui meæ
Longinquitas ætatis obstet, mortemve exspectet meam.
Hic video me esse invisam immerito. tempus est concedere:
Sic optimè, ut ego opinor, omneis causas præcidam omnibus::
Et me hac suspicione exsolvam, & illis morem gessero.
Sine me obsecro, hoc effugere, volgus quod malè audit mulierum.
P. Quam fortunatus cæteris sum rebus, absque una hac foret.
Hanc matrem habens talem, illam autem uxorem, S. obsecro, mi Pamphile,
Non tute incommodam rem, quæque est, in animum inducas pati.
Si cætera sunt ita, ut tu vis, itaque ut esse ego illam existumo,
Mi gnate, da veniam hanc mihi, reduc illam. Pa. væ misero mihi!
S. Et mihi quidem: nam hæc res non minus me male habet, quam te gnate mi.

ACTVS IIII. SCENA III.

Laches, Sostrata, Pamphilus.

L. QVem cum istoc sermonem habueris procul hinc stans accepi uxor:
Istuc est sapere, qui ubicunque opus sit, animum possit flectere,
Quod faciundum fortasse sit post, idem hoc nunc si feceris.
So. Fors pol fuat. La. abi rus ergo hinc: ibi ego te, & tu me feres.

So. Spero

So. Spero ecaſtor. La. i ergo intro, & compone, quæ tecum ſimul
Ferantur: dixi. So. ita, ut iubes, faciam. Pa. pater.
La, Quid vis Pamphile? Pa. Abire hinc matrem? minimè. La. quid ita iſtuc vis?
Pam. Quia de uxore incertus ſum etiam, quid facturus ſiem. La. quid eſt?
quid vis, niſi reducere? Pa. equidem, cupio, & vix contineo:
Sed non minuam meum conſilium: ex uſu quod eſt, id perſequar,
Credo, ſi non reducam, ea gratia concordes magis fore,
La. Neſcias: verum tua refert nihil, utrum illæ fecerint.
Quando hæc abierit: odioſa hæc eſt ætas adoleſcentulis:
Emedio æquom excedere eſt: poſtremô iam nos fabulæ
Sumus, Pamphile, ſenex, atque anus.
Sed video Phidippum per tempus egredi: accedamus

ACTVS IIII SCENA IIII.

Phidippus, Laches, Pamphilus.

Ph. TIbi quoque edepol ſum iratus, Philumena, Graviter quidem; nam hercle abs te factum turpiter:
Et, ſi tibi cauſſa eſt de hac re: mater te impulit:
Huic vero nulla eſt. La. opportune te mihi,
Phidippe, in ipſo tempore oſtendis. Ph quid eſt?
Pa. Quid reſpondebo his? aut quo pacto hoc operiam?
La. Dic filiæ, rus conceſſuram hinc Soſtratam:
Ne revereatur, minus iam quo redeat domum. Ph Ah.
Nullam de his rebus culpam commeruit tua:
A Myrrhina hæc ſunt mea uxore exorta omnia.

Pa. Mutatio ſit. Ph. ea nos perturbat, Laches.
Pa. Dum ne reducam, turbent porro, quam velint.
Ph. Ego, Pamphile eſſe inter nos, ſi fieri poteſt,
Affinitatem hanc ſane perpetuam volo:
ſin eſt, ut aliter tua fiet ſententia,
Accipias puerum. Pa. ſenſit peperiſſe: occidi.
La. Puerum? quem puerum? Ph. narus eſt nobis nepos:
Nam abducta à vobis prægnans fuerat filia,
Neque fuiſſe prægnantem umquam ante hunc ſcivi diem:
La. Bene ita me Dii ament, nuncias, & gaudeo
Natum illum, & tibi illam ſalvam: ſed quid mulieris
Vxorem habes? aut quibus moratam moribus?
Noſne hoc celatos tamdiu? nequeo ſatis,
Quam hoc mihi videtur factum pravè, proloqui.
Phi. Non tibi illud factum minus placet, quam mihi, Laches.
Pa. Et ſi jam dudum fuerat ambiguum hoc mihi,
Nunc non eſt, cum eam conſequitur alienus puer.
La. Nulla tibi, Pamphile, hic jam conſultatio eſt.
Pam. Perii. Lac. Hunc videre ſæpe optabamus diem,
Cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem:
Evenit: habeo gratiam diis. Pa. nullus ſum.
La. Reduc uxorem, ac noli advorſari mihi.
Pa. Pater, ſi illa ex me liberos vellet ſibi,
Aut ſe eſſe mecum nuptam, ſatis certo ſcio,
Non me clam habere, quæ celaſſe intelligo.
Nunc, cum eius alienum eſſe à me animum ſentiam.
Nec conventurum inter nos poſthac arbitrer,
Quamobrem reducam? La. Mater quod ſuaſit ſua,
Adoleſcens mulier fecit: mirandumne id eſt?
Cenſen'te poſſe reperire ullam mulierem,
Quæ careat culpa? an quia non delinquunt, viri?
Ph. Voſmet videte iam Lache, & tu Pamphile,

Re-

Remiſsam opus ſit vobis, an reductam domum:
Vxor quid faciat, in manu non eſt mea:
Neutra in re vobis difficultas à me erit.
Sed quid faciemus puero? La. ridicule rogas.
Quidquid futurum eſt, huic reddas ſuum ſcilicet.
Vt alamus noſtrum, Pam. quem ipſa neglexit, pater,
Ego alam? La. quid dixti? eho, an non alemus, Pamphile?
Prodemus, quæſo potius? quæ hæc amentia eſt?
Enimvero prorſus iam tacere non queo.
Nam cogis, ea, quæ nolo ut præſente hoc loquar.
Ignarum cenſes tuarum lacrumarum eſſe me?
Aut, quid ſit id, quod ſolicitet te ad hunc modum?
Primum hanc ubi dixti cauſſam, te propter tuam
Matrem non poſſe habere hanc uxorem domi,
Pollicita eſt ea, ſe conceſſuram ex ædibus.
Nunc, poſtquam ademptam hanc quoque tibi cauſſam vides,
Puer quia clam te eſt natus, nactus alteram es.
Erras, tui animi ſi me eſſe ignarum putas,
Aliquando tandem huc animum ut adiungas tuum,
Quam longum ſpatium amandi amicam tibi dedi?
Sumptus, quos feciſti in eam, quam animo æquo tuli?
Egi atque oravi tecum, uxorem ut duceres:
Tempus dixi eſſe: impulſu duxiſti meo.
Quæ tum, obſecutus mihi, feciſti ut decuerat.
Nunc animum rurſum ad meretricem induxti tuum:
Cui tu obſecutus, facis huic adeo iniuriam.
Nam in eandem vitam te revolutum denuò
Video eſſe: Pa. mene? La. te ipſum: & facis iniuriam.
Cum fingis falſas cauſſas ad diſcordiam.
Vt cum illa vivas, teſtem hanc cum abs te amoveris:
Senſitque adeo uxor: nam ei cauſſa alia quæ fuit.

Qua-

Quamobrem abs te abiret? P. plane hic divinat: nam id est.
Pa. Dabo iusiurandum nihil esse istorum tibi. La. Ah.
Reduc uxorem, aut quamobrem non opus sit, cedo.
Pa. Non est nunc tempus. La. puerum accipias: nam is quidem
In culpa non est, post de matre videro.
Pa. Omnibus modis miser sum: nec, quid agam, scio.
Tot nunc me rebus miserum concludit pater.
Abibo hinc, præsens quando promoveo parum.
Nam puerum, credo injussu non tollent meo.
Præsertim in ea re cum sit mihi adiutrix socrus.
La. Fugis? hem, nec quidquam certi respondes mihi?
Num tibi videtur esse apud sese? sine?
Puerum Phidippe mihi cedo, ego alam. P. Maxumè
Non mirum fecit uxor mea, si hoc ægrè tulit:
Amarae mulieres sunt, non facile hæc ferunt.
Propterea hæc ira est: nam ipsa narravit mihi.
Id ego præsente hoc tibi nolebam dicere:
Neque ei credebam primò: nunc verò palam est.
Nam omnino abhorrere animũ huic video à nuptiis.
La. Quid ergo agam, Phidippe? quid das consili?
P. Quid agas? meretricem hanc primum adeundam censeo:
Oremus: accusemus gravius: denique adeundam censeo:
Minitemur, si cum illo habuerit rem postea.
La. Faciam, ut mones: eho puer, curre ad Bacchidem hanc
Vicinam nostram: huc evoca verbis meis.
Et te oro perro, in hac re adiutor sis mihi. Ph. Ah,
Iam dudum dixi, itidemque nunc dico, Lache,
Manere affinitatem hanc inter nos volo:
Si ullo modò est, ut possit, quod spero fore:
Sed visne adesse me una, dum istam convenis?
La. Immo vero abi, aliquam puero nutricem para.

AC-

Bacchis, Laches.

NOn hoc de nihilo eſt, quod Laches nunc me conventam eſſe expetit:
Nec pol me multum fallit, quin, quod ſuſpicor, ſit, quod velit.
La. Videndum eſt, ne minus propter iram hanc, impetrem, quam poſsim:
Aut ne quid faciam plus, quod me poſt minus feciſſe ſatius ſit.
Aggrediar. Bacchis, ſalve.
Ba. Salve, Lache. La. credo edepol, te non nihil mirari, Bacchis,
Quid ſit quapropter te huc foras puerũ evocare iuſsi.
Ba. Ego pol quoque etiam timida ſum, cum venit mihi in mentem, quæ ſim,
Ne nomen mihi quæſti obſtet apud te: nam mores facilè tutor.
La. Si vera dicis, nihil tibi pericli à me eſt: mulier: nam
Iam ætate ea ſum, ut non ſiet peccato mihi ignoſci æquom.
Quo magis, omnes res cautius ne temere faciam, accuro:
Nam, ſi id nunc facis, facturave es, bonas quod par eſt facere:
Inſcitum offerre iniuriam tibi me immerenti, iniquom eſt.
Ba. Eſt magna ecaſtor gratia de hac re quam tibi habeam. nam qui
Poſt factam iniuriam ſe expurget, mihi parum profit: ſed
Quid iſtuc eſt? La. Meum receptas filium ad te Pamphilum. Ba. Ah.
La. Sine dicam. uxorem hanc prius quam duxit, voſtrum amorem pertuli:
Mane. non dum etiam dixi id, quod volui. nunc hic uxorem habet,
Quære alium firmiorem amicum tibi, dũ conſulendi tempus

tempus est.
Nam neque ille hoc animo erit ætatem, neque pol eadem ista ætate tu.
Ba. Quis id ait? La. socrus. Ba. mène. La. te ipsam: & filiam abduxit suam,
Puerumque ob eam rem clam voluit, natus qui est, exstinguere.
A. Aliud si scirem, qui firmare meam apud vos possem fidem,
Sanctius quam iusiurandum, id pollicerer tibi, La-
che
Me segregatum habuisse, uxorem ut duxit, à me Pamphilum.
La. Lepida es, sed scin', quid volo potius sodes facias? Ba, quid? cedo.
La. Eas ad mulieres huc intro, atque istuc iusiurandum idem
Polliceare illis: exple animum iis, teque hoc crimine expedi.
Ba. Faciam. quod pol, si esset alia ex hoc quæstu, haud faceret, scio,
Vt de tali caussâ nuptæ mulieri se ostenderet:
Sed falsa fama esse nolo gnatum suspectum tuum:
Nec leviorem vobis, quibus est minimè æquom, viderier
Immerito: nam meritus de me est, quod queam, illi ut commodem.
La. Facilem, benevolumque lingua tua iam tibi me reddidit:
Nam non sunt solæ arbitratæ hæ: ego quoque hoc etiam credidi.
Nunc, cum ego te esse præter nostram opinionem comperi,
Fac eadem ut sis porro: nostra utere amicitia, ut voles:
Aliter si facis: sed reprimam me, ne ægre quidquam ex me audias.
Verum te hoc moneo unum, qualis sim amicus, aut

quid

quid posſiem;
Potius quàm inimicus, periclum facias. Ba. faciam sedulo.

ACTVS V. SCENA II.

Phidippus, Laches, Bacchis.

NIhil apud me tibi defieri patiar, quin, quod opus sit,
Benigne præbeatur.
Sed cum tu satura, atque ebria eris, puer ut satur sit facito.
La. Noster socer, video venit: puero nutricem adduxit.
Phidippe, Bacchis deierat perſanctè. Ph. hæccine ea est? La. hæc est.
Phid. Nec pol istæ metuunt Deos: neque has respicere Deos opinor.
B. Ancillas dedo: quo lubet cruciatu per me exquire,
Licet. hæc res hic agitur: me facere Pamphilo ut uxor redeat,
Oportet: quod si perficio: non pœnitet me famæ,
Solam feciſſe id, quod aliæ meretrices facere fugitant.
La. Phidippe, nostras mulieres suspectas fuiſſe falsò nobis
In re ipsa invenimus: porro hanc nunc experiamur: nam si
Compererit falso crimini tua se uxor credidiſſe,
Missam iram faciet: sin autem est ob eam rem iratus gnatus,
Quod peperit uxor clam, id leve est: cito ab eo hæc ira abscedet.
Profectò in hac re nihil mali est, quod sit discidio dignum.
Ph. Velim quidem hercle. La. exquire: adest: quod satis sit. faciet. Ba. faciam.
Ph. Quid istæc mihi narras? an quia non tute ipse audisti dudum:
De hac re animus meus ut sit, Laches? illis explete modò

modò animum.

La. Quæso ædepol, Bacchis, quod mihi es pollicita tute, ut ſerves.

Ba. Ob eam rem vin' ergo introeam? La. i, atque exple animum iis, ut credant.

Ba. Eho, etſi ſcio pol, his fore meum conſpectum inviſum hodie:

Nam nupta meretrici hoſtis eſt, à virò ubi ſegregata eſt.

La. At hæ amicæ erunt, ubi, quamobrem adveneris reſciſcent. Ph. at

Eaſdem amicas fore tibi promitto, rem ubi cognorint:

Nam illas errore, & te ſimul ſuſpicione exſolves.

Ba. Perii. pudet Philumenæ: ſequimini me intro huc ambæ.

La. Quid eſt, quod mihi malim, quam quod huic intelligo evenire,

Vt gratiam ineat ſine ſuo diſpendio, & mihi unà profit?

Nam ſi eſt, ut hæc nunc Pamphilum verè ab ſe ſegregarit?

Scit ſibi nobilitatem ex eo, & rem natam, & gloriam eſſe.

Referetque gratiam ei, unaque opera nos ſibi amicos iunget.

ACTVS V. SCENA III.

Parmeno, Bacchis.

EDepol næ eſſe meam herus operam deputat parvi preti?

Qui ob rem nullam miſit: fruſtra ubi totum deſedi diem,

Myconium hoſpitem dum exſpecto in arce Callidemidem.

Itaque iueptus hodie dum illic ſedeo, ut quiſque venerat;

Accedebam: adoleſcens, die dum quæſo tun' es Myconius?

Non

Non ſum, at Callidemides? non, hoſpitem ecquem Pamphilum
Hic habes? omnes negabant: neque enim quemquam eſſe arbitror:
Denique hercle iam pudebat: abii. ſed, quid Bacchidem
Ab noſtro affine exeuntem video? quid huic hic rei eſt?
Ba. Parmeno, opportunè te offers: properè curre ad Pamphilum.
Pa. Quid eo? Ba. dic me orare, ut veniat. Pa. ad te? Ba. immo ad Philumenam.
Pa. Quid rei eſt? Ba. tua quod nil refert, percunctari deſinas:
Pa. Nil aliud dicam? B. etiam: cognoſſe annulum illum Myrrhinam
Gnatæ ſuæ fuiſſe, quem ipſus olim mihi dederat. Pa, ſcio.
Tantumne eſt? Ba. tantum: aderit continuò, hæc ubi ex te audiverit.
Sed ceſſas? P. minimè equidem: nam hodie mihi poteſtas haud data eſt:
Ita curſando, atque ambulando totum hunc contrivi diem.
Ba. Quantam obtuli adventu meo lætitiam Pamphilo hodie!
Quot commodas res attuli, quot autem ademi curas?
Gnatum ei reſtituo, qui pene harum, ipſiusque opera periit:
Vxorem, quam numquam eſt ratus poſthac ſe habiturum, reddo:
Qua re ſuſpectus ſuo patri, & Phidippo fuit, exſolvi.
Hic adeo his rebus annulus fuit initium inveniundis.
Nam memini, ab hinc menſes decem fere ad me nocte prima
Confugere anhelantem domum, ſine comite, vini plenum,
Cum hoc annulo, extimui illico: mi Pamphile, inquã, amabo

amabo.
Quid exanimatus es obſecro? aut unde annulum iſtũ nactus?
Dic mihi. ille, alias res agere ſe ſimulare, poſtquam id video,
Neſcio quid ſuſpicarier, magis cœpi inſtare, ut dicat.
Homo ſe fatetur vi, in via, neſcio quam compreſsiſſe:
Dicitque ſeſe illi annulum, dum luctat, detraxiſſe:
Eum hæc cognovit Myrrhina in digito modo me habentem:
Rogat, unde ſit: narro omnia: hæc inde eſt cognitio facta:
Philumenam eſſe compreſſam ab eo, & filium inde hunc natum.
Hæc tot propter me gaudia illi contigiſſe lætor:
Et ſi hoc meretrices aliæ nolunt: neque enim eſt in rem noſtram,
Vt quiſquam amator nuptiis lætetur. verum ecaſtor
Numquam animum quæſti gratia ad malas adducam partes.
Ego, dum illo licitum eſt, uſa ſum benigno, & lepido, & comi.
Incommode mihi nuptiis evenit: factum fateor:
At pol me feciſſe arbitror, ne id merito mihi eveniret.
Multa ex quo fuerint commoda, eius incommoda æquom eſt ferre.

ACTVS V. SCENA IIII.

Pamphilus, Parmeno, Bacchis

VIde, mi Parmeno, eſiam ſodes, ut mihi certa & clara attuleris,
Ne me in breve hoc coniicias tempus, gaudio hoc falſo frui.
Par. Viſum eſt. Pa. Certòne? Par. Certè. Pa. Deus ſum, ſi hoc ita eſt. Verum reperies.
Pa. Mandum, ſodes: timeo ne aliud eſſe credam.

atque

atque aliud nuncies.

ar. Maneo Pa. sic te dixisse opinor, inveniisse Myrrhinam,

Suum annulum habere Bacchidem. Par. factum. Pa. eum: quem ego olim ei dedi:

Eaqnehoc te mihi nunciare iussit: itane factum? Par. ita inquam.

Pa. Quis me est fortunatior, venustatisque adeo plenior? egon'

Pro hoc nuncio quid te donem? quid? quid? nescio. Par. at ego scio. Pa. quid?

Pa Nihil: nam nequ[illegible] etiam in nuncio, neque in me ipso tibi quid sit boni scio,

Pa. Egone, qui ab Orco mortuum me reducem in lucem feceris?

Sinam sine munere à me abire? ah, nimium me ingratum putas.

Sed Bacchidem eccam video stare ante ostium:

Me exspectat, credo: adibo: B. salve. Pamphile.

Pa. O Bacchis, ô mea Bacchis, servatrix mea.

B. Bene factum, & volupe est. Pa. factis, ut credam, facis:

Antiquamque adeo tuam venustatem obtines:

Vt voluptati obitus, sermo, adventus tuus, quocumque adveneris,

Semper siet. B. at tu ecastor morem antiquum, atque ingenium obtines,

Vt unus hominum homo te vivat numquam quisquam blandior.

Pa. Ha, ha, hæ, tun' mihi istuc? Bac. Rectè amasti, Pamphile, uxorem tuam:

Nam numquam ante hunc diem meis oculis eam, quod nossem, videram:

Perliberalis visa est. Pa. dic verum. Bac. ita me dii ament Pamphile.

Pa. Dic mihi, harum rerum numquid dixti iam patri? Ba. nihil. Pam. neque opus est.

Adeò mutito, placet hoc non fieri, itidem, ut in comœdiis.

mœdiis.
Omnia ubi omnes reſciſcunt. hîc quos par fuerat re-
ſciſcere
Sciunt, quos non autem ſcire æquom eſt, neque re-
ſciſcent, neque ſcient.
Ba. Immo etiam, qui hoc occultari poſſe facilius
credas, dabo:
Myrrhina ita Phidippo dixit iureiurando ſe meo
Fidem habuiſſe, & propterea te ſibi purgatum. P. op-
tumè eſt:
Speroque rem hanc eſſe eventuram nobis ex ſenten-
tia.
Par. Here, licet ne ſcire ex te, hodie quid ſit quod
feci boni?
Aut quid iſtuc eſt, quod vos agitis? Pam. Non licit.
Par. ſuſpicor tamen.
Egone ab Orco hunc mortuum? quo pacto? Pam. ne-
ſcis Parmeno,
Quantum hodie profueris mihi, & ex quanta ærum-
na me extraxeris.
Par. Immo verò ſcio, neque hoc imprudens feci. Pa.
Ego iſtuc ſatis ſcio Par. An
Temere quidquam Parmenonem prætereat, quod
facto uſus ſit?
Pam. Sequere me intro, Parmeno. Par. ſequor, equi-
dem plus hodie boni
Feci imprudens, quam ſciens ante hunc diem um-
quam. plaudite.

FINIS

DE P. TERENTII VITA & ejuſdem Comœdiis, ex ipſius perſona, Hexaſtichon.

Natus in excelſis tectis Carthaginis altæ,
Romanis ducibus bellica præda fui.
Deſcripſi mores hominum, juvenumque ſenumque:
Qualiter & ſervi decipiant dominos:
Quid meretrix, quid leno dolis confingat avarus,
Hæc quicumque leget, ſic puto, cautus erit.

IOANNIS MVRMELLI *Ruræmundenſis*, ad Latinitatis ſtudioſum Hendecaſyllabi.

Una vis opera polire linguam,
Et pulcris moribus erudire pectus,
Vis tamquam ſpeculo videre vitam
Humanam? legito Terentianas
Atque ediſcito fabulas ad unguem.

FINIS.